

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Io. Freinsheimii Commentarii in libros svperstites Q. Cvrtii Rvfi

**Freinsheim, Johann
Curtius Rufus, Quintus**

[Argentorati], [circa 1639 oder später?]

Lib. 4

urn:nbn:de:bsz:31-103771

regem prædiuitem. vide Brisson. lib. 2. p. 221. & Budæum lib. 4. de Aſſe, & qui ad quingenta hominum millia in exercitu habens, eorum ſpendio hanc pecuniam præparauerat, vt loquitur Curt. ſupra 3, 13, 10. niſi quis forte dicat, exteros tantum mercede militaſſe; Perſis, & qui ſub imperio eorum erant, præter victum, nihil fuiſſe collatum. nam hoc nondum fatiſ mihi compertum, in medium relinquam.

FACTI ARGENTI) Optima ſcriptura, quam tamen mutauerunt, in facile argenti. factum argentum quid ſit, dixi ad Flor. 1, 18, 22.

3, 13, 17. **SEPULTURÆ**) Religio fuit omittere vocem, quam omnes Mss. plurimique impreſſi retinere dicuntur. vt enim corrupta ſit, certe non temere huc inuaſit, & ſananda potius videtur, quam recidenda. ego tamen id præſtare non poſſum, niſi forte cui placeat, quod nec mihi omnino: *Dy tanta fortuna prædiorem vlturi*. nam ſepultura vocem ſi quis retinet, non intelligit, plus in ea præmii gratiæque inſe, quam pœnæ.

4, 1, 1. **DARIUS**) Eximia hypotypoſis ſuperbæ potentiæ iuſto DEI iudicio euerſæ. Confer cum hoc exemplo Juſtin. 2, 13, 10. de Xerxe, & Flor. 4, 2, 51. de Pompeio.

TRIVMPHANTIS) Alludit Romanum morem. nam ibi inter inſtrumenta triumphi fuit & curruſ aureus ex inſtituto Priſci Tarquinii, vt auctor eſt Florus 1, 5, 6. Vide qua notat Dempſterus ad Antiquit. Roſini 10, 29.

4, 1, 3. **VNCHAS**) Alii libri *Vnchas*, alii *Onchas* nominant. eſt locus inter pylas Amanicas & Thapſacum, fere medius, bidui itinere abeſt à pylis Amanicis. Sochos Arrianus 2, 2, 34. haud dubie appellat. Nam cum Darii expeditionem in Ciliciam deſcribit, ab Euphrate Sochos perueniſſe dicit: *Eſt iſſe Aſſyria locus ab anguſtiis, ſeu pylis Aſſyria bidui itinere diſſimul*. Raderus.

GRÆCORVM 4000.) Arrian. 2, 3, 7. Græcos barbaroſque hoc numero fuiſſe in vniuerſion tradit.

4, 1, 4. **PARMENIONEM**) Non Parmenio, ſi Arriano 2, 3, 12. fides habenda, ſed Menon præfectus eſt Cœleſyriæ ab Alexandro, Cerdimas cognominatus, qui poſtea deſecit ab Alexandro in Thracia, vt noto lib. 6. initio. Loecenius. Credo Curtium propter affinitatem iſtorum nominum aut memoria lapſum, aut forte vitioſo exemplari vſum, pro ignotiori Menone ſcripſiſſe nobiliſſimum Parmenionem. quem errorem ſemel eratum, non mirum eſt eum tueri infra 4, 5, 9. Certe diligentia Arriani tam alibi plurimum tribuo; tum hic ab errore remotiorem eſſe, perſuadeor eo, quod non contentus proprium præfecti nomen exprimere, etiam cognomen addidit.

SYRIÆ QVAM COELEN VOCANT) Syria pluribus diſtincta nominibus. Pomponius Mela 1, 11. *Syria*, inquit, *late littora tenes, terrasque etiam latius introſus, aliis aliisque nuncupata nominibus. Nam & Cale dicitur, & Meſopotamia, & Damascene, & Adiabene, & Babylonis, & Iudæa, & Sophene.* Plinius 5, 12. *Syriam terrarum maximam vocat, pluribus diſtinctam nominibus, & vndecim regiones ſub ea comprehendit refert, quamuis ab aliis arctioribus limitibus conſtringatur.* Scripſit Syriæ deſcriptionem Gulielmus Poſtellus. Popma. Hanc autem Cœleſyriam Strabo lib. 16. ita deſcribit, vt eam oculis, quamuis abſentes, & toto pœne orbe diuiſi tangere videamur: *Duo montes ſunt, qui Syriam concavam (hoc enim eſt Cœleſyria) includunt, Libanus & Antilibanus.* Pergit deinde exequi cetera, quæ apud illum cognosces. *Cava* ergo dicta eſt, quod quaſi quædam ampliſſima vallis inter duos montes ſita ſit. Plin. 5, 20. Libanus & Antilibanus olim muro erant coniuncti, vt Cœleſyria eſſet vndique clauſa. Raderus.

4, 1, 6. **STRATO**) Non eſt hic idem cum Stratone Sidoniorum Rege, de quo

Quo mox n. 16. Singulis enim tum sius rex erat, Arado, Biblio & Sidoni: sed Aradi regem Arrianus 2, 3, 13. non Stratonem, sed Gerostratum patrem Stratonis tum absentem fecit. Strato ergo regnum pro patre prorex administrabat. Gerostratus cum Autophradate classis regiae Darianae praefecto. Habuit tamen ratam Gerostratus filii ditionem, & ipse quoque cognita, desertis Darii partibus, se cum Alexandro coniunxit. Raderus.

4, 1, 7. *REGIS TITVLVM*) Fuit & olim nonnunquam & hodie propter praerudicium aliarum rerum, magna superstitio titulorum: idque est quod Patres Romani maluerunt communicare plebi consularem potestatem, quam consulum nomen, teste Dionysio 1, 59. Sic cum Iulius Pontifex Pompeio Columnae per litteras gratiam & reditum polliceretur, Columna tamen litteras illas, quod Episcopi Reatini titulum in praeruditione non posuerat, reiecit, praerudique dixit; alibi cum Pompeium, ad quem Pontifex scripserat, esse querendum, se esse Episcopum Reatinum. Iouius in Pompeio. Qua de re nonnunquam maximae controversiae fuerunt inter Imp. & Pontifices. Vnde Gunterus:

Verba veniebat caris odiosa superbis.

Clapmarius de arcan. rerumpubl. 6, 6. Cui adde quod de Tigrae natrat Plutarch. Lucullo cap. 44. offensum quod à Lucullo non esset appellatus in epistola *Rex Regum*, cum rescriberet, ne ipsum quidem salutasse *Imperatorem*. Affine est huic rei, quod Suetonius notat Vespasianum non successisse Prisco Heluidio, qui reuersum ex Syria, solus priuato nomine Vespasianum salutauerat. in vita Vespas. cap. 15. qua de re forte plura notabimus ad Tacit. 12, 41, 5. Sed de eodem Vespas. non satis capio narrationem Xiphilini: epistola ab Arsace accepta, quae sic praeferebat: *Rex regum Arsaces Fl. Vaspasiano Sal. iisdem ei verbis respondit, non adscriptis imperatoris nominibus.* Ambiguum enim relinquit, sicne scripserit *Regi regum Arsaci Fl. Vespas.* an potius *Rex reg. Vespasianus Vologesi.* Scribit Natal. Comes lib. 4. hist. Legatum Moscouiticum literas Regis Poloniae ad suum principem accipere noluisse, quod diceret, eas ad suum principem non spectare, cum Magnus dux tantum, non Imperator appellaretur in praeruditione. Prudenter sane Clapmar. in verbis praeruditis addidit, propter praerudicium aliarum rerum. hoc enim omnia quae hac de re disputari poterant, decidere videatur, vt nimirum, quoties illud adest, haud frustra videantur Principes (nam de priuatis, vix est vt eos haec spectent) insistere dignitati suae, qui nimium in talibus rebus, vnde nullum ipsis periculum sit, superstitiosi esse velint. Saepissime enim his ad speciem leuibus maximarum rerum momenta sunt implicita. ita cum aduersus Carolum V. sociati principes ad eum scriberent, de inscriptione inter duces non conueniebat, Saxone minime eum appellandum *Cesarem* consente, alioqui se perduelles fateri, qui *Cesari*, cui fidem & obsequium debeant, bellum denuntiarent; Hesso contra desiliante, non dignitatem & summum Imperij magistratum eo bello peti, sed eum, qui in illa dignitate ac magistratu constitutus sit, quem propterea *Cesarem* vocent. altercanibus via media reperta est, (vt apud Liu. 3, 45, 3.) inscripuae epistola, ei qui se pro *Cesare* gerebat. quam merito non accepit Carolus. Thuan. hist. lib. 2. Zvinger. Theatro pag. 2587. f. Indignatio vanissimorum Graeculorum, quod Papa Nicephorum Imp. non Roman. sed *Gracorum* appellasset, elegantissime describitur in Legatione Luitprandi. Soleimanes Carolum V. tantummodo vocabat Hispaniae Regem, se ferebat esse Imperatorem Romanorum. Leonelau. Paadeet. Hist. Turc. cap. CCXXV. De eodem titulo Emanuelis Graeci, & Friderici primi emulationem epistolaeque mutuas vide apud Crantzius Saxon. 6, 37. Elisabetha Angliae regina edicto 24. Martii 1560. promulgato grauiter conquesta est, quod Guisii nomine neptis eorum ex sorore, quae Scotiae regi nupta fuerat, Angliae Hyberniaeque titulus & in-

signi-

signibus vterentur. Anno 1592. in controuersia Episcopatus Argentorat. pars Lotharingica edito scripto professæ est, aduersariorum literis ideo non respondisse, quod illi sibi Decani Capitulique Argentorat. vocabula asseruerint. Sic adhuc hodie inter Poloniæ Succiaque reges haud modica de titulo contentio est; non sane ipsius tantum causa, sed iuris quod in eo includitur, vt videantur huc non incommode transferri posse verba apud Liu. 35, 17, 7. nisi crederent, Persas cum aquam terramque ab Lacedæmoniis petierunt, gleba terre, & haustu aqua eguisse. Arrianus tamen huius rei non meminit, imo contra 2, 3, 15. Darium scripsisse dicit; se regem à rege ista petere: Alexandrum id tantum moleste tulisse, quod ei parem se facere videretur.

4, 1, 8. *PECVNIA*) Ardentiorem adhuc erga caritates suas adfectum ostenderunt Armeniæ rex eiusque filius apud Xenophontem *παιδ.* 3. quorum ille pro vxore à Cyro capta, tantum pecuniæ quantum in sua potestate esset daturum se promisit, & tantundem pro liberis; hic autem suam vxorem vel animæ pretio redempturus fuit.

4, 1, 9. *POTUISSET*) Bongarsius adnotauerat ad oram libri sui *ir. posses*, aut *potis esset*, & ipse olim *posset* legendum arbitrabar: sed persuasit mihi C. Barthius Curtium *potuisset* vsurpare pro *posset*, enallage temporis aliis quoque auctoribus vsitata, quorum exempla recenset Aduersariorum 25, 14. & 34, 6.

FIDEM DARE) Vide infra 6, 4, 14. *fidem*, quo Persæ modo accipiebant, *dare*.

4, 1, 10. *CELES*) Persuasit mihi omnino Raderus vocem hanc non de nihilo hic comparere: quod & Glareanus antea senserat, quamquam inridente Modio. *Celes* enim vt citati à Radero docent, *est equus vnicus, & equo rehens, quem sellarium vocant*. Suidas. *Celes est equus & eques*. Hesyechius. *Celes est equus vna freni habena reclus, curfor, hodie sellarius dictus, & singularis: κλητιαν & κλητιον, idem est quod equitari*. Phauorinus. cuius verbi mentio apud Homerum *Il. o. versu 679. & Odyss. 4.* vsus est & Pindarus in epigraphe primi Hymni, Hieroni Syracusio inscripti *Il. 6. vi Σοφρακισια κλητιε*, eo quod celete singulari equo in Olympiis vicerit, & Euripides, atque alii post Homerum hoc nomine, de quo hæc Eustathius ad dictum Homeri locum: *Nec dubito dicere à verbo κλησι sen. κλησι deduci nomen κλησι, quod equum iniungem, seu non iunctum iugo sonat*. Nec Latini vocem neglexerunt. Plinius & celetem 34, 4. & celetizontas 34, 8, 30. & 34. dixit. Curtius quoque loco cognominis potuit vsurpare. Dices, nihil narras. non de voce ferram reciprocamus: doce vocatum Darium Celetem, & vicisti. Doceo fuisse equitem præstantem, & appellatum *ιωνια*, quod idem est *το κλησι*. Audi ex Onesicrito apud Strabonem lib. 15. Athenæo, Eustathio in Odyss. 6. huius Darii Hystaspis F. epitaphium, *Celes, seu eques & sagittarius optimus fuit*. Videat ergo Modius quam obrem riserit; quem tamen non rideo: nec vt oraculum, quod scripsi, propono. Lector, bonus arbiter esto, cui forte occurret, videri potius Celetem dictum, quod equæ hinnientis auspicio sit creatus rex Persarum. Hæcenus Raderus, qui vt prædixi, persuasit non temere hic legi vocem illam. Vide & Tollei notas in Palæphatum. Huc accedit eorum opinio, qui Celtas deriuatos volunt *δανδ σκ κλησιον*, quos citat & sequitur Coccius in Dagoberto cap. 4. cui tamen non assentior ab eadem voce Græca Germanicum *Zelster* deducuti. verius enim est id effectum ex Latino *volutarius*, quod antiqui nostri aliter reddere non potuerunt, quam *Zelster* / id quomodo transierit apud posteros in *Zelster* / satis euidens est omnibus, qui mediocrem præsci sermonis cognitionem habent. Vide Goldast. Alaman. 206. f. At si coniectura locus est, hunc vltimum Darium potius hoc nomine fuisse illisum ab Alexandro crediderim, & sic scribi debere: *Rex Alex. Darlo Celeri. Ille cuius nomen sumpsisti &c.* Vt hac ratione superbiam ei suam simul & prioris conditionis vilitatem improperearet.

Darius ita scripserat: *Rex Darius Alexandro*. hic offensus suo nomini regis titulum non additum, ita rescribendo ostendit sibi quidem regis conuenire nomen longae serie maiorum regibus edito: Dario Celetis potius, quippe qui ante regnum Astandes, id est cursor, siue peredarius, fuisse, quod ipse celetis voce graeca exprimere maluit. Est & alia coniectura, exprobrasse ei hoc nomine fugam, quod deserto curru, quo sublimis inierat praecelium, solitario equo insidens periculo se eripisset. Nihil tamen in re obscura, cum ab aliis auctoribus non inuenimus, adfirmare possumus.

CVIVS NOMEN SVMPSISTI) Iustinus 10, 3, 5. *Codomannus post mortem Ochi regis, ob memoriam pristinae virtutis, rex a populo constituitur, Dary nomine, ne quid regiae maiestati deesset, honoratus.* Eadem de causa Eunus qui seruile bellum in Cilicia concitauit, Antiochus, & alius eiusdem farinae Tryphon audire voluit. Elogia Diodori. Nomen autem Darii *Coercitorem* significare auctor est Herodot. 6, 98.

GRAECOS) Haec & sequentia copiosissime perscribuntur ab Herodoto & Diodoro. Sed & Iustinus plurima memorat.

4, 1, 11. *IMMANIVM*) Si mei sit arbitrii, faciam; *cum immanibus barbarorum copiis.* & sic legisse, vel saltem legi voluisse Pizarum apparet ex eius lib. 2. Persic. ubi causas huius belli recenset.

4, 1, 12. *PHILIPPVM*) Idem Arrian. 2, 3, 18. scilicet conatur Alexander transferre paternae caedis inuidiam in Persas, cum ipse, certe mater Olympias, eo crimine suspecti haberentur. Sed exponemus haec, volente DEO, in supplemento Curtii.

LICITAMINI HOSTIVM CAPITA) Vide supra 3, 5, 16. & Arrian. 1, 8, 3. Recte hoc cum Alexandro detestantur viri prudentissimi Alb. Gentilis de iure belli 2, 8. Clapmar. de arcan. 5, 7. Albergati del ridurre à Paee l'inimic. priuate 1, 13. & distinguit eximius Grotius 3, 4, 18. merito iure gentium damnari has insidias, si cum perfidia sint coniunctae, quibus locis etiam exempla in utramque partem plurima reperiantur. Melioribus addi meretur Rudolphus I. Imper. qui cuidam necem Ottocari Bohemi promittenti respondisse fertur. *Ob wol Odacker unser Todfeind ist / so soll er doch dieses an uns nit erleben / das wir an ihm Recht vnd Redlichkeit vberschreiten solten.* Id est. *Quamquam captiui inimicus noster sit Ottacarus, nunquam tamen nos experietur recti honestaque terminos aduersus ipsum transgredi.* Zingref. in apophth. Germani.

4, 1, 13. *DIIS PRO MELIORE STANT CAUSA*) Hoc sensu Lucanus 7, 342.

Causa inbet superos melior sperare secundos. Propert. 4, 6.

Frangit & atollit vires in milite causa,

Quae nisi iusta subest, exciuit arma pudor.

Vere enim Euripides in Erechtheo:

Iniusta bellans bella saluus haud redit.

Ita saepe euentus belli, vt Lilius 21, 10, 9. *velut aequus index, vnde ius stabat, ei victoriam dedit.* quod tamen non semper verum. In omni antiquitatis memoria cognoscimus, iniusto saepe appetito bello succubuisse, quod cum caeleste numen permittat, ipsius sanctioribus arcanorum mysteriis nobis ignotis, iustis tamen, est adscribendum. Tu tamen, quod Pindarus monet, *ἴσ' πόλεμον, ἴσ' μάχην χυμῶς ἦν:* Facesse bellum, facisse pugnam, reclamante numine, nempe iniquum. Raderus ex Politic. Lipsii 5, 3.

SI VENERIS SVPPLEX) Postulat ergo vt ipse Darius ad se veniat, nec Arrianus aliter tradit, quo magis mirum apud eum 2, 3, 15. scribere Darium: *Φίλιον ἰλθεῖν πικροτάτῃ πρὸς Ἀλέξανδρον, amicitiam se cum Alexandro iniuriam venire.* non certe ea Dario mens, quippe cum, vt apud Arrian. est, ex aequo cum Alexandro agere

agere vellet; vt apud Curtium, etiam vt superior & maior, nunquam certe ad eum venisset, quæ nota est reuerentiæ atque honoris potentiori honoratiorique delati. Sic certe accepit ille ferox Ariouistus apud Flor. 3, 10, 11. *quum legati dicerent, Veni ad Cæsarem: Quis est autem Cæsar? & si vult venias, inquit.* Merito igitur superbus indicatur M. Drusus qui à senatu vocatus, senatum potius ad se venire iussit. Et Augustinus epist. 163. se ad Fortunium Donatistarum episcopum Tuburiscum venisse scribens, addit: *quia ætati eius id à nobis deferendum videbatur potius, quam exigendum, vt ipse ad nos veniret prior.* & in eadem epist. scribit Fortunium id sibi officium inuicem exhibuisse. Similia Plutarch. Eumeneæ cap. XVIII. Liuius 31, 19, 6. Discours de la Succession de Portugal. pag. 98. Tacit. 2, 58, 1. & 2. Hodie etiam in eo multum est superstitionis cautelæ, quoties aut principes viri, aut eorum legati vno loco conueniunt. Nec omisit annotare Onuphrius in vita Pauli III. & ex eo Surius in Comment. ad Ann. MDXLI. quod Carolus V. *Cæsar Lucam cum venisset, ter pontificem, pontifex vero semel Cæsarem ad mutua colloquia adiit.* Hæc atque talia cum considero, non adducor vt credam, ita scripsisse Darium, vt nunc in Arriani scriptis legitur, sed procliui, & alibi à me notato lapsu, transpositas fuisse literas, esseque legendum: *φιλιππο ἡλείου περιστασίου πατρὸς Ἀλιζωνέρον, amicitiam cum Alex. iungere velle.*

4, 15. *SIDONIA*) Hoc utique loco refellendi sunt duo præclarissimi historici, Diodorus inquam, & Plutarchus. Nam Diodorus 17, 47. quæ hic Curtius Sidone accidisse narrat, ad Tyrum transfert: erroris non ex auctoritate tantum Curtii, quam & Iustin. 11, 10, 8. suffulcit, conuictus, sed aliis quoque rationibus, quarum haud postrema, quam obseruauit Loccenius, quod regi Tyriorum Azelmico veniam concesserit Alexander apud Arrian. 2, 4, 31. maxime tamen urget, quod ex ipsius Diodori historia satis constat, vt & ex dicto Arriani loco, Tyriis, utpote plurimis eorum occisione caesis, reliquis in seruitutem redactis, non opus fuisse rege. Deinde ridicule facit, qui cum ista modo scripsisset, extemplo subiicit *Ballonymum* (sic enim quem noster *Abdalonymum* vocat) repertum fuisse in horto quodam mercede aquas haurientem. multa enim hic queri possent: quo casu vel ipse, vel cuius hortum rigabat, aut eadem, aut seruitutem euasisset, quomodo vacaret aut illi hortum suum ornare, aut huic in tanta rerum conuersione non imminere meliori fortunæ? Perpicue igitur errauit Diodorus. At Plutarchus qui hæc in Papho accidisse vult, in Orat. de Fort. Alex. 2, 19. multo etiam facilius redarguitur, nimium memoriæ confisum hæc peccauisse, tum quod neminem habet asserentem, tum quod hoc errore inductus alium itidem committit haud meliorem. vt enim nouo suo Paphio regi locum faceret, nihil tale merentem Cinyræ familiam eradicat stirpitus, eamque iam tum deficere visam scribit, de qua multis post sæculis Tacitus Hist. 2, 3, 3. *santum Cinyrades sacerdos consultatur.* haud dubie de sua ætate locutus.

4, 16. *DARII OPIBVS ADIUTVS*) Habet hoc qualemcunque sensum, at quanto præstantior exhibit si legas, *Darii opibus adiutus, & quia &c.* Quam enim exile hoc & putidum, memorare nobis aliquem Sidonis regem adiutum opibus Darii, quem scimus vna cum ceteris imperio Persarum fuisse subditum? Sed hoc notat Curtius, eum studuisse rebus Darii, vt strueret causam, vnde demotus deiectusque regno fuerit, quam eandem assert Diodor. 17, 47. in reliquis omnibus nostro consentiens, nisi quod pro Sidone Tyrum substituit. sic igitur ille: *rex superior ob amicitiam cum Dario imperio exutus fuerat.*

QVIA) Simili animo Theagenes lib. 4. Æthiop. Heliodori ait. *Non se laudare posse eam voluntatem, quæ metu potentioris coacta esse videatur.* Sic apud Appian. de bell. ciu. lib. 1. Sylla Nolam necessitate potius quam benivolentia sibi obsequentem præda exposuit.

4, 1, 18. *PER IGNES FERRVM QVE*) Ob conditionem viuendi vt splendidissimam, ita si sapienter aestimes, longe miserrimam, tot ac tanta scelera commissa esse, atque adeo etiamnum committi sentio, vt me ista reputantem haud minus stultitiæ nostræ, quam perfidiæ, superbiæ, atque immanitatis pigeat. Vt alia taceantur, possem recensere plus minus mille nomina eorum, qui à parentibus, aut liberis, aut denique fratribus, ne longius absecdamus (id enim infinitum sit) ob solam regni cupiditatem omnibus sæculis interempti sunt apud Hebræos, Græcos, Barbaros, Romanos, Gallos, Germanos, Italos, Hispanos, Anglos &c. nam de Turcis, & aliis similibus, etiam solemne est. Crudelissima belluarum homo, quis tibi dementiæ scelerumque aut finis est, aut modus vbi semel cæca regnandi sitis inane honesti virtutumque & pietatis pectus occupauit! Merito igitur laudauit hospites suos vir prudentissimus Hephæstio, digni certe sunt, qui nunc quoque tantæ moderationis præmio encomioque fruantur.

QUANTO MAIUS ESSET) Multa à multis egregie in hanc sententiam pronuntiata, vt inuicem quasi certasse videantur. Seneca de beneficiis 3, 37, 3. *Hoc est regnum, nolle regnare cum possis.* Peto Albinou. in obitum Mæcenatis versu 31.

*Maius erat potuisse tamen nec velle triumphos,
Maior res, magnis abstinuisse, fuit.* Tragedus in Thyeste
versu 470.

Immane regnum est, posse sine regno pati. Simile quid Rutilius itinerarii versu 91.

*Quod regnas minus est, sed quod regnasse mereris,
Excedit saltim grandia fata (sic lego) tuis.*

Ex his fontibus hauserunt Æneas Silu. Hist. Bohemicæ cap. 57. vbi narrationi de Alberto Bohemiæ regnum oblatum recusante hæc subdit: *Atque ita maiorem se spero regno monstrauit, & si rerum fati licet, clarissimum egit regens.* Nam regnum apud eos qui sperant, non qui cupiunt. Lipsius in monitis Politicis cap. 4. f. de Ferdinando Aragoniæ postea rege, qui Hispanis deferentibus regnum id nepoti suo conferuauit *Tu Fides, in Modestia, è cælo paulisper descendite, & hunc alumnum vestrum lætis oculis videte: quanto illustriorem spero sic regno, quam si decem fraude vel ambiguo iure quesisses?* Quando autem humanum genus non adeo virtutum sterile fuit, quin & bona exempla prodiderit, imitanda posteris, merito heroum istorum nomina æternitati commendantur, sicut è contrario infandissimorum illorum vt animæ, ita & memoria perpetuis tenebris est condemnanda. Vbi non etiam eos nominabo qui vere seu ad speciem inuiti susceperunt imperium; sed qui pernegauerunt. Celebrantur ergo eo nomine præter Albertum, atque Ferdinandum, Siluio, Lipsioque traditos, Lycurgus apud Plut. in vita c. 4. Iustin. 3, 2, 5. Empedocles apud Laërtium. Verginius Rufus apud Tacit. H. 2, 68, 7. Ionathas Anani filius. Ioseph. Antiqu. 19, 6. Germanicus. Tacit. 1, 35, 4. Victor Pontifex Rom. apud Sigon. de Regno Ital. lib. IX. Ladislaus Hungariæ rex, Bonfin. lib. 4. dec. 2. Sigismundus Polonorum Rex, apud Cromerum. Vide etiam Camerarij Hor. Subcis. 2, 45. Vt taceam exempla sanctorum, eorumque principem Christum, qui cum videret se à populo ad regnum rapi, secessit, atque latuit.

4, 1, 19. *SINGVLIS AMICORVM*) Cum plurimi veterum Codicum sic habeant: *singulis amicorum Alexandri ob nimiam regni cupid. adulantibus*, non improbe coniecit Acidalius legendum esse; *singulis amicos Al. ob n. r. c. adulantibus.* cui tamen lectio præferam ego vulgatam.

ABDOLONIMVS) Quæ perpetua est in nominibus propriis variatio, barba-

barbaris præsertim, in hoc quoque reperitur plurima. nam Diodor. 17, 47. *Ballonymus* vocat; Iustini 12, 10, 8. Codices varie, ut in lectionibus variis ibi notatum est, fere tamen *Abdalominum*. Plutarch. de fort. Alex. 2, 19. omnium corruptissime *Alynomum*, in historia etiam falsus. nam Paphi regnum accepisse scribit. Curtii tamen scriptura præ ceteris placet: præsertim cum *Abdalla* nomine istis in oris vulgatissimo ita respondeat, ut sane idem videatur, cum additione cuiusdam cognominis: fortasse à paupertate eius orti. nam *379 ani vel oni*, pauperem & humilem notat. Abdalla idem sonat, quod aliud iis locis vsitatum nomen *Obadiah*, seruum Dei, quod maioribus nostris fuit *Godshald* / *Perlis* *Hodabendes*, quo cognomine regnare cepit apud eos Mucemetes Anno 1576. Leunclau. in supplem. annal. Turc. Certe tot codicibus adiutus ausim affirmare, quod quod illud nomen alia fuit, incepisse saltem à literis *Ab*, ut infinita alia eo in tractu, Abraham, Abfalon, Abimelech, Abgarus. nam & hoc nomen ita scribi debere ad Tacit. 12, 12, 3. tento, quo loco iam legitur Abbarus, & in iure Canon. distinct. 15. cap. 3. propius ad veram lectionem *Abbarus*. proxime autem Dioni lib. 40. *Abbar*. Quem autem Gelasius in dicto c. 3. dist. 15. *Abbarum* scribit, cum diserte *Abbarum* Elmacin. Hist. Saracenicæ 3, 2. in fine. Confer Niceph. Hist. Eccles. 2, 7. Ceterum quomodo fortuna faciat reges, præter exempla duo, quæ Plut. dicto loco recenseret, plura collegit Bapt. Campofulgosus Memorabiliunt 6, 10. ubi hunc Abdolomynum *Abarthomium* vocat, *Sydonie* regem.

LONGA QUIDEM COGNATIONE) Doctissimus Aduersariorum scriptor putat excidisse hic particulam *haud*, & fuisse, *haud longa q. cogn.* sic apertior fore antithesis, & melius intellectum iri, quod Alexander dixerit, infra 4, 1, 22. *habitu fama generis non repugnare*. Adde & Tiraquell. tom. I. pag. 27. p. 1. mihi vulgata est verissima, & omnia hoc volunt. nam quod de fama generis dixit Alexander, eo factum est, quod quamuis per longam cognationem, regis tamen stirpi annexum audiuerat; imo hoc longe melius famam nominauit, quæ proprie dicitur de iis quorum non est memoria, aut certa cognitio. Deinde non videtur hominem regis stirpi arctius coniunctum, propinquis suis regnum obtinentibus, in foedam adeo paupertatem dilapsurum fuisse, qui, ut certe huius mores hic describuntur, nullo crimine id mererit.

4, 1, 20. **CAVSSA PAUPERIATIS PROBITAS**) Ita plerofque probos Crotone pauperes fuisse notat Arbuter; *sui* *urbanioris* *notæ* *homines* *sustinetis* *semper* *mentiri*, *recte* *ad* *lucrum* *curritis*. In hac enim urbe non litterarum studia celebrantur, non eloquentia locum habet, non frugalitas sanctique mores laudibus ad fructum perueniunt. Videbis oppidum tanquam in pestilentia campos, in quibus nihil aliud est, nisi cadavera quæ lacerantur, aut corui qui lacerant. Et Iuuenal. sat. 3, 41.

Quid Romæ faciam i mentiri nescio - - Et sat. 3, 21.

- - - artibus, inquit, honestis

Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,

Cedamus patriæ - - - maneat qui nigrum in candida vertunt.

Et Martialis 3, 38.

Si bonus es, casu riuere, Sexte, potes. Raderus.

Notandum tamen est, quod contra hoc disputare videtur Plutarch. Catone 57. ubi dicit, Aristidis paupertatem in causâ fuisse, ut iustitia haberetur pro *δικαιοσύνη* *ἐξ* *πεί* *τῆς* *ποιοῦ*, quæ rem familiarem corrumpere, & mendicos faceret, nec ei quem penes esset, sed aliis tantum utilitatem adferret. Quanquam Plato lib. 3. de republ. dicit potestates & oratores male loqui, cum aiunt, quod iustitia sit *ἀλλότριον* *μὲν* *ἀγαθόν*, *δικαιοσύνη* *ἢ* *ἐπιείκη*, alienum quidem emolumentum, domesticum autem detrimentum. nempe qui non

putat beatitudinem consistere in opibus: quæ certe contradictorio nemine neque parari neque haberi solent per bonas artes. Acute igitur Petronius *bonæ mentis forem paupertatem esse dixit*. Unde eos fere premere solet, qui bonis literis operam nauarunt, eiusque rei multiplex est ratio; nam & si quas habuerunt facultates, studiis impendunt; & aliis acquirendis non fuerunt intenti, imo nec suis conseruandis; eaque ipsa re vulturibus istis, qui alienam negligentiam (vt ipsi interpretantur) suam occasionem putant, obnoxii. Sed & liberaliores fere sunt aliis, & non omnem rei faciendæ rationem honestam putant, eoque sæpe maxima lucra, quæ in manibus essent, despiciunt. Nemo tamen egere potest, qui hoc didicit, salutem suam Deo cordi esse. quamquam interim possunt ipsis deesse multa, quæ videantur ad vitam commodius agendam opportuna; vt ostendunt exempla tam vetera quam recentia plurimorum eruditorum, quos recentent citati à Ioh. Weitzio in obseruationibus ad indicatam Petronii sententiam, quibus addi possunt ex libro Barthol. Facii de humanæ vitæ felicit. hæc verba: *Quod autem dicit, magnam vilitatem ex eisdem studiis percipi, id fortasse contingit quibusdam paucis, vel, si vis etiam, Antonio & mihi, quibus est, Dei munere, inde via cum dignitate ducatur. Sed non idem omnibus doctrina studiosis & eruditis hominibus fortasse suppetit. Vides enim multos viros, ingenio ac doctrina præstanti, rei familiaris inopia laborare, iacere humi, negligi à locupletibus, à principibus contemni; quorum fere nullus est hac nostra tempestate, qui litterarum ingenio fauere, & quæ ibi sequuntur.*

STREPITUM ARMORUM) Non exaudierat, hoc est, nihil eo mouebatur, tanquam ad se non pertinente. vt enim omnino non audierit, impossibile est, nec enim tanta animi intentione auocabatur, quanta Archimedes intentum lineis suis negant sensisse captarum Syracusarum strepitum, apud Lium 25, 31, 9. Hunc sensum esse verborum Senecæ Epist. 17. *paupertas expedita est, sicca est. Cum classicum cecinit, scit non se peti*, teste Lipsio, recte vidit Gruterus, vsus præter exemplum Curtianum, hoc etiam disticho Petronii:

Cum cecinerit tuba, ingulo stat aliunde ferrum,

Barbara contemni prælia paruos habet.

Vbi lego *contemtu* hoc est contentui, quomodo apud Agellium 4, 16. *C. Caesar gratis auctor lingua Latina in libris Analogicis omnia istiusmodi* (puta Senatu, Victu, Aspectu &c.) *sine i littera dicenda censet*. Atque id quidem tum putari potuit, bellorum calamitatem ad pauperes haud magnopere pertinere: at execrabilis nostrorum temporum rabies docuit istas fuisse cognationes felicitum sæculorum. nam hodie non tantum omnibus, omnibus, ad vilissimam vsque suppellectilem, vestimenta, cibaria exposantur miseri, sed in quocunque adhuc aut membrorum aliquid, aut animæ minimum inest, inuenit iniuriis suis miles, inuenit crudelitati locum. Sed transibunt aliquando hæc quoque calamitates, DEUSq; sperantes in eo non deseret, sed aut sæua hæc tempora illis, aut illos his temporibus eripiet.

4, 1, 21. *REGIÆ VESTIS*) Veste purpura auroque distincta, de qua mox sequitur. nam sceptrum in veste regia computari, ne fando quidem vnquam accepi.

4, 1, 22. *ÆTERNISQVE SORDIBUS*) Coniecturam audacissimi mortalium Palmetii, *veternoque & sordibus*, contra bonam mentem recepit in seriem Curtii Modius. MS. liber habuit *æternisque sordibus*. Quæ procul dubio vera & genuina scriptura est. Ineptissima audacia Palmetii. Quid enim homini vigilanti, industrio, labore quotidiano corpus in victum subigenti, cum veterno? *Illucies sordescit* curæ hortensi conueniunt, comparatæ certe cum habitu Regio. At veternus isti homini minime ornam. *Æternis sordibus* pro perpetuis, iugibusque dixit. Sic Manilius de curis 4, 3.

Æter-

Aeternisque senex curis dum quarimus autem

Perdimita - - - - - Ut aeternas sordes Curtius, sic aeternas resas

pro vitæ perpetua elegantia Martialis dixit 8, 77.

Liber amicorum dulcissima cura tuorum,

Liber in aeterna vivere aigne rosa.

Barthius aduerfar. 28, 6. In eademque opinione est Loccenius, adductis his exemplis. Virgil. *Æneid.* 8, 394.

Tam pater aeterno fatiur deusinetus amore,

& 1, 40.

- - - - - aeternum seruans sub pectore vulnus.

Apulei lib. 2. *Metamorph.* *Inuadit spiritum amoris aeternis pelicis alligati.* Et Turneb. *Aduers.* 13, 8. illud Virg. *aeterno amore*, pro magno atque adeo immenso positum ait, adducto exemplo hoc Curtiano, quod & in obseruationes suas transtulit Giphanius, similemque locum annotat ex Horatio *Carm.* 2, 11, 11. *Raderus*

quid aeternis minorem

Consilii animum fatigat. aeternis, inquit *Acron*, *in finibus & diuturnis.* Et Virg. *Æneid.* 4, 99. *pacem aeternum dixit exercere.* Quibus utique libentius assentior, quam Modio & Palmerio, & si qui aliter tentant, *veternique sordibus*, aut *terrisque*, vel *caeterisque sord.* aut *illius squalidum*, *deuersisque sordibus*, aut *terraeque*, aut *denique terronis sordibus.*

VITÆ NECISQUE) Quod est summæ in ciues potestatis. de quo iure Clapmar. *arcan.* 1, 17. vide. Cui addè Senecam de *clem.* 17. *Ego vitæ necisque gentibus arbiter, qualem quique sortem, statumque habeat, in manus mea positum est &c.* & in *Thyeste* versu 607.

Vos quibus rector maris atque terre,

Ius dedit magnam necis atque vitæ.

CAVE ORLIVISCARIS) Modeste fecit Gordius, qui plostrum, quo ad regnum fuit euectus, publicum monumentum prioris fortunæ, in publico Iouis posuit templo. supra 3, 2, 14. Modestus & Agathocles Syracusorum tyrannus, an rex, qui semper vici è seditibus consuevit, ne primæ paupertatis obliuisceretur. *Plutarch.* in *Apophth.* c. 26. *Auson.* *epigr.* 8. *Raderus.* Quod quidem fati rarum est: vt nimis verum illud *Catuli* apud *Dion.* lib. 36. *Magni honores immodicæque potestates ciuiam optimorum hominum animos ad fastum extollunt atque corrumpunt.* Pertinet eo sanctissima admonitio *Placidæ* ad maritum *Theodosium*, apud *Theodorit.* *Hist. Eccles.* 5, 18. *Modestioribus tamen exemplis adnumerandus est Primislaus exaratore Bohemorum Dux, qui interrogatus, curnam calceos querno robore factos secum afferret? seruandos in arce Vilsgradiensi respondit, ostendendosque posteris, ut scirent omnes primum, qui principatum inter Bohemos accepisset, ex agro fuisse vocatum: neque insolendum esse, qui ex humilibus fortuna solum ascenderit.* *Æneas Silu.* *hist. Bohem.* cap. 6. & *Willegisus Archiepiscopus Moguntinus*, qui plaustrario fabro natus, omnibus in locis rotam plaustrari depingi curauit, cum hac inscriptione: *Villegise quis sis, quis fueris, memento.* vnde nata hodierna Moguntin. *Episcoporum insignia.* *Bruschius* de *episcopatib.* *Hermannus Gigas*, *Nauclerus.* Sic *Amicus* episcopus *Aquila* & *Cardinalis* creatus à *Paulo II.* cum opilionem ortus, eidem arti puer vacasset, insignia familiæ finxit, *agnum capite librum gestantem, quorum hic virtutis, ille natalium index esset.* *Garimbertus* lib. 2. de *Vitis Pontif.* Eodem pertinet admonitio mortalitatis, qua olim *Romæ* triumphantibus à tergo ingerebatur, *Respice post te, hominem esse te memento.* *Tertullian.* in *Apologetico* cap. 33. *D. Hieron.* in *epist. consolatoria ad Paulam.* *Quomodo & Philippum Alexandri nostri patrem ferunt voluisse sibi quotidie hoc inculcari, ὅτι ἀνθρώπος ἐστίν, quod esset homo.* *Ælian.* *hist. var.* 8, 15. *Nec priuandus laude sua Vespasianus, qui mediocritatem*

tatem pristinam neque dissimulauit unquam, ac frequenter etiam pro se tulit. Quin & conantes quosdam originem Flauij generis ad conditores Reatinos, comitemque Herculis, cuius monumentum exstat via Salaria, refert, irrisit utro. Sueton. Vespas. 12. 2. quomodo & Maximilianum I. indignatum Cuspinianus scribit, quod eius stirpem Stabius & post eum Gebvilerus ad Noachum vsque retulerint. Adde Zvingerum theatr. p. 2817. volum. 13. lib. 1. vbi plura exempla.

4, 1, 23. *ILLUDERENT*) Non dissimile est, quod Pertinaci euenisse narrat Herodian. in eius vita c. 5. Non desinitis senem ludere hominem, & quæ ibi sequuntur. Raderus, Adde Plutarch. Pompei. cap. LX. de patre Stratonices.

SERIO IAM REX) Sequi amicum monentem debuit Modius, qui serio (non sero) cum hac distinctione volebat, & recte interpretabatur. Hoc apud ipsum vide. Serum ut factum sit longo sermone, fieri potest: verum & ambiguum, & quid ad rem? Ad rem autem quanto minus, si quid in Suetonio simile? Acidalius. *Serius rex* qui sumperat iam fidem & auctoritatem regiam, fortunæ obsecundans, ut rectissime explicat Barthius aduersar. 28. 7. nam Raderus illud serio coniungit cum præcedenti voce *inrantibus*, haud perinde apte.

4, 1, 25. *NIHIL DEFFIT*) Auaro semper deest, tamque eo caret, quod adest, quam quod abest. Omnia possidet, qui nihil petit. Senecam vide & Publum Syrum. Legendum vltimum Ciceronis Paradoxum: *Solum sapientem esse diuitem*. Apud Senecam, poeta in epist. 108, 12.

Et minimo eget mortalis, qui minimum cupit:

Quod vult habet, qui velle, quod satis est, potest.

Auaro nihil satis est, qui non iam habet, quod habet, quam habetur. ἐκ ἕχθ. ἀπὸ ἕχθου. Raderus. *Pauper is est, quem Greci πένυτος vocant, δὲν τὸ πένυτος, id est, laborare, quia cum πένυ vitam tolerat, nec viuere potest, nisi laborem capiat.* Salmast. de scenore Trapezit. pag. 635.

4, 1, 26. *EX HOC SERMONE*) Est enim haud frustra dictum: *ψυχῆς χαρακτήρ ἐστι ἀνθρώπου λόγος.*

Animi character est hominis oratio.

Celebratur illud Soeratis: *loquere ut te videam.* quare diligenter monet Cicero offic. 1. 37. prouidendum esse, ne sermo vitium aliquod indicet inesse moribus. Tacit. H. 3, 85, 7. de Vitellio: *Vox una non degeneris animi excepta.*

4, 1, 27. *CVM QVATVOR MILLIBVS*) Arrianus 2, 3, 8. octo millia censet. Diodorus 17, 48. cum Curtio facit. Raderus.

IN ILLO STATV RERVM) Simile est illud Flori 3, 5, 4. *Spem ac fiduciam dabant nostra vitia: quippe quum civilibus bellis disiungeremur, inuitabat occasio.* Suetonii Caes. 35, 3. de Pharnace, *occasione temporum ballantem.* Ammiani 15, 20. *hæc animati fiducia, quod nos per disiontissimas terras ardua necessitates adstringunt.* proprie autem huc spectat legatorum Romanorum expositio cum Antiocho apud Liu. 33, 25, 4. *quod ad eas ciuitates antineret, quas à Philippo possessas Antiochus per occasionem, auerso Philippo in Romanum bellum, interceptisset; id vero ferendum non esse, Romanos per tot annos terra marique tanta pericula ac labores exhausisse, Antiochum belli præmia habere.*

4, 1, 28. *SABACEM*) Recte animaduertit Glareanus nomen hoc licet vnius viri (quod tamen confunditur cum alterius nomine, ut mox videbimus) non semel variare in Curtio. nam & hic & lib. 3. *Sabaces* vocatur, mox vero *Mazaces*, rursus *Astaces*. Sed ut reddamus verum nomen Prætori, hic & supra 3, 11, 10. recte vocatur *Sabacer*. nam eadem est persona, & quod firmat nostram sententiam, utrobique dicitur.

ciur in acie cecidisse. Nec aliter Arrianus 2, 2, 38. vbi de pugna ad Issum: *cecidit etiam Sabaces prator Aegypti*. Ibi vides, Arrianum etiam *Σαβάκων* vocare, non vero *Μαζάβας*, vt Glareanus vult. Verum quidem est ab Arriano 3, 1, 2. *Μαζάκων* (vt recte habet editio Vulcanii) adduci, sed ab hoc diuersum, de quo mox. Negat autem Glareanus Diodorum quoque mentionem facere huius pratoris; cum tamen ille 17, 34. *Τασιακας* licet deprauato nomine vocet, vbi aequae ac Arrianus caesos primates Persarum in pugna ad Issum refert. Porro quod Glareanus Mazacen illum, de quo Curtius 4, 132. eundem esse contendit cum Sabace, non potest: cum Sabaces iam obierit, vt dictum, in bello ad Issum. Et vt nullus dubitationi sit locus, Arrianus 3, 1. tradit, Mazacen vbi certior factus de grandi clade Darij ad Issum, ex desperatione se dedidisse Alexandro. De qua deditio Curtius 4, 7, 4. agit, vbi pro *Assaces* leg. *Mazaces*. quod etiam vidit I. Gebhardus. Idem Arrianus vbi de expeditione Alexan. in Aegyptum, Praetorem Aegypti *Mazacon*, non *Assacen* appellat. hinc & eod. lib. recte emendat Gebhardus *Μαζάκων* pro *Μαζάκων*. nam Mazacus Babylonix prator erat, non Aegypti. Quod denique addit Glareanus, non potuisse Darium tam cito in fuga caeso Sabaci alium substituere, hunc quoque scrupulum illi eximet Arrianus vbi dicit 3, 1, 2. *Μαζάκωνος ἢ Δαγέως ἡγεμόνης. Μαζάκων δὲ Δαριῶντος ἀποστασίας. & Curt. 4, 7, 4. in cuius praesidio Mazaces prator Darij relictus*. Loccenius. Sciendum est, eandem Persis olim fuisse prouidentiam, quae hodie omnibus est gentibus, vt nempe summo magistratu substituerint, qui per eius absentiam videret ne quid Resp. detrimenti caperet. talis fuit Tages de quo Thucyd. 8, 3, 10. *ὅς ἤγερε Τάγης ὑπάρχων Τροίας φιλίππος*: quos ducebat Tages proprator Tisaphernis.

4, 1, 29. *VITTA PRÆSENTIBVS*) Tacitus H. 3, 85, 2. *natura patris est, vt omnia metuenti, praesentia maxime displiceant*. Ad quem DEO volente, plura.

VTENDVM ANIMIS) Tacit. 1, 28, 5. *Vtendum ex inclinatione Cesar ratus*. Marcellin. 31, 43. *ne intervallatis ardor inieperet moris*. & alibi: *statimque ne alicuius inieperet pugnatorum &c.*

4, 1, 30. *VANA GENIS*) Synesius in encomio caluitti per translationem *ἀνοήτως* pro dolose agere vsurpat. Strabo lib. 17. *ἀνοήτους ἀπείρους* vocat, homines imbelles, ad rem gerendam ineptos. Loccenius. Polybius 15, 31. ait esse hoc Aegyptiis hominibus innatum, vt dum feruent ira, mirum in modum sint crudeles. Plinio in paneg. 31, 2. appellatur *ventosa & insolens natio*. Tertulliano lib. II. ad Nationes cap. IX. *gens vixosa, suis regibus recontrans, in extraneis deiecta, sane & gula & spurcitia canina*. Ei Plato lib. 4. de republ. *questus faciendū amorem, τὸ φιλοχρηματῶν*, tribuit. Philo in Flaccum scribit esse Aegyptios natura irritabiles, & e minima scintilla suetos magnas seditiones accendere. item: *Aegyptii*, inquit, *non peccantur invidia (quod ipsi nativum est vitium) & alienam felicitatem suam interpretabantur infortunium*. Et in lib. de Agricultura: *innatam & insignem eos habere iactantiam*. Ideo Augustus, vt testatur Dio lib. 51. Aegyptios semper habuit rerum nouarum suspectos. Trebellius Pollio in tri-ginta Tyrannis, vbi de Aemiliano: *Et hoc familiare est populo Aegyptiorum, vt vel (an velut) fariosi ac demones de leuibz quibusque ad summe Resp. pericula perdicantur*. Saepo illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessim, carnem & olera sequestrata, calceamenta seruilia, & cetera talia, usque ad summum Resp. periculum seditionis, ita vt armarentur contra eos exercitus, peruenerunt. Et Vopiscus in Saturnino: *Sunt Aegyptij viri ventosi, furibundi, iactantes, iniuriosi, atque adeo rari, liberi, nouarum rerum usque ad cantilenas publicas cupientes*. & mox ex epistola Adriani: *Aegyptum totam dicitur leuem, pendulam, & ad omnia fame momenta volitantem*. &: *Genus hominum sediciosissimum, rari-simum, iniuriosissimum*. Adde Euagrium Hist. Eccles. 2, 8. Marcellin. 22, 27. ad quem

T

Vale.

Valesius pag. 229. Stuck. in periplum Arriani pag. 30. m. Ergo Suctonio teste Cæsar. 35. 2. veritus est Cæsar *Ægyptum provinciam facere, ne quandoque violentiorem præsidem nacta, novarum rerum materia esset.* Eadem Augusto opinio, de provincia *superstitione ac lascivitia discordi & mobili, inscia legum, ignara magistratum* apud Tacit. H. 1, 11, 1. Tamen (ut viar verbis Tertulliani de anima) *vulgata iam res est gentilium proprietatum.* & Tam civitatum quam singulorum hominum mores sunt &c. Livius 45, 23, 12. vide Cedren. pag. 345. f. Sed de his prolixè Alexander dier. Genial. 4, 13. & ibi Tiraquellus. Vnum autem id tenendum, non perite facere, qui hæc ita accipiunt, quasi non possint fallere. Quia de re egregie d'isserit Rittershans. in Salutanum. & bene monuit in iocis Quintil. Instit. Orat. 11, 1. f. *ne in votis ordines, aut gentes aut populos peulantia incurveret.* Saepè enim gentis vitium aliquis aut naturæ bonitate, aut recta institutione, aut alias ducepte DEO exiit: saepè vnus alteriusque mores, toti alicui nationi in crimen imputati sunt. quod quidem valde temerarium est, fieri tamen solet, ut quod maxime. Sed cogitandum est, non natura hos illosque mores inesse certis hominibus; nec sane solo cœloue eam vim fere tribui: sed institutione & exemplis aliorum velut contagio quodam serpere mores potentiorum; nam ab his denique omnia cuiusque gentis instituta profluere exploratissimum est. quod instigare deberet Principes ad capeffendum melioris vitæ iter, à quibus, coniectis in eos omnium oculis, publicæ disciplinæ exempla capiuntur.

NOVANDIS REBUS) Subtilia & ignea ingenia talia esse Lipsius Polit. 3, 4. sciuit, coque probe dispiciendum esse, ne consiliarii cuiusmodi eligantur: ex eoque Hippol. à Collibus in Consiliario, & Chokier Thesaur. Polit. 3, 1, idem tradiderunt.

4, 531. *FELPT IN MEDIO POSITIS*) Ilias hic variarum lectionum occurrit. Aliter editi, aliter membranæ, aliter Modius, aliter Acidalius curat affectum, & prope depositum locum. Mei libri hæc collocant verba. *Castrisque possis victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio possis Diis,* (Hervartus V. C. legit. *diuuis*) *hostium cuncta agebantur.* Alius antiquior *possis his.* Alius *agebat.* Alii apud Modium: *possis omnibus hostium cuncta agebantur.* haud dubie mendosissime. Non multo melius Sigebertensis; *Victores ad populandos agros velut in medio possis hostium cuncta agebantur.* Modius ratus se rem acu tetigisse, rescripsit: *Victores ad populandos agros, velut in medio possis hostium, cunctis agebantur.* Sed ipse sibi parum placens, vertit calculum ediditque *Victores ad populandos agros velut in medio possis, hostium cuncta agebantur,* nihilo melius, immo deterius. Modium damnat Acidalius, qui mutat quadrata rotundis. Primum expungit, quod in veteribus libris scriptum est *eduxit,* deinde, *ac velut,* vertit in *huc illuc,* præterea pro *in medio possis,* reponit, *incompositis,* illud omnibus, mutat in *agminibus.* Demum, quod nullam omnino habet affinitatem, cum voce, & ductu literarum, pro, *cunctis,* scribit, *securi.* Ita, inquit, *partibus resectis, integrum restitui locum, quomodo, si non persanatus est, ausdabo dicere, vix alias aliter sanabit.* Ain' tu? an etiam nobis tollere tentandi conatum, cum tibi permiseris omnia, conaris? Ego ita sanari locum arbitror, *castrisque possis victores ad populandos hostium agros eduxit; ac cuncta, velut in medio omnibus possis agebat.* Possis tamen permutato verborum ordine rescribere *Castrisque velut in medio possis, victores ad populandos hostium agros eduxit:* Verbum *cuncta,* vel *cunctis possis,* agebat vel agebantur, redundat; vel alia desiderantur: neque enim oratio recte connectitur. Intellectus iustus est: *Amyntas compulsus in urbem victis, castrisque velut in medio* (inter urbem nempe & agrum) *possis, victores Græcor ad populandos hostium agros, & prædas agenda eduxit.* Alioqui verbum *possis,* altero statim versu incondite recurrit. Opti-
me

Comment. in Curtium. lib. 4. c. 1. n. 32. 33. 35. 37. 39. & c. 2. n. 1. 2. 3.

me forsitan legeris: *Castrisque positis victores ad populandos agros, velut cunctis hostium in medio positis agebantur, an vagabantur.* Raderus. Cuius integram notam malui adscribere cum tædio; quam committere, ut in hac editione quisquam quicquam desideret, eorum quæ hæcenus ad Curtium qualitercunque notata sunt; in quibus tamen aliquod operæ pretium aut sit, aut videri queat. Ego enim occiso loco sine melioribus libris salutem minime sperandam arbitror. & quanquam esset comminisci quædam minus flagitiosa, quam illa aliorum, malui tamen relinquere Curtio notum malum, eoque leuius, quam audaci medicina prouocare malignitatem morbi, & nondum perfanatis antiquis vulneribus, infligere recentia: nisi quod non dissimulo videri legendum: *velut in metu positus.* ea enim causa negligentia, credere nihil ausuros hostes aduerso prælio percussos. Porro similem ex Iustino locum adnotare non pigeat. sic enim ille 24, 7, 4. de Gallis: *Gallorum vulgus ex longa inopia, ubi primum vino, ceterisque commotibus referta rura inuenit, non minus abundantia quam victoria lætationem, per agros se sparserat; desertisque signis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur.*

4, 1, 32. *ANIMOS TERRITOS*) Vide quæ notauit Gruterus discursu 14. ad Tacit. Hist. 5, 16, 4. *Supereffe qui fugam animis qui vulnera tergo ferant.*

VICTORIÆ FIDVCLA INCAPTOS) Res prosperæ plerunque & tantum non semper negligentiam pariunt. Differendi locus dabitur ad illa Taciti H. 3, 69, 6. *Vicellianus miles custodia socordi clausos circumdedit.*

4, 1, 33. *NIHILO MAGIS EI*) Id morum atque naturæ proditoribus esse, multis exemplis ostendit Camerar. subcisus. 1, 7.

4, 1, 35. *LYDIÆ*) Arrian. 1, 8, 27. *Phrygia.* Potest vtramque obtinuisse. *FORTVNA PARTIVM*) Sic Epit. Liu. 87. *Eadem vbiq; fortuna partium.* & Epit. Liu. 104, 8. *Præterea à legatis eiusdem (Cæsaris) eadem fortuna res gestas continet.* Iustin. 22, 7, 3. *Domus forisq; eadem fortuna Carthaginiensium.* Flor. 4, 2, 29. *omnia felicitatem Cæsaris sequebantur.*

4, 1, 37. *EAS QUOQUE*) Sic olim conici legendum, pro *is quoque*: & cum videam fauere libros, recepi.

4, 1, 39. *AGIS*) Vide Arrian. 2, 3, 10. Diodor. 17, 48.

4, 2, 1. & seqq.) P. Bertius in libello de aggeribus, hanc Tyri obsidionem comparat cum Rupellana, quam patrauit Galliarum Rex Ludouicus XIII. anno 1627. Videtur autem hæc obsidio Tyri prædicta fuisse ab Isaia cap. 23. nam *Cethim*, vnde ex-cidium vrbi minatur propheta, Macedoniam interpretantur.

4, 2, 2. *SOCIETATEM QVAM IMPERIVM*) Vt suis legibus viueret, focia & amica regi esset; ceterum in omnibus suo arbitrio tanquam libera, nec vllius imperio obnoxia ciuitas ageret. Sicut paulo ante Pisidæ Selgenses *ἄξις Ἀλεξανδρος πρὸς βασιλέα μὲν οὐδέ τι πρὸς τὴν μάχην εἶπον καὶ φίλων.* imperata se ut amicos (non vt subditos) facere velle significarunt. Strabo lib. 12.

DONVM AFFEREBANT) In quibusdam edd. *domum aff.* quod idem vitium obseruaui in his Frontini 2, 11, 5. *aurum*, quod parantes eius redempturi captiuam domum Scipionis attulerant: vbi nescio quis, *domum*, probe.

4, 2, 3. *HERCVLI*) Dubitatur tamen quisnam hic Hercules fuerit. nam plures numerabant (Cicero de Natura Deor. 3, 16. & Arnob. lib. 4.) Petrus Faber facit Ægyptium Herculem. vide ipsum fuse Semestr. 3, 4. Loccenius. Vide & dies Geniales Alexand. 2, 14. Plinius II, 17. eam disputationem superuacuum esse credit, & parum religiosam. de templo Herculis apud Tyrios, ita scribit Theodoretus serm. 8. qui est de martyribus: *Multa Tyri, ciuitatisque aliæ ingentia templa Herculi excitauerunt.*

GENVS DVCRE) Ab Hercule, non tamen Tyrio, nisi hic idem cum Argiuo fuerit. Ceterum de stirpe Alexandri prolixè disputantem vide Reineccium in præfat. regni Macedonici. Cuius excerpta dedimus in comment. horum prolegomenis cap. 5. Dexippi fragmentum, editum inter Eusebiana Scaligeri, nihil habet magno promissoris hiatu dignum. Sed ob hanc stirpem reges Macedonum, pro diademate, & corona, & purpura regia, pelle capitis leonini se ipsos coronant, & id coronam & ornatum arbitrantur: & argumento est nummus Macedonis Alexandri tali imagine insignitus. ut scribit Constant. Porphyrog. lib. 2. de Themat.

4, 2, 4. *EXTRA VRBEM)* Quod libertati suæ periculosum arbitrantur, si Regem armatum intra muros acciperent: forsitan & Darii adspicere id declinare maluerunt, ne pendente adhuc bello, si ab eo stetit victoria, indignationem eius incurrerent. qua mente apud Plutarch. Demetrio cap. 39. Athenienses Demetrium orauerunt, ut vrbe abstineret, quod scinisset populus, ne quis ex regibus vrbe acciperetur. Mediam itaque gerere se maluit, quæ res plurimis male cessisse multoties adnotatum est. Gruteri discursuum in Tacitum cap. 40. vide.

IN EAM SEDEM) Ita retinui, sic enim & supra 3, 5, 10. in Ciliciam fore. Vide Indicem, in.

4, 2, 5. *FIDVCIÀ LOCI)* Thucyd. 3, 14, 18. Melios, cum essent insulari, qui adfata audientes esse nollent, & militia societatem abnuerent, subigere volebant. Flor. 2, 3, 4. de Liguribus: Tuti locis & fuga, durum atque velox genus, ex occasione magis latrocinia, quam bella faciebat. Vellei. 2, 95, 2. de Rhetis & Vindelicis: gentes locis tutissimas, aditu difficilissimas perdomuerunt. Tales ergo, dum in situ locorum ad arcendam vim hostilem, satis sibi putant esse præsidii, libertatem suam ferociter tutari solent: ut contra, quibus ea munimenta non sunt, obedientes imperata facere consueverunt. Inde factum, ut quorum rebellio metueretur, ex superioribus locis in æqua degredi cogentur, quomodo Augustus perdomita Hispania, fiduciam montium timens, in quos se recipiebant Astures, castra sua, sed quæ in plano erant, habitare & incolere iussit. Flor. 4, 12, 59. quomodo pater eius Caesar montis Herminij incolas in planitiem demigrare iusserat, ne videlicet loco sua natura tuto ad prædas agendas abuterentur. Dio l. 37. & T. Didius Termisinos. Appian. in Hisp.

IN CONTINENTI VOS ESSE) Et hoc egregie ostendit, cum iacta ingenti mole operum in obsidione Tyri, ex insula continentem fecit. vnde & Quid. Metamorph. 15, 287.

*Fluëlibus ambita fuerant Anissa Pharusque,
Et Phanissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.*

Lege quoque Pomponium Melam cap. 12. & Plinium 5, 19. Loccenius. Eo autem confidentius hoc minabatur Alexander, quod & prius iactam ibi molem à Nabuchodonosoro fuisse scire poterat, de qua re Hieron. in cap. 26. Ezechielis lege; & ipse antea iam simile opus perfecerat, quando Clazomenas, Parthenien & Hippos, cum insula essent, per duo stadia continenti adnexuit. Plin. 5, 29. Et ille feliciter perfecit, quod alii non potuerunt in Ithmo. de quo etiam quid accidisse Venetis dicatur, reperies in Ceuerii Viaie de la Tierra Santa cap. V. nec non Cyzicum, apud eundem Plin. 5, 32. Pharum, Tyrum, & Clazomenas, cum insula essent, continenti adnexas fuisse refert Strabo lib. 1. Pharum insulam, cum abesset Alexandria quatuor millibus passuum, iacta mole vrbi coniunxit vltima Cleopatra, ut eò pedestri itinere perueniri posset. Epitome temporum, quæ cum Eusebio edita est à Scaligero. & Marcellin. 22, 41. quod Plinium latuisse videtur, qui ex veterum inepta opinione maiorem Ægypti partem à Nilo natam putans, eo quoque operante Pharon continenti adiunctam censuit. Hist. Nat. 2, 85. Ceterum & hanc;

hanc, & de Cleopatra opinionem, ex Cæsaris testimonio sine Commentar. III. de B. Ci-
uili. refutat Scaliger ad Euseb. num. MDCCXXXIII. Alexandri molem, aliasque similes
respexit Florus 2, 2, 2. cum sic scriberet: *Vi quatenus nec mole iungi (Italia Sicilia) nec*
pontibus posset, armis belloque iungenda, & ad continentem suam renouanda videretur.

AVT OPPUGNATIONEM) Quod quidem futurum non putabant
Tyrri, nec enim credere poterant, Alexandrum post clarissimam victoriam, cum ho-
stem persequi opportunum esset, omiſſa occasione rerum amplissimarum, ad vnius
urbis obsidionem hæsurum esse. Quem errorem in Bardane, haud dissimilis ingenii Re-
ge, grauius notat Tacitus 11, 8, 4. *neque cunctatur quin proximas præfecturas corripas, solis*
Selenicis dominionem eius abnuentibus, in quos ut patris sui quoque defectores, ira ma-
gis quam ex usu presenti accensus, implicatur obsidione urbis valida, & munimentis obiecti-
annis, muroque & comæatibus firmate. Interim Gotarzes Dabarium Hyrcanorumque
opibus auctus, bellum renouat. Porro pertinet ad oppugnationem hanc præsidium illud
Willerm. Tyrensis Hist. Hierosol. 11, 30. quod ad expugnandam eam urbem, olim dici-
tur fundasse Alex. & de suo nomine Alexandrium vocasse. *Est autem locus fontibus irri-*
guus, vix quinque milliariibus à Tyro distans, in litore maris constitutus. Hunc locum ho-
die appellatione corrupta populares appellant Scandalium. Arabice enim Alexand. Scandar
dicitur, & Alexandrium, Scandarium: vulgares vero R in L conuersa, dicunt Scanda-
lium.

4, 2, 7. *FRETVM AFRICO OBIECTVM*) Angustiae freti quatuor
stadiorum erant, Tyro ab oriente. Africus ventus ab occidente habet, & recta ma-
re in angustias propellebat, & fluctus decumanos ciebat. Africus porro Græcis Αἰψ
dictus, & Vulturno orientali erat obiectus. Vulturnus ab oriente hiberno spirabat
intet Eurum & Notum, Græcis Εὐροτοῦ. Africus ergo ab occidente hiberno ortus
Vulturnum oppugnabat, vti Virgil. in tempestatis descriptione, cum luctantes in-
ter se ventos committit, Africum contra Eurum & Notum collocat. *Æneid. 1, 88.*

Incubere mari, votumque ex scilicet imis
Via Eurisque Notisque ruunt, creberque procellis
Africus, & vastos voluunt ad littora fluctus.

[Hunc vltimum versum in animo habuisse videtur Curtius cum ista scriberet.] De ven-
tis hisce plenius cognosce apud Gellium, & Vitruuium, & Vegetium, item Senec. Na-
tur. quæst. 5, 16. Porro angustias fuisse ab oriente postea continenti commissas,
facile ex Guilhelmo seu Willermo Tyrio discas, qui Hist. Hierosol. 13, 5. *Ab oriente*
vero, inquit, vnde est per terras accessus, muro clausa triplici cum turribus mira altitudi-
nis, densis admodum, & se prope contingentibus. Præterea vallium late patens, per quod
facile eius ciues possent mare introducere in aliterutrum. Addit Guilhelmus, mare vicinum
urbi, periculosum ignaris fuisse, propter latentes passim scopulos. Nam & urbs ru-
pi & scopulo maximo imposita est. Sic ergo, inquit, quasi insula est præfata ciuitas,
procellisum circa se habens mare, latentibus scopulis & nimia inæquitate periculosum, ita ut
peregrinis & ignaris locorum ad urbem nauiganibus, periculosum sit accedere: & nisi du-
ccen habeant, qui adiacentis maris habet notitiam, non nisi cum naufragio urbi possint ap-
propinquare. Raderus.

4, 2, 8. *PER NEXVS OPERVM*) Qui huiclectioni anteponunt,
vel etiam componunt aliam, *per enixus operum*, potius delectantur inueniendis quibus
paginas impleant, quam conseruata puritate textus. Ad minimum aduertere debue-
rant, *enixus*, vt maxime ita legendum esset, aquæ non tribui, sed operibus: *enixus ope-*
rum; quomodo si Curtium scripsisse putant, haud leuem iniuriam faciunt maioris
elegantiae iudicique historico. *Nexus autem operum*, quid sint, præter quod candi-
dissime

lebrando annuo sacro missi erant, vt ob eorum pollicitis, tam grauem obsidionem sustinendam esse arbitrentur Tyrii. Quid enim aut ad praefens opis in illiserat; & quod à Carthaginensibus ob consanguinitatis memoriam sperabatur, nonne à quibus Tyriorum legatis peti poterat? His rationibus cum accederent etiam eodd. nonnulli, inter quos est & ille Danielis, haud postremæ auctoritatis, expungendum omnino non haud, vt insititium credidi. Sic apud Liniuum 27, 17, 7. *Fabium Tarentum obsidentem leue dictu momentam ad rem ingentem potiundam adiuuit.* & 30, 34, 2. *dictu parua sed magni eadem in re gerenda momenti res.* Liem 27, 11, 1. *adeo ex paruis sepe magnarum momenta rerum pendunt.* & 25, 18, 3. *refruius his animos, & illis minuit audaciam, parua vna res &c.* Adde Thucyd. 2, 3, 6.

ANNIVERSARIUM SACRUM) Ad Astartes siue Vranix sacra, quæ Dido Phoenissa secum Tyro Byrsam auerit, aut ad Tyriorum similitudinem Carthagine à se condita sancuerit atque dedicarit; locum hunc eximium referendum censeo. Quamquam si de sacris Herculis (de quibus huius capituli initio à nobis actum est) Curtii verba malit aliquis accipere, non repugnabo. Faber semestr. 3, 2. cuius posteriorem sententiam amplector.

PARENTVM LOCO CVLTI) Ipsique contra seruantes mutuum affectum, nam imperante Cambyse Tyrii expeditionem in Carthaginenses detrectauerunt, dicentes esse liberos suos. Herodot. 3, 19. quomodo apud Polyb. in excerptis Valefii p. 49. Timæus apud Locros in Græcia vidisse tabulam refert, cuius principium fuerit: *vt parentes erga liberos decet.* *Ὡς γὰρ οἱ πατρὸς τέκνα.* relatione facta ad Locros qui in Italia sunt. Sic Ilienses à Romanis culti apud Liu. 38, 39, 8. *Iliensibus Rhætiom & Gergibum addiderunt, non tam ob recentia vlla merita, quam originum memoria.* Postea quoque ii à Claudio publico minere soluti. Tacit. 12, 58, 3. Hinc inter Leges Platonicas lib. VI. pag. 754. A. *ἵσταν τῆ πάλαι ἢ οἰκίαν μέγαλον, οἷον πατέρα καὶ μητέρα ἢ ἐνὶ οἴκῳ πάλαι τὸν κληρονομῆσαι ἀντὶ τὸ πάλαι.* Contra qui eam reuerentiam conditoribus suis non exhiberent, impietatis arguebantur. Consules Colonias milites pecuniantque negantes grauius reprehenderunt: *qua liberi parentibus deberent, ea illos Romanis debere, si vlla pietas, si memoria antiqua patria esset.* Liu. 27, 11, 10. & in eundem sensum Fufetius apud Dionys. 3, 9. *quem honorem parentibus liberi, eundem & coloni debent suis conditoribus.* Ita nuper, si vetera illa spectes, Bonifaciani à Rege Alfonso obsessi, Genuenses sic alloquuti sunt: *Vt eam vobis debemus fidem, quam parentibus liberi: ita opem quam iure natura liberis parentes debent, à vobis impetrari æquum est.* Bracellus lib. 2. de bello Hispano Alfonsi cum Genuatibus. Vnde Corinthii Corcyreis implacabiliter irascebantur apud Thucyd. 1, 9, 8. quod cum eorum conditores essent, solitos tamen honores non exhiberent. Ceterum de coloniis earumque deductione & iure præclara multa collegit Carolus Sigonius de antiquo iure Italiae 2, 2. &c. vnde sua pleraque descripsit Ioannes Rosinus antiqu. Rom. 10, 22. Adde Tolos. de Rep. 6, 7, 3. Facium in Polit. Liuianae arte VII. & Valefii notam ad excerptum Polybianum.

4, 2, 12. *OPIFICES*) Quorum gloria antiquitas præcelluisse Tyrum, vel constructio templi Hierosol. abunde probet. Vide Reg. 3, 5. Sic & coloni eorum Carthaginenses à Romanis obsessi, cum arma tradidissent, pauculos intra dies noua fabricauerunt. Flor. 2, 15, 10. & in primis Appianus in Libycis.

4, 2, 13. *SED CVM*) Recenset omnia, quæ excidium vrbs præcesserint. & sane si aduertimus animum, verum esse deprehendimus illud Herodoti 6, 27. *Quoties ingentes sunt euentura calamitates vel ciuitati vel nationi, solent signis prænunciari.* Inter quæ à Curtio omissum, quod Alexander per quietem viderit Satyrum alluden-

tem sibi, & post multas ambages in manus venientem. vnde Aristander respondit, post aliquantulum laborem, Tyrum in potestatem Alexandri futuram. id enim velle id insomnium, quo repræsentatum erat, $\sigma\upsilon\tau\upsilon\epsilon$, quod nomen si diuidas, exit $\sigma\upsilon$ $T\upsilon\epsilon$, tua Tyrus. Meminerunt eius Plutarchus in Alex. cap. 41. Artemidorus 4. 26. Zonaras. Cedrenus. Qui duo postremi germanum huic somnio imaginatum esse scribunt Imperatorem Constantem, ante pugnam cum Mabia Saraceno: visus enim sibi fuerat venisse Thessalonicam. $\Theta\iota\sigma\alpha\lambda\lambda\omicron\nu\iota\kappa\lambda\omega$ coniector diuidens exponebat: $\eta\iota\epsilon$ $\alpha\delta\delta\upsilon$ $\nu\iota\kappa\lambda\omega$, alteri cede victoriam.

4, 2, 14. *EXTRINSECVS*) Q. Seruius, cum equitum scuta extrinsecus, equorumq; pectora cruenta subito prodigio apparuissent, victoriam poriendi interpretatus est: quoniam illæ partes solentem hostili cruore ressergi. Frontin. 1, 12, 4.

4, 2, 15. *CLASSEM*) Glareanus docet hoc contraria scribi à Curtio & Diodoro. ego secus autumo, fallique aio Glareanum, quando scribit Diodorum statim initio oppugnationis affirmare, Tyrios quamquam classem LXXX. tuiremum haberent, tamen in urbem compulsos ab Alexandri classe, quæ & operarios in aggere tutos reddiderit à Tyriorum eruptione, Curtium vero negare, initio oppugnationis Alexandro vllam fuisse in promptu classem. Sed nego ego à Diodoro traditam initio oppugnationis Alexandrum habuisse classem. nihil enim ibi de classe Diodorus, sed tantum de aggere iacto, & iam absoluto meminit, ac tum demum Tyrios fenæs, & pueros, cum imbelli mulierum turba, Carthaginem deuchere conatos, & vero partem deuenisse: alteram demum partem à classe Alexandri interim comparata, deprehensam, & retro in urbem repulsam. Raderus.

CONTRA IVS GENTIVM OCCISVS) De huiusmodi iuris humani temeratoribus eorumque poena late Paschal. in Legato cap. 26. Alb. Gentil. de legation. 2, 14. & Henricus Salmuth. in Notis ad Pancirolli res deperditas, vbi de legatis agitur. Ceterum (verba sunt hæc Raderi) nihil est, quod moueare Glareani suspitione, arbitrantis hanc de legatis occisis historiam esse falsam, quod Diodorus & Iustinus illam præterierint: quasi Iustinus & Diodorus non alia multa transfuserint silentio, quæ Arrianus & Curtius narrant. Quid si hæc, & alia habuere Callisthenes, Duris, Prolemæus, Aristobulus, & innumeri alii nobis inuisi, Curtio olim forte lecti? Multa Ælianus, Polyænus, Plinius adferunt aliis præterita. Raderus.

4, 2, 16. *LACIENDA MOLES*) Id quantæ molitionis res fuerit, disci potest ex conatu Nabuchodonosoris, qui primum aggerem iecit, cum urbem XIII. annis arctissima obsidione terra marique premeret. Id quod sanctissimus & verissimus vates Ezechiel 29, 18. narrat, cum exponit militum laborem, ex quo affirmat, omnibus defluxisse capillitium, & caluitio deformatos, depilatosque humeros onera portantium. Sic enim ille: *Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis, seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum: omne caput decalatum, & omnis humerus depilatus est.* Raderus.

4, 2, 17. *HAVD QVAQVAM RVDIS*) Cuius artis experimenta passim dedit: vt in locis parallelis hic adnotamus.

HERCVLIS) Vnde ita coniectores sunt interpretati, cessuram Alexandro urbem, sed post arumnosam obsidionem, quod & Hercules omnia opera laboriosa fuissent. Plutarch. Alex. cap. 41.

4, 2, 18. *DVCIBVS*) Id crebro factum obseruauit, quoties nimirum Imperatores, postquam ipsi milites allocuti erant, sensissent esse adhuc aliquid in animis eorum aut timoris, aut erroris, aut denique contumaciæ.

ORSVS EST) Alexander ipse non tantum $\eta\phi\theta\epsilon$ operis fuit, sed & teste

teste Polyæno 4, 3, 3. *primus corbem terra implem acribit*, cuius exemplum militibus postea magnum incentuum ad laboris alacritatem fuit. Loecenius. Sic apud Tacit. 1, 62, 2. *primum extruendo tumulo cespitem Caesar posuit*. Iulianus templum Constanti-
nopolis, & Murates aliud Hadrianopoli struente, iidem prima fundamenta iocruat.
Vide Leunclau. Pandect. Hist. Turc. cap. 98.

RATIBVS) Verius meo animo quam *eratibus*, tamen si & hæc possent ha-
bere locum in obsidionibus. infra tamen 5, 3, 7. dixit *eratibus ac pluteis*. sed hic mate
cogita. Poterat & *eratibus* esse locus ad muniendum vel turres vel aggeres, struendis
vel firmandis. Sed retineo *rates*, quibus opus. Raderus.

4, 2, 19. **IN ALTITUDINEM MONTIS**) Hoc retinui, quia
valde augebat rem, quod hic egit Curtius. respondet enim ei, quod dixit supra 4, 2, 9.
& mox hæc ipsa periodo: *præcaltum mare non ad hunc sensum editiones alia, in aliud.*
modicam.

4, 2, 22. **IN EXPEDITO ESSET**) Promptum & expeditum erat
Tyriis fugere, si Macedones ingruerent; accedere ad operas, si defensores abessent,
quæ res operas conuertebat ad femet tuendos. Raderus.

4, 2, 23. **REX MUNIENTIBVS**) Gronouius in litteris ad Berneg-
gerum. Ms. alter *ex munientibus*. alter, *ex eminentibus*. Scribendum, *igitur rex munienti-*
bvs. Quam emendationem, vt nec dubiam, recepimus.

EXTRA TELI ICTUM) Sic vere Lipsius poliore. 5, 9. cuius scri-
pturam confirmat Acidalius, cuius verba subdinus: Nescio an temere discrimi-
nanda in genere isto locutionis, *ictus* & *iactus teli*. Differre merito videantur: ac ve-
reor, ne sæpe loco alterius alterum legamus. Etenim vis eorum diuersa non nihil, si
penitus introspiciamus. Extra teli iactus est, quo perungere iacta tela nequeunt.
extra ictum, quo perueniunt, sed sine noxa, prohibito illapsu aut tactu. Quod si admit-
titur, hic nempe legendum potius *ictum*. Neque enim aberant hi tam procul, vt iaci in
eos tela non possent: ictui saltem eorum obnoxii non erant. coris velisque obtentis.
Quæ eadem ratio infra 5, 3, 7. *Casaque materies eratibus & pluteis faciendis, vt qui tur-*
res admoerent, extra teli iactus essent. Contra mox 4, 3, 8. *Latitudinem quoque aggeri*
adiectis, vt turres in medio excitata procul teli ictu abessent. Sic enim editio Modiana ex-
hibet, vbi vulgares hæud dubie melius *iactus*. Sensus enim ille: adiectam aggeri lati-
tudinem tantam, vt excitatæ in medio turres ab extremo aggeris abessent teli iactu, id
est, spatio tanto, quo iacta tela perungere non possent. hætenus Acidalius. Confer
Adagia Schotti & Erasmi.

CORIA VELAQVE) Vide Arrian. 4, 4, 6. & Lipsium Poliore. 5, 9.
vnde sua descripsit Raderus. Citat autem Lipsius & locum Diodori 17, 45. *Προς ἡ*
τάτοις βόρσας καὶ διπλάς διφθέρας πρυκαμίνας καὶ πύραυλους, εἰς ταύτας ἀπεδύχον-
τα πύραυλους πύραυλους πληγὰς. quem locum olim suspectum mihi reddidit inter-
pres, reddendo: *Ad hæc coria pelleque duplicatas, & fuce oblitæ, consunt.* His balli-
starum ictus excipiunt. Non enim reperiebam, quid iste fucus ad excipienda tela pro-
fuerit obfessis. Aduertebam igitur in textu vitium esse, & non *πρυκαμίνας* scribi de-
bere, sed *πρυκαμίνας*. idque & Berneggerus, focerunt mens, ratum habuit. Con-
firmabam enim correctionem meam loco Iosephi de bello Iud. 3, 7. vbi simili com-
mento vsus est aduersus ignita tela. quippe *Sudibus fixis per eos bosem coria recentia ex-*
tendi præcepit, quæ emissos tormentis lapides sinuata susciperent, quibusque repulsa tela ce-
tera dilaberentur, & ignis humore languerent. Quod addendum est locis à Lipsio co-
capite allatis. Eamque machinam *pluteum* appellant Verrius Flaccus & Isidorus:
Plutei, crates corio cruda inserta, quæ in opere faciendo hosti obijciuntur. Hinc itaque
V suspica-

suspiciabar legendum esse *πυραμίδας*, idque inuentum ad ignem extinguendum pertinuisse. Quod nec Lipsium fecellit, nam ex sensu interpretatur; *Prætoris coria ac pelles duplices, madefactas, consuenter &c.* Ex sensu inquam. reliquit enim in textu vocem *πυραμίδας*, quam hoc significatu à quocunque auctore, nedum Diodoro usurpatam fuisse non putem. At verbum *εργάσθαι* egregie id significat. præter alia exempla quæ in promptu sunt, vnicum, quod hanc etiam correctionem mihi suggestit, adferant illud nobile apud Sueton. Tib. 57, 1. *Sæua ac lenta natura ne in puero quidem lassuit: quam Theodorus Gadaveus rhetorica præceptor & perspexisse primus, & assimilasse apertissime visus est: subinde in oburgando appellans eum, πῶδ' αἰματὶ πύραμίδας.* lutum sanguine maceratum. Apud Vitruuium tamen 10, 20. lego: *recentibus, percrudis coriis duplicibus consutis, factis alga, aut paleis in aceto maceratis togæ machinas, vnde defendi & exponi τὸ πύραμίδας possit.* Ceterum aduersus telorum vim aliud quoque commentum exponit Casar de bello ciu. 2, 9. *Storias ex funibus anchorariis tres in longitudinem parietum turris, latas quatuor pedes fecerunt, easque ex tribus partibus, quæ ad hostes vergebant, eminentibus trabibus circum turrem, præpendentes religauerunt, quod vniuius genus tegumentis aliis locis erant experti nullo telo neque tormento trahi posse.* De cratibus, vincis &c. Vide Lipsii Poliorcet. 1, 7.

EX CAPITE MOLIS) Dubium quod hic mouetur ex vtro capite, siue extremitate molis statutz fuerint hæ turres, ab eo vnde continentem prospiciebat, an ex aduerso, quod contra urbem erat, facile sibi quisque soluerè potuisset, etiamsi non diceret Arrianus 2, 4, 5. *impositas fuisse aggeri, quæ plurimum in mare productus erat.* cum enim ad defensionem operis construerentur, facile quibus conijciatur, positas fuisse eo loco, vnde vis hostilis metuebatur. Quod non hic adnoto, quasi libeat cuiusquam *auricularis* (vt Poëta ait) *mordaci radere veros;* sed vt porro mihi venia sit, si hoc genus plurima silentio transmisero: neque eo minus existimer impleisse promissum, quo profectus sum, omnia quæ ab aliis etiam, quotquot in manus venerunt, ad huius auctoris illustrationem adnotata sunt, me notis hæc complecti.

4, 3, 1. **E. A. RES**) Hæc periodus vtique coniungi debebat anterioribus, vt nouum caput hinc inciperet; *Inter hæc Tyræ.* sed ob vitandam confusionem & perturbationem, quæ ex huiuscemodimutationibus nasci solet, diuisionem solitam reliquimus.

PERDICCAM CRATERONQ.) Polyæn. 4, 3, 4. *Parmenionem in obsidione hac relictum ait. Raderus. Interim & aliud agi posse ratus, vt in negotio simili loquitur Liuius 31, 46, 11.*

4, 3, 2. **NAVEM**) Vide Arrian. 2, 4, 8. *Videntur ab hoc Tyrionum stratagemate Antuerpienses olim, vt tradit Nicolaus Orlandinus Annal. Societ. Iesû Anno M D LXXXV. suum exitiale nauigium, cui canis indiderè nomen, composuisse, quamuis multo ingeniosius & nocentius, quam Tyrionum, ita vt auctor non nisi stygium aliquem genium illius architectum fuisse existimari.* Ita enim ille in obsidione Antuerpiæ duce Alexandro Farnesio Parmensi describenda narrat: *Novæ excogitantur diabolo architecto nauigia: neque enim tale inuentum excogitare humana mens poterat. Horum ea constructio & fabrica fuit, vt honorarij formam tumuli, ferulique vrna referrent. Erant in nauis aluico transuersæ trabes, lapidesque in quadrum coagmentati, & ad foros vsque surgentes. Aluico autem ipse molaribus, & generis cuiusque lapidibus ita referius, vt & varij cuniculi in spiram acili puluere sulphureo pleni relinquerentur, & pari summa cippis, immensoque lapidibus regerentur. Latèbat insuper fistula, fomentario igni relicta, ignariogue ita librato, vt non ante pulueres inflammaret, quam nauis ipsa in crateres ac portem propemodum impigisset. Fori autem & constructæ nauis indolentia, suis ad*

terrendos timidos, siue ad opprimendos incautos, sparteis, manipulis, pice, resina, sulphure-
que oblitis, ac malleolis conflagrabant. Quibus artificibus ac machinis cum primum remisit
astus, tetris ardoris tenebris ex urbe nauis emittitur. Quod hostile portentum dum procul
aduentare nostri conspiciunt, continuo è castris una cum Principe, in omnem euentum expe-
ditii ad ripam fluminis, pontemque conuolant. Interea dum quidam per audaciam vel na-
uim ipsam conscendere, vel vicis remorari contendunt: ecce tibi repente conceptus ignis in-
genti fragore saxa quatere, torquere trabes, tempestates ac tonitrua cedere; immanes lapides,
ignitosque globos in calum vomere, stationarios & classicos in undas mergere, partem pontis
enertere, nemini denique parcere, qui vel propius accessisset, vel etiam longius abesset. Lamen-
tabilis omnium gemitus erat, furens multorum principum exitus, aliorum vel mutilatio-
ne, vel funere: ducentos prope homines lapidum procella contriuit. Princeps ipse Parmen-
sis, quamquam Hispani cuiusdam impulsu, vix sese è periculo eripuerat, tamen vehementi
aeris agitatione concussus, una cum Marobione de Pescara in terram concidit, propiusque
factum est nihil, quam ut vterque miliarium corporum mole, qua lapidum prosternebat
(posttrabat habet Romanus) imber opprimeretur. Vicarius etiam principis & totius equi-
tatis magister, alique clari viri fluctibus periere. Alij per aërem visi sunt ad passus ali-
quot robuare: alij flammis, pulueribusque cremati, fado sane horribilibus spectaculo. Ra-
derus. Nec omittendam esse duxi, in memorabili strategemate accuratissimam Thuani
descriptionem. sic autem ille lib. LXXXIII. Tunc vero machina ad pontem dirimendum
apparabatur. earum fabricator erat is, de quo iam diximus, Fridericus Iunibellius Man-
tuanus, qui specimine artis suae coram regina Anglia edito ad Santaldegondium remissus fue-
rat. Is postulauerat sibi dari tres naueis vaste magnitudinis, primam 350. alteram 350.
tertiam, cui Leonis nomen 500. amphorarum capaces, in quibus ex cementsita materia me-
tus ac cuniculos strueret, poterat praeterea 60. naueis latas & plana carina, qua rudenti-
bus, catenis, ac trabibus nexae supra aquas astu accedente semiluna specie fluctarent, singu-
lae cum duabus anchoris siue vncis dimidiatis, quae decem pedes aqua extantes, obuia qua-
que vehementi impetu traherent raperentque; sed ut in consessu tot hominum sententias dis-
cordantium, neque vnus, sentit in tanto periculo necesse erat, imperio parentium non solum
res in longum inutilibus disputationibus extracta, sed praepostera parsimonia postulatis Iuni-
bellij multum detractum fuit, tantumque illi duae naues minores, quibus Fortune & Spei
nomina erant, attribuit, vtraque tantum 70. aut 80. amphorarum capax, ac decem aliae
carinis planis, quas Slatas vulgo vocant, machinarum haec erat ratio. naueis duas firmissi-
mis carinis constructas tabulis & asseribus robustis vndique vallauerat Iunibellius & ar-
cam in vnaquaque ex lapidibus albis maioribus quinque pedum latitudine superstruxerat,
interius longam pedes 40. latam & altam tres cum dimidio, tum in vnam pulueris nitra-
ti librarum 6000. in alteram 7000. & 500. imponit, & vtramque magnis lapidibus ca-
ruleis sepulchralibus tegit, ita ut frons seu cuspis sex pedes lata prominere, & firmitate sua
explois tormentorum globos pauciter auerteret; porro in arcis patebant foramina, quibus
funalia ignea indita erant, & supra ipsas naueis machinam ignitam edificauerat archite-
ctus, quae vnus horae spatio arderet, aequam puluis nitratus flammam conciperet, ut cum
nihil peius eo artificio metuerent hostes, securi ad spectaculum sederent, & ita non solum pons
rueretur, sed etiam ipsi incogitantes opprimerentur. instructae praeterea erant 32. cimbe
maiores planis carinis ignibus artificiosis referta, quarum octo sesquihora quaque aquis ve-
luentibus simul arderent descenderent: rursum quo magis fallerent aliae vrinatrices dictae pa-
rae erant, quae puluere nitrato, quem capiebant, incenso, hostium rateis ponti circumdatas
flammaram ut propius accedentes absumerent, eo consilio, ut hostis irritatus explodendis omni-
bus suis machinis spatio duarum horarum occuparetur, lassusque demum desisteret, circa id
tempus, quo duae naues incendiariae medio altus ad pontem appellerent, alteraque post alte-
raru

ram opus destinatum exequeretur. igitur postquam &c. Haec tenus Liuius ille Transalpinus, qui porto exponere pergit, quæ eius machinæ vis fuerit. Accederet his nouissimum ex proximo exemplum, nisi Vinariensis Principis naues, ad soluendum Brisaquensium pontem, pari solertia adornatas, exhaustus longa siccitate amnis destituisset. Ceterum diuersis temporibus locisque eiusmodi reperti vsus fuit. Vide Diodor. 20, 87. de Rhodiis. Caesar de bello. ciuil. 3, 101. Cassius magno vento & secundo completas onerarias naues tecta, & pice, & stupa, reliquisque rebus quæ sunt ad incendia, in Pompeianam classem immisit, atque omnes naues incendit. Atque idem refert & Frontin. 4, 7, 14. Appian. de bello Pan. Carthaginienses, cum ventus flare cepisset, naues sarmentis ac stipulis refertas sub ipsa mania adducunt, deinde ignorantibus Romanis in bellum prouocant. Illi modicum stercoribus fere in conspectu aderant, cum sulphur ac picem supra naues effundunt, demum vela ventis implentes, ignem scaphis iniiciunt, quæ venti violentia & ignis impetu in Romanorum rates delata subito incendunt: omnisque pone classis vno momento conflagrare cepit. Iustinianus Hist. Venetæ lib. 8. Aloysius Lauredanus nauigium sarmentis, & sulphureo puluere plenum, cum triginta fortissimis, audacissimisque viris, quos ad id facinus elegit, venio, & fluctibus secundis, in Syracusani portus fauces immitendum curauit, eo consilio, vt occupato violenta nauis irruptione portus, Cetheæ (nauium id genus) iniecto igne concremarentur. isque conatus feliciter cessit. Similique commento Canutum regem Danum, Vlpho Sueonum dux vicit apud Ioan. Magnum, 8, 3. Idemque anno 1588. contra immensam Hispaniæ classem, ab Anglis auctore Draco tentatum Thuanus lib. 89. scribit. Sunt autem & aliæ rationes incendendi naues atque machinas hostium, ex quibus subtilissima, quam excogitasse fertur Archimedes, apud Zonar. tom. 2. qui speculis æreis exceptos solis radios in naues procul distitas tanta vi impedit, vt nullo negotio conflagrarent. Idemque & Proclus imitatus fuisse dicitur, in obsidione Constantinopolitana, cum eam urbem oppugnaret Vitalianus. Vide Zonaram tom. 3. Nec minor efficacia Græci ignis proditur, quo Romanus Imperator Constantinopolis mille nauium classem, quam Duce Ingero admouerant Russi, corripit, vt auctor est Luitprandus. Eumque ignem ab Hugone Rege Italiae sub annum 941. contra Saracenorum naues, qui tum Fraxineto potiebantur, Constantinopoli impetratum fuisse tradit Sigonius lib. 6. de regno Italiae. Intentionem eius Callinico eisdem adseribit Zonaras tom. 3. sub imperio Constant. Pogonati, cum Agareni Byzantium oppugnarent. Constantinus autem Porphyrog. de administr. imperii cap. 13. instruit filium, vt, si à barbaris ignis iste petatur, hanc adferat excusationem: eum magno ac primo Christiano Imp. Diuo Constantino per angelum ostensum fuisse, atque ab eo illum didicisse, qui vehementer interdixerit, ne ab aliis nisi Christianis, idque in imperatrice urbe pateretur: neque etiam ad aliam gentem transferatur, doceaturque. τὸ ὕψος αὐτῆς appellatur apud Nicetam pag. 39. f. in expeditione Manuelis contra Siculos.

4, 3, 4. *ALENDO IGNI APTUM*) Modius expungit aptum, cum sufficiant sensui reliquæ voces, & reperit qui consentiant. Sed Acidalii iudicium placet, quod mox alterâ post hanc nota suo loco adscriptum, huc etiam trahi volumus.

4, 3, 6. *MOTVM EX PROFUNDO MARE*) Adspexit Virgû. Æn. 1, 88.

Incubere mari, totumque ex sedibus imis

Vna Eurus Zephyrusque ruunt: - - Ex quibus tamen verbis, si quis *totum* in Curtio potius scribendum putet, quam *motum*, falletur. nam mouendi verbum posuit, pro verbo ruendi. Similia reperies apud Diodor. 24, 1. Polyb. 1, 47.

SE LAXAVERE) Non ignotamus, vsurpari laxaui posse, quo modo

modo alia innumera, agendi forma, sensu patiendi : sed à Curtio vsurparum quis nobis probat? Cur autem ineptum ait Modius, *se laxare?* Scilicet ita non alii, non Curtius ipse solet? Hic tamen supra 3, 9, 12. *Paulatim deinde laxare se sinus montium,* Mala quadam scabies est & pruriginosa libido mutandi, si quid nouitatis specie blanditur. Ac sæpè vulgatæ lectiones defendendæ nobis immerito ab aliis damnatæ: in quo equidem non minus de Curtio bene meremur, quam vbi comminiscimur ipsi notas. Eriam is corrigit, qui corrigere prohibet, vbi nihil corrigendum, Acidalius.

INTERPRENS) Ex duobus lectionibus hæc præpauit: nam alii lentius, *interfuerunt.*

4, 3, 8. *QVOD)* Refertur ad vocem *opus*, præcessit enim *noui operis molem*; at qui ad hanc vltimam referendum putarunt, pro quod scripserunt ea, atque reliqua prouinde mutarunt.

PROCVL TELI IACTV) Sic omnino bene, longius enim ita aberant turres in medio aggere locatæ, quam fuerant prius à capite molis. Nec hoc vult vt extra teli iactum omnino essent, sed quo magis ex longinquo mitterentur, eo imbecilliora acciderent, atque hæc lectio multis modis verior est Modiana, *procul teli iactv.* Nam si dicas ob longinquitatem exemptas fuisse telorum iectui, eadem ratio pertinebit etiam ad iactum: sin aliam ob causam, nimum quod munitiones essent oppositæ, vt in superiori opere, facile intelligis nihil huc facere *latitudinem aggeri adiectam*, nec opus fuisse dicere *procul* à telis abfuisse, cum ita protectæ ne ex propinquo quidem lædi potuissent. Quin & telorum appellatione hic non ea accipienda putem, quæ tormento iaciuntur, sed quæ emittuntur manu, iis enim maxime infestabant munitores, leuibas nauigiis opus circumeuntes Tyrii, supra 4, 2, 21.

4, 3, 9. *SVPERQVÆ)* Sic lego (nam vulgo; *super quæ*) & verborum nimum sim prodigus, ei si probando vnum adeo impendam. Acidalius, quem sequuti sumus, quamquam Radero placet, *super quam.* Ego cetera quoque tentem, vt tota sit hæc pericope: *superque alia strues sax. arb. cumulatæ, velut nexu quodam contopus riuuæ.*

4, 3, 10. *SVBIBANT AQVAM)* Tantum potest consuetudo, vt etiam homini multa liceant in alieno elemento, vt taceantur vetera, nunc etiam quotannis sunt, qui dum Veneti Duces prisco more sibi despondent maria, annulum in vndas coniectum extrahant. Pulchre Manilius Astronomi: 5, 428.

*Illis in ponto incendum est quarere pontum,
Corpora qui mergunt vndis, ipsamque sub antris
Nerea, & aquoreas conantur visere Nymphas,
Exportantque maris prædas, & rapta profundo
Naufragio, atque imas auidi scrutantur arenas.*

Cuius rei & Callistratus meminit in l. 4. §. 1. de lege Rhod. *mercatorum merces per vrinatores extractæ sunt.* Præ ceteris autem memorabile est, quod de Cola, cui ob eam rem *pisicis* cognomen indiderunt, à Iouiano Pontano relatum Alexander dier. genial. 2, 21. adnotauit, *qui plus in aquis degere, quam in terris victitare solebat.* Sed & apud Ioan. Magnum memini me legere nonnulla exempla admiratione digna. Bracellus quidem belli Hispani, inter Alfonso & Genuates gesti scriptor lib. 1. meminit cuiusdam Andrea, *quem à frequentatione aquarum Mergium nominabant.* qui & ipse inter pugnam naualem, maximæ nauis hostilis funes anchorarios, sub aqua adlapsus, præcidit; & ingens ad rem bene gerendam momentum suis fecit. Adde Sabel. Ennead. 9, 7. de Metone Tartaro; Herodot. 8, 8. de Scyllia Scionæo. Vide & Antig. mirab. narrat. CXLVI.

Ed. Mancardi: deprehendit.

4, 3, II. *CLEANDER*) Arrianus 2, 4, 13. *καταλαμβάνει Ἀλιξάνδρον ἢ πολιορκήσας ἐκ Πελοποννήσου ἡγεύς* &c. ubi non recte interpres doctissimus. *Alexandrum Polemocratis F. ex Poloponneso venientem cepit*, nam hoc recte de hoste diceretur, non autem de homine earundem partium. *καταλαμβάνει* hic est *assumere*, quomodo eo verbo Curtius vitur supra 4, 1, 34. *assumpta Cappadocum inuentura*. Sed credo fefellisse hominem doctum, ignoti istius Alexandri nomen. Sane enim ita scribendum non est apud Arrian. Sed *κλειάνδρον ἢ πολιορκήσας*, non ex hoc tantum Curtii loco, sed ex ipso Arriano 1, 7, 29. *ἐπιπέσει ἢ κεί κλειάνδρον ἢ πολιορκήσας ἐπὶ ξυδαγῆ στραποῦ εἰς Πελοπόννησον*. quod Curtius statim in principio fragmentorum horum sic effert: *Ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso*.

CENTVM ET OCTOGINTA) Arrianus 2, 4, 12. singillatim singulorum naues exprimit. Phoenicum naues 80. Rhodiorum 10. inter quas vna Peripolus dicta, de qua voce multa Suidas & alii. Ex Solis & Mallo tres, ex Lycia decem. Ex Macedonia naus vna quinquaginta remorum Protea duce. E Cypro centum & viginti. Plutarchus Alex. cap. 41. CC. triremibus oppugnatam ait Tyron. Raderus.

PNYTAGORAS) Alii libri *Pythagoras*. Arrianus in multitudinis numero, *Cypriorum reges*, dixit. Eterant plures. Plinius nouem reges narrat. Pnytagoram etiam Arrianus 2, 4, 14. appellat, à *πνυτις* quod est prudens, & *ἀγορὰ* forum. Raderus. Meminit eius & Athenæus 4, 19. cuius locus sic verti debuit: *Dnris lib. 7. Macedonicorum de Pasicypro Rege Cyprio loquens, quod luxui deicius fuerit, ita scribit: Alexander post obsidionem Tyri Pnytagoram dimittens, tum alia ei munera tribuit, tum & regionem quam petierat. Eam antea Pasicyprus obtinuerat: sed propter luxum Pnytago Cilio quinquaginta talentis cum ipso imperij iure vendiderat.*

4, 3, 12. *TRIREMES OMNES*) Hæc vetus lectio. Modius ita interpolat: *Tres omnino nauis*. Confirmatum it suo Ms. & Arriani Diodorique locis. Verum est quidem tres demersisse naues Alexandrum, plures tamen quam tres ante moenia positæ fuerunt, vt ex Arriano 2, 4, 16. patet, cuius verba non recte considerasse videtur Modius. Ille sic: *quodque multis triremibus aduersas proræ ostendentibus aditus obstructus esset, tres quæ ad extremas fauces positæ erant iriromes, aduersis proris in eas laeius, demersis*. Tres in extremo ostio positas demersas fuisse ait, cum plures in ipso portu essent. nec aliter Diodorus 17, 43. Loccenius. Vt plene consentiat Græcis Curtius, leui mutatione consequemur, si legamus *triremes omnes ante ipsa moenia opposuerunt: tribus rex inuectus, ipsas demersit*.

4, 3, 13. *ARIETVM PVLSVM*) Tyrii artibus suis petiti perierunt. Nam arietem Pephasinenus Tyrius auctore Vitruuio 10, 19. Pontan. *progymnasm. 4, 22. excogitauit*. Tertullianus de pallio cap. 1. *Pœnis suis inuentionem assignat: Arietem nemini unquam adhuc libratum, illa dicitur Carthago, studiis asperissima belli, prima omnium armasse in oscillum penduli impetus: commentata vim tormenti, de bile pecoris capite vindicantis. Cum tamen vltimarent tempora patriæ, & aries iam Romanus in muros quondam suas auderet, stupere illico Carthaginenses, vt nouum extraneum ingenium. At Plinius 7, 56, 12. scribit, Equum (qui nunc aries appellatur) in mirabilibus machinis Epeion ad Troiam inuenisse. Sed dissentiens ab his omnibus *Ὀλυμπ. ἀναρχαφῆ* subiuncta Scaligeri Eusebio pag. 324. *primum omnium Periclem machinis quas vocant arietes & testudines in obsidione Sami vsuum esse tradit: Clagomenio Ariemone artifice. Edificat arietem Hero Mechanicus de machinis bellicis cap. XI. ex Byzantio principe. Sequior atas *carcamusas* dixit. Tantis erat eius ictus, vt nullus murus esset tam firmus, quin victus tandem cederet. Iosephus de bello Iud 3, 9. hunc calamo depinxit, & Lipsius Poliorc. 3, 1. coloribus illustrauit, qui dubitat (Vitruuio & Græcis tradentibus longitudinem quandoque ad**

CXX. pedes porrectam) an ex vna trabe fieri potuerit, cum arborem in tot pedes creuisse vix vllam putet. Atqui apud Plinium 16, 40. lego trabem e larice, longam pedes CXX. bipedali crassitudine æqualem. Quo intelligi potest vix credibilis reliqua altitudo, si fastigium ad cacumen æstimetur. Idem cedruum ad vndecirecem Demetrii in Cypro casam ait CXXX. pedum. Sic enim orgyias Theophrasti, Plinius interpretatur. Orgyia aliis est, vt supra ad 4, 2, 9. docui, sex pedum, siue quatuor cubitorum, omnes enim alii orgyiam vnam interpretantur. Vna continet quatuor cubita: cubitum, sesquipedem: ergo sex pedes. Esset hac ratione apud Plinium non nisi pedes LXXVIII. Sed errasse Plinium tam scede non crediderim, nec vbiq; mendum inesse verbis integris, vel numeris, est verisimile. Hero ex Byzantio arietem CXX. cubitos longum facit, hoc est, pedes CLXXX. Ceterum ex variis scriptoribus arietem explicauit copiose post alios Lipsius Poliorc. 3, 1. Raderus.

INTERIOREM MURVM) De interiore muro substruendo si prior casus sit Liius 21, 11, n. adfert exemplum Saguntinorum: *Saguntini murum interiorena ab nondum capta vrbe parte ducunt, vrinque summa vi & munium, & propugnant. Sed interiora tuendo, minorem indies vrbe Saguntini faciunt.* Raderus. Adde Liu. 36, 9, 9. Iosephum de B. Iud. pag. 944. p. Thucydidem de Plataensibus 2, 14, 22. & 7, 2, 23. Nolratibus bellis ea res saepe vsurpatur, vt interiores aggeres munitionesque ducantur, insigni præ ceteris exemplo vrbe Ostendæ, de qua Meteran. Hist. Belgicæ lib. 28. in actis anni 1603.

VNDIQUE ORSI) Mallet Acidalius omitti vocem vndique, cum statim redeat: sed, vt supra monui, scriptoribus ea repetitio non est insolens.

4, 3, 14. DVAS QVADRIREMES) Simile Demetrii machinamentum est apud Diodor. 20, 86. Itemque Pipini Caroli F. in paruulo libello rhythmis Italicis conscripto, de Origine &c. Venetiarum. & apud Ariostum pag. 637, 17.

4, 3, 16. CVM SVBITO) Elegantissima tempestatis, vel potius naufragii imminens descriptio; cuius generis apud poetas haud paucas reperies. Apud Homer. Odyss. 5, 291. Virgil. Æn. 1, 88. Ouid. de Tristib. 1, 10, 20. & Metamorph. 11, 475. Statium Theb. 1, 345. Valer. Flaccum Argonaut. 1, 615. Senec. Agamemn. Apollin. Amonoi. [forte Apollinarem Sidonium, nimis enim flagitiosis mendis scetet editio Raderi] l. 2. Varro Marci pore. Apud Petronium, Maffæum histor. Indicæ lib. 16. in Emmanuclis Sofæ naufragio. Hieronym. Oforium lib. 1. Raderus. Auctores illis suo iure adnumerandus est elegantissimus Erasmus in colloquiis.

SPISSÆ NUBES) Densæ. Nulla tempestas sine piccis nubibus, ex quibus nox, pluuia, venti, fulgetra & fulmina prorumpunt. Homerus Odyss. 5, 293. *Nubibus terram simul pontumque operuit, ruit autem e calo nox.* Virgil. Æn. 1, 92.

Eripunt subito nubes cælumque diemque.

Et - - - Pono nox incubat atra.

Et - - - inhorruit vnda tenebris.

Pacuuus: *inhorrescit mare, tenebræ conduplicantur, noctisque & nimbium occecat nigror.* Sed mittamus poetas, & quæramus oratores. Petronius illustris est in tota descriptione: *Inhorruit mare, nubesque vndique adductæ, obruere tenebris diem &c.* & infra: *Es quod omnibus procellis periculosus erat, tam spisse repente tenebræ lucem suppresserant, vt ne proram quidem rotam gubernator videret.* Non minus fere eleganter noster Maffæus, quem tute lege. Raderus.

4, 3, 17. INHORRESCENS) Fuit hic locus in mentem Maffæo, cum scripsit: *Tum inhorrescens mare paulatim tolli, maioresque in singula momenta ciere sustulit.* Raderus.

4, 3, 18. *PERTINACIVS EVERBERATVM MARE*) Vfus est hoc Curtii loco Auentinus lib. 5. Annal. Boior. in descriptione periculosi in Danubio gurgitis, quem patria lingua den *Wurbel* vocamus: *Vorticofum barathrum aquam contorquet, hiatus maximo haurit atque aborbet, nisi remis pro viribus incumbatur, naues attrahit, atque subuertit: sed pertinacibus remigibus everberatione veluti, nauigia classicis eripientibus cedit. Ergo nauis ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana esse potest, fluctus, qui in se vehuntur, euerberant, undas findunt, gurgitibus nauem eripiunt.*

4, 3, 19. *CARTHAG. LEGATI*) Solebant Carthaginenses tum ex præda, si quam bello cepissent; tum ex annuis prouentibus Herculi Tyrio decimas mittere, vt constat ex Iustino 18, 7, 7. Diodoro 20, 14. & Plutarcho quæst. Rom. cap. XVIII. Etiam post amissum imperium seruato more, quod ex Polybio discimus, in Excerpt. Legat. 114, 3. Sed & aliis diis dicabantur, vt Ioui Eleo ab Apolloniatis, & Clitoriis, Pausan. lib. V. Apollini à Camillo, Liu. 5, 21, 1. nescio quibus à Moxo Lydo apud Nicol. Damascen. lib. VI. & Pausania ac Lysandro, apud Maximum Tyrium Dissert. XIV. Origo moris processisse videtur ab imitatione praua Iacobi Patriarchæ. Vtrum autem hi legati, an magis priores quorum supra 4, 2, 10. facta fuit mentio, eius rei causa aduenerint, an hi magis, vt cognoscentes Tyrii, nihil in Carthagine esse præsidij, suis rebus ipsi consulerent, statuere non possumus, quamquam huic potius inclinemus.

4, 3, 20. *SYRACUSANI*) Hi nunquam leguntur prope Carthaginem castra posuisse, præterquam apud Iustin. 22, 6, 9. duce Agathocle. Sed hic Alexandro posterior fuit. vt Curtii hic error non immerito notetur à Reineccio tom. 2. vbi de Carthag. Republica, & à Radero hoc loco. Fuerunt quidem circa id tempus in Africa turbæ, sed Syracusanorum partes ibi nullæ.

CONIUGES LIBEROSQUE) Adde Thucyd. 2, 1, 25. & 2, 14, 30. vbi de Plataensibus. Tacit. Agric. 27, 3. Liu. 26, 25, 9. de Britannis.

4, 3, 21. *APOLLINIS*) Reineccius in Regno Phœnicio putat hunc à suis Baalem fuisse dictum, motus narratione Plutarchi Alex. cap. 41. nisi obstet Curtius & Diodorus 13, 108. qui non indigenam hunc deastrum, sed aduentitium tradiderunt. Ego potius Heinſio crediderim, & quæ ille de Apollinis cultu atque origine, in admirabili Aristarchi sacri opere tradidit.

VRBEM DESERENTIS) Taubmannus ad ista Virgil. *Æn.* 2, 351.

Excessere omnes, adytis arisque relictis,

Dij quibus imperium hoc steterat.

ita Tacit. H. 5, 13, 2. de obsidione Hierosolymorum: *Expassa repente delubri fores, & audita maior humana vox, Excedere deos, simul ingens motus excedentium.* Nam proditum est antiquis, cum Troia exscidio propinqua esset, viſos esse deos è suis templis sua exportare simulacra. Ita Sophocles in Fabula *simulacris*, induxit deos suis humeris sua gerentes simulacra. Et Æschylus in *septem ad Thebas* aperte dicit, *urbes, quæ capiuntur, à suis diis, hominum opinione, deserunt.* Sic cum Alexander M. Tyrum obsideret, Tyriorum multis visus in somniis Apollo est dicere ad Alexandrum se transire, neque enim sibi cordi esse ea quæ in urbe agerentur. Plutarch. Alex. cap. 41. Eadem fere Muretus Var. Lect. 5, 19. Quibus sequentia addam ex Radero. Ita Neptunus apud Euripidem: *Relinquo inclinon Ilium, & aras meas.* de Hierosol. vide & Ioseph. de bello Iud. 12, 7. Virgilli locum tractat mirifice S. Augustinus de Ciui. Dei 2, 22. sed & Turnebus, Muretus, Delrius, De la cerda putant à Virgilio respectum ad opinionem hanc antiquorum, contra quam Seruius & Macrobius, qui trahunt ad euocationem Deorum ab obfidentibus factam. Tibullus 2, 5. de fuga deorum ita canit:

Atque tubas, atque arma ferunt strepitanſia celo

Atque.

Audita, & lucos præcinitisse fugam. Virgil. Georg. 1. 476. ante bellum Bruti facit deos è lucis fugientes:

Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes.

Raderus. Ego tamen duo postrema loca non bene huc accommodari arbitror. non magis quam illud Lucani 1, 569.

Tum fragor armorum, magnæque per aëra voces

Audita nemorum. - - - Imprimis autem huc pertinet illud

Lamprid. in Commodo cap. 16. *Vestigia Deorum in foro vix sunt exentium.*

4, 3, 22. *PRONJ METV*) Sic ista coniungenda. In metu deteriora facile creduntur. Notavit id Tacitus H. 4, 38, 2. *vulgus alimenta in dies mercari solitum, cui vna ex rep. amona cura, clausum litus, retineri commeatu, dum timet, credebat.* Vbi nos DEO iuuante pluribus.

DEVINXERE SIMVLACRYM) Væfana superstitio, & semet ipsam destruens. si enim diis suis tantam tribuebant potestatem, quantam DEO tribui fas est; quo sine suscipiebant cum ipsis imparem contentionem? sin autem credebant à se in ordinem cogi posse, cur eos diuino cultu honorandos esse existimabant? Atque hoc quidem dilemmate, aduersus gentiliū cæcitatē Tertullianus, Augustinus, Arnobius, alique patrum efficacissime sunt vsi. Nec enim Tyriorum tantum ea fuit credulitas, sed communis omnium opinio. Sic apud Pausaniam lib. 3. traditur, Spartanos coluisse Martem compedibus irretitum, quo vinculo proprium sibi ac perpetuum bellorum illud numen haberent. Maffæus histor. Ind. lib. 6. scribit, apud Sinas, quoties auspicantibus non addicunt omina, *idolum verbis ac iurgis male admodum accipi, mox, ad verba accedere, verbera, in aquas projici, amburi igni &c.* donec videlicet impetretur quod petitur. Athenienses Victoriæ simulacro alas adimebant, ne scilicet urbem deferret. Quomodo & apud Romanos, cum Victoriæ alas decessisset fulmen, sic exposuit omen Pompeius:

Roma potens, alis cur stat Victoria lapsis?

Urbem ne valeat destruisse suam.

Quin & similem Romanis causam fuisse, cur Saturnum in compedibus habuerint arbitror, præ illa, quam ex Apollodoro refert Macrob. Saturn. 1, 8, 6. ad quam certum est, veteres istos non respexisse. Nec tamen interim non sentiebant se ridicule facere: nam & Pausan. lib. 3. cum tradit apud Lacedæmonem fuisse Veneris Morpheus simulacrum, compeditum, compedesque dici à Tyndareo inditos, exprobrante Veneri filiarum adulteria, subiungit: *id vs credam, adduci non possum. quam enim ridiculum, si putasset ab effigie, quam è cedro fecisset Veneris nomine, iniectis compedibus panas expeti posse!* Non dubito quin eo applicandum sit illud Lampridii in Heliogab. cap. 6. *Signum tamen quod Palladium esse credebat, abstulit: & auro vinctum, in sui dei templo locauit.* Sic enim Pal. exhibere Gruterus testatur: cum alii; *auro fictum.* quod sane quomodo explicari possit, non video. Posset & *fixum* legi, sicut apud Plinium de lapide apud Cyzicenos, quem fugitivum appellabant. Hunc è Prytaneo, ait Auctor 36, 15, 2. *sæpe profugum fixere plumbo.* Ratio autem vincendi fuit, ut quum esset pignus imperii, perpetuo permaneret, ubi collocare libuerat Heliogabalo: Potest tamen etiam intelligi de basi auro vinctum. Arnob. lib. 6. *Si permanendi necessitatem patiuntur, quid mirius his esse, aut quid infelicius poterit, quam si eos in basibus ita vinci retinent, & plumbea vinctiones.* ut pro plumbea vinctione auream dederit Heliogabalus. Sed mentio lapidis apud Cyzicum admonuit alterius cuiusdam ex India Orientali adlati, cuius descriptionem ex Pipini Medici schedis repræsentat Thuanus lib. VI. Is fidem fecerit viuis lapidibus, quos *ψυχους*, itemque *βαυτάλεις* vocabant Græci, de quibus Salmas. ad

Lamprid. Heliog. c. VII. iucundum est & illud quod Plutarch. in quaest. Rom. c. 61. notat fuisse qui à diis suis, quoties eorum simulacra ad lauacrum aut lustrationem aliquam deducebant, fidei iussores exigerent: quo loco quod de Tyriis tradit, eos vincula injicere simulacris, non ad morem aliquem, sed nostram hanc historiam referendum arbitror. Ibid. tradit Romanos dei sui tutelaris & nomen & sexum summa religione tacuisse, ne videlicet euocari possit. Dianam Lygodesinam, cuius in Pausaniae lib. 3. mentio, huc non traho, nam illa sic vocabatur à situ, quo reperta fuerat, non colendi more. Dardani vero statuas nisi fuerint ligatae auferere, & vago quodam sinuosoque impetu ferri in fugam, si ligentur, permanere, Plato in Menone scripsit. De quibus vide Dion. Chrysost. pag. 457. Scaligerum in Euseb. num. DCCXXXVII. Aristot. Mirab. Auscult. cap. LXVIII. Confer & ea quae scripsit Dausqueius in Silium pag. 79. Eodem respiciunt & Magica sacra, quibus numinibus suis atrocitas minabatur:

*iam vos ego nomine vero
Eliciam &c.*

Lucanus 6, 732. Contrario Tyriis facto, Ephesii à Creoso obsessi urbem suam alligauerunt Dianae, ut scilicet eam retineret, ductis ex ipsius templo ad muros urbis funibus. Herodot. 1, 26. & Aelian. hist. var. 3, 26.

ARÆQUE HERCULIS) Non enim simulacrum ibi Hercules erat, sed ara tantum. Herodot. 2, 44. cum templi Tyrii meminit, nullius simulacri mentionem facit, quod argumentum per se infirmum, roboratur ex eo, quod in Herculis Gaditani templo (erat autem eadem ibi religio) nullum simulacrum fuisse dicit Silius 3, 30.

Sed nulla effigies, simulacrave nota deorum.

Alias enim manui potius Hercules, quam aerae vinculum illud inseruissent Tyrii. Herculem quem Carthaginenses colunt *Croni filium fuisse & Cartherem* appellatum nescio quo auctore tradidit L. Ampelius. videtur allud: ad Punicum nomen Carthaginis. Eundem autem Herculem & Thasii colebant, ipsi quoque coloni Tyriorum. Pausan. lib. V.

VRBEM DICAVERANT) Vtitur in hac significatione verbo *ἀνακρίσθαι* Antanasius in Bithynicis apud Photium Cod. XCIII. ubi scribit Nicomediam patriam suam, Cereri Proserpinæque sacram esse. Tutelares eiusmodi multi enumerantur in hoc epigrammate ad eustodem hortorum.

*Dodona est tibi Iupiter sacrae,
Iunoni Samos, & Mycena Diis,
Phidæ Tenaros aequorisque Regi,
Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pythius orbis umbilicum,
Crien Delia, Cynthisque colleis,
Fannus Manalon, Arcadiumque Siluar,
Est tutela Rhodos beata Solis,
Gades Hercules humidumque Tibur,
Cyllene celeri Deo ninosa,
Tardo gratior Astuosa Lemnos,
Ennae Cererem nixus frequentant,
Raptam Cyzicos ostreosa diuam,
Formosam Venerem Cnidus, Paphosque,
Mortales tibi Lampjacum sacrarunt.*

Perusini prius Iunonem, mox Vulcanum habuere *θεοῦ τῆς ἰσχύος*, sic enim tutelarem vocat Appianus lib. V. Ciuilium. Vide multa huc pertinentia in dieb. genial. Alexandri 6, 4. Eo more superioribus saeculis etiam apud Christianos, passim regnorum, populorum,

lorum, vrbium varii patroni allesti sunt; & adhuc hodie à plerisque magna assuetudine coluntur.

SYRACVSIS) Cartalo videtur detulisse, indice Iustino 18, 7, 7. *Interes*, inquit, *Cartalo Malei exulis ducis F. cum præter castra patris à Tyro, quo decimas Herculis ferre ex præda Siciliensi, quam pater eius ceperat, à Carthaginiensibus missus fuerat, reuertentur &c.* Raderus. Ceterum Diodorus 13, 108. simulacrum hoc non Syracusis, nec sane eas vnquam à Pœnis captas fuisse memini; sed à *Gelois* abductum scribit. qui ex Timæo subjicit, Tyrum vbi hæc statua locata fuerat, eadem die horaque ab Alexandro occupatam, qua in eam statuam olim id sacrilegium Carthag. commiserint. quo tempore dux Carthag. non Maleus, sed Imilcar fuit. Itaque magis cum Diodoro sentio, quem & Cicero adiuvat in Verrem 4, 33. vbi expugnata Carthagine, Siculis reddita fuisse signa dicit, quæ à Pœnis in vrbem suam translata fuerant, inter quos & *Gelensum* est mentio, & Segestanorum, & Agrigentinarum (de quibus & Diodor. 13, 90. & Polyb. lib. XII. in Excerpt. Vales.) nulla autem Syracusarum, quam vrbem longe nobilissimam haud certe prætermisisset, si hunc ad catalogum pertinuissent.

4, 3, 23. *DIIS MINIME CORDI*) Idem iudicium Thebanorum apud Plutarch. Pelopidam cap. XXXIX. Iustini 18, 7, 1. *Itaque aduersis tanto scelere numinibus.* cum sine præcedentis capitis narraisset, id sacrum Carthagine factum, quem ad locum Socerum meum vide, & me ad Florum 3, 4, 2. & Dausqueium in Silium Italic. pag. 199. quibus adde Arrian. 1, 2, 6. de Taulantiis. Strabon. l. 3. de Gaditanis. Pausaniam lib. 3. de Diana Taurica. Euripidem Iphig. in Tauris v. 380. & seqq. Strabon. lib. 5. Lucian. in dialogo Apoll. & Bacchi. Philostrat. in Apollon. 6, 10. de eadem. Herodot. 1, 216. de Massagetis. Melam 2, 1. de Tauris. Eurip. in Iphig. in Tauris v. 380. Oros. 5, 1. de Aegyptiis, Tauris, Thracibus. cum aliis quos citat ad Alex. ab Alex. Genial. diar. 6, 26. Tiraquellus, & ad Augustin. de Ciuit. Dei 7, 19. Lud. Viues. Zvvinger. theatri volum. 27. lib. 4. & Henricus à Monte acuto in lib. cui titulus, *Dæmonis Mimica* cap. 38. Merula ad versum Ennii mox referendum laudat Hieronymum Columnnam, eumque multa fructus & voluptatis plena in hanc rem collegisse tradit. vbi vides in omnes propemodum populos sparsa nefariae superstitionis semina, quod merito accidit miseris hominibus, quoties abiecto DEI verbo, fornicantur post cogitationes suas, in sensum reprobum traditi. Manet etiam hodie truculenti sacri consuetudo in profundissima barbarie. Atque vtinam ii qui Christo nomen dederunt, immunes fuissent ab hoc sacrilegio. Nam horrendum exemplum Cedrenus in Theodosio Adramytteno narrat. hoc imperante, Pergameno à Saracenis obsessos, magi cuiusdam instinctu, prægnantem mulierem dissecisse, sanguine in cacabo elixato, quotquot militare vellent, in execrando hoc sacrificio manicas dextrarum suarum intinxisse. Verissimum est iudicium Polybii Hist. 1, 81. Nullam inueniri truculentiorum homine belluam: scilicet in tantum ab imagine diuina defecimus, vt nisi gratia eius subinde in nobis instaretur, nihil aliud quam scedissimam angeli desertoris effigiem exprimamus. Sacrificabant autem liberos suos, vt & Carthaginienses, Saturno, cuius rei causam hanc tradunt, quod Saturni filius, cum post excessum illius periculoso bello Phœnicie, cuius rex fuerat, premeretur, hunc in modum immolatus fuisset, vt refert ex antiquo historico Euseb. in præparat. Euangel. Ceterum Phœnicie & Syri Saturnum Bel nominant, vt ex Damascio in vita Ossidori Photius notat. & Hieron. ad Esaiæ cap. XLVI. à pr. Vt iam totus sacrilegæ religionis ordo pateat ex sacra scriptura Reg. 4, 17, 16. & similibus locis. Item Diodoro 20, 14.

CARTHAGINENSES) Ennius annal. lib. 7.

Et Poenici soliti sôs sacrificare puellos.

Loeceniis. Vide Alexandri Neapol. dies genial. 6, 26. & in eum locum eruditissimi Tiraquelli notas, ubi plurimi auctores citantur, quibus addi potest Plin. 36, 5, 37. ubi dicit, ad Herculis (quod nota, nam alii de Saturno tantum tradunt) statuas *Pani*, omnibus annis humana sacrificauerunt *victimam*. Vide & Scalig. in Euseb. pag. 53. p. 1. & Porphyrium de abstinent. pag. 39.

AD EXCIDIVM VRBIS) Intermissum tamen semel atque iterum, iussu regum, qui ab eiusmodi immanitate abhorrebant, Darii Persae, atque Gelonis Syracusani, vide notam Berneggeri ad Iustin. 19, 1, 13. de quo capienda verba quae leguntur in *Ὀλυμπιάδων ἀναγραφῆς*. Gelon Syracusarum tyrannus Carthaginiensibus magna navali pugna victis, cessare fecit apud eos humanas hostias. Tali quodam modo videtur etiam accipiendus Orosij locus 4, 21. Carthaginiensibus aliquando *vijum est*, homines immolare, sed male praesumpta perijussto brevi praetermissa est. Nam cum Curtio diserte sentit Dionys. 1, 38. & ex eo Euseb. *Ἐυναργ. ἀποκτείνων*. lib. IV. pag. 45. *τίως ἢ πάλι δέμας, donec urbs (Carthago) stetit*. Quin & postea insititerunt eidem sacrilegio, ut ex Tertulliano apolog. cap. 8. quo loco scribit Tiberium id vetuisse, crucifixis etiam sacerdotibus: quod alii Claudio tribuunt. Sed animaduertere licet, hos imperatores, quod utriusque Tib. Claudio nomen fuerit, saepe confundi, ut in gemina narratione apud Plin. 30, 1, 24. legitur Tib. Cael. sustulisse Druidas: quod à Claudio factum tradit Sueton. in vita 25, 17. Nec est ut dissensum inter eos auctores imaginemur; aut credamus alterutrum in re recenti & illustri hallucinatum esse. Pertinet eodem eruditissima Jac. Gothofredi commentatio de imperio maris, cap. IX.

4, 3, 24. NECESSITAS) Vere Carchedonius:

ἡ γὰρ διδάσκει, ὅτι ἀνὰ μυστῶν ἢ σφόν.

Casum & rudi reddis magistra necessitas. Et ut Euripides in Helena:

Δεινὸς ἀνάγκης ἔδδεν ἰασηστέρον.

Gravi nihil necessitate fortius. *ἀνάγκη γὰρ θεὸς βιάζεται*. Necessitas enim deos cogit. καὶ Πλάτων. *Φησὶ ἀνάγκη ἢ ἔδδεν θεὸς βιάσασθαι*. Necessitatem ne deos quidem cogere posse Plato docet. *σπέρμα γὰρ ἀνάγκη* inquit Euripides in Hecuba: *durum telum necessitas*, vitima tentat, omnesque ingenii vires explorat. Raderus. Vide quae congestit Reufnerus in symbolo Fl. Constantis II. *parendum necessitati*. Scilicet omnia eo recidunt, quod Archytam lecto Eratosthenis Mercurio. exclamasse narrat Stobaeus de paupertate.

Ἐπειὸ πάντ' ἰδὲ δαξέ τ' ἢ γὰρ ἀνδρῶν;

Necessitas omnia docuit; quid enim illa non invenires? Hinc est, cur hostes non nimium virgidos esse doceant; ne accidat, quod Agesilao, cui à Thebanis pulso dictum fuisse refert Plutarchus Apophth. Lacon. 19. *habere eum opera sua mercedem, quod perpetuis irruptionibus inertes ante Thebanos bellandi artem docuisset*.

ASSERIBVS) Non puto hoc nomine venire peticas, quod nec frequentia facile admittant. Diodorus tamen 17, 44. *κρηάσας ἀντηνας* vocat.

CORPOS) Vide quae notavi ad Florum 2, 2, 9. x.

4, 3, 25. CLYPEOS) Diodorus 17, 44. idem profusus de clypeis aeneis & arena. Multa praeterea effusa passim in vides oppugnantes, oleum feruens, pix, sulphur, bitumen, plumbum fluens, ferrum, arena, retia, & alia: de quibus Lipsius Polihoretico 5, 2. ubi hunc locum Curtii adducit, & aliis illustrat. Raderus.

CORPVSQVE) Acidalius ingeniose: *corpus usque, cum arcnam hoc etiam penetrasse credi non debeat*.

4, 3, 26. INVLTI PATEBANT) Simile Liu. 21, 8, 11. de falaria Saguntinorum: *id telum etiam si haesisset in sentio, nec penetrasset in corpus, pauorem faciebat*:

bat: quod cum medium accensum mitteretur, conceptumque ipso motu multo maiorem ignem ferret, arma omitti cogebat, nudumque militem ad insequentes ictus praebebat.

4,4,2. *SE POSSE VINCI*) In quo quantum sit momenti, optime explicat Liviū 23, 16, 15. de Annibale modico praelio à Marcello victo: *ingens eo die rei, ac nescio an maxima illo bello gesta sit (leg. est) non vinci enim ab Annibale vincensibus difficilius fuit, quam postea vincere.* Sic Plutarchus de ira cohibenda cap. 5. scribit: *Thebanos cum primis Lacedaemonios ante iniuclos creditos pepulissent, nullo inquam deinde ab iis victos esse praelio.*

4,4,3. *BELVA INVSITATÆ MAGNITVDINIS*) Diodorus $\kappa\eta\tau\theta$ ἀμφοῖς μέγας, vt è verbo videatur expressisse Curtius. Solent praeludere huiusmodi feræ marinæ secuturis exitiis, vt in Epistolis Indicis memini legere, pro classibus natasse, mox in Syrtis impactos. Tempellatum quoque indices tradunt auctores cum subsiliunt. Sed de ceti magnitudine varia praece tradidere: Ælian. de Animal. 16, 12. *Cete in mari Indico quintupla ad elephantum vel maximum magnitudine degunt. Nam una etiam costa Ceti ad viginti cubita accedit. Labrum habet quindecim cubitorum: pinnam ad vitramque branchiam septem cubitos longam.* Sed hæc magnitudo paruitas videri potest, præ illa, quam ponit Plinius 9, 3. *balæna quaternum iugerum, pristis ducentum cubitorum.* Solinus maiorem facit: *Indica maria balænas habent ultra stadia quatuor iugerum.* Iugerum pedibus 240. definitur. Olaus ad Nortvægiæ littora balænas centum vlnas longas expelli scribit: *vlna quatuor continet cubitos, cubitus sesquipedem: 600. ergo pedum erit balæna Olai, quam 360. pedibus vincit Pliniana: cum Olao facit Iuba in libris ad C. Cæsarem, qui 600. pedes longam, 360. latam scripsit repertam.* Petrus Siculus historia de Manichæis tradit, tam immania cete versari in aquis, vt procul spectantibus insulæ speciem referant, ad quam appellant nautæ, vt palos defigant, focum excitant: donec ignem sentiens bellua secum omnes profundo mergat. aspidochelone nomen est belluæ. Adfirmant idem de ceto B. Hieronymus, Ambrosius, Sigbert. in gestis Maclouii, Surius de S. Brendato, seu Brendano, Olaus Magnus 21, 25, 26. Epiphanius Cyri episcopus. Oppian. *ἀαριδελόου ζελάνην* appellat, quasi scutatam testudinem. Raderus.

4,4,5. *ARRIPPISSE BELLVAM*) Acidalius vellet arguisse, vt esset sensus, belluam id significasse, Neptunum maris esse vindicem, & molem ruituram. Mihi placet *arripuisse*, vel *abripuisse*, eodem enim vtrumque recidit, & hanc fuisse Tyriorum mentem: belluam vitæ molis, assimilabant operi Macedonum; hoc & illa ob magnitudinem occupabant mare, ergo quod à capite molis se immerisset alto bellua, ipsi etiam aggeri praeferre similem in mare ruinam interpretabantur. & hætenus ad se trahebant omen Tyrii: reliqua enim quod modo super vndas &c. haud procul munitum urbis emerit, ad Macedonum spem pertinebant.

PRÆCEPERANT) Triumphum ante victoriam cecinere, quod est in parcmia $\alpha\pi\theta\tau\eta\varsigma$ νικῶν τὸ ἰσχυρῶς ἀδύο, & aliæ affines. Diogenianus cent. 7. n. 56. Raderus.

4,4,6. *IN LITORE*) Ex aduerso Sidonii portus. Tyrus enim duos portus habet, alterum clausum & angustis faucibus obuertiū Sidoni; alterum apertum versus Ægyptum. Strabo l. 16. Tyrii tamen etiam Ægyptium portum in obsidione claustris munitierant, ne Macedones irrumperent. Triginta naues Sidonio obuertæ erant, reliqua classis in altero portu versus Ægyptum stantiua habebat. Ea gratia dixit supra 4,4,1. Alexandrum desperatione urbis obtinendæ Ægyptum voluisse petere. Raderus.

DYOBVS CAPTIS) Androclisac Pasicratis. Arrian. 2, 4, 22. qui & de pressarum constractarumque plurium meminit.

4, 4, 7. *INVICEM TENUIT*) Plane geminus huic locus est apud Livium 37, 30, 8. de Rhodia navi, capta memorabili casu, nam quum rostro percussisset Sydoniam navem, anchora ictu ipso excussa è nave sua, vico dense velut manu ferrea iniecta, alligavit alterius proram: inde tumultu iniecto quom diuellerent se ab hoste cupientes inhiherent Rhodum; tractum anchorale & implicitum remis latius alterum deseruit: debilitatam ea ipsa qua icta cohaeserat, navem cepit. Idem casus Dinocratem apud Polyb. 16, 2. implicuit: Dinocrates cum oetere congressus, ipse quidem vulnus accepit ea parte navis que extra aquam exibat, quod proram vehementer erexerat; hostilem autem navem laesit qua parte infra aquam est, primum quidem ab hostili nave separari non poterat, quantumvis sepe conatus esset remos inhibere. Raderus. Simile narrat & Diodorus 13, 99. in praelio Periclis & Callicratidae; & Lucanus 3, 563. ex emendatione Rutgersij Var. Lect. 1, 12.

Tunc quacunque raris tentavit robora brui,

Ictu victa suo, percussit capta cohaesit.

Ex quo ipso loco expressa Curtii verba, iurare ausit Rutgersius. nam Lucano posteriorem esse pro comperto habet.

4, 4, 9. *INHIBENTES REMIS*) Retinui hanc scripturam, sua dente Gronovio. Vide Indicem voce *Inhibere*. Non placet Acidalii: *innitentes remis. PORTVMQVE*) P. Bertius in libello de aggeribus putat excidisse nonnihil ante haec verba, & supplendum esse sic: *egre euellere navem que haretat. Fugam ergo capiunt Tyri, portumque &c.* mihi non persuadet, qui nihil hic desiderari video.

4, 4, 10. *INGENTI ANIMO*) Magis ad animum Alexandri: *ingenti periculo, animo maiore*. Maior enim ille semper omni periculo: etsi infra 8, 14, 14. Tandem, inquit, par animo meo periculum video. Acidalius.

4, 4, 11. *VNVS PRÆCIPVE*) Quippe in quo occidendo, maximum operæ pretium facturi essent hostes. Pertinent huc nonnulla exempla eorum, qui ob hoc periculum vitandum insignia exuerunt, quæ notauimus supra 3, 11, 11. nec minus omnia illa, quibus vnum præcipue ducem hostium peti iusserunt clarissimi imperatores, de quibus agendi locus erit ad Tacit. 4, 25, 5.

4, 4, 12. *IAMQVE*) Sequitur urbis captæ descriptio, in qua historia proxima Curtio habent Arrianus 2, 4, 29. & Diodorus 17, 46. nam Plutarchus Alex. cap. 43. narratiunculam memoratu dignam inserit: Alexandrum (quod & Curtius refert) exercitum otio dato refecisse, paucis mœnia oppugnare iussis, ne quiescere possent Tyrii. Interea Aristandrum victimis cæsis, inspectisque extis affirmasse, urbem haud dubie illo mensè expugnandam. quæ vox irrisu adstantium excepta est, cum vltimus tum mensis dies ageretur, nec appareret spes tam promptæ victoriæ. Alexandrum autem vaticiniis fauentem, iussisse vt pro trigesimo mensis die, numeraretur vigesimus octauus, simul muros hostiles acriter oppugnare cepisse, ita accursu totius exercitus effectum, vt Aristandri vaticinium exitum haberet. Iustinus 11, 10, 14. longe abit ab his omnibus, per prodicionem captam fuisse Tyrum dicens, quod illorum nemo. Sed & Polyænus 4, 3, 4. seorsim à ceteris asserit occupatam: cuius locum, quia in versione vulgata male accipitur, adscribam ex interpretatione Raderi, quam inserit explanationibus Curtianis 4, 2, 24. *Alexander circumvallata Tyro in Arabiam excurrit. Tyrii abusi illius absentia, eruptione ex vrbe facta, Macedonibus persæpe superiores rediere. Alexander à Parmenione subito reuocatus, cum Macedones in fugam coniectos cerneret, neglectis iis, vacuum defensoribus urbem inuasit, & occupauit. Quod Tyrii foris conspicati, se cum armis Alexandro dediderunt. Adeo (verba sunt Taciti 3, 19, 3.) maxima quæque ambigua sunt, dum alij quoquo modo audita pro compertis habent; alij vera in contrarium versant. & gliscit*

glicio vtrumque posteritate. Sed & alterius etiam incogitantia Iustinum olim argui, qui eodem loco addit non magno post tempore, quam scilicet cepisset obsidio, captos esse Tyrios, cum Curtius mox num. 19. & Plutarchus Alex. cap. 41. adferant, ipsos septem menses ea in obsidione fuisse consumptos.

FORIB. ÆDIVM OBSERVATIS) Vt Romæ plebs Gallis vrbe potitis apud Liu. 5, 41, 6. Raderus. Similia legas de Norbanis apud Appian. bellorum ciuilium libro primo.

HAUD INVLTI) Edd. *haud inulte*, sed inusitatum opinor est hoc aduerbium; & respexit hic quoque, vt scpe Curtius Virgilium Æn. 2, 670.

nunquam omnes hodie moriemur inulti.

4, 13. **IN TEMPLA**) Alexander cum in Asiam transisset, de hominibus quidem dignas rebus ab iis paratis penas sumpsit; à templis vero decram prorsus abstulit: quanquam Persæ circa hanc partem maxime in Græcia deliquerant, vt Polyb. 5, 10. refert. Popma. Idem ad Megabyzum scripsit de seruo, qui in templum confugerat, euocatum ex templo, si posset, caperet: in templo manum non adferret. Plut. Alex. c. 75. Imitatus auctorem generis sui (sic Plut. de fortuna Alex. 1, 15.) Liberum, quem & ipsum bello apud Ephesum victorem, supplicibus Amazonum, quæ aram insederant, ignouisse narrant Ephesii apud Tacit. 3, 61, 3. Adde Augustin. de Ciu. DEI 1, 7. Plura eius generis exempla collegit V. CL. Georgius Rittershusius in tractatu de iure Asylorum c. 10. Sic apud Alex. Benedict. in Diarior. de pugna Venet. cum Gallis Tarrensis, lib. 1. Antonius Grimannus occupata vrbe Apulix Monopoli, prædæ eam dedit, *saluis sacris & muliebri sexu, qui in templis imperatoris iussu custoditi sunt.* Non meminerat huius exempli Augustinus, quum cap. II. lib. I. de Ciu. DEI scriberet.

IGNEMQUE TECTIS INIICI) Stevvechius ad hæc Veget. 4, 25. innumerabilibus declaratur exemplis, sepe casus ad internecionem hostes, qui inuasent civitatem, sic notat: Militibus imprimis seditiosis Romæ id vsui venisse, testatur Herodianus 1, 38. hi cum à ciuibus, qui domibus clausis in tecta & culmina euaserant, lapidibus tegulisque desuper incessentur: terga fugæ mandare coacti sunt. Tecta ea plana erant, in morem Orientis, de quo Coch in Maccoth pag. III. Huic rei facile tamen remedium opponitur, vt videlicet ianuis, ac ligneis adificiorum proiecturis, quales in vrbe plurimæ visuntur, ignem illico admoueas. cuius rei exemplum luculentum apud eundem Herodianum lib. 7. extremo: Item apud Q. Curtium lib. IV. Itidem apud Liu. 5, 21. in expugnatione Veiorum. Cedrenum pag. 340. p. Diodorum 17, 96. Zonaram in Iustiniano. Quibus à Stevvechio adductis adjicias licet Xenophontem *scud.* 7. vbi Cyrus Babylonem intraturus: *At si hoc in mentem alicui venie, quod fertur esse formidabile urbem intrantibus, ne tectis illi conscensis hinc inde tela in nos conspiciant: id ipsum maxime vobis animos addat. Nempe si qui conscendent ades, opitulatores nobis est deus.* (Persarum scilicet, hoc est, ignis, quod enim in textu post verba *ὁ οὐρανὸς ὁ θεὸς*, additur *ὁ οὐρανὸς*, ab impudenti glossa est.) Appianus lib. I. bellor. ciuil. narrat, Syllam cum urbem hostiliter ingressus, à quibusdam desuper tela emittentibus arceretur, eos hac denunciatione terruisse, incensurum se domos eorum, ni quiescerent. & ex Plutarcho in vita c. 18. discimus, minas illas in effectum fuisse deductas. Tyrum autem incensam fuisse etiam refert Antonius Diogenes, scriptor quidem fabulæ, sed cui ex historia veri similitudinem peteret apud Photium Cod. CLXVI.

4, 14. **PER PRÆCONES**) Solebant callidi imperatores desperationem hostium præuenire, aut frangere talibus præconiis. ita apud Liu. 26, 12, 5. Flaccus col. edixit, *vt qui ciuis Campanus ante certam diem transisset, sine fraude esset.* idemque factum Catulinario tumultu narrat Sallustius. Apud Xenophont. lib. 7. *scud.* Cy-

rus

rus occupata Babylone cohortes equitum per vias passim dimittebat, edicens, ut si quos extra domos inuenirent, occiderent: at illis, qui adhuc in aedibus essent, per Syriacæ linguae peritos denunciari præconio iussit, ut intus manerent. Apud Liu. 6, 10, 5. Nepeſinis edictum, ut arma ponant: parcique iussum inermi. Adde eundem 9, 41, 23. & Diodor. 18, 7. & lib. XXXVI. de Saluio. Quo etiam pertinere nobilem, & variis interpretationibus vexatam Cæſaris vocem, *Miles faciem ferri*, haud temere quis suspicetur ex Lucano 7, 318. qui sic effert: - - - nec cadere quisquam

Hostis terga relit - - - quasi diceret non esse occidendos nisi resistentes; ut resistere desinant, fugiendi potestate concessa, quæ verba sunt Vegetij 4, 25. ad quæ Steyvechium vide.

IN VESTIBULO) Sic Romani fenæs vrbe capta. Vide Liu. 5, 41, 6.

4, 4, 15. VTRAMQUE VRBEM) Dissentire videtur Iustinus 18, 3, 5. qui Sidonem prius conditam; & post multos deinde annos (quibus verbis longius tempus complecti solet, quam vnius hominis ætas protenditur) à Sidoniis Tyrum, idque ne quod dubium restet, ante annum Troianæ cladis. Tamen vel sic de cognatione Tyriorum & Sidoniorum constat. Curtio consentit Cedrenus, Tyrum ab Agenore constructam fuisse, additque nomen id indidisse vrbi ab vxore Tyro. Cum Stephanus velit à Tyro Phœnicis filio (sic enim Stephanum interpretor) denominatam. Iosephus antiqu. 8, 2. & Euseb. num. 744. scribunt conditam fuisse 240. anno ante templum Hierosolym. quæ fere media esset ætas inter Agenorem, & bellum Troianum.

QUINDECIM MILLIA) Hoc neque in Arriano, neque in Diodoro scriptum, & numerus est ingens. Glareanus 5000. putat rescribendum, quamquam & hoc nimium videri velit. Sed codices coniurant in 15000. & quam facile hoc in turba, & tanto tumultu, cum naves essent ad manum? Raderus. Sic apud Iohnston. Rer. Britann. lib. XX. Angli liberarunt Rupellanos, ad quos expugnandos venisse videbantur. Confer Xenophontem pag. 568. B.

4, 4, 17. CRUCIBVS AFFIXI) Crucis poena omnium grauissima est habita, & ut D. Augustinus ait, illa morte peius nihil inter omnia genera mortium. Herodotus, in Thalia, refert Darium cum Babyloniâ cepisset, Babyloniorum quoque procerum tria millia patibulis affixisse, data ceteris venia vrbem incolendi. Crucis vero supplicium à Constantino Christi veneratione sublatum est, cuius loco Tribonianus furcam reposuit; sed crux & furca res diuersæ sunt. cruci criminosi figuntur, furcæ suspenduntur. Popma. De Constantino vide Lipsium de Cruce 3, 14. quo pertinent hæc Augustini in quæst. ex vtroque test. mixtim cap. 115. Antea cruci homines figebantur, quod postea edicto prohibitum manet. Post Constantinum igitur desit id supplicium in orbe Christiano. Nam apud exteros mansit, ut de Saracenis passim Elmacinus, nempe 2, 9. de Baraba & Affino, 2, 19. De Huseino, 3, 5. de Ali f. Abutaheri, & alibi. Sed Tyrios ab Alexandro crucifixos prodit Iustinus 18, 3, 12. ob memoriam veteris ædis, quod scilicet orti essent ex seruis antiquorum Tyriorum, qui cæsis dominis remp. sibi attribuerant. crux enim seruile supplicium est, ut ad Iustini locum notauit Socer meus; & Lactantius 3, 26. firmat his verbis: *Indignum enim homine libero quamuis nocente supplicium est visum.* Item Seneca Contr. 3. lib. 6. *Fecit se similem seruis, seruum raptus, libertum crucifixis.* Sic & Spartaci reliquias crucifixit Crassus. Tamen illam Iustini rationem, quamquam nitatur simili exemplo Branchidarum, infra 7, 5, 32. ob maiorum delictum extirpatorum; haud equidem cuiquam pro certa venditauerim. Ceterum similis crudelitatis exempla, de magna hominum multitudine simul affixa crucibus, præter Babylonios, quorum Popma mentionem fecit, passi sunt etiam Emisleni.

feni, quorum sexcentos circiter circum vrbs suae moenia crucibus affixis Mervvan Chalifa, apud Elimacinum 1, 21. Item Cordubenses, quorum iuxta portam quae pontis dicitur, in ripa fluminis 300. & amplius infurcavit Rex Albacam apud Roderic. Toletan. cap. 24. histor. Arabum. nec non serui, qui duce Spartaco bellum mouerant, de quibus Appianus sine lib. 1. de bellis ciuili loco persimili huic Curtiano: *depugnabant, donec omnes interfecti cum ceteris occubuerit, sex millibus exceptis, qui capti in crucibus sublati sunt per iter quod à Capua Romam usque proceditur.* Quo, opinor, exemplo mox Augustus, confecto aduersus Sex. Pompeium bello, seruos dominis carentes, adfixit cruci. Dio lib. 49. quos, apud Sueron. nisi fallor, legi fuisse numero ad 6000. In obsidione Hierosol. Iudaei saepius vna die ad 500. à Romanis in crucem sublati sunt, donec tandem cruce decissent. Ioseph. de bello Iud. 6. 12. Quod exemplum notabile est, quando inter alia diuinæ vindictæ instrumenta, etiam eodem supplicio, in quo peccauerant, venit super eos sanguis IVSTI.

4, 4, 18. *LEGATIS*) De huiusmodi causa egregie mihi iudicasse visus est Paschalius in Legato cap. 23. legationes inter hostes alicuius committentes, ipsi cuius in exitium tendunt, sanctas non esse: nec iure quem cogi, vt eis parcat; sed si faciat, moderationis atque magnanimitatis sibi parare gloriam. Quod & Gentilis est iudicium de legat. 2, 3. vtrobiusque plura sunt exempla, quae, suadeo, consideres. Alexandri factum eo praeclearius est, quod in ea ipsa vrbe sui ipsius legati fuissent violati.

4, 4, 19. *MARE*) Vnde & prouerbium natum, *Tyria maria*, vt refert Reinec. in regno Phoeniceo, qui vnus sufficere potest pro omnibus ad cognoscendas Tyriorum res, quantum huic instituto sufficit. Extat autem id prouerbium apud Festum.

DITIONIS SVÆ FECIT) Hunc locum, cum aliis similibus obtinendæ causæ suæ allegat Vir eruditissimus in nobili disputatione de mari libero, clausoue, inter potentes principes populosque, & summa vtrinque ingenia calide agitata.

LITERAS) De primis literarum repertoribus vide Camerar. subcisus. 3, 70. qui merito lauream illam Adamo tribuit, quem sane tot sæculis rem tam necessariam non inuenisse, praesertim cum esset, vt quidem est consentaneum, homo summa prudentia praeditus, mihi non sit verisimile. Vnde probo iudicium Altissiod. Chronici: *liquido claret ab ipso primo homine exordium literarum cepisse.* Lipsius ad Tacit. 11, 14, 1. citat consentientes Curtio Tacitum, Clementem Stromat. lib. 1. Isidorum, Plinium 7, 56, 2. & Suidam in *Φοινικία* qui fere Cadmum auctorem nominant, aut certe doctorem, à quo Græci acceperint: alluditque eo idem Plinius 5, 12, 3. Chronicon Stadenfis Abrahamo tribuit inuentionem Hebraicarum literarum. Eupolemus citatus in Epitome temporum, quam Scaliger edidit cum Eusebio, Iudæos à Mose literas accepisse scribit, ab Iudæis Phœnices, ab his deinde Græcos. Vide & Philostratum pag. 660. Praeter istos auctores Raderus nominat Philonem, Iosephum lib. 1. contra Appion. Diodorum, Herodotum, Ciceronem, Liuium, Eusebium de præparatione Euangel. lib. 8. Melam, Hieronymum, Tzetzem, Pererium, Polydorum Virgilium, Ioh. Goro-pium Becanum: & Loccenius Hermannum Hugonem Iesuitam, qui post omnes alios obseruauerit hac de re, in libello de prima scribendi origine, & rei literariæ antiquitate. Vide & magnum Scaligerum in digressionem de literarum Ionicarum origine ad locum Eusebiani numeri MDCXVII. & Postellum in tractatu de Phœnicum literis: cum Politiano Miscellan. 1, 39.

4, 4, 20. *COLONIÆ*) Praeter has quas recenset Curtius, memorantur ad Septentrionem Tyros, quam praestringit fluminis Tyris Ammian 22, 18. Leptis & Vtica

in Africa. Plin. 5, 19. (Sallustii verba mox referentur) de Africanis Tyrriorum coloniis sunt hæc Tertulliani de pallio cap. 1. Sic & in proximo foror civitas vestiret, & sicubi alibi in Africa Tyros.

IVVENTVTI) Sallust. Inurth. 19, 1. Phœnicæ, alij multitudinis domi minuenda gratia, pars imperij cupidine, sollicitata plebe, & aliis novarum rerum avidis Hipponem, Hadrumetum, Lepisim, aliasque vrbes in ora maritima condidere. Priorem causam à Sallustio allatam probat etiam Bart. Felippe de Conficiis discurs. 17, 6. Et hac ratione in vniuersum affirmanti, Germanos vel multitudinis minuenda causa, vel vltiora videndi studio, in Gallias & Britannias vicinas gentis suæ examina effudisse, credibile est. Lanfius in Orat. pro Germ. pag. 99.

MOTIBVS TERRÆ) Scribit Strabo lib. 16. Tyrum propter altitudinem ædium maximam labem ex terræ tremoribus accepisse. Et alias Syria obnoxia terræmotibus, vno fere tempore 170000. hominum perdidit. Iustini. 40, 2, 1. Posidonius apud Strabon. lib. 1. vibem hiatu terræ mouentis haustam in Phœnicæ supra Sidonem sitam, ipsiusque Sidonis fere bellam interiisse testatur. Tyron insulam esse factam, ex concussione terræ. Aristoteles 2. Meteor. docet, ea loca maxime tremoribus obnoxia, quæ mare fluxile accedunt, aut spongiosa sunt. Raderus. Sic interpretor Lucan. 3, 217.

Et Tyros instabilis - - -

4, 4, 21. *TAMEN*) Bongarsius libro suo sic adscripserat, *Id. tandem* quomodo legendum quoque videbatur Sebifio.

SVB TVTELA) Solet enim sub magnis imperiis aliquanto certior atque fidelior esse securitas: quando mole sua ab exterorum concussionibus facilius defenduntur. expressit id Cicero in epist. 1. ad Q. Fratrem: *illud Asia cogitet, nullam à se neque belli externi neque discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam, si hoc imperio non teneretur.* Adde Plutarch. de fortuna Rom. & Sallust. fin. orat. 2. ad Cæsarem, citatos Lipsio ad ista Taciti H. 4, 74, 6. *pulsis Romanis, quid aliud quam bella omnium inter se gentium existens?* Phrasi Curtiana similis est in Liuiio 34, 9, 10. de Emporiis: *erant etiam eo tutiores, quod sub umbra Romanæ amicitiae latebant.* Sic ergo & Tyrii sub Rom. à quibus suis legibus vtendi potestatem, quam & sub regibus retinuerant, impetrauerunt. Strabo lib. 16. postea colonia facta iuris Italici l. 1. de censib. sed de his omnibus, fauente DEO, olim diligentius.

4, 5, 1. *STATIRÆ*) Variant in huius loci scriptura impressi codices, in quibusdam *Statinae*, in aliis, *Satyriae*, in nonnullis autem *Statyrae* legitur. At ex Plutarcho, & Iustino 12, 10, 9. *Statira* reponendum. Statiram enim maiorem natu Darii filiam legitimo sibi copulauit matrimonio Alexander, iuniorem Drypetim Hephæstioni vxorem dedit. Arrianus 7, 1, 18. refert Alexandrum tres vxores duxisse, & maiorem natu Darii filiam, quam matrimonio sibi iunxit, non Statiram, sed Barsinen vocatam fuisse: & præter hanc aliam Parysatim, ex filiabus Ochi natu minimam, sed & antea Roxanem Oxyatrii Bactrii filiam: Sed Arriano non assentior. nam Barsine Arabazi filia fuit principis purpuratorum, ex qua Alexander filium suscepit Herculem, & quo tempore ceteras quoque Persidas distribuit, & amicis in matrimonium collocauit, alteram sororem Apamam Ptolemæo, Eumeni Barsinen, vt in Eumene cap. 2. refert Plutarchus. Popma. Statiram autem ei puellæ nomen fuisse, potius quam aliud eorum, quæ multiplex librorum error generauit, etiam argumento est Statira Mithridates Pontici foror, de qua Plutarch. Lucullo cap. 35. ii enim Reges Persicis fere nominibus utebantur.

INTER HELLESP. ET HALYN) Strabo lib. 2. *Regio intra Halyn* qua.

que dicitur, continet ad Pontum & Propontidem sicut, Paphlagones, Bithynos, Mysos, & Phrygiam Hellefonto, ut solent vocare, imminem, cuius est etiam Troas. Hinc Alexander statim num. 7. Dotem sibi dari Lydiam, Ioniam, Aolidem, Hellefonti oram. Herodotus 1, 72. Imperium Medicum & Lydium determinabat fluvius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primum Cilicis &c. interfuit. Deinde concludit Ita flumen Halys currit fere superiora Asia, à mari, quod Cypro obiectum est, ad Euxinum usque pontum dirimit. Est autem totius regionis longitudo quinque dierum itineris viri expediti. Herodotum Plinius 6, 2. illustrat & sequitur. Halys à radicibus Tauri per Cataoniam, Cappadociamque decurrens &c. eiusdemque nominis sinus, ut Asiam pene insulam faciat CC. M. passuum haud amplius, per continentem ad Issicum Ciliciae sinum. CC. M. passuum, si quinque millibus nostrum milliare definias, efficiunt 40. miliaria, si quatuor millibus, erunt 50. quæ si 5. diebus velis percurrere, vno die percurres 8. vel 10. miliaria. quod expedito viatori non est difficile. Arrianus miscet duas Darii epistolas, à Curtio seunctas. Raderus.

SE FORE) Omittunt hæc verba quædam edd. haud dubie propter frequentiam; si forte.

4, 5, 2. FORTUNAM) Nihil decantatius hoc vocabulo, quicquid tandem, sub eo quoquo tempore intellexerint. Vide quæ collegit Reufnerus in simbolo Fl. Focæ: Fortunam citius reperias, quam retineas.

NE SE) Sic melius quidam impressi, quam alii; se ne, nisi in fine periodi legas effretur: sed illud absque dubio rectius.

4, 5, 3. NIHIL DIFFICILIUS) Eodem tendunt verba M. Antonini, filium adolescentem amicis commendantis: Est autem difficile, in maxima licentia moderari sibi. Herodian. 1, 8. quæ quamvis etiam nonnunquam spectatæ gravitatis atque prudentiæ viros conuclat atque mutet, inprimis apud iuuenem principem plurimum pollet. Satis id experti sunt Burrhus atque Seneca, & si qui alii admoti sunt spei adolescentium in summa fortuna constitutorum. Atque hinc est quod apud auctores, iuuenilis animus, audacia, feruor, impetus, calor, inconstantia, quam frequentissime vapulat. Eo pertinet oratio Annibalis ad Scipionem, apud Polyb. 15, 7. & apud Liuuium 31, 18, 4. Philippi; etas te ferociorem facit.

4, 5, 6. IPSIUS EXITIO) Sic apud Herodot. 2, 162. Amasis respondet Patarbemi, quem Apries rex ad adducendum Amasim miserat, se iam dudum dare operam ut id ageret: nec de se Aprien esse questurum. se enim illi prelo futurum, & alios adducturum. Sic & Cyrus Astyagi, apud eundem 1, 127.

4, 5, 7. LEGES) Ita Cæsari Ariouistus respondit: ius esse belli, ut, qui vicissent, iis, quos vicissent, quemadmodum vellent, imperarent. Cæsar de bello Gallico 1, 36. De quo belli iure plene tractant Petr. Faber Semestr. 2, 3. & Grotius lib. 3. de iure belli. Et multa similia dicta exempla que collegit Alb. Gentil. de iure belli 3, 13.

4, 5, 8. APT LYDIAM) Multi veterum: aut Lyd. ignorare. credo fuisse: aut Lydiam; non ignorare quippe tam belli exig. hanc esse mercedem: sed &c.

4, 5, 9. Rhodij) Adde Orof. 3, 17. Quo tempore suspicari licet eos muneris misisse Alexandro, inter quæ fuerit & pretiosum illud *emergentis*, cuius Plut. in vita cap. 60. meminit. Rex autem vicissim Rhodios amauit atque auxit, ut videre est ex Diodoro 20, 82. Nec diu tamen illi in fide: quippe intellecta morte Alexandri, præsidium Macedonum, cuius infra 4, 8, 12. meminit noster, eiecerunt, seque in libertatem vindicarunt. Diodor. 18, 8.

ANDROMACHO) Hunc ab ipso Alexandro præfectum locis illis scribit Euseb. n. M DC LXXXV. Alexander capta Tyro Iudæam inuadit, à qua favorabilis

ter exceptus DEO victimas immolauit, Pontificem Templi honoribus plurimis prosequitur, Andromacho locorum custode dimisso, quem postea Samaritani interficiunt &c. Quam historiam cum alibi, quam apud Eusebium, non legi diceret Scaliger, apparet virum summum id temporis huius loci Curtiani, & item alterius infra 4, 8, 9. non fuisse recordatum. Sed & Cedrenus rei meminit, ἡς ἔργῳ ἐπιμαθητῶν μετὰ τῶν λαοῦ τῶν Ἀνδρόμαχοι κατέστη, ὅτι ἄν ἀνελόντες οἱ τῶν Σαμαρείας δίκωντες, δίνας ἔπιραν: Cuius Curatorem cum locis vicinis constituit Andromachum: quem interfecerunt Samariam habitantes, panasque dederunt.

4, 5, 11. TEMPORARIA INGENIA) Cicero pro Flacco c. 4. Testimoniorum religionem & fidem nunquam ista natio coluit. Euripides ipse de suis Græcis: Græcia nihil fidem nouit. Raderus.

DYODECIM) Diodor. 17, 48. quindecim legatos fuisse scribit. datum id etiam honori regis, ut multi legarentur: nam inde quoque elucere credunt, quanti quisque à quoque fiat. vnde Demetrius offensus fuit, quod Lacedæmonii vnum tantum ad se misissent; eiusdem Laconica responsione peritricus: nempe ad vnum. Plutarch. Demetr. cap. 56. Contra Æneas, auctore Virgilio 7, 152.

- - - delectos ordine ob omni

Centum oratores augusta ad mania regis

Ire iubet - - - infra 7, 8, 8. ab Scythiis viginti mittuntur: rur-

sum 9, 7, 12. duarum gentium legati centum ad eunt Alexandrum. Ad rem respexit Lycophron sub fin. Callandræ:

Ab Æaco atque Dardano ducens genus,

Thestorum utrumque & Chaladraus leo,

Omnem & supinans fratris euersam domum,

Formidolosos coges Argiuos duces

Diis Chaladræ saeuum adulari lupum. sc. Alexandrum, quem his verborum inuolucris significat.

CORONAM AUREAM) Hæc enim sunt munera ac dona, quæ bene rebus gestis imperatores ab amicis accipere consueverunt. Hirt. de bel. Alex. cap. 7. ubi statim subiicit, miseris enim Pharnaces coronam auream. Adde supra 4, 2, 2. & apud Liu. 7, 38, 2. Carthaginenses quoque legatos gratulationem (de victoria Samnitica) Romam misere, cum corona aurea dono. Eius rei, præsertim in historia Romana, infinita occurrunt exempla, ut in singulis fere triumphis eiusmodi coronarum ingens multitudo fuerit translata. cum enim vetus mos fuerit coronandi victores, aurum autem omnium metallorum præcipuum habeatur, eiusmodi coronæ mittebantur, quibus & à veteri more commendatio, & à materia pretium esset. Ita Asiæ ciuitates gentesque ut quibus libertas Antiocho pulso, pax, Gallis domitis, data esset; non gratulationum modo venerant, sed coronas etiam aureas pro suis quæque facultatibus attulerant. Liu. 38, 37, 4. Apud eundem 40, 34, 7. L. Æmilius Paulus ex Liguribus Ingaunis triumphans, transfudit coronas aureas XXX; item 37, 46, 4. Man. Acilius ex Ætolia coronas aureas, dona sociarum ciuitatum XLV. 39, 29, 6. L. Manlius ex Hispania ouans, tulit coronas aureas LII. 37, 58, 9. Scipio Asiaticus aureas coronas CCXXIV. 37, 58, 9. Q. Fuluius Flaccus ex Hispania coronas aureas CXXIV. 40, 43, 4. L. Æmilius ex Mæcedonia quadringentas, Dexippus apud Euseb. Chron. 402. A. Plutarch. in Paulo cap. LVIII. Nam in Liuius pars ea desideratur. Interdum autem & amplissimi ponderis coronæ dabantur, adeo ut ex Charete Athenæus 12, 9. referat, missas ad Alexandrum, quo tempore nuptias sibi & amicis faciebat, talentis decies mille ac quingentis fuisse aestimatas, & Plutarchus in Lucullo cap. 49. ei à Machate Mithridatis filio, qui Bosphorum obtinebat, mille aureorum

Comment. in Curtium. lib. 4. cap. 5. n. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19.

rum coronam missam fuisse. Carthaginenses Damaretam Gelonis uxorem centum talentis coronauerunt. Diodor. 11, 26. Quin & aliis rebus datis coronare dicebant bene meritos, *Gervasi Antiochum quingentis argenti talentis, Iurris mille, guttae autem quam stacten vocant, ducentis coronarunt.* Polyb. lib. XIII. apud Suidam in *Συγγράμ.* quæ pauca ex quam plurimis exemplis allegasse sufficiat. Atque hanc originem auri coronarii fuisse (quod Iustiniani adhuc tempore obtinuisse, antepenult. tit. lib. X. Cod. ostendit) euident est ex l. 4. C. Theod. de auro coronario. Vide etiam Lipsii admiranda 2, 9.

4, 5, 12. *ANIMOS FORTUNÆ*) Sic multo melius, quam cum aliis, quocumque pendentes animus tulisset, fortunam sequerentur. Animi enim illorum pendebant in ancipiti: atque ita comparati erant, ut quocumque verteret fortuna, ut solent mortales, eo ipsi quoque inclinarent. at altera lectio, si bene examines, vana est: quocumque pendentes animus tulisset. Si animum sequuturi erant haud sane pendere poterant, statim enim suscepissent eorum partes, quibus amplius fauerent: sed Curtius vult nihil in consilio habuisse præter fortunam partium. Sicut Albani apud Florum 1, 3, 6. *mediū inter duos expectauere fortunam.* vbi Notam vide.

4, 5, 13. *CEPIT*) Malim *recepit*, tum quod ita se res habet, prius enim in potestatem redacta ista omnia defectio aut hostis alienauerat: Arrian. 4, 3, 7. tum etiam quod Curtius non videtur facile dicturus, *capere Paphlagoniam, Lycaniam, &c.*

4, 5, 14. *TENEDON QVOQVE RECEPITVM*) Sic fecisse dicitur Modius, cum esset, *Tenedon quoque hostium receptaculum*: quam scripturam cum probare videatur Raderus, haud segnus tamen suam ingerit: *Tenedon quoque receptam.* & sane vocem *hostium* etiam præcorum quidam omittunt. possis defendere *Tenedon receptam* dici quomodo illud, *Centauro inuehiunt magna*, ut sc. subaudias *opidum.*

4, 5, 16. *APOLLON ET DUCES*) Non sperno coniecturam Acidalii: *Apollonidem & Athenagoram duces militum.* Vulgatam si retineas, capies ortam disensionem inter Apollonidem Chium, cui simul cum Athenagora patriæ imperium tradiderat Pharnabazus; & duces præsidiariorum militum, qui nimirum præsidio præerant, ut Apollonides popularibus suis. Nam ita sæpe euenit, ut oriatur diffidium inter principes ciuitatis, & militum præsidiariorum duces. quo pertinet exemplum Palæopolitanorum apud Liur. 8, 25, 11. & alia similia. Atque hæc opinio verior est. Fallitur Raderus qui putat per duces hos militum intelligi Phisinum & Megareum, de quibus Arrian. 3, 1, 6. nam & illi non militum duces, sed popularis defectionis auctores adiutoresque fuerunt. multo autem grauior error est, quod eodem Aristonicum trahit. quamquam enim Arrianus eum simul cum Chisistis ad Alexandrum pertractum narret; tamen de his posterioribus tantum intelligit, quod addit de defectione concitata.

4, 5, 17. *PHARNABAZVS*) Hic tamen custodibus elapsus est, ut tradit Arrian. 3, 1, 7.

4, 5, 18. *NAVES*) Non absre est quod nonnullæ edd. habent *inanes*, nempe sine milite ac remige. possis tamen non incommode retinere *naues*, nimirum alterius generis, haud triremes. ut exempli causa, apud Diodor. 18, 4. *Sunt naues longæ triremibus grandiores.* Idem mendum reperi in editione Cæsaris in fol. de B. Ciu. 3, 8.

4, 5, 19. *FORTE ARISTON*) Prorsus geminum huic errorem nartrat Oforius de reb. gestis Emanuelis. Raderus. Item Iosephus 10, 11. vbi Ismaël occiso Godolia; sequenti die circiter 80. homines, qui cum muneribus ad Godoliam venerant,

rant, intro vocavit ad Godoliam, & introgressos clauso palatio trucidavit. Cui similis est fraus Salapianorum apud Liviū 27, 30, 12. Et apud historię Hierosolym. auctorem incertum, quem Bongarsius in Gestis DEI per Francos edidit, narratur occupata ab Salahadino Accone, plura Christianorum nauigia, tanquam in amicum portum fugressorum, intercepta fuisse.

4, 6, 4. *SPECTATA PERFDIA*) Quærit Glareanus, cur descendere iussus sit ad Dariū suspectus proditionis? quia absens magis timebatur quam præsens, notandus & coercendus, si quid præsens moliretur: quod non poterat fieri in absente, rege tam occupato. Raderus. Evidens exemplum in Hist. Milo. quem ea causa cuocavit, ille, cuius nomen hic sumpsit, Darius, apud Herod. 5, 24.

4, 6, 5. *MORE PERSARVM*) Idem Marcellinus 21, 26. *Spēculatores & transfuge subinde venientes repugnantiā prodebant: ideo futurorum incerti. quod apud Persas nemo consiliorum est conscius, præter optimates taciurnos & fidos, apud quos Silentij quoque colitur numen.* Nec Romani prodebant, quæ in sanctiore senatu de magnis rebus in medio ponebantur. Pompeius testis est, qui ab hoste captus, & rogatus, quid senatus decreisset, minimum digitum in præsentem focum iniecit; ut regem doceret, frustra à se arcana senatus exquiri, qui paratus esset totum etiam corpus flammis vrere, quam consilia efferre. Certe Valer. Maxim. 2, 2, 1. testatur, tam sancto patrum conscriptorum consilia silentio fuisse custodita, ut multis seculis nemo senator quicquam enunciarit. Peccatum semel à Q. Fabio Maximo, qui tertium bellum Punicum in senatu decretum P. Crasso nondum senatori in itinere domum rure reuertenti significarat, eoque à Coss. vehementer obiurgatus est. Laudata fides & silentium Papyrii prætextati matrem fallentis, à Gellio 1, 23. rem totam elegantissime describente. Laudata & Leæna Atheniensis apud Polyænum 8, 43. Carthaginenses triginta senatus principes sanctissime decreta senatus reticebant. Raderus. Notabile est exemplum Romani senatus apud Liviū 42, 14, 1. vbi de Eumene rege qui Romæ fuerat: in præsentia nihil, præterquam fuisse in Curia regem, scire quisquam potuit, eo silentio clausa curia erat. bello denique perfecto, quæque dicta ab rege, quæque responsa essent, emanare. His adde Sctum tacitum apud Romanos, quod quale sit (verba sunt Capitolini in Gordianis cap. 12.) aut quare sic appellatum, breui exponam. Omnino exemplum Scti taciti non aliud est hodie quam quod vestra clementia, conuocatis ad interiora maioribus, ea disponit qua non sunt aliis publicanda, de quibus adiurare etiam soletis, ne quis ante rem completam, quicquam vel audiat vel intelligat. Hunc autem morem apud veteres necessitates publica repererunt; ut si forte aliqua vis ab hostibus immineret, que vel cogere necessitates publicæ consilia, vel aliqua constituere que non prius oporteres dici quam effici, vel si nolent ad amicos aliqua permanere, Sctum tacitum fieret. ita ut non scriba, non serui publici, non censuales illis actibus interessent; Senatores exciperent, Senatores omnium officia consualium scribarumque compleverent, ne quid forte proderetur. Vbi subiicit ad ea vsque tempora nunquam fuisse factum, ut eiusmodi Scta enunciarentur. De Lacedæmoniis scribit Thucydides 5, 13, 21. eorum numerum in pugna ad Mantineam non potuisse sciri, propterea quod omnia ferme in Rep. occultant. Sed & Turca re quapiam decreta dicitur Bassas siue Visceros suos secum aliquandiu in venationem solitudinemque ducere, quo illis occasio adimatur vulgandi decreta siue arcana bellica. Clapmar. arcan. 1, 3. Vbi ex Frossardo tradit, Anglos in expeditionem euntes, iurare, se consilia bellica non detecturos. Cui simile exemplum recitat Cæsar de bell. Gall. 1, 30. de Gallis: Diem consilio constituerunt, & iururando, ne quis enunciaret, nisi, quibus communi consilio mandatum esset, inter se sanxerunt. Hist. General. del le Indie cap. LXVIII. de incolis Darienæ regionis ait: non c'è spia che discopra il secreto per molti tormenti che gli danno, neminem ibi reperiri exploratorem

rem qui secretum detegat, vult multa tormenta adhibeantur. Adde Chokier. thesaur. polit. 3, 15.

4, 6, 6. *NEC MAGNAM REM SUSTINERI*) Ita puto scripsisse Curtium. Glossa *S* *sustineri* fuit olim *agi*. id cum in textum ab imperitis librariis esset relatum, asciiuit vnam litteram ex voce præcedente, vnam ex subsequente, & factum ita: *rem magis sustineri*. Importunum hic de Magis quod Rurterfius voluit. Hæc Gronovius in litteris ad Socerum; & in observationibus pag. 121. p. Similem sententiam dixit Val. Max. 2, 2, 1. *Taciturnitate optimum ac tenuissimum administrandarum rerum vinculum appellans.*

FACILIMUM) Dissentiunt hic à Curtio, seu potius à Persis, omnes vbiq; sapientes, qui nihil æque arduum ac difficile arbitrantur. Certe Pythagoras discipulos suos primum docuit *res omnium rerum difficilimas, tacere, audireque*. Agell. 1, 9. quod ex eadem schola fumat Iamblichus de vita Pythag. cap. 31. *σπουδαίως γὰρ φιλοσοφῶν τὴν ἐν ἐγκρατῶδυσίῳ τὴν τὴν γλῶσσαν κρατεῖν. Omnium moderationum continentiarumque difficilima est, linguam moderari ac domare.* Vide etiam quæ notavit Rittershusius ad Malchum de vita Pythagoræ pag. 13. vbi hæc verba: *ἔδ' ἢ τοῦτο ἢ πρὸς αὐτοῖς σιωπῆ.* Et Epigrammata Græca lib. 1. tit. *εἰς σιωπῆς*. Egregium est illud Zenonis apud Plut. de garulitate cap. 5. interrogantibus regis legatis quid de se renuntiari velit? *Senem à vobis conspectum Athenis, qui inter pocula servare silentium possit.* Multa in hanc sententiam ab aliis præclare dicta, quæ sciens prætereo. Tamen Ovidium Persis conciliat Scalliger in Amor. eius 2, 603. legendo,

Exigua est virtus præstare silentia rebus.

4, 6, 7. *BETIS*) Iosepho 11, 8. est *Babemeses*. Propter hoc factum fidei Gazæorum commendat Polyb. apud Vales. pag. 86.

4, 6, 8. *AGI CUNICULOS*) Antiquissimum usum cuniculorum seu subterraneorum fossarum fuisse constat ex Heronis vetustissimi scriptoris mechanicis, qui primo capite hæc de cuniculis monet. *Opera pretium est autem, eos etiam qui sub terra prope murum aguntur cuniculos occultos, profundosque iuxta fundamenta, & non in terra faciem fieri: ne cum hoc hostes deprehenderint, intus è diverso fodiant, mirumque ipsum cum contra perforaverint, eos, qui cuniculum agunt, fumo & aqua perimant.* [Quale exemplum legitur in annalib. Turcic. Leunclavii de Prusa obsessa à Caramano principe sub an. Chr. 1414.] A cuniculis animalibus didicere mortales terram effodere: Martialis Epigr. 13, 60.

Gaudes in effossis habitare cuniculus antris:

Monstrans tacitas hostibus ille vias.

Ad quem locum nos plura in commentariis ad Martialem. Alii (Stevvechius) à muris deducunt parum probabili ratione. [Nescio quid sibi velit hoc loco Raderus: nam in Stevvechio tale nihil reperio.] Cuniculorum exempla leges apud antiquissimum scriptorem Æneam in Poliorceticis cap. 38. De Amaside Barcæos obsidente: apud Polyænum 6, 6. de Dario Chalcedonem cuniculo capiente. Polybium in fragmentis de Ambracia à M. Fulvio obsessa. Liviū 36, 25, 7. & Zonar. tom. 2. de eadem. Thucydidem 2, 14, 21. in Plataensi obsidione. Cæsar. 3, 21. de Biturigibus, & 7, 22. de Aquitanis. Iosephum de excidio Hierosolymitano. Iterum apud Liu. 4, 22, 4. & 5, 21, 8. de Fidenis & Veis. Ammian. 24, 15. Herodotum 4, 200. Vitruvium lib. 10. cap. vlt. Appianum de bello Mithridatico. Præcepta de cuniculis habes apud Æneam, Vegetium 4, 24. vbi Stevvechius [vide propemodum hæc omnia desumpta sunt.] Philonem, Lipf. Poliorcet. 5, 6. Raderus. Adde Piccart. obseru. 11, 5. & nostrum infra 9, 8, 13.

4, 6, 9. *VT A SENSU EIPS*) Liviū 4, 22, 5. *Differissimis locis suberrant.*

subeundo ad mania quadrifariam diuiso exercitus, qui alij alijs succederent ad pugnam, continenti die ac nocte pratio, ab sensu operis hostes auerſebat. & 5, 21, 3. superante multitudine ab omnibus locis urbem aggreditur, quo minor ab cuniculo ingruentis periculi sensus eſſet. Marcellin. 24, 15. consulto murorum inuaduntur vtrinq; frontes, vt dum propulsaturi pericula defensores vtro citroque discurrunt, nec proxima fodientis audiretur ferri inſignis, nec quoquam intrinsecus obſiſtente cuniculariorum subita manus emerget. Simili ratione Annibal tegendis inſidijs quas struxerat, missis paucis prima luce ad capiendum quendam tumultum, auertit oculos hostium. Liu. 22, 28, 7. Belifarius Neapolim capturus, immisso milite per foramen petrae, cui aqua ductus inerat, simulauit apparatus ad muralem pugnam. Felin. cap. 1. de Regno Apuliae & Siciliae, ex Blondo 1, 4. Adde Scipionis exemplum in Liu. 28, 33, 10. & 30, 4, 8.

DESIDENTE SABVLO) Arena cedente molibus turrium. At quomodo cuniculos egere in arenis? Arenas altius effodere, donec ad solidam glebam descenderet; quae tamen ipsa ex arena, sed concreta iam & longo aëro durata constabat. Raderus. De re ipsa vide Lipsii Poliore. 2, 4. vbi similia exempla subsidentium turrium.

4, 6, 11. CORVVS) Confundit hanc narratiunculam cum illa quam Plutarch. in vita cap. 61. refert de aquila, quae interprete Aristandro victoriam Alexandri portendit, doctissimus Tiraquellus ad Alexandri dier. Genial. 5, 13. non recordatus id quod Plutarchus eo loco recenset, etiam narrari à nostro infra 4, 15, 26. Hanc autem historiolum attigit Plutarch. cap. 43. vbi quidem in nonnullis circumstantiis à Curtio diffidet. Quemadmodum & Arrianus 2, 5, 7. Nam Gregoras 8, 12. ab omnibus alijs diuersus abit, dum id ad Tyrum accidisse vult, non ad Gazam, vt reliqui.

BITUMINE AC SULPHURE) Plutarchus *ἰσχυρῶς καὶ πυρρῶς*, nervorum reticulis seu laqueis irretitam tradit in machina confidentem, quam Alexander ad urbem oppugnandam excitat. Sed cur bitumine & sulphure, alimentis ignium, illitas? An vt urbem incenderet? Quomodo turri urbem incenderet, ex qua pugnabant Macedones? Illitas alumine lego in alijs historijs turres, ne ignem conciperent. Et forte erat puluere, [non crediderim] pro sulphure, & alumine, pro bitumine. Alumine certe illini solita aduersus ignes. Claudius Quadrigarius, cuius reliquias legimus apud Agellium 15, 1. de turri Archelai Athenis quam Sulla frustra conatus est ignibus soluere: Tunc Sulla conatus est & tempore (opere legerim) magno eduxit copias, vt Archelai turrim mram, quam ille interposuit ligneam, incenderet. Venit, accessit, signa subdidit, submouit Gracos, ignem admouit: satis diu sicut conati, nunquam quieverunt incendere. Ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sulla & milites mirabantur. Ammianus 20, 29. Machinas Romanorum Persae exuere vi magna nitebantur, & assidue malleolis, & incendiaria tela torquentes laborabant incassum. ea re, quod humectis scortis & centonibus erant operita materia plures, alia vnctae alumine diligenter, vt ignis per eas laboretur. Denique inungendi alumine materias mos inoleuit. Hac primum occurrebant de alumine contra bitumen. Sed nescio, an tam viscosum alumen, vt tenere aues posset. Et ea tempestate nondum reor fuisse artificium cognitum, vt proinde nihil in Curtio mutandum putem; praesertim codicibus nouis & antiquis in sulphur & bitumen conspirantibus. Turrim ergo non ex materia; neque mobilem [nisi tamen obſtet num. 9. hoc cap.] vt alias, latere coctili, aut lapide factam, bitumine & sulphure, pro cæmento interlitam putarim, tegulaeque supremas pice inunctas. Raderus.

CONATVS) Glareanus conata, quod referenda eſſet hæc vox ad præcedentem auis. Raderus parenthesi interposita saluam præstare ait verborum compositionem, hoc modo: *resoluta defluxit (ipsa autem auis in proxima turre confedit) illi-
ta &c.*

ta &c. Vix dubito Curtium in animo habuisse coruum, adque id conformasse hoc participium, cuiusmodi multa passim occurrunt scriptorum *περοεματι*, qualia notauit Gifanius ad Lucretium in conlectan. voce *Generis mutatio*. Sic Dio 47, 3, 28. quum *τὸ ζεφυσιον* nominasset, subiicit *δὲ* 3, Senatores cogitans. Vide in Lud. Ariost. notam XLVIII. Alia generis est mutatio quum pronomen relatiuum ad posterius membrum, non ad prius refertur. vt apud Ciceron. Philipp. 8, 8. f. *Hic est Campanus ager & Leoninus, quae duo sunt praesidia.* & de legib. 1, 7. *Animal hoc providum, sagax &c. quod vocamus hominem.* Similia in Sallustio.

4, 6, 12. *NON INTACTVS*) Quidam MSS. *non intacta*. legerim; non intacta à superstitione mentis.

VRBIS QVIDEM) Ecce aliud exemplum quod addas notatis ad 3, 3, 3. vbi dixi solicos fuisse homines istos interpretari auguria ex similitudine rerum. Hic urbem coruo assimilat Aristander, qui tacto Alexandro mox captus est: sic Alexandro ab vrbe periculum; vrbi captiuitatem imminere.

4, 6, 14. *HABD SANX MEMOR*) Talis Pyrrhus apud Plutarch. in vita c. 65.

4, 6, 15. *ARABIS*) Betis enim ad tuendam urbem Arabes conduxerat, Arrianus 2, 2, 3. adde infra 4, 6, 30. Quod attinet Alexandri periculum, geminum ei sustinuit Varrus apud Caesar. de bello ciu. 2, 35. Augustus & Tiberius, apud Sueton. Aug. 79, 2. & Tib. 19, 3. Traianus apud Xiph. Lucul. apud Appian. in Mithridatico, Frontinus Strateg. 2, 5, 30. & Plut. c. 32. Maxime Stefagoras 2. 3. apud Herod. 6, 38. Mithridates apud Appianum, quem *quidam Rom. centurio, qui specie famuli equitatem cursu aequabat, in femur percussit.* Et Murates, siue vt Laonicus lib. 1. appellat, Amurathes, ad quem in pugna in Cosouae campis *Christianus quidam transiit, cum significatione voluntatis sua, quasi militare deinceps ei cuperet. Igitur ad Muratem deductus, vi pro more pedes eius oscularctur, quam sub veste abditi gererat sicam ea vi Muratis in ventrem adegit, vi is tam diro vulnere confectus exspiraret.* Leunclau. Annal. Turci. ci sub ann. Chr. 1390. Sed & alia multa damna intulerunt simulati transfuga. Annibal ante Cannensem pugnam quingentos simul emisit, qui recepti à Romanis mox pugnantium terga ceciderunt. Lilius 22, 48, 2. & 3. Zopyrus & Tarquinius vrbes à quibus suscepti sunt, suis tradidere. Alii copias hostium, fidem illorum, vt ducum, sequutas, in loca iniqua deductas suis cadendos capiendosque praebuere, vt notauit ad Florum 3, 11, 7. 1. Quapropter vt in ceteris negotiis, sic & hic cautione opus est.

4, 6, 16. *IN VANVM MANVM*) Nec manum amputauit, nec in vanum lapsam, si fide dignus Hegesias Magnes, cuius fragmentum seruaui Dionys. *ἀπὸ τῆς τοῦ Ἡγεσίας ἱστορίας.* sic enim ille: *ἠνθε γὰρ τῶν πολεμίων εἰς γόνατι συγκραμφοῦς, ἔδειξεν τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῆς ἰατρίας ἔνθα πρῶτον, σφοδρῶν δ' ἰσχυρὸν μικρὸν ὀκνήσας τὸ ξίφος ἀέκκεντο ὑπὸ τῷ περὶ γὰρ ἦν ἦσαν, ὡς γὰρ καὶ τῆν πληγὴν ἔκαστριον ἔκαστριον. ἡδὲ τὸ μὲν αὐτὸς ἀπόλλυτο, καὶ κεφαλῆς τύπῳ τῆ κορυφῆς. Ἦν ἐνὶν quidam ex hostium numero in genua subsidens, fidem fecit Alexandro supplicandi animo id egisse. Eum ergo admittens propius, vix declinauit gladium, quem transfuga sub ipsas torica pinnulas inuulerat, vt non acciperet lethale vulnus. Sed eum quidem impacta in caput machaera ipse Rex interemit.*

GLADIO) Quem insigni tinctura & leuitate habebat, Citicorum regis donum. Plutarch. cap. 60.

4, 6, 17. *INEVITABILE*) Respexit Virgilium. Sed & aliorum plurimae in hunc modum sententiae, de quibus ad illa Taciti H. 1, 18, 1. *Qua facta manent, quamuis significata, non vitantur.*

IN HUMERO) Consentit Arrianus 2, 5, 9. nam Plutarch. in Or. 1, 2. de fortuna Alex. in malleolo pedis $\pi\lambda\epsilon\sigma\sigma\epsilon\upsilon$ vulneratum fuisse scripsit.

4, 6, 18. *NUMquam TAM ALTE*) Nouum & mirum visum Macedonibus, quod per loricam ita adacta sagitta esset, vt in ipso humero exstaret, qui nunquam ante cognouissent, illa obstant, tamen adeo alte telum penetrasse. Ex ea vulneris insolentia terrorem animis concipiebant. Sic explosa Modii correctione, locum hunc interpretatur Acidalius.

4, 6, 19. *MANARE*) Expunxit infictam glossam, quæ proxime præcedebat, *quo retentus erat*. Modius, nec sane habet quidquam quo se tueatur; ergo & nos omisimus.

RECENS) *Tepens* legit Acidalius: nec tamen ego *recons* damnarim, cum vtriusque sit eadem vis. Raderus.

4, 6, 20. *QUEM PROXIMI*) Literula vna minus hoc recte, quamquam sic etiam recte. Sed auctor omnino *quom* non *quam* scripsit. Acidalius.

4, 6, 21. *AGGEREM*) De hoc, & contrario Gazensium commento vide Lipsii Poliorc. 2, 3: & 5, 6.

4, 6, 26. *INSOLENTI GAUDIO*) Acidalius mutat *inf. incendio mentis efferatus*, adeo licenter, vt ne sibi quidem probet: ideo mox tentat *insol. odio. gaudium* enim locum hic habere posse negat: in quo me facile habet adsentientem. Sed nec illa placent, *undique telis circumducto*: & sane totus hic locus clamat se passum aliquid à mala manu. Quod si mihi dicenda sit sententia, sic statuum, ope variarum ex MSS. enotatarum: *Sed cum undique**** (credo enim deesse quædam, vt multis huius historię locis, sensus facile expleri potest: vnus omnium telis peteretur, ad postremum exhaustis viribus, vnus in potestatem hostium peruenit, quo ad Regem) *adducto, insolenti gaudio inuenis elatus, alius virtutis etiam in hoste mirator, Non ut voluisti, inquit etc.* Et sane sic feci, mutet qui volet, dum sciat me temere nihil statuisse, sed ex codicum sententia. De *gaudio* addendum est, locum ei vtrique hic esse. gaudius enim est Alexander viuum sibi adduci, in quo libidinem vindictæ pro arbitrio expleret. Adductus autem fuit à Leonnato & Philota, si Hegesias fides est.

4, 6, 28. *AD TACENDVM*) Hegesias tamen non modo non tacuisse, sed miserabili voce veniam petiuisse scribit, additis & aliis multis, ob quæ merito deridet eum Dionysius $\alpha\delta\epsilon\iota\ \epsilon\upsilon\upsilon\chi\eta\iota\ \delta\upsilon\upsilon\mu\iota$. Qui locus dignus est, vt inspiciatur.

VNICAM TAMEN) Sic Ouid. ad Liuiam v. 273:

Adspiciam regem liuentia colla cashenis,

Duraque per sanas vincula nexa manus:

Et tandem trepidos vultus: inque illa ferocem

Inuitis lacrymas decidere ora genis.

4, 6, 29. *IRA DEINDE*) Ita habet MSta Schedæ Colonienfis, vulgo *iram*, quod minus longe venustum. *Perit* pro *vertitur* vsurpatum Curtio. Ita Rutilius Lupus lib. II. *quem ab ea sententia, quam proposuimus, conseruimus ad aliquam personam*. Ita Vetus Editio Basiliensis, quam architectatus est Magnus Erasmus. Priscianus in periegesi Dionysii:

Marmaride post hos Aegypti ad flumina vertunt.

Ita plurimi scriptores actiue potestatis verba pro passiuis ponunt, vt in Apuleium frequentibus exemplis notamus. & ad Grati Cynegeti vers. 9. De hoc *vertendi* videlicet, vide plura apud Manutium Scholiis in Sallustium. De ira rabiei comparata vide Ciceronem Tusc. Quæst. 4, 36. Eucenum Menandrum, Neophronem, Apollonium Philosophum,

phum, Epictetum, Aristotelem, Plutarchum apud Stobæum sermone XVIII. Antoninum Imper. lib. VII. Porphyrium Quæstione XVI. in Homerum. Sidonium Panegyri. Maiorani. Nilum Episcopum Paræni. Apollonium Rhodium Argonaut. III. Q. Calabrum I. V. Homerum Iliad. IX. Senecam de ira 1, 1. Scholia nostra recognita in Musæum. Hæc Barthius ad Claudian. Paneg. in IV. Conf. Honor. vers. 243. Cui in ceteris assensus, hoc vnum excipio, quod ille videtur sic intelligere verba Curtii, *ira vertit in rabiem*, ac si diceret, Alexander ira in rabiem vertitur, vt ira sit nouissimo casu positum. ponitur enim primo, eundemque efficit sensum, quem infra 10, 4, 2. *Sed in rabiem ira peruenerat.*

ACHILLEM) Sic enim & ille

Ter circum Iliacos raptauerat Hecora muros,

vt Virg. Æn. 1, 487. tradit: aut certe vt Homer. 12. 6. circa Patrocli sepulchrum. Plura super his citati Raderus Dictys Cretensis lib. 3. de excid. Troiæ. Callimachus lib. 22. Iliad. Propert. 2, 8. Ouid. Am. 2, 1. Cicet. Tusc. 1, 44. Schol. Homeri. 22. Iliad. Pentadius. Alii. Ceterum Achillem etiam in lectu imitatus est rasis in Ephæstionis funere capillis. Ælian. 7, 8, 2. Qui iam ante, cum apud Ilium essent, se Patroclo, vt Alexander Achilli assimilauerat. Idem Ælian. 12, 7. Haud insolitum est facta sua, maiorum exemplis protegere, ad amoliendam inuidiam. sic apud Tacit. 2, 53, 3. Athenienses Germanicum excipere *quæsiuissimis honoribus, vetera suorum facta dictaque præferentes, quo plus dignationis adulatio haberet.*

A QVO GENVS) Velleius 1, 6, 5. *Caramus vir generis regij, sextus decimus ab Hercule profectus Argis regnum Macedonia occupauit, à quo M. Alexander cum fuerit septimus decimus: in re materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus est.* Vide ibi Lipsium. Scalig. ad Euseb. pag. 60. & Bongarsium in Iustin. lib. XI. Loccenius. Ita postea Philippus & Perses vltimi Macedonum reges apud Silium 15, 291.

*Hic gente egregius, veterisque ab origine regni
Æacidum sceptris, proauoque tumebat Achille.*

& Propertium lib. 4. eleg. vlt.

Ei Persen proauis simulantem pectus Achilli.

Raderus. Obiter moneo, in Propertio legendum, *proauo simulantem pectus Achille*, sensu, quo exponit Scaliger, non quo Beroaldus. quomodo apud Iustin. 29, 3, 8. *Philippus studio Alexandri emulationis incensus.*

4, 6, 30. *DECEM MILLIA*) Hegesias sex millia trucidata scribit. Idque magis accedat ad modicum præsidium, de quo Curtius 4, 6, 7.

4, 6, 31. *DE VICTARUM GENTIUM*) Inter quas & Iudæorum, quibus facta potestate, si qui vellens saluis suis vinibus loqui militiam eius, multi dederunt nomina. Ioseph. 11, 8. vbi & de Samaritanis Alexandrum sequentibus. quibus Iudæis, etiam Alexandriam à se conditam, quod eorum opera Ægyptum pacauerat, bona ex parte dedit habitandam, vt quidem scribit Iosephus de bello Iud. 2, 21. nam antiquit. 12, 1. sentire videtur Iudæos Alexandriam à Ptolemæo fuisse deductos. ipse tamen se explicat lib. 2. contra Appionem, ab Alex. eo primitus deductos, ab eius successoribus auctos fuisse. Cedrenus etiam historiolum de Iudæo, qui auem auspicium facientem sagitta percussit, accommodat tempori, quo profectus Hierosolymis Alexander nonnullos inde belli focios abduxisset. Sed aliter rem narrat Hecataeus Abderita, apud Ioseph. lib. 1. contra Appionem, etiam in nomine viri dissentiens: *Mosollanum* enim vocat, quem Cedrenus *Mosomachum*. Vt vt sit, certe post Gazam occupatam Hierosolymam diuertit Alexander. quam historiam cur hic omiserit Curtius, id causæ habuisse

buisse Raderus putat, quod post Christi necem, omnium gentium ludibrio ea gens fuerit propinata. Curtius autem cum ceteris qui supersunt, Alex. histor. scriptoribus, post Christum crucifixum, diruta iam vrbe scripserint. Quæ quidem res de Curtio adhuc incerta est. & tamen, non absimile videtur eum odio sædæ gentis, sic enim externis habebatur, reticuisse narrationem, in qua non potuisset dissimulare honorem factis eorum ab Alexandro habitum. Sed quoniam semper procliuiores esse debemus ad absolendum, libet credere tetigisse Curtium ista in amissis: eaque causâ, cum coventum erit, suscitare conabimur.

MINOR FIDES) Nec immerito. Recentibus enim adhuc victoriis, pro victis potius quam domitis habendi sunt nuper subacti. & fere viuit in mentibus eorum, cum erepta libertatis desiderio, odium oppressoris. Et hoc est argumentum, quo nullum fortius vrget Alexander, domitionem sperantes milites retenturus, infra 6, 3, 6. &c. & Galgacus apud Tacit. Agric. 32, 3. Quo sensu & Scythæ infra 7, 8, 28. nostrum monent: *Quos viceris, amicos sibi esse caue credas.* Sic Molo *Susiana & Babylonie populis recens à se & inopinata victoria subactis parum fidebat*, apud Polyb. 5, 52. Nec sane mirum est victis non haberi fidem, cum ne mercenariis quidem habenda sit, vt supra ad 3, 2, 8. notauimus. Adde Gruter. ad Liu. 25, 33, 5.

4, 7, 1. *ÆGYPTII*) Quam elegans & nobilis fabula de aduentu Alexandri ad Iouem Hammonem & Ægyptum sit ficta & propagata, cognosces apud Pierium: nobis verum scribere curæ. Raderus. Quem credo significare fabulam relatum à Pierio Hieroglyph. 1, 7. quamquam ea nihil huc pertineat. Fingitur enim ibi imperante iam Ptolemæo, Alexander, in Deos scilicet receptus, per Ægyptum iter facturus, visendi patris sui Hammonis gratia.

AVARE ET SUPERBE) Scilicet hæc duo sunt, quæ solent auertere subiectorum animos, vt infinitis omnium sæculorum exemplis est testatissimum. Nihil enim verius est, quam quod olim in Senatu Romæ dictum Liius 8, 21, 6. refert: *nullum populum aut hominem denique, in ea conditione, cuius eum paniteat, diuinus quam necesse sit mansurum.* Sic bello Punico secundo maximus odii certatum idem auctor 21, 1, 4. asserit, *quod Pœni superbe auareque crederent imperitatum victis esse.* Qui paulo ante eadem odia in Afris suis experti erant, *quod iis crudeliter imperassent.* Polyb. 2, 72. Hinc Augustus *Padagogum ministrosque Caii filij, per occasionem valitudinis mortisque eius, superbe auareque in provincia grassantes, oneratis graui pondere ceruicibus, precipitavit in flumen.* Sueton. Aug. 67, 6. Euitans scilicet ex motu prouinciæ cladem, qualem mox intulerunt Germani, qui *libidinem, ac superbiam Vari, haud secus quam scitiam exosi,* Florus 4, 12, 31. cum cum legionibus tribus internecione ceciderunt. Sunt qui dicant, *Pisone in Hispania cæso, imperia eius iniusta, superba, crudelia barbaros nequiuisse pati.* Sallust. Catil. 19, 4. De Ægyptiis præter Curtium, Diodorus 17, 49. notat: *quod Perse multa nefaria in sacra eorum commiserant.* (vide Strabon. lib. 17. Iustin. 1, 9, 2. a. quo & contracta Memnonis statua pertinet, de qua 4, 8, 3.) & *violenter imperiterant, animo lubente Macedones receperunt.* Contra cum Annibal Italiam vteret; amici Romanorum extrema patiebantur, aut expectabant; nec tamen is terror, cum omnia bello flagrarent, fide socios dimouit: *videlicet quia iusto & moderato regebantur imperio; nec abnuebant, quod vnum vinculum fidei est, melioribus parere.* Liius 22, 13, 11. Sic Bello Iugurthino Capæ ciues apud Iugurtham tenui imperio, & ob ea fidelissimi habebantur. Sallust. Jug. 89, 5.

4, 7, 2. *SEPTIMO DIE*) Eundem Arrianus 3, 1, 1. numerum ponit. Raderus.

CASTRÀ ALEXANDRI) Sic quidem impressi omnes: at D. Hieronymus

ronymus pro castra Alexandri, legit claustra Alexandri. quam lectionem Isidorus lib. IX. Originum confirmat. cuius sunt hæc in dictione Vgnos verba: Deinde pernicibus equis Caucafi rupibus feras gentes Alexandri claustra colibentia ruperum &c. Popma. Quem decepisse videtur Erasmus, qui ad hunc auctorem sic notat: Castra Alexandri. In Hieronymo legitur Claustra Alexandri, & fortassis sic hoc loco legendum est. Sed errant viri docti, confundendo castra Alex. de quibus hic, & claustra, quorum infra ad 6, 4, 16. larga habebitur mentio. Nullum ergo dubium est, quin hic retinendum sit castra. Orof. 1, 2. loca quæ accolæ Catabashmon vocant, haud procul à castris Alex. Magni. quo ex loco corrigendus est Æthicus. Et ne quis propter vocum latinorum vicinitatem hic quod mendum suspicetur, Ptolemæus omnem amputat dubitationem, qui & ipse circum ea loca habet τὴν Ἀλεξάνδρου παρεμβολήν. Ita supra 3, 4, 1. habuimus regionem quæ castra Cyri appellatur. Sed & multe ciuitates eo nomine fuerunt, quarum certe vnus Stephanus numerat quatuor voce Χάραξ, interque eas item vnam Alexandri. Sic enim ibi legendum. Χάραξ Ἀλεξάνδρου τῆς ἐν τῷ κελύφει τῆς Φρυγίας, ἔστιν Ἀλεξάνδρου ἰσχυροῦ Φιλίππου ἐπαυτοῦ δόμου. Castra Alexandri, regio ad Celasias, vbi Alexander Philippi filius castra habuit. Σπυρίων Χάραξ etiam à Plinio memoratur 6, 27. vide Stephanum de Vibibus, & Ioseph. Antiqu. 20, 2. Emendanda versio Luciani in Macrobiis. Pasargada quoque apud nostrum Persarum castra interpretamur. Sic auctore Strabone lib. 16. πολλὰ καὶ ἐνταῦθα χάρακις προσεσχησθησέναι, multis locis characes, sine castra Sesostridis appellantur, scilicet vbi ille castra metatus fuerat. Ioseph. de B. Iud. 1, 7. loci nomen refert Castra Iudæorum. Τυρίαν ἐπαυτοῦ δόμου, Herodot. 2, 112. Sic in Hirtii bello Hispan. cap. 8. grunus est excellens natura, qui appellatur Castra Posthumiana. Liuius 32, 13, 2. Rex primo die ad Castra Pyrrhi peruenit, locus quem ita vocant, est in Triphyllia terra Melonidis, an Moloniidis, aut Molossidis, vt vocat 8, 24, 3. an potius leg. Eliadis, vbi Triphyliam constituit Eustath. ad Dionys. vers. 409? Minime, nam in Æpirotis res gesta. Alia ab his sunt Castra Pyrrhi, quorum 34, 27, 10. meminit. Πύρρι χάραξ, haud procul Lacedæmone, vt videre est tam ex illo loco, quam ex Polybio 5, 19. Lego & Castra Corneliana in Cæsare de bello Ciu. 2, 24. haud dubie nominata à Scipionum altero. Sic in vniuersa Europa plurimæ passim sunt vrbes, quæ vt originem debent castris, ita & nomen receperunt. Ita Marcellin. 17, 4. Castellum oppidum memorat.

NILO) Quo tempore credo accidisse, aut saltem paulo post, quod narrat Lucanus 2, 272.

Sonnum Alexander regum quos Memphis adorat,
Inuidit Nilo, mistique per vltima terra
Æthiopum lectos: illos rubicunda perusti
Zona poli tenuis; Nilum videre calentem &c.

Scilicet origine, cuius peruestigandæ gratia missi fuerant, non reperta. Alexander enim summo studio inquisiuit in caput eius amnis. adeo vt Maximus Tyrius pr. Serm. 25. prodiderit: nihil consuluisse Hammonem, præterquam de Nili fontibus. Certe ad Olympiadem matrem postea scripsit; existimare se fontes Nili ab se repositos esse. teste Arriano 6, 1, 3.

4, 7, 4. MEMPHI) Vbi & ludos edidit, cum reliquis diis, tum Apidi. Arrian. 3, 1, 3. Sed & in honorem atavi sui Persei: coronari iussis victoribus persea, quam Perseus Memphi seuisse traditur. cum alias laurum amaret, quæ Daphnoides appellatur, & ab eo Ἀλεξάνδρου σίφων. Vide Plinium 15, 13. & 15, 30. nam alii ad Alexandrum Paridem id referunt. De persea arbore vide Theophrast. Hist. Plant. lib. 4. & Dioscorid. 1, 188.

M. AZACES) Editi *Astaces*. supra 4, 1, 32. prætor urbis Memphæos nominatus est *Mazaces* seu *Mazæes*. An *Astaces* fuit totius Ægypti præses, *Mazaces* tantum urbi præfectus? an interim extinctus est *Mazaces*? Raderus. Ego sequutus Loccenium, cuius adnotationem supra 4, 1, 28. retuli, *Mazacem* hoc loco reponendum esse arbitratus sum: hoc magis quod alias etiam editiones huc alludere coniciam ex eo quod Buntingus in Chronolog. ad Olymp. 112. proposuit: *Alexander Magnus descendit in Ægyptum. Fuit autem illo tempore præfectus ibi Mazabes &c.* forte typhothæ errore ex loculorum vicinia nato, pro *Mazaces*.

ORIO) Iunii scriptura est sine annis nomine. Extra ordinem versus est, *Oxon & Oxo*. Locus affectus nomen verum perdidit: vetustissimus tamen codex Augustanus S. Valrici, & Ms. Constantiensis, nomen præfert, quod Modius posuit, *Oron*. Glareani editio *Oxio anne* legit, Argentina vetus eodem modo. Raderus. Sed Ortelius in voce *Oron*, vitiosum locum esse censet, & sic restituendum: *ocius anne superato*. Nilo nempe. de eo enim, ait, hic sermo: neque alium hoc tractu ullum esse quo Memphi ad interiora Ægypti nauigari possit, omnes Geographiæ periti mecum confiteantur necesse est. Quia,

Vnicus in terris Ægypti totius annis,

teste Lucretio 6, 680. Pro *ocius*, qui malit, *hæc* legat. Hætenus Ortelius. Ego ex eadem ratione cogitabam rescribi posse; *ostio annis superato*, annum enim simpliciter vocauit, securus nisi de Nilo accipi non posse. Sic Iesaias 19, 5. & Sueton. Aug. 67, 6. de pædago C. Cæsaris in Tiberim præcipitato agens, non expressit nomen, contentus dixisse: *præcipitavit in flumen*. Nam iuxta Memphim Nilus in duo ingentia brachia dividitur: quorum unum, nempe Pelusiacum, ad ortum: alterum, Canopicum ad occasum in mare mediterraneum influit. Wendelinus in admirandis Nili cap. 25. Atque hanc scripturam firmat Artianus 3, 1, 3. qui & ipse Pelusiacum ostium ab Alexandro transfinitum intelligit his verbis: *ἀφίκετο ἐς Ἡλιούπολιν ὁμοίην τῷ διαβάσει τὴν πύργον ἢ κεν ἐς Μίμφιν*. Prius enim, quod & Raderus notat, Heliopoli fuit, ubi congressus cum Ægyptio sacerdote, didicit veterum Deos nihil aliud fuisse quam homines. Vide citatos Raderi Augustin. de ciuit. 8, 5. Cyprianum in Octauo Minut. Felicis, Genebrardum, Athenagoram, quibus adde Gyraldum lib. de annis & mensibus.

4, 7, 5. COMPOSITISQ. REBUS) Persæ tenuerunt Ægyptum annos 112. post Cambysen, usque ad Darium Nothum Artaxerxis filium. Recessit tamen ante a Dario Hystaspis F. Olymp. 73. Sed post quadriennium per Xerxem recepta est Olymp. 74. defecit iterum a Dario Notho anno regni 11. Olymp. 91. anno 3. Recepit Ochus Rex Persarum Olymp. 107. anno 3. pulso inde Nectanebo in Æthiopiam, ut alii, in Macedoniam; unde fabula nata de Olympiade & dracone, quod Nectanebus magicam exercuerit. Sed iam natus erat Alexander Olymp. 106. anno 1. septem annis prius quam Nectanebus ex Ægypto fugeret. Ægyptum Persis extorsit Alexander Olymp. 112. anno 2. Macedones tenuerunt ad Cæsarem Augustum annos 295. Augustus in formam prouinciæ redegit. Raderus.

ITA UT NIHIL) Sapienter id cum fecisse multis rationibus, & similibus exemplis ostendunt Gruterus in Tacitum discursu 27. & Alb. Gentilis de iure belli 3, 11.

HAMMONIS) Ut sic potius scribendum credam, quam *Ammonis*, facit inter alia & Festi epitoma, quæ serie litterarum concepta, adspirationem inesse voci aperte testatum facit. nec valde moueor, quod vox *ἄμμον*, quod arenam signat, unde nomen deastro factum volunt, adspirationem non agnoscit. Scimus enim in nominibus haud paucis idem accidisse, postquam aliam in linguam migrauerunt. Nec de

ori-

lib. 4. cap. 7. num. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. Comment. in Curtium.

fecturo. Los espaciosos llanos de Egipto iamas veen agua del cielo, ait Ceuerio en el Viaie de la Tierra Santa cap. XX.

STERILES ARENÆ) Omnium optime hoc describit Lucanus 9, 382.

*Vadimus in campos steriles, exustaque mundi,
Qua nimius Titan, & rara in fontibus undæ.*

Et quæ ibidem longa narratione sequuntur, quomodo Romanus miles laborarit, & cum arenis luctatus sit. Sic Gellius 16, 11. ex Herod. 4, 173. narrat Pyllos illis in arenis periisse, cum arma in Austrum sumerent. est elegans fabella. Raderus. De hac igitur dici potest, quod Poëta quidam de siticulosa regione :

*Ipsè parens verum quondam infelicibus aruis
Addidit, & multa sterilem damnauit arena.*

Sic apud Claudian. de IV. Conf. Honorii vers. 436. legimus

Libye squalentis arenas.

Idque Pindarum Pyth. 4. stroph. 3. intellexisse voce κλαυσιφιων πιδων Benedictus autumat : propter adustam terram, & arene turbines qui visum iter facientium offuscant.

4, 7, 8. INGENS CVPIDO) Cuius eandem cum Curtio causam assignant Iustinus 11, 11, 6. & Oros. 3, 16. Sed Callisthenes apud Strabonem lib. 17. φησι τ' Αλιξανδρον φιλοδοξησαι μαλιστα ανιλθεις επι το χειρος ηριον, επειδη και περιστα ηκουσε ποτερον αναβηται και ηρωκλια. narrat Alexandrum ambitione, qua maxima ardebat, indudum ad id oraculum contendisse, quod intelligeret Perseam & Herculem prius eo ascendisse. Idem Arrian. 3, 1, 9. & copiosius Strabone, qui addit Alexandrum genus etiam à Perseo & Hercule duxisse. Raderus.

4, 7, 9. CYRENENSIVM) Diodoro 17, 49. tum demum narrat occurrisse, cum dimidium itineris iam ad Hammonem confecisset. Arrian. 3, 1, 17. Memphi auditos ait priusquam descenderet ad Mareotim. Raderus.

4, 7, 10. PRIMO &c. DIE) Quæro quot dierum iter fuerit à Mareotide lacu ad Hammonis templum? Variant etiam hoc loco auctores. Plinius à Memphi ad Hammonem XII. dierum iter ponit. Diod. 17, 49. inter arenas Alexandrum ait hæsisse octo dies, primis quatuor diebus vsu aqua à camelis deuecta, reliquis quatuor cœlesti imbre adiutum, postea ducibus coruis venisse ad regionem habitatam. Plutarchus Alex. cap. 47. non distinguit iter. Arrianus 3, 1, 10. ex Aristobulo docet Alexandrum primis diebus iter haud procul à mari Paratonio fecisse per regionem non omnino siccam, stadiis mille sexcentis, hoc est, quinquaginta miliaribus Germanicis, quando triginta duo stadia vnum milliare ex nostratibus conficiunt. Dein Aristobulus affirmat petiisse Alexandrum Mesogabam, vbi Oraculum est Hammonis, per regionem omnino sterilem, sabuloque impeditam, & aquæ inopem, sed cœlestibus aquis effusus recreatum esse exercitum. Strabo à Paratonio ad Hammonem numerat stadia MCCC. miliaria quadraginta cum semisse & octaua. Raderus.

4, 7, 11. TERRAM) Vide Erasim. & Brasicanum in prouerbio, Terram video.

4, 7, 12. CVLTI SOLI) De hac Lybia Claudian. de raptu Proserp.
torrida semper

Solibus, humano nescit mansuescere cultu.

4, 7, 13. OMNIA INCEND.) Bong. ora inc. Certe videtur aliquid latere; vix enim eandem vocem, omnia, statim tam inepte repetiuisset.

4, 7, 14. LARGVM IMBREM) Idem de Selime Annales Turcici Leuncl. sub annum Christi 1514. Solitudinem (iuxta Alcairum) ingressus est, quæ arida

arida prorsus, aquis destituitur. Quum de die in diem progredere-
tur ulterius, placuit Deo largiri pluuiam: quo factum, ut uniuersa illa copia nulla premeretur aque penuria.
4, 7, 15. *QVATRIDVVM*) Et supra biduum num. 10. sunt dies VI. vn-
de liquet perperam legi apud Ampelium: abefz (Ammon) ab Egypto & Alexan-
dria millia passuum uonem.

CO RPT) De cornis consentiunt Aristobulus, Callisthenes, Diodorus, Plut-
archus. Ptolemaus cornus in dracones transformat, quos ait clamore edito agmen
præcessisse. Arrianus 3, 1, 12. prodigium quidem aliquod offensum putat, sed cuius-
modi fuerit propter scriptorum variantes sententias cunctatur dicere. Raderus. Adde
Eustath. ad Dionys. vers. 212. Simile est quod refert Velleius 1, 4, 2. *Chaloidenses &c.*
Cumas in Italia considerunt. huius classis cursum esse directum alii columbe antecessoris
volatu ferunt. &c. Cadmum vacca deduxit ad Thebas, si Stephano fides in *Μοναρχοβ.*
& Antinoen Cephei filiam serpens ad Mantineam; si Pausania lib. VIII. Sic de Iu-
dæis scelestæ finxerunt gentiles, asini ductu deserta penetrasse. Sic Africam peragran-
te Libro, cum exercitus eius siti premeretur, arietem ducem sequuti milites, eo ipso lo-
co quo postea Hammonis delubrum fuit, ingentem aquarum vim reppererunt. L. Am-
pelius, & qui mox referentur ad 4, 7, 23. Quæ quidem aut fabulosa merito creduntur,
aut ex stulta atque nefaria superstitione orta: quod etiam in Christianæ professionis
plebecula grauius notat Albertus Aquensis, extremo lib. I. expeditionis Hierosolym.
*Fuit & aliud scelus detestabile in hac congregatione peccatis populi stulti & resane leuita-
tis, quod Domino odibile & omnibus fidelibus incredibile non dubitatur. Anserem quen-
dam diuino spiritu afferebant afflatum, & capellam non minus eodem repletam; & hac se-
bi duces huius secunde via fecerant in Ierusalem; quas & nimium venerabantur, ac be-
stiali more his intendebant ex tota animi inuentione. Quod absit à fidelibus cordibus &c.*
Elegantem fabellam refert Marin. Sanutus in secretis fidelium crucis lib. 3. part. 3.
cap. 6. de Carolo Magno: Cum peruenisset cis Ierusalem ad desertum, quod vix in duobus
diebus transiri consuevit, in quo erant vrsi, leones, tygrides, & alia fera diuersæ; Rexque
Psalms dicens, cum ad illum peruenisset versiculum: Deduc me Domine in semitam
mandatorum tuorum, quia ipsam volui: vox alitis prope lectum eius audita est: quam
qui aderant audientes, expergefati sunt. Rex vero Psalms continuauit, usque ad versum
illum: Educ de custodia animam meam. Et iterum alis clamauit: France quid dicis?
France quid dicis? Hanc alitem Rex persecutus est paruula semita, donec recognouerunt cal-
lem quam præcedenti die amiserant: & peregrini ex tunc ceperunt audire ibidem alites sic
loquentes. Porro de coruis minus miraculosa res est: quoniam illi sequuntur cadaue-
ra, quæ non temere inueniunt, nisi per loca habitata. Vnde & Barrosius Asiae 1, 1, 10.
scribit Azencgos iter per arenas dirigere ventis, stellis, & auiibus, maxime coruis, vul-
turibus, & similibus cadauera sectantibus.

4, 7, 16. *ITA VNDIQVE*) Alios hic nihil offendisse non miramur.
est enim non sane nimis asperum quod meas tamen aures radit. Leuigabis vnus ad-
iectione literule, quæ geminanda, geminæ suæ occasione periit: *Incredibile dictu, inter-
vastas solitudines sita, vndique ambiens ramis &c.* Sita nempe sedes. Ita superua-
cium, nisi ita mutes: Acidalius: adprobante Radero. Ego superiora quoque sic scri-
bam; Tandem ad sedem d. c. venium, ea (incredibile dictu) int. u. sol. sita &c.

SILVAS) Lucanus 9, 522.

Esse locis superas, testatur silua per omnem
Sola virens L'hyen: nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenicide Leptim,
Ignorat frondes; solus nemus extulit Hammon
Siluarum fons caussa loci - - Raderus.

Aa

4, 7, 18.

4, 7, 18. ACCOLÆ) Non satisfacit (inquit Glaucanus) hæc descriptio Geographia perito, quamquam eam ego corruptam & mutilam, denique male distinctam pono. Priorum enim versuum sensus de ortu & meridie, ubi distinguendus est nescitur, Aethiopum, Trogloditarum, & Arabum. Sed nec corruptus locus est, & distinctu facilis. Ita ergo interpunge: Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Aethiopum; in meridiem versi [alii versus] Arabes spectant, [malim spectat, ut referatur ad sedem] (Troglodytis cognomen est) horum &c. Raderus.

IN MERID. VERSVS) Vide Indicem, voce versus.

TROGLODYTIS) Hos enim etiam Arabum esse partem atque consanguineos, ex Iosepho patet, qui Antiq. 1, 16. scripsit, Abrahami filios è Cetura occupasse Troglodyticam, & Arabiæ felicis partem. Raderus ait hodie *Abassinos* dici, regnum *Barnagas* indigenas nominare.

SCENITAS) Quidam libri *Symnos*, quos Raderus ait posse videri *Simos*, quorum mentio apud Diodor. Ego vero nullos ibi reperio *Simos*, sed *Symen* quandam insulam, quæ tamen huc pertinere non potest. De Scenitis dicemus in Indice.

4, 7, 19. NASAMONES) Hunc locum Curtii aperiunt nobis versus Lucani 9, 438.

Hoc tam segne solum gratas non exferis herbas,
Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto
Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrus alii; nam litoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Novit opes: sic cum toto commercia mundo
Naufragis Nasamones habent - - Raderus.

4, 7, 21. VETEREM) Scibius malebat veterum.

DEI ORACVLVM) Cuius originem Nigidius apud Cæsarem Germanicum ad Arati arietem, refert ad arietem, qui subito ex arenis exitit, cum Bacchus illac exercitum duceret. Immortali autem, inquit, honore donatum (inter astra nempe Zodiaci seu signiferi) quod cum Liber exercitum in Africam duceret, & aquæ inopiam pateretur, subito aries ex arena exiit, & Liberum cum suo exercitu ad aquam diuinitus perduxit. Hoc factò Liber eum arietem Iouem Hammonem appellauit, eique fanum magnificum fecit, eo in loco, ubi reperta est aqua; & abest ab Alexandria itinere dierum nouem, locus arenosus, & serpentum multitudine plenus, & ab arena Ammon est nominatus. Ita fere quoque apud Hyginum volum. II. in ariete *Hermippus* dicit: quo tempore Liber Africam oppugnauerit &c. aries quidam fortuito ad milites eorum errans peruenit, quos cum vidisset, fuga sibi præsidium parauit. Milites autem qui eum fuerant conspicati, eisi puluere & astu pressi vix progrediebantur, tamen ut prædam ex flamma petentes, arietem sequi ceperunt usque ad eum locum, qui Iouis Hammonis postea templo constituto est appellatus. Quo cum peruenissent, arietem quem insecuti [sic lego] fuerant nusquam inuenire potuerunt. Sed quod magis hic fuerat optandum, aquæ magnam copiam in eo loco nacli sunt, corporibusque recuperatis Libero statim nunciauerunt, qui gaudens, ad eos fines exercitum duxit, & Iouis Hammonis templum cum arietinis cornibus simulacro factò constituit, arietem inter sidera figurauit. Alias origines deducit Herodotus 2, 55. quas ait se accepisse ex relatione sacerdotum Iouis Thebani, de duabus feminis sacerdotibus à Phœnicibus adductis: de duabus vero nigris columbis Dodonæorum sacerdotum narratione. Sed hæc fabulæ Herodotianæ sunt, quibus ut pater fabularum abundat. Virgilius *Iarban* Africæ Regem videtur conditorem Hammonis laudare, Æn. 4, 198.

Èic:

Hic Hammonis satius, raptam Garamantide nympham,

Templa Ioui centum latis immania regnis,

Centum aras posuit - - -

[Ego nihil tale ex his versibus effin-
gam: sed tantum hoc, Hiaram in honorem parentis scilicet sui, toto regno, quod
late patebat, plurima templa, plurimasque extruxisse aras. Centum enim posuit pro
multis: ut in hoc - - Si lingua centum sint, oraque centum. Vnde grauis est error
Haurechi, qui in libello de cognomin. deor. ex istis versibus computat in templo Am-
monis centum aras fuisse.] Diodorus 17, 50. templum eius ab Ægyptio Danao condi-
tum prodidit. Idem 3, 73. Hammonem Libyæ regem fuisse scribit. Idem traditur, in-
quit, Ammon galea in bellis usus, cuius insigne fuit arietis caput. Sunt qui ipsum affirmant
natura in utroque tempore paruula habuisse cornua, propterea filium eius Dionysium (Bac-
chum) pari fuisse aspectu: posterisque traditum deum huic cornua gestasse. Idem 1, 13. Io-
uem Ammonem Osiridis patrem facit, cui etiam filius aureum templum extruxe-
rit. Silius 3, 684.

Hanc sedem primo Citherea condidit ales,

Hic ubi nunc aras, lucosque videtis opacos,

Ductore electo gregis (admirabile dictum)

Lanigeri lapidis media inter cornua perstans,

Marmaricis ales populis responsa canebat.

Eandem fere referens fabulam, quæ supra ex Herodoto tacta est: quem imitari vo-
lens Silius in hoc errare videtur, quod albas facit columbas, quas Herod. nigras.

At quæ Carpathium super æquor recta per arvas

In Libyen niueis tranans concolor alis.

nisi velimus ibi pro niueis substituere nigris: quod facile mutare potuit aliquis fabulæ
ignarus, & qui mallet niueam dici columbam, quam nigram. Aliam originem in-
digitat Theophrastus, referentem Fanense ad Ouid. Fast. 4, 791.

Sunt qui Phaëtonia referri

Credant

Phaëtonem obiisse in Æthiopia Ammonis, & ob id delubrum ibi esse, atque oracu-
lum. Aliam adhuc Hyginus in Ariete: Ammonem fuisse Æthiopem, qui ad Liberum
adducto pecore, sic ab eo fuerit honoratus. Suidas à pastore vocatum vult, qui id tem-
plum primus crexerit. Raderus.

4, 7, 22. *AQUAM SOLIS*) Forte leg. *fontem quem solis* &c. præser-
tim cum ita videam legere Pal. 1. & ceteros quoque scriptores sic vocare. Meminit eius
præter historiarum nostrarum scriptores Solinus cap. 27. Plinius 2, 103. qui ex vno hoc fonte
duos videtur facere. Scilicet legerat Hammonis fontem hac natura esse: deinde
apud alium auctorem, huiusmodi fontem esse in Troglodytis, ergo pro duobus habuit,
cum non succurreret, hunc, quisquis est, ipsum fontem Hammonis adnumerasse Tro-
glodytis ob viciniam locorum. Quam ob causam Garamantidi regioni eum ad-
numerare videtur Altiiffod. Chronol. ad Africa: *Garamantis regio, ubi est fons qui frige-
ret calore diei, & calet frigore noctis.* Sed & Lucan. 9, 511. *Garamantis eum fontem*
tribuit. Quamquam quum in opido *Debris* fuisse Solinus ait, cap. 29. ex Plin. 5, 5. vi-
deatur abire ab illa sententia. Hunc enim fontem Solis in huius nominis opido fuisse,
nemo ex histor. Alex. scriptoribus dicit. Beniaminus urbem hoc nomine *fons Solis*
siue *Ein-Schemes* collocat in Ægypto; quam doctissimus eius interpret coniecit esse
Heliopolin. Ipsius vero rei causam nititur reddere Lucretius 6, 848. Ouidius Me-
tamorph. 15, 309.

- - - medio sua corniger Hammon

Aa 2

Vida

Vnda die gelida est, ortuque obituque calefctis. Vide etiam Daus-
queium in Silium pag. 158. pr.

4, 7, 23. EFFIGIEM HABET) Sane multum abit Curtius à ple-
risque aliis rerum scriptoribus, qui arietina fronte & ore cornuto, vmbilicotenus Ham-
monem expriment. Sed hic primum de scriptura controuerfa videndum est. Chi-
rographa omnia, quæ potuerunt haberi, & *ἄριον ἄριον* exemplaria hæc verba exhib-
ent: Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habebat, quam vulgo diis artifices ce-
commo lauerunt. Vmbilico maxime similis est. Habitus sin. aragdo & gemmis coagmentatus.
Fr. Modius cum Palmerio legit: Vmbilico tentus arietis similis est, & geminas voces, te-
nus & arietis admensus est ex fito, quæ in Curtio nullæ sunt. Omnes enim & MSS.
& vulgati vere recteque videntur habere: Vmbilico maxime similis est. Sed quæ mens,
inquis, Curtio? certe Modii verba speciem veri habent. nam, vt pro illo in speciem pro-
pugnemus, Sextus Pompeius, Hammon, inquit, cognominatus, quia in arena putatur in-
uentus, quæ Græce hoc nomine ἄριον appellatur. Cui cornua affinguntur arietis, à gene-
re pecoris, inter quod inuentus est. Et Herodotus 2, 42. Iupiter cum nollet ab Hercule cer-
ni, ab eo tandem exoratus, id commentus est, vt amputato arietis capite, pelleg; villosa quam
illi detraxerat, induta, sese ita Herculi ostenderet, atque inde factum vt Ægyptii Iouis simu-
lacrum arietina facie confingerent, & ab Ægyptiis Ammonior dñnt accepisse. Græci quo-
que Ammonem *ἄριον* nuncupant. Phæstus, an Ephæstus, Græcus auctor:

Ω Λιβύης Ἄμμων κερὰ τῆς φορῆς κέκλυθι γέρον.

O Libyæ rates exaudi corniger Ammon.

Iam Lucanus 9, 512. - - - - - stat corniger illic

Iupiter, vt memorant - - - - - Lucatium Placiadem vide ad

illa Statii 3, 476. - - - - - licet aridus Hammon

luidet - - - - - Simulacrum, inquit, eius adiectis cor-
nibus arietinis confectum est. Et ipse Statius:

Quin est cornigeri vatis nemus - - - - - Ouid. Metamorph. 15,
309.

- - - - - medio tua, corniger Hammon,

Vnda die gelida est - - - - - Martianus: Ammon apparuit
cum cornibus arietinis & vestimento laniato, ac sitientibus vndam fontis exhibuit. Seruius
ad Virgil. Æn. 4, 198. ideo arietino capite fingi solitum ait, quod eius essent inualuta re-
sponsa. Traditur Ammon in bellis galca arietis cornibus insigni vsus, indeque putatur
fabula nata. Apud Lucianum *κεροπεγος* appellatur. Arnobius lib. 6. Itaque
Hammon cum cornibus iam formatur, & fingitur arietinis. Quamquam Arnobius Iouis
Hammonis statuam ad modum hominis factam intelligat, eique pro insigni cornua
arietis velut pro tegumento apposita. sic enim ille: Si modo Ioui cornua detrahat, &
Mars temporibus affigat, Martem armis spoliat, & his rursum circumcludat Hammonem;
interfinitio fieri quæ poterit singularum? cum qui Iupiter fuerat, idem possit existimari Mars
esse: & qui Mavors fuerat, subintroire speciem Iouis possit Hammonis. [Eandem senten-
tiam tuetur Boissard. de diuinatione, vbi de nemore Hammonio scribens, ait: in cui-
us medio statua Iouis erecta erat capite arietino, & veruicinis pellibus tecta. Minutius Fe-
lix: Iupiter cum Hammon dicitur, habet cornua; cum Capitolinus, gerit fulmina: cum
Latiaris, cruore perfunditur. Silius 3, 14. ex correptione Modii Nouant. ep. 34.

- - - - - cornigeri veneratus numinis aras. & mox:

- - - - - nemorosaque regna

Cornigeri Iouis - - - - - Idem sensus Sidonio Caum. 5, 264.

- - - - - doctis balatibus Hammon

Si sanctum sub lyre gemit.

& Ta-

& Tacito H. 5, 4, 3. *caso arietis, velut in contumeliam Hammonis.* Ovidius in Ibin vers. 297.

*Nec tibi fida magis misceri pocula possint,
Quam qui cornigero de Ioue natus erat.*

Hunc intelligit Tertullian. apolog. cap. 16. *de ariete cornutum.* Pertinet eodem Solinus cap. 27. *Illic & lapis legitur, Hammonis vocans cornu: nam ita tortuosus est & inflexus, ut effigiem reddat cornus arietini.* Ad eiusdem auctoris cap. 52. vbi de arboribus piperis agit; adnotat Salmasius; auctori Græco qui vitam Alexandri fabulose describit, Ammonem vocari *κροκόταρον*. Vbi etiam de nummo Alexandri loquitur, cornutum exhibente regem. Sunt enim & alii eiusdem nummi ea forma. Vide Zamofii analecta antiq. Daciae cap. II. nam & à *statuariis cornutus volebat effingi*, ut auctor est Clemens Alex. in Admonit. aduersus gentes. Atque adeo hinc Alexandr. Arabibus *Dhelkarnain* hoc est *bicornem*, appellatum fuisse credam, quam ob rationes quæ in eruditissimi Viri, Amici, dum vixit, magni, Wilhelmi Schikardi Tarich pag. 73. referuntur. Quod magis etiam patet ex Athenæo 12, 9. vbi *Ephippus scribit Alexandrum facras etiam vestes in conuiuio gestasse, nunc quidem Ammonis purpuream, per ambitum diuisam, & cornua.* Quod quidem & successores eius Macedoniae reges usurpasse, ut cornua gestarent in casside, aliquot exemplis ostendit Lazius lib. 1. rer. Græcarum. Ipsum etiam Hammonem cum cornibus arietis spectari in numo Traiani testatur Schottus de religione prisca: in alio eiusdem Imp. quem Dausquicus ad Sil. 3, 9. exhibet, insidens arieti exprimitur. vbi nonnullos citat Dausqu. qui cornua aut etiam corpus arietis ei adscribunt.] Hæc & his plura à me & aliis laudata Auctorum testimonia videntur pro Modio facere ad contumendum Curtium. Sed oportebat Modium ad duplicem Hammonis faciem, animum & oculos aduertere, alteram, quæ pro icone ipsius habebatur; alteram quæ pro ipso numine colebatur. Illa specie arietina fuit; hæc umbilici, quem hoc loco delineat Curtius. Pro nobis facit eruditissimus vir & Sodalis noster Andreas Schottus apud Ortelium. *Umbilicum*, inquit, *hic interpretor rem aliquam eminentem (ut umbilicus in concharum genere, aut in corpore humano) metæ instar, veluti conum, aut quadratum, aut rotundum: quemadmodum rotundibus iam fere absolutis (teste Porphyrio) ornamento & vsui apponi solent, atque etiam nunc hodie extrinsecus globi dimidiati forma apponuntur. Prisca enim genilisatio homines, hac infirmi forma non raro deos suos indicasse potius quam effigiasse, documenta sunt multa. In templo Delphico ut refert Strabo lib. 6. umbilicus conseruabatur fasciis velatus, ad demonstrandum quod hic locus in umbilico, hoc est, medio terrarum esset. Eratque ut Pausanias lib. 10. refert, ex candido marmore. Veneris deæ enim signum, apud Cypri Paphum, auctore Tacito H. 2, 3, 6. continuus erat orbis, latiore iniio, tenuem in ambitum, metæ modo exsurgens. De eadem fere idem Maximus Tyrius Orat. 38. nisi quod alba Pyramidi similem fuisse dicit. Idem ibidem scribit Arabes deum suum tetragono lapide significare, & ut Suidas in *Ἰδίο* *Ἄεθς* habet, nulla figura incisa, qui hoc de Arabibus Peræis dicit, quorum hunc deum, Mariem ait. Informem lapidem facit eundem Minutius Felix. Pessinensios quoque in Phrygia, lapidem pro matre deorum habuisse, auctor est Lilius 29, 11, 6. Siciliem Arnobius lib. 6. non magnum, coloris feruæ atque atræ, angulis prominentibus inæqualem. lib. 2. lapidem nigellum dicit Prudentius. De Solis sine Heliogabali figura, Hieronimus 5, 5. fere idem quod Curtius de Ammonis: sunt enim hæc eius verba, Politiano interprete: Simulacrum nullum Græco, aut Romano more manu factum ad eius dei similitudinem. Sed lapis est maximus, ab imo rotundus, & sensim fastigiatus propemodum ad rotundam formam. Plura ibidem Schottus, quem inspicies. [Addi potest ex Apuleio lib. XI. *Isidis effigies, non pecoris, non asis, non feræ, ac ne hominis quidem ipsius consimilis &c.**

& quæ notat Scaliger ad Eusebii num. CCCLXXVII, & DCCCLXX. & MCCL. Tertullian. Apolog. cap. XVI. Pausan. lib. IX. vbi de Hercule Hyettio. Herodot. 4, 62. Solin. cap. XXV. Mela, 2, 1. f. Herald. ad Arnob. Plinius 37, 11. pr. Videntur an huc pertineant *Lapides qui dii dicuntur* in Lamprid. Heliogab. cap. VII.] Habes apud eundem in nummo æreo Imperatoris Antonini vmbilicum expressum. Alii tamen interpretatur vmbilicum omnis antiquitatis studiosissimus peruestigator, Græcæque, Latinæ, & Hebrææ vocis gnarus, nobilissimus vir, Io. Georgius Hervvart in libro quem de magnetæ doctissimum condidit, necdum vulgavit: *Ita nullo* (inquit, post longissimam de magnetæ disputationem) *negotio ostendam, oraculum Iouis Ammonis* (quod Arriano 3, 1, 9. teste ἀσπερὶς ἰλιζέτη εἶναι: infallibile dicebatur esse) *nihil aliud fuisse, quam chartam, quam vocant marinam, pyxidæ nauticæ, seu magneticæ vite iunctam. idque hac ratione probo.* Q. Curtius inquit Vmbilico maxime similis est (ergo chartam marinam & pyxidem nauticam presentavit) habitus smaragdo & gemmis coagmentatus. Quippe linea illa, earumque extremitates, circumferentiam circuli contingentes, quæ vel cavities quatuor mundi, vel reliquos octo rhombos principales, vel denique residuos ventos intermedios designabant, aliis gemmis & coloribus, vt fit, fuerant insignitæ. Hunc (Iouem Ammonem) cum responsum petitur, nauigio aurato gestant sacerdotes, cum multis argenteis pateris ex utroque nauigii latere pendentibus. Ad Curtium redeamus. *Habitus* (nam sic iungenda verba sunt) *smaragdo &c. Mens Curtii: quod pro deo colitur, formam habet vmbilici, vestis, habitus, non alius quam materia vmbilici est, ex smaragdo & variis gemmis compositus.* Diodor. 17, 50. Simulacrum dei ex smaragdus & aliis quibusdam constat. [Hic finire videntur verba Hervvarti, sequentia esse Raderi.] Quia tamen vox *habitus* non pro materia sed materiæ forma apud scriptores accepta legitur, vt *habitus corporis, vocis, hominis fuit, quiescentis, sedentis, cubantis, & quæ sunt huius generis, fortasse verius exponemus verba Curtii in hanc sententiam: Vmbilico maxime similis est habitus, smaragdo &c.* Hæc interpunctio est omnium antiquorum Codicum, quæ refert hunc intellectum verborum: vmbilico similis est habitus, seu forma, species, modus, facies eius, quod pro deo colitur, lapidis, inquam, qui constat ex smaragdo & aliis gemmis, sed factus in modum vmbilici. [Huic sententiæ & ego accedam.] Erant fortasse, qui hoc modo rem interpretabuntur: Effigies similis est vmbilico, habitus seu vestis, cultusque vmbilici est ex smaragdo & gemmis coagmentatus. Non incommode sane; sed nusquam lego lapidem pro deo cultum, fuisse alia veste contentum. Thebanus enim Iupiter non lapis fuit, sed statua Iouis arietina fronte, quam pelle contegebant. Si porro quæras quantus fuerit lapis vmbilici? respondebo id nusquam expressum; fas tamen esse, ab exemplo Arabum docere, de quibus est apud Arnob. lib. 6. & Suidam in Θιῶν Ἄγνῃ supra citatos: illos rudem lapidem pro Marte coluisse, quadratum, informem, longum pedes quatuor, latum duos, incumbentem aureæ basi. Hammonis lapidem paruum non fuisse licet existimare, quod illum octoginta sacerdotes humeris in aurea naui gestarint, quo forte fortuna dei nutus eos agit. Diodorus 17, 50. Raderus. Confer ea quæ notat Dausqueius in Silium Ital. pag. 101. & Gyraldus Synt. 2. de diis.

SMARAGDO) Circum ea enim loca nascitur. Plin. 37, 5. vide.

4, 7, 24. *CVM RESPONSUM PETITVR*) Hoc obseruandum ex Diodoro 17, 50. Herodoto, Callisthene, Homero, & aliis, multa oracula nutu duntaxat esse data à diis paganorum, vt & hoc Ammonis. Eustathium vide ad Dionys. Afrum vers. 212. Strabonem lib. 17. vbi de Hamnone. Raderus. Tamen Boissardus nonnulla Hammonis oracula refert, tanquam voce reddita: quem adi in op. de diuinatione.

NAVZ

NAVIGIO) Num id aduectam docet religionem? Tacit. Germ. 9, 2. Se-
bisius. Sic de naue Saturni Ouid. Fast. 1, 239.

At pia posteritas puppim formauit in are,

Hospitiis aduentum testificata dei.

Simile quid de Hercule Erythraeo legas apud Pausan. lib. VII. Ceterum hunc totum locum Curtii Hervvartus allegorice putat accipiendum. sic enim ille: *Cum itaque Iupiter iste Ammon, ut responsum det, nauigio fuerit gestandus, quis iam amplius dubiabit, ad rem nauticam eum pertinere; & quidem ad directionem nauis Prætorie, quam spartanidæ, & βασιλίδες vocant, ut quæ deaurari fuerit solita: idque eo magis, quod ab ipsis sacerdotibus, tanquam nauis illius gubernatoribus, fuerit gestauit. Patera vero argentea, ex utroque huius aurati nauigij latere pendentes, sine omni dubio pyxides illæ nauticæ sunt, quæ in charta marinæ circumferentia, octo vel sedecim numero circumcirca, æquali spatio à se inuicem distantes, delinearî solent. Et denique subiungit Curtius: sequuntur matronæ virginisque &c. Representant itaque hæc matronæ & virginæ, reliquas videlicet eiusdem classis, maiores & minores naues, quæ inconditis carminibus & laborem atque cædium nauigationis solantur, atque simul vna remigia moderantur, & nauem Prætoriam, quæ ex arte magnetica præuulgat, atque noctu & interdium lampades & faces aridentes secum gerit: nocte quidem flammam, & interdium fenum è longinquo cernentes, subsequuntur & comitantur. Hactenus Hervvartus. Sed Diodorus 17, 50. etiam aperte rem denarrat, ingentem scilicet matronarum virginumque turbam secutam toto itinere Pæanas cæntium, deumque hymno patrio celebrantium: allegoriæ nulla mentio, vel significatio. Et reuera longius cum suis allegoriis videtur nauigando progressus Hervvartus. [Maxime cum pyxidibus nauticæ, pauculis ante nos inuentæ sæculis, nullus tum fuerit vsus.] Raderus.*

4, 7, 25. *FILIVM*) Eustath. in Dionys. Afri vers. 212. forte ex Plutarcho cap. 49. narrat, videri nonnullis errorem id antistitis fuisse, qui Græcæ linguæ non satis peritus, quin Alexandrum blande παιδίου φίλιον, appellare vellet; sic dixit παῖς Διός, fili Iouis. Quam tamen opinionem vix sane probabilem, non secutus est Curtius. ne enim errore lapsus videretur, addit: hoc nomen illi parentem Iouem reddere. Verisimilius Orosius ex Iustino 11, 11, 6. subornatum ab Alex. sacerdotem regi volentia respondisse. quod magis adhuc credibile faciunt multa circa ea tempora, corruptæ Pythiæ documenta, ut responderet quod cuique corruptorum cupientibus esset. Vide Herod. 5, 63. 6, 66. Thucyd. 5, 3, 14. Diodor. 16, 27. Non contemnendum est, quod cap. 3. Plutarchus tradit, Philippo Delphos mittenti responsum fuisse, ut præcipua religione coleret Ammonem. siue iam tum ea dæmonum fuit conspiratio; siue temere datum oraculum ex posterioribus euentibus obseruari ceptum, aut etiam plane confictum est.

ACCIPERE) Cuius rei non vnam causam habuisse comperio. primum enim præter insitam animo vanitatem, & factum ob res secundas (quam ei dicam impingunt Iulian. orat. 1. & omnes fere ceteri, qui mentionem eius faciunt. & confirmat Zonaras narratiuncula singulari: morti proximum in Euphratem demergere se voluisse, ut fama vulgaret, mortalium oculis ereptum ad deos excessisse.) famam eius multum valituram credebat ad debellandos hostes, ut ipse innuit infra 8, 8, 15. Deinde etiam ignominiam sibi patris incerti, & infamiam adulteræ matris abolere voluit, ut Orosius 3, 16. iudicat. Sic enim iam olim natalium suorum dedecora velauisse didicerat omnes fere eos, qui deorum aliquem patrem sibi mentiebantur. Vide Zamosii analecta antiquit. Dacicæ c. II. Et hæc sane vna est ratio, qua factum illud quomodocumque excusari possit. eam enim si demas, nihil obstat iudicio Boetii de Geneal. deor. lib. 13. extremo:

MCL. Ter-
Herod. 4,
pr. Videm-
p. VII] Hi-
estum. All-
rueliger,
Hervvart
inquit
Hervvart
nihil aliud
in iudicet.
ergo obrem
paginam
mies, qua
dicitur ven-
ant (It-
, cum
deuota.
calitor,
negi &
a quibus-
Qua-
ta legunt,
nt huius ge-
a meo f-
Codicum
forma, so-
ex linanglo
occulum]
misticis, h-
eris. Non
este conte-
ste, quam
bo id nuf-
est apud
pro Mar-
nem ante
chigina se-
Diodoru
& Gyralla
de
ruandane
utu dicitur
ionys. Afri
illaque no-
a quibus

tremo: O inspidum inclysi iuuenis desiderium, malle potius se adulterio quam ex comu-
bio genitum, malle draconis se filium credi, quam Philippi clarissimi regis, & potius spu-
rium quam legitimum arbitrari. O mortaliem mentium, non solum inanis, sed detestan-
da gloria! is qui continue in oculis amicorum patiebatur mortalia, per mendaciorum fasci-
nationes ab eisdem se immortalem existimari cupiebat inspide. Sed quid tandem? Hanc ob
causam rejicitur merito, ne fraude gaudeat qui virtute poterat laudari. Quadrant in
Alex. illa Ouidii Metamorph. 9, 24.

*Iupiter aut falsus pater est; aut crimine verus
Matris adulterio patrem peius: elige fictum
Esse Iouem malis; an te per dedecus ortum.*

Qualis apud Tacitum 15, 72, 4. Nymphidius ex C. Casare se genitum ferebat. Nescio
num ita potius accipiendus sit Sidonius Carm. 2, 124. vbi dicit quaesivisse Alexandrum
Cynista sub Syrie patrem maculis genitricis:

quam, vt explicat Vir doctissimus, de maculis à concubitu draconis, in matris corpore
relictis, vt nimirum Sidonius velit, cum per infamiam matris, quam eo modo adulterii
ream agebat, Hammonem sibi patrem quaesivisse. Certe enim de maculis eius gene-
ris serpentinis nihil recorder legisse, quod ad Olympiadem pertineat. Nam de Augu-
sti matre proditum id à Suetonio cap. 94, 4. Hanc igitur originem, quacunq; causa
ambitam, variis postea modis ostentavit Alexander. Nam inde est quod, teste Cle-
mente Alex. in admon. aduers. gentes, *pulchrum hominis vultum cornu dedecoravit:* qua
de re supra ad 4, 7, 23. abunde dictum est. Inde quod in Ægypto Ammoniam vibem
condidit, postea *Paratonium* vocatam, vt auctor est Strabo lib. 17. & Stephanus, quam
hodie *Raxam* dici, scribit Dominicus Marius Niger Geogr. Aphric. Comment. III.
item quod in nummis quibusdam, serpentem qui paruulum infantem ore euomit, re-
praesentari iussit, qua re *Ioue se natum rex ille per ambages ostendebat*, vt explicat Alciat.
de singulari certam. c. 43. & in Emble. à principio: vbi Mediolanensium Ducum idem
insigne hinc repetit: & sequutus Alciatum Camerar. subcisu. c. 2, 9. Eodem perti-
nere putem, quod ei Corinthii statuam Iouis ornatu intra Altim dedicarunt, Pau-
san. lib. 5. & quod ab Apelle, apud Plin. 35, 10. fulmen tenens, pictus est. Fulmen enim in-
signe Iouis habebatur. Quamquam eius rei causam aliam assignare non foret diffici-
le: argumentum scilicet fuisse celeritatis cum magna audacia atque vi coniunctæ:
quam ob causam & inter Lagidas reperitur Ptolemæus *Ceraunus*, & inter Osmanidas
Baialites *Gilderum*, vtroque hoc vocabulo fulmen siue tonitru significante. Videri ta-
men possit (si quidem nimia superbia fidem huic assertioni non ademisset) bona potius
ratione parentem affectasse Iouem, quod ex sententia Homeri crederet cum omnium
esse patrem, maxime autem eorum, qui virtute præcellerent, quem in sensum cum eo
colloquentem Diogenem facit Dio Chrysof. orat. 4. idque confirmant Maximus
Tyr. orat. 25. & Plutarch. Apophth. cap. 39. & in vita cap. 50. nec se minus dignum eo
honore duceret, antiquis illis qui eum similiter adepti fuerant. Quo pertinere vide-
tur quod subiciunt. Cum Olympias audita hac fama, ægre ferret Alexandrum Iouem
sibi patrem adoptare, coque argutissima epistola (quam refert Agellius 13, 4.) re-
prehenderet hominem, respondisse fertur, compertum sibi ex Ægyptio sacerdote, Leo-
nem appellat Augustin. de Ciu. Dei 8, 5. reliquos etiam præcorum deos, homines fuisse.
Cuius rei locupletissimi testes sunt Cyprianus de vanitate idolorum, Athenagoras
in legatione pro Christianis, & Minutius Felix in Octauio. Adde Diodor. lib. VI. Ex-
cerpto I. apud Valesium. Aliorum qui idem diuinitatis fastigium, tralatitia à primis
parentibus ingenii humani cupiditate, affectauerunt, complura exempla leges apud
Camerarium subcisu. cent. 2. c. 9. Clementem Alexandrinum in admonit. aduers. gen-
tes,

tes, Pierium Hieroglyph. 43, 27. Cœlium Rhodig. A. L. 3, 5. & Dempster. ad antiquit. Rosini 3, 18. Speciatim autem de iis, qui à serpentibus concepti voluerunt videri, Camerar. subcelsu. 1, 69. & Gruter. ad Liu. 26, 19, 6.

HFM. SORTIS OBLITVS) Quamquam vulnere, venena, mors illum saepe suae fortis admonuerunt. [Quin & Macedonum libertas, de qua mox ad 4, 7, 21.] Pater Alexandri verus, Philippus inquam, ut nunquam se hominem in tanta felicitate obliuisceretur, quotidie praecepit ephobo, ut mane ingressus Regis conclaue, proclamaret: *Philippe memento te hominem esse.* *Ælian. hist. var. 8, 15.* Notarunt etiam Sibyllae Alexandrum:

*Post cinem Pelles, orienti cui paruit omnis
Diues & occasus domitori, quemque Philippo
Restituit Babylon, demonstratque pictatum*

Ammonis falsa Iouis ortum semine fama. Raderus. Quin & ipse Alexandrum, quo minus fidem haberet his, qui sese deum esse praedicarent, nempe somno & Veneris usu: quod in his degeneraret, plusque solio afficeretur. Plutarch. de discrim. adulator. & amici cap. 53. Idem auctor in vita cap. 50. & apophth. cap. 39. scribit: *iaculo crus ictum, multis concurrentibus eorum, qui ipsum saepenumero solebant deum salutare, dixisse: hoc quidem sanguis est, ut videtis, non ille (versus est Homeri Iliad. E. v. 340.)*

Humor, qui superum manat de corpore diuum.

Quod tamen dictum diuersimode refertur. Nam Seneca epist. 59, 19. fere cum Plutarcho consentit. Sed pater eius in Suafor. I. Callistheni id dictum verosimilius tribuit, eumque inde Alexandri indignationem incurrisse tradit. Verum Aristobulus Cassandrus apud Athenæum 6, 17. Dioxippum eius scommatis auctorem facit. Eodem tamen Athenæi loco Phylarchus rem memoratu dignam tradit: *Nicesiam Alexandri assentatorem, cum regem viceret sumpto medicamento cruciari torminibus, dixisse: Quid, o rex, nobis fiet, quando vos deos haec tormenta premunt? Alexandrumque respondisse rix sublati oculis: Quales deos esse nos ais? vercor equidem ne iniuri diis inimicique simus. Non tempero mihi quin adscribam similem de Ptolemæo secundo historiam ex Athenæo 12, 9. eum sic fuisse donentatum ac perditum importuno luxu, ut sempiternam vitam sibi futuram somnaret, stulte iactans à se solo repositam fuisse immortalitatem. Cum igitur per multos dies articulari pedum morbo afflictatus esset, ubi conualuit, per fenestras deorsum aperitas Aegyptios iniurius ad stium prandentes, in sabulo temere distentos ac iacentes, Me miserum, inquit, quod non ex illis vnus sum. Merito igitur Alex. mortuum & falso dicitur Theocritus; & miserabili lamentatione prolecuta est Olympias. nam ille apud Clement. in admonit. aduers. gentes dixisse refertur: *O viri, bono esto animo, donec videtis deos mori ante homines.* Haec autem apud Ælian. 13, 30. audito, longo iam tempore sepulchro carere filium, grauius ingemiscens, atque acerbissime plorans: *O fili, inquit, tu, cum in deorum numerum referri volueris, & id perficere summo studio conatus sis; nunc neque illorum quidem, quorum omnibus mortalibus aequale & par ius est, particeps fieri poteris, terra, sepulturaque.**

4, 7, 26. *CONSPLVIT*) Maximus Tyrius Orat. 25. scribit; nihil amplius consuluisse, praeterquam de Nili fontibus. Ego Curtii fidem antehabeam sophistæ Græculo.

ÆQUE IN ADVL. COMPOSITVS) Si recte percipio Curtium, ostendit alium fuisse maximum natu sacerdotem, qui Alexandrum filium Iouis appellauit: alium hunc vatem, æque ac illum compositum in adulationem. Quod notandum inuestigando istius pseudohierarchiæ ordinis.

4, 7, 27. *POSSE VIOLARI*) Potuerunt tamen eiusdem farinae alii. Nam & Diomedes Venerem vulneravit; apud Homer. *Il.* 1. v. 336. quam ibi sic coasolatur Dione:

*Perfer filia mea, & tolera moesta quaevis:
Multi enim iam perculinus caelestes domos habitantes
Ab hominibus, grauib; malis inuicem illatis.*

Recenset deinde Martem ab Oto & Ephialte ligatum; Junonem ab Hercule, quin & Platonem sagitta percussos. Sic apud Pausan. *l.* 8. Minerua à Teuthide in femore percussa legitur, & alibi similia multa, quae meritissimo exagitant Clemens Alexandrinus, Arnobius, Minutius, Athenagoras. Lactantius Firmianus, Tertullianus, Augustinus, denique quotquot pro fidei Christianae veritate scripserunt aduersus gentilium deliria.

PHILIPPI) Sic ipse distinguit inter Philippum & patrem suum in epist. ad Athenienses apud Plutar. cap. 50. *accepistis Semum ab eo, qui tum dominus & pater meus nominabatur: Philippum indicans.*

OMNES) Sic quidem & Appianus testatur lib. 2. de bell. ciuili. in fine. hic quidem fortasse vere: sed falso vates Ammonis. nondum enim eo tempore poenas dederat Alex. Lyncestes, quem in *Philippi quoque eadem conserasse cum Pausania pro comperio fuit.* Curtius 7, 1, 6.

4, 7, 28. *VT IPSI VICTOREM &c.*) Aut nimis hic ego video, aut nihil alii viderunt. Equidem non pannus magis in purpura conspicuus, quam iste mihi in Curtio adtextus. A mala manu puto appendicem illam totam, *vt ipsi &c.* Quorsum enim additamentum tale? Periculum erat, ne caperemus satis, quid auctor vellet, nisi ipse adderet scilicet, quod sine nausea non legeremus. Glossema est, quod tu eiuice lector; & vindica nobiscum ab impura inculcatione purissimum castigatissimumque scriptorem. Acidalius. Simile autem responsum stercoreus ille deus reddidisse Rhodiis, idem de Ptolemaeo querentibus, legitur apud Diodor. 20, 101.

4, 7, 29. *FORTUNA*) Haec sententia non alium quam ipsum Alexandrum respicit; ad quem etiam priora referenda: *astimanti fidem oraculi, vana responsa videri potuissent: nec quicquam apertius, non enim sine dubitare Curtius, addens eam auidos potius gloriae quam capaces facere, hoc est, vefanos atque vanos reddere: quo certe pacto quanto auidiores fiunt gloriae, tanto indigniores minusque capaces eius sunt. Est tamen qui sic interpretetur: Fortunam Alexandri plerisque persuasisse, eum aliquid maius homine habere, quamquam agnoscerent fallum fuisse oraculum.*

4, 7, 30. *ETIAM IPSIT*) Non quidem statim, sed *Persarum regno in suam potestatem redacto.* *Ælian. hist. nat. 2, 19.* Vnde ista quae passim memorantur à scriptoribus: *Gorgum armorum praefectum custodia, re cum Alexandro (qui tum Baccho sacrificauerat in Ecbatanis) communicata, in fuisse proclamari, se Alexand. Ammonis filium tribus aureorum millibus coronare.* Sic infra 8, 5. ex compacto res ab Agide & Cleone geritur, Rege post aulae stante, vt persuaderetur Macedonibus adorandi regis ritus. cum iam Iouis filium non dici tantum se, sed etiam credi vellet. infra 8, 5, 5. Verum & tunc temporis Callisthenes, & alias semper non defuere, qui recordi ambitioni obuiam irent. Sic *Anaxarchus cognomento Eudæmonicus, cum aliquando in morbum incidisset Alexander, & ei medicus sorbitionem imperare fieri, videns Anaxarchus: At nostro deo (inquit) in cochlearis sorbitione spes sita est!* *Ælian. in hist. var. 9, 37. & apud eundem 5, 12. Conuocata Atheniensium concione, Demades surgens, decreto iussit, vt Alexander scriberetur deus decimus tertius. At populus impietatis magnitudinem non ferendam ducens, Demadi irrogauit multam centum (decem scribit Athenaeus 6, 13.) talentorum, quod Alex.*

MORLA

mortalem & hominem ascripisset Olympiis. Sed urbanissime Lacones idem 2, 19. exceperunt literas eius referent, quibus petebat à Græcis, ut se deum facerent. Itaque aliis aliter stantibus, Laconum decretum eiusmodi fecerunt: Quoniam Alexander deus esse vult, esto deus. Laconice simul, & patrie more redarguentes stuporem & reverentiam Alexandri. Et Lycurgus orator Atheniensibus Alexand. in deos referentibus, qualis vero, aiebat, iste sit deus, cuius è templo exeuntes opus habeant aqua se lustrali conspergere. Plutarch. in Lycurgo orat. cap. 4. Non defuerunt tamen vilia capita, qui amentiam hominis, foedissima simul & nefaria adulatione stimulant. Nam eundem illum Anaxarchum, de quo supra (ut scias verum esse illud Senecæ epist. 27, 9. adulatoris diuitum esse arrosos, arrosos, & derisores) Satyrus apud Athen. 6, 13. tradit, iter cum Alexandro facientem, cum subito conspiceret, dixisse, nunquid tu hoc fecisti, o fili Iouis? Variat tamen non nihil Plutarch. cap. 50. Et eodem Athenæi loco quidam Nicetas: quid o rex, nobis fiet, quando vos deos hæc tormenta premunt! Quin & fuerunt (de quibus & Ælian. 2, 19. videtur innuere) qui eum publice in deos referrent, tertiusdecimum in deorum numerum adscribentes, ut ait Clemens Alex. in admonit. ad gentes. Cuius accessione insigniter confirmatur iudicium CL. Salmasii ad Lamprid. Alex. cap. 63. de loco Chrysofolomi ex homilia XXVI. in poster. ad Corinthios, ubi docet, virum illum sanctum, dum scriberet Alex. Magnum à Romanis decimum tertium Deum fuisse factum, in hoc tantum errasse, quod Romanis ascripserit, quæ Atheniensibus aliisque Græculis erant tribuenda. Nam & Athenienses, ut erant mutabiles, deum fecisse tandem Alexandrum, innuit Plutarch. in Lycurgo oratore c. 4. & Apophth. cap. 68. Et fabella Ægyptiaca, quam retulit Pierius Hieroglyph. 1, 7. argumento est, apud illas quoque gentes habitum fuisse pro deo. Ex eius successoribus solus Antipater vocare noluit deum, ut auctor est Suidas. Traditum est à Cyrillo lib. 6. contra Iulianum, ut Alexander deus nominaretur, ter & decies decretum fuisse ab iis, qui per id tempus agerent. In quibus verbis (sunt autem Reineccii in regno Macedonico, ubi de Alex. agit) suspicor esse mendum, & scribendum esse, ut Alex. deus nominaretur XIII. hoc est, tertiusdecimus, quod quidem ita fere me reperiturum crederem, si ipsius Cyrilli foret copia. Tantum est, hunc Alex. obtinuisse, ut apud aliquos honoribus cœlestibus ornaretur. Quod si quoquam in loco, certe Alexandriæ debuit. quo & alludit noster in fine huius historiæ; & Dio Chrysof. orat. 32. Ne igitur & vos talis furor apprehendat, ob zelum quem habetis propter Alexandrum, nam & ille dicitur esse Iouis filius. Habuit & templum apud Arcenam urbem. Lamprid. in Alex. Severo cap. 5. de qua urbe obiter indicandus error Ortelii, qui hoc nomine vocatam eam ait: est enim Arcena urbs à proprio vocabulo Arce, quomodo urbem Romanam, Alexandrinam &c. passim dicunt auctores. Arce igitur dicebatur urbs illa, in Libano sita, cui Iosephus Antiqu. 1, 7. Aruceum conditorem tribuit. & 5, 1. Aseritis cessisse scribit, alio nomine Actipum vocatam. meminit eius & Stephanus. Vide omaino Scaliger. in Euseb. ad num. MMCCXII. In ea igitur urbe, vel apud eam templum Alexandro fuit. Nec defuit diabolus callidis ludibriis confirmare miserorum superstitionem, excitato etiam spectro, quod commestabundi & bacchantis more cum 400. fere hominibus, Mysiam atque Thraciam peruagatum est, nomen atque vultum Alexandri circumferens, ut scribit Xiphilinus in Auito.

CORRPPIT) Vere iudicat Curtius, quasi diceret, opera Alexandri, si iuxta humanæ virtutis modum æstimes, grandia sunt & admirabilia: si quasi à Deo profecta, ut ipse videri voluit, multum de claritudine sua perdunt. Quod & Lucianus eleganter notavit in dialogo Philippi & Alexandri: Ceterum quod ais Alexander, tibi fuisse conducibile, quo facilius rerum potueris: id profecto multum tibi glorie ex bene etiam ac

Strenuus gestis eripuit. Πάν γὰρ ἰδὼν ἐνδὲς τῶν τῆς γένεος δόξαν : cuius sensum non ceperunt interpretes. est autem hic : *quicquid enim egisti, id omne, siquidem ut à deo gestum aestimari debebat, imperfectum longeque infra dignitatem postum consebatur.* Et patet ratio. nam ab homine victas esse nationes, expugnatas vrbes, euerfa imperia si narres, quilibet profecto censebit, cum hominem inter ceteros excelluisse : at si deo, vel etiam angelo tribuas, nemo certe magnopere id mirabitur, cum omnes sciant, nullas esse hominum aduersus deos vires, ut loquitur Iustin. 2, 12, 10. & Ouidius Metamorph. 8, 622.

quicquid superi voluero, peractum est.

Alludit huc Arrianus 5, 1, 2. cum dicit : *scripta quibus merito fides derogari posset, quando nominis alicuius mentio accedit, sit ut non omnino incredibilia esse videantur.*

4, 7, 31. *MAIORE LIBERTATE VMBRA*) Hinc apud Lucian. citato dialogo Philippus eos vocat *ἐλευθέρους ἀνδρας*, viros liberos. & Hermolauus infra 8, 7, 14. *miraris*, inquit, *si liberi homines superbiam tuam ferre non possimus?* Idque hac in causa saepe demonstrarunt, ut videre est in locis parallelis textui adiunctis, praecipuis exemplis Philotae, Callisthenis (quamuis hic proprie Macedo non fuerit) Cliti, Polypercontis, Hermolai & vniuersorum apud Arrian. 7, 2, 8.

4, 7, 32. *TEMPORI RESERVENTUR*) Forte scripsit Curtius suo quaeque tempore referentur. certe illud tempore comparet in Ald. ed. & nonnullis aliis.

4, 8, 1. *AB HAMMONE REDIENS*) [Male Cedrenus *πρὸ τῆς δόξης Βραχμανῶν ἀποτροπῆς*, à Brachmanibus reuersus. cum ipse paulo ante diuersum scripsisset.] Alexandria ab Alexand. anno regni 5, condita, ut auctor est Diodor. 17, 52. alii verius 6. ponunt; quod primum regni annum Diodorus praeterierit. Eusebius M. DC. LXXXVI. Eutrop. lib. 2. post princ. atque Cedrenus, septimo. (Sed hi finem; Diodorus initium vrbis spectauit) cum 25. aetatis ageret, Olymp. 112. auctore Solino cap. 35. L. Papyrio Sp. F. C. Petilio C. F. Coss. Liu. 8, 24, 11. Diodor. nominat Sp. Pothumium, & Veturium Coss. Athenis Aristophane praetore. Noster Sallianus Annal. Eccl. Tom. 5. tempus aedificatae Alexandriae ita diserte explicat: *Annus inquit, mundi 3723. sexta aetatis, imperii Persarum 207. Darij 8. Ieddos 34. Alexandri 6. (sexum accipe inchoatum, non finitum) Olymp. 112. 2. Archonte Aristophane. Vrbs condita 422. Coss. M. Claudio Marcello, T. Valerio Potito, ante Christum natum 330. Scaliger animaduert. ad Eusebium M. DC. LXXXVI. Alexandria in Aegypto condita. Metachronismus. inquit, vnus anni. condita enim anno antecedente, qui erat 2. Olymp. 112. Aristophane magistro Athenis, C. Valerio Potito Flacco. M. Claudio Marcello Coss. non autem anno primo eiusdem Olympiadis, ut scribit perperam Solinus, & fabula addit, L. Papyrio Sp. F. C. Petilio C. F. Coss. quem illud par Consulium quinquennio post magistratum gesserit, anno secundo Olymp. 113. nisi quis intelligat L. Papyrium Corsorem, C. Petilium Libonem Visulum II. Atqui quidam eos consules infusserunt in annum quartum Olymp. antecedentis, neque eorum vnus idoneus auctor meminit. imo puto ex hoc loco Solini eos hoc par Consulium explicatos fuisse. Mira hallucinatio apud Velleium 1, 14, 6. Fundani & Formiani in ciuitatem recepti eo ipso anno, quo Alexandria condita est. Ergo condita numero M. DC. XCIX. annorum XXIV. metachronismo. quod absurdum. [Errat videtur & Mercator in Chronol. qui ex Liuio conatur asserere, conditam esse Alexandriam L. Cornelio Lentulo, & Q. Publio Philone Coss.] Qui plenam velut panegyrim & laudationem Alexandriae quaerit, apud Marcellin. 22, 40. &c. reperiet, qui *verticem omnium vrbiū* appellat. Nihil tamen in illo leges, quod Strabo lib. 17. neglexerit. Raderus. Circa haec tempora Papyri vsum fuisse repertum Varro tradidit, apud Plin. 13, 11. quem referre conatur Polydor. Vergil. de inuent. rerum 2, 8. quod hic referre non visum est alic-*

alienum, cum, ut Plinius ibi loquitur, *charitas vsu maxime humanitas vite constet & memoria*. Est tamen papyri mentio apud Isaiam, qui multis ante Alexandrum saeculis vixit, cap. 19. vers. 6. ex versione septuaginta: *καὶ ἐν πικρῇ ἐλῆ κελάμῳ καὶ πικρῶν*.

STATVERAT) Sed postea mutavit opinionem, monitus somnio, quo Homcrum imaginatus est ostendentem vrbì condendæ locum. Plutarch. Alex. cap. 45.

VRBEM NOVAM) Chronicon Alexandrinum (à quo non longe recedunt Excerpta Latino-barbara, quæ Scaliger subiunxit Eusebio, itemque Vincentius, Antoninus, & historia fabulosa) duodecim ab eo vrbes ex suo nomine conditas recenset: *Alexandriam ad Pentapolim, quæ prius Titus nuncupata, Memphæi emporium, 2. Alex. in Ægypto, 3. ad Harpam, 4. Cabiosiam, 5. Scythiam in Ægeis, 6. ad Porum, 7. ad Cypridis fluminem, 8. in Troade, 9. in Babylone, 10. ad Mesargarer, 11. in Perside, 12. Cason*. Ex quib. Stephanus præter secundam & octauam, quæ est Troadis, vix vllam agnoscit: præter autem istas duas recenset adhuc sedecim, *Thraciam 2. Oritarium* (sic enim leg. in Indice ostendemus) *3. Opianam* (an *Oxianam*? vide infra ad 9, 8, 8.) *in India, 4. item Indiãam, & 5. Arianam*, de quibus infra 9, 8, 8. *6. Ciliciam, de qua ad 3, 12, 27. 7. Cypricam, 8. Caricam, 9. Babilianam* de qua Plin. 6, 23. *10. Arachosiam, 11. Macarenam* (an *Sacasi-nam*? vide ad 8, 4, 20.) *12. Sorianam in Indis, 13. Item Arachosiam, 14. ad sinum Melanem, 15. Sogdianam*, de qua 9, 8, 8. *16. ad Tenaim*. De qua infra ad 7, 6, 25. Notandum quod ait Salmast. ad Solini cap. 38. Stephanum *multas Alexandrias quasi diuersas memorare, quæ eadem sunt*, cuius rei documenta nonnulla, volente DEO, dabimus in processu huius operis. Et de Alexandria quidem Ægypti dubitare neminem sinit vrbis claritudo. De Troade, quam τὴν Τρωαδα Ἀλεξάνδρεια vocat ἡ τῶν Ὀλυμπεύων ἀναρχία ad Olymp. ἐξῆδ. scrupulum mouet Strabo, eum enim Chronicon exferre dicat ab Alexandro conditam; nec dissentiat Stephanus: Geographus lib. 13. originem eius Antigone videtur tribuere, ab eo Antigoneam fuisse vocatam, postea Alexandream, à Lyfimachò, in honorem Alexandri, cui consentire videtur Plinius 5, 30. Ea est de qua loquitur Diodor. 20, 109. Ego crediderim ab Alexandro conditam; postea ab Antigono incrementum & nomen accepisse; eo deletò praualesse prius nomen, quod vtique Lyfimachus potius reduceret, quam vt hostem suum Antigoni eo honore fini fineret. Atque id aliis quoque vrbus accidisse scimus. Sic & aliam Alexandriam in sinu Persico, quæ postea Spasinu Charax fuit, *Antiochus quintus restituit & suo nomine appellauit*. Plin. 6, 27. Quod supra verbis Salmastii monuimus, Stephanum interdum ex vna Alexandria facere duas, id eum commississe quoque puto in prima quam Thraciam facit; & decimaquarta, quam locat ad sinum Melanem: quippe sinus ille est in Thracia, si credimus Plinio 4, 11. Vt hac ratione pauciores futuræ sint vrbes hoc nomine quam Stephanus credidit. Quamquam & eruditissimus Scholiastes ad Dionys. perieg. v. 254. adnotat *numerari in historiis Alexandrias supra octodecim*. Inter eas quarum nullum apud Curtium exstat vestigium, est Alexandria ad Pallacopam in Arabia, de qua Arrian 7, 4, 21. Alexandropolis Plutarchi. Alex. cap. XIV. de qua loqui puto Stephanum: *στὴν Σέβηνη, πρὸς τὴν Μακεδονίαν*; non enim *Ἀλεξάνδρειαν*, quæ vox ob similitudinem soni in locum alterius successerat, quod & in Sabellico factum animaduerti 4, 4. vbi de expugnatione Thebarum. Legitur & Alexandropolis alia apud Plin. 6, 25. f. Heraclæa in Matianis. Plin. 6, 16. Alexand. Carmanis. Plin. 6, 23. f. Smyrna instaurata. Plin. 5, 29. f. Nicephorium. Plin. 6, 26. Xylenopolis. Plin. 6, 23. & ibid. nefcio quod Cadrusi opidum, ad Caucasum, nisi distinguas; *Cadrusi oppidum ab Alex. conditum*, quæ videtur esse Alexandria Sogdiana.

4, 8, 2. *LOCVM*) Strabo lib. 17. docet, eo in solo ab antiquis Ægypti regibus,

gibus, exstructam fuisse Rhacotin, quæ postea Alexandria pars fuerit. quæ verba arguunt Strabonem haud recte intellectum fuisse à Mario Nigro. Ex eo Strabonis loco colligimus cur inter huius urbis nomina legatur apud Stephanum *Ραχόντι*. Vide & Pausan. lib. V. Apud Cedrenum vitiose legitur *Ραχόντι*. Rectissime igitur coniecerunt Ianus Parrhasius in Claudianum, & Pintianus in Plinium 10, 5. legendum esse: *qui locus antea Rhacotes nominabatur*. Hieronymus in Epitaphio Paulæ scribit, *urbem No postea versam esse in Alexandriam*. Scin commentario ad Nahum 3, 8. addit Alexandriam semper fuisse metropolim Ægypti sub primo nomine, scilicet No. Quam sententiam confirmare videatur Nubiensis, citatus ab eruditissimo Interprete ad itiner. Beniaminis, qui annotat: *Alexandriæ magnificentissimæ aula reliquias & columnas splendidas superesse: quam nonnulli à Salomone structam ferant*. Quem cum ex Reg. 3, 11. sciamus in matrimonio habuisse filiam Pharaonis, cui & in sua regione magnifica extruxit palatia; mirum non est si etiam in primaria Ægypti urbe tale quid exædificauit.

EX NOMINE) Fulgosi 8, 15. *Urbe ab Alexandro nominata in India, apud Assyrios, Ægyptum atque Asiam, item à Seleuco Seleucia, Antiochiæ ab Antiocho, Cesariæ quoque per terrarum orbem à Cesaribus condita, quid aliud indicant, nisi immensum famæ desiderium? quia sperabant huiusmodi urbium conditores, ea appellatione, additis simul præclare gestis rebus, se æternitati nomina sua consecratos*. Suberat tamen & alia Alexandro tot urbium condendarum causâ, ut esset *velut fræni domitarum gentium*, infra 7, 10, 16. vbi pluribus.

PRÆESSENT) Ædificandæ urbi præfectum esse tradit Plutarch. [forte Alex. cap. 124. & Tzetzes Chil. 8, 199.] *Stasiratem*, Strabo lib. 17. & Ælianus *Chironocratem*, quamquam apud Strab. legatur *Chironocratem*, alii *Cherismocratem*, ut notauit Xylander, [Siluius c. 77. de Asia vitiosissime *Cheromocratem*] Iustinus 13, 4, 1. *Cleomenens* facit ædilem Alexandria: Plinius 4, 10. *Denocharem* scribit; sed exemplaria veriora *Dionocratem* referunt, vti & Solinus cap. 32. & Vitruuius lib. 2. in præfatione, vbi elegantem de eo historiam exponit. Raderus. Adde Amm. Marcellin. 22, 40. & Valer. Max. 1, 4, 6. ext.

4, 8, 3. *MEMNONIS*) Andreas Schottus, vti arbitror, ad tabulam Ortelii, qua Alexandri expeditio vtcunque adumbratur, hunc Curtii locum illustrat, cuius verba libet hic referre, ut ego interim interiungam. *Hanc Memnonis regiam, in Abydo Ægypti urbe, describit Strabo lib. 13. Solin. cap. 32. & Plinius 5, 9. Hic idem vero 36, 7. eandem in Thebis, ut quoque Tacitus 2, 61, 1. Pausanias lib. 1. & Dionysius Afer v. 250. (Thebas autem, hic pro Thebaide regione, siue Thebarum agro interpretor: vtraque enim, & Abydos & Thebæ sunt in Thebaide regione.) In hac regia statuam fuisse Memnonis ait Plinius 36, 7. Colossum facit Strabo: Saxeam effigiem Tacit. 2, 61, 1. Erat enim ex lapide eoque solido, teste Strabone: coloris nigri, Philostrato in vita Apollonii 6, 3. rubri, nescio qua fide, Tzetza. Seditis hominis formam habuisse, scribit dictus Pausanias, & Philostratus. Huius partes superiores à sede sua dimissas, se vidisse, refert Strabo: quod & Pausanias conestatur, testis & ipse oculatus: reliquamque partem adhuc sedere, videri: Philostratus ait inniti manibus, hominisque surgere volentis formam referre. Hanc statuam omnes dicti scriptores aiunt quotidie sole exoriente (& ut ait Philostratus, dum Sol radiis eius statuam tangit) sonum edere, eumque vocalem, Tacitus: eque ore Philostratus: esseque qualem vel cithara, vel lyra edere tolerent, idem & Pausanias. Crepare, dicit Plinius 36, 7. Lucianum nugari, palam est, dum scribit se eam audivisse, & non vulgari modo sonum quendam inanem ex eo accepisse, sed oraculum: idque septem versuum. Nugatorem quoque quemadmodum in multis, sic quoque in his habeo Tzetzem Chilliade 6, 64. vbi tradit eam de die lectum caritum, noctu autem fiebile carmen canere. à Callisto hoc forte qui*

qui scribis, sole huic proximate hilarem, absente vero maestum edere sonum. De hac autem vociferantia audiamus potius Strabonem, virum grauisimum, & huic miraculi dignissimum contemplatorem. Is enim per suum interpretem Xylandrum, ius: ipse, cum Aelio Gallo adesset, & cum reliqua multitudine amicorum, ac militum, qui cum eo erant, circiter horam primam sonitum audiui, utrum à basi, siue à colosso, an vero ab eum circumstantium aliquo editus fuerit, non habeo affirmare: eum propter incertitudinem causæ, quiduis potius credere subeat, quam ex lapidibus sic compositis sonitum edi. Per machinam quandam hoc fieri solere, annotat ad Dionysium Afrum, Eustathius: fluxa & hoc fide, ni fallor. [Nec tamen omnino incredibile videatur, effecerunt eiusdem generis superiorum sæculorum imposturæ.] Pausanias dicit Thebanos negare Memnonis Æthiopi esse hanc statuam, sed Phænophonis indigenæ hominis, se audiuisset etiam, qui dicebant Sesostris esse. Sunt qui putant Memnonem, imandem dici ab Ægyptiis, ut ait Strabo. Caruisse inscriptione scriptum reliquit orat. 31. Dion Prusæus. Memnonis autem fuisse verisimile est ex eo, quod Heliodor. in Æthiopicis, inter Æthiopum deos Memnonem etiam numeret. Huius etiam mentio fit à Iuuenale Sat. 15, 5.

Dimidio magice resonant vbi Memnone chorda.

Dimidium dicit, vi existimo, quia eius pars superior (vt supra auditum) à corpore reuulsa, quod Cambysi tribuit Pausanias, terræmotui Strabo. Ad dictum Iuuenalis versum, ex quodam Glossario veteri, partim corrupta, partim falsa quamuis, edicam: Memnonis ex ære statua citharam tenens, certis horis canebat. Hanc Caubus rex iussit aperiri, existimans mechanicum aliquod esse, quod intra statuam lateret, nihilominus tamen aperta statua, quæ erat magice consecrata, horis stans sonum reddidit. Ineptia, vt & ea, quæ Ianus Douja F. ex alio veteri in hunc eundem interprete, in Catullum edidit, nempe hanc statuam solem & regem, voce humana salutare solitam: eum autem Cambyles ab ea partem abscidisset, Solem tantum, non regem, amplius salutasse. Eusebii Chronicon dicit (ex vulgi opinione) loquutum fuisse usque ad aduentum Christi. Atque hæclemus de hac Memnonis statua, cuius cognoscendæ auidum fuisse Alexandrum insit Curtius, ad cuius miraculum animum intendisse Germanicum Cæsarem, Tacitus 2, 61, 1. & diligenter inspicisse Sept. Senerum Imp. Spartianus cap. 17. Hæc Schottus. Porro Memnon, vt Eustath. ad Homer. 11. a. tradit, Tithoni & Diei filius fuit: alibi Auroræ & Tithoni, vt & Heliodus. Strabo lib. 15. nec Auroram, nec Diem, sed Cissiam Memnonis matrem ait. Quæ de eodem fabulosa referuntur, apud Mythologos & Natalem Comitem cognosces. Raderus. Amenophim, sextum Æthiopum Regem, fuisse credit Eusebium hunc Memnonem, 2020 A. vbi & de Cambyse narrat, Polyænum Atheniensem citans. Consule & Biblioth. Photii pag. 1131. f.

4, 8, 4. **POLEMONEM**) Polemonem habet Arrianus 3, 1, 18. non Polymenem vt Curtius vitium in nomine hærens librariis potest assignari. Duos tamen Polemones Arrianus Ægypti præfides nominat, alterum Pelusii oppidi custodem, alterum clasii præfectum: illum Pelleum Megaclis filium; hunc Theramenis. Raderus. Expressi Polemonem, quomodo habebant & aliæ Editiones.

4, 8, 5. **CLEOMENES**) Hunc Iustinus 13, 4, 11. nominat architectum Alexandriæ. Pausanias in Atticis: Cleomenem hunc post Alexandri mortem Ptolemaus Lagi interfecit, quod Perdicæ studeret. Quamobrem vero Alexander tam multos præfides Ægypti constituerit, aperit Arrianus 3, 1, 21. Ægypti, inquit, imperium in plures præfides partitus esse dicitur, naturam regionis admiratus & munimenta, neque tutum ratus vniversum Ægypti imperium vni committere. Quod quidem Alexandri consilium imitati Romani in tuenda Ægypto mihi videntur, neminem senatorij ordinis, sed equestri, proconsulem eo mittere soliti. [De qua re olim, DEO bene iuuante ad Tacitum 2, 59, 4.]

Obser-

Obferuandum præterea multos ab Arriano præfides Ægypti indigitari, Curtio prætermiffos. Raderus. Ceterum Vir doctiffimus in Miscellaneis lib. 4. cap. 12. Cleomenem hunc *Allica* cognominatum putat, ex corrupto loco Aristot. libro 2. διότι οὐ, vbi de hoc Cleomene multa. Cum enim ibi legatur: Κλειμένης Ἀλεξανδρέως Αἰγυπτίας σατραπείων, coniecit mutandum: Κλειόμεν. Ἀχιλλεύς, Ἀνδριόδωτος. Cui coniectura tanto magis inhaeret, quod nullibi nisi apud Curtium & Aristot. hominis huius mentionem extare credit. qua in re eum valde falli, superiora satis docent. Nec sane Andriam ei patriam concedat Arrian. 3, 1, 19. qui diserte facit *Echnauctrium*, ἢ Ἐχναυκράτιον, quamquam, vt verum fatear, ibi quoque latere vitium opiner: nullibi enim reperio *Echnauctrius*. forte leg. ἢ ἐκ Ναυκρατίων. i. e. *Naucratium*: siue *Ναυκρατίων*, si indicatum Stephano, & Straboni lib. 17. vsurpatum Ἐθιοπῶν retineamus. Sic apud Thueyd. 1, 15, 21. ἐκ Λακεδαιμονίων ἢ Πρωσωνίας, Πρωσ. Lacedaemonius. Xiphilinus ex Dione pr. lib. LXXI. vbi Antoninum ait ἐκ Σιδεῖται προσέτινα, πρὸς ἐκ Βοιωτῶν ἐπιλοσόφου. Fuit autem Naucratis vrbs Ægypti à Miletiis condita. quæ res coniecturam meam firmat. Nam ad huiusmodi officium quale Cleomeni commissum legimus, opus certe erat homine regionis perito. His consideratis apud Aristot. confidenter legam Κλειόμενης Ἀλεξανδρέως Αἰγυπτίας σατραπείων. Nam & ante dictum est, non vnum toti Ægypto, sed plures per partes impositos ab Alexandro fuisse.

EX FINITIMIS) Suspicio fuisse: *Rex fin.* alioqui vix habeat sequens *inssis*, vnde se sustentet.

COMMIGRARE) Id enim ad frequentandas nouas vrbes instituerunt conditores, adeo, vt interdum finitimos non inuitarent tantum ad transmigrandum, commodis immunitatibusque propositis; sed etiam vi cogent. Qua occasione quomodo tum vsus fuerit vaserimus bipedum Cleomencis, eleganter tradit Aristoteles lib. 2. διότι οὐ. Sic Baialites capto Moncastro, Anno 1484. familias plus minus 500. eorum cinium Constantinopolim abduci iussit. Leunclau. Pandect. Turcic. cap. 159. Cebrenios ac Sceptios, quamquam inimicos, in vnam urbem Antigoneam à se, postmodo Alexandream dictam, coegit Antigonus. simul cum ciuibus plurium oppidulorum atque castellorum. Item Lysimachus Ilium commigrare iussit circumiacentes vrbes antiquas, iam ruinam trahentes. Strabo lib. 13. Antiochus restituta Lysimachia partim redemit seruientes Lysimachienses: partim fuga sparsos per Hellespontium Chersonesumque conquisiuit, contraxitque: partim nouos colonos, spe commodorum proposita, adscripsit, & omnimodo frequentauit. Lau. 33, 24, 0. Apud Diodor. 20. 111. Diom & Orebomenon Thebas commigrare iussit Cassander. Hoc igitur & Alexander fecit, receptis quoque Iudæis, teste Iosepho de belle Iud. 2, 21. & lib. 2. contra Appionem. Rem miram narrant Suidas in Ἀγροδωτί, & Chronic. Alexandrinum, non tamen incredibile (similes enim ἀγροδωτίς Constantinopoli, Parisiis, Neapoli &c. fuisse legimus) iniectas in flumen serpentum imaginibus Argo petitis, prohibuisse serpentes, ne urbem infestarent. Ibidem & de Ieremie prophetæ cineribus, Alexandriam illatis, habetur mentio.

4, 8, 6. VT MAC. MOS EST) Hoc alibi non reperies. Marcellin. 22, 40. penuria calcis id accidisse scribit. Val. Max. 1, 4, 6. cum cretam non haberet. Strabo lib. 17. scribit polenta vsum fuisse architectum, eo quod creta defecisset. & eodem inclinat Arrianus 3, 1, 5. & Plutarch. cap. 46. Crete enim potius in huiusmodi vsibus officium fuisse, etiam ex Plinio 35, 17. patet: *Est & vilissima qua circum præducere ad victoriæ notam &c. instituerunt maiores.* Certe Eustath. ad Dionys. v. 254. diserte scribit, ex more fuisse, vt creta designaretur ambius vrbis. Atque id magis credibile est ex communi sensu. si tamen aliter Macedonibus placuisse Curtius reperit, nobis nihil est, quod contra vrgeamus.

DESTI-

DESTINASSET) Hanc lectionem retinendam censet Gebhardus : Loccenius tamen cum Modio, Pintianus in Plin. 5, 10. & Bongars. volunt : *mirros potentia &c. designasset* : Ita enim, ait Loccen. Virgilius *Æn.* 7, 157.

& *Æn.* 5, 735.

Intera Aeneas urbem designat aratro.

Nam *designare* proprie est *ἄρραφειν*, vel *ἰπυράφειν*. Alia tamen est opinio Gronouii obseruation. pag. 121. & seq. quam ipsius verbis adscribo : Vera lectio est : *cum rex urbis futura mirros potentia &c. designasset. Designare*, quod fugit Modium, designare est. vt infra. [Vide Indicem] Virgilius *Culice* v. 390.

Loccon capit, hunc & in orbem

Destinat. Sic Veget. 2, 10. de praefecto castrorum : *ad quem castrorum positio, valli & fosse destinatio pertinebat.* ibi male Lipsius, *designatio*. Liuius : *ex his CCXXV. qui omnium consensu destinabantur & infanda cadis, & deflectionis auctores.* Haftenus Gronouius, cuius coniectura placet. Consentit & Acidalius ad Curt. 9, 9, 6. Vide Salmaf. in Solin. pag. 328. A. 1.

AVVM GREGES) Arrianus 3, 1, 4. Ammianus 22, 40. & Strabo lib. 17. de auiibus omnino tacent. cum Curtio plane consentiunt Val. Max. 1, 4, 6. ext. Plutarch. cap. 46. Eustath. in Dionys. v. 254. Stephanus in *Ἀλεξάνδρου*.

FREQVENTIAM) De aduenarum frequentia & opibus conueniunt scriptores prodigio explicato. Diodor. 17, 52. cum in Ægyptum traieciisset, notauit Alexandriae liberorum hominum capita censa fuisse plus 300000. Vectigalia capta ex Ægypto vltra 6000. talentum : quæ summa efficit 3600000. Philippicorum. Philippicum 20. victoriatu aestimamus. Sed Strabo lib. 17. ex Cicerone docet vectigal fuisse 12500. talentorum, quæ fors excessit ad 7500000. Certe Romam postea Ægyptiæ & Alexandrinæ naues aluere. Iosephum de bel. Iud. 2, 16. adi. Raderus.

4, 8, 7. *PLVRIBVS*) Nimio inconsiderate ruentium onere subsidere naues, hauririue ab vndis passim obuium est. Videatur interim Gellius 10, 26. f. Cæsar. bell. Ciu. lib. 2. f. Hirtius bel. Alex. cap. 31. f. Dio Cassius 41, 28. f. Tacitus H. 3, 77, 4. Hac Gruterus ad ista Liuii 44, 45, 13. *lembum unum in ostio annis multitudine grauatum miserunt.* Adde Herod. 8, 118. de Xerxe Diodor. 19, 18. de Antigoni militibus.

4, 8, 9. *ANDROMACHI*) Quæ hic adnotat Raderus, iam retulimus supra 4, 5, 9. Tale supplicium Croesus comminatus est Adrasto, apud Diodor. in Excerpt. Valef. pag. 238. Huius vt nomen, ita fatum sortitus est Andromachus Carenus apud Nicol. in Excerpt. Valef. pag. 501. Capionem quoque comburere voluerunt sui equites. Dio apud Valef. pag. 621.

4, 8, 10. *QUANTA MAXIMA*) Sic Acidalius fecit, probante Radero, cum fuisset ; *quanta maxime*, minus recte. Sic infra 4, 13, 36. cursu quanto maximo poterat.

4, 8, 11. *QVI PRÆTOREM INTEREM.*) Sic etiam Pyrrhus apud Appian. in Excerpt. Valef. pag. 554.

EMVRIS) Hanc lectionem omnes quos vidi codices exhibent. Modius è suo illa, è *muris*, emuniuit, quod ego cum omnibus cautis nec laudo, nec damno. Redundant illa quidem, vt nobis parent, sed quid si vox alia vel desideretur, vel pro *nocauerunt*, legendum *suspenderunt*, vel *præcipitauerunt*. Raderus. Forte sic possit : *quas illi prius ob iniur. &c.* quomodo infra 8, 8, 21. Reinneccius in Tyrannide Lesbia, vbi Chrysolai stirpem exponit; veterem scripturam retinet. Forte quid simile fuerit, quod de Dusme seu Pseudo-Mustapha narrat annales Turcorum

apud Leuclaiurum; Hadrianopolim ad Subtanum Muratum perductum; illius iussu de pinna quadam ad murum urbis suspensum, laqueo vitam finisse.

4, 8, 12. *ATHENIENSES*) Quorum preces ante distulerat. vide Arrian. sine lib. I. nunc autem concessit, aduectis naue sacra legatis. Arr. 3, 1, 22. Quarenti quæ sit illa nauis? abunde satisfacere poterat Suidas & Harpocrat. in *πείραλ* & Thucyd. 3, 5, 15. & 3, 12, 4. & Sigon. de rep. Athen. 4, 5. Igitur honoris causa; forte etiam ideo, quod iam inaudiuerant de Hammone, *πείραλ* ipsi sacram nauem miserunt, quæ alias *Θεοῦ* dicebatur, quasi ludis sacris, atque sacrificiis feruens. Hunc intellectum habet, quod Plutarch. Demetrio cap. 13. tradit, haud diu postea decreuisse eos, ut qui ad Antigonum & Demetrium publico nomine irent, non legati, sed *Θεοῦ* dicerentur. & de fortuna Alex. 2, 12. *περὶ βούς πρὸς αὐτὸν ἄκ' ἐπιπέπον, ἀλλὰ θεοῦ οἱ πόλις, καὶ πρὸς δακρυόεις, χρησμούς προσήροδον.* non legatos ad eum mittebant urbes, sed consultores numinis, responsaque illius oracula dicebantur.

O M N E S) Coniunxit Atheniensium aliorumque Græcorum legationes, quasi eodem tempore aduenissent. at illos Arrianus 3, 1, 22. Tyrum venisse scripsit, hos Memphim. 3, 1, 17. Simile vero postulatam Macedonum legatorum habes in Liu. 30, 42, 3. Locrensum, Liu. 29, 16, 4. Unde accidit ut vndique conuenientium querimonis legiime terminatis, vnusquisque cum gaudio redires in sua, ut in re non dissimili ad Aim. DCCCLXXXIII. notat Anonym. apud Pythæum in Annal. Franc. pag. 85.

R Q V A) Alii ea quæ, & Raderus id habet pro genuino. mihi non placeat, quod sequitur, nisi, nisi scribas *aqua*.

4, 8, 13. *OBSIDES*) Malim: & obsides.

4, 8, 15. *PIRATICIS CLASSIBUS*) Hac forte occasione perductus ad eum est pirata, cuius liberum cum rege colloquium referemus DEO dante, infra ad 7, 8, 19. Hæc vero piraticæ classes causam dederunt emendatoribus, ut in hoc num. Spartanorum loco ponerent, *piratarum*. Nam de Spartanis ibi sermonem esse sciet, qui cum hoc Curtii loco, & alio 4, 1, 40. Supplem. 6, 1. comparauerit. & quoniam de re constat, de verbo omnem dubitationem eximunt Var. Lect.

Q V I P P E) Confer cum his Florum 3, 6, 1. & ibi notata.

4, 9, 2. *BACTRIANI*) Lego cum Acidalio vere coniectante: *Eac Scythæque & Sadi conueniant iam, & ceterarum &c.* potest tamen, *Iam*, puncto separari, & neci cum seqq. *Iam & cet. gentium copia &c.* Raderus. Tamen seruata veteri scriptura, non incommode locum explicari sic putem posse. *Bactriani &c. conueniant, nam & ceterarum gentium, quæ videlicet primo prælio non interfuerant, supra 3, 2, 9. tum assuerunt partibus, simul cum his, qui prius depugnaverant. Persis videlicet, Medis, Armeniis, Derbicibus &c. Atque hunc ferme sensum huius loci existimauisse Bongarsium colligo, ex eo quod codici suo adscriptisse dicitur, pro *ceterarum* videri legendum *ceterarum*. Et firmat id Arrianus 3, 2, 7. *Coniunxerant sese his etiam Sacæ ex Scythiis orientali, iis qui Asiam incolunt: non imperio Bessi subiecti, sed Dario confederati.**

4, 9, 3. *DIMIDIO*) Vide infra ad 4, 12, 13.

ARMA) de armatura Persarum vide Brisson. lib. 3. pag. 287. & deinceps. Ceterum haud imprudens armorum Dario cura erat, quippe experientia docuit, multoties exercitum animis & viribus parem, vel etiam superiorem, caesum fuisse ab hoste, nulla re magis, quam armorum præstantia, præcellente. Vide Diodotum in hac historia. Exempla præbent Tacit. 2, 21, 1. *Nec minus Germanis armatus, sed genere pugnae & armorum superabantur.* Polyb. lib. 2. vbi de Gallis. & 15, 13. & 15, 15. vbi de Pœnis & Hannibale. Xenophon. *παιδῶν* 7. vbi de pugna Persarum contra Ægyptios. Sic Alex. Benedictus in Diatior. de Tarenti Ycnetorum cum Gallis pugna lib. 1. armorum id

id discrimen notat: Galli, inquit, plurimi primo procerse prolapsi concidere. Pila enim breuiora gestant, ob id priores ictus sensere. Verum Galli gladio aptiores videbantur, nam quo breuior est, eo aptior habetur. Adde Sansouin. de regnis, pag. 47. b. Memorabile exemplum est in Chron. Marcellini ad annum Chr. 432. Etius longiore Bonifacii telo prius sibi preparato, Bonifacium congregentem vulneravit illisus. Itaque Milesius Aristagoras Spartanos, & mox Athen. in bellum Persicum exciturus, non oblitus est armatum Persicum eleuare. Vide Herod. 5, 49. & 97. vt & Alexander infra 4, 14, 5.

TEGUMENTA) Supra ad 3, 11, 15. Adde Stevvechium ad Veget. 3, 23, 4, 9, 4. **EQUITATVS**) Ea enim parte viritum magis fidebat. supra 3, 11, 1.

FALCATÆ QUADRIGÆ) Quantum mentio est primum in literis Iudicum cap. 1. & 4. dein apud Liuium 37, 41. Diodorum 17, 58. Vegetium 3, 24. quas Stevvechius celo adumbravit in commentario ad Veget. formasque earum ex Curtio accepit, qui eam rem parum accurate delineavit & assequutus est; Liuium & Diodorum præterit. Appianus de bellis Syriacis, & Mithridaticis docet, armatas has quadrigas magnam & horrendam stragem edidisse in exercitu. Raderus. Optima eorum curuum est descriptio apud Xenoph. lib. 6. *παύδαίς*, vbi Cyro inuentionem eorum, vt quidem postea à Persis vsurpati sunt, tribuit. Eodem libro & de Abradatae curru, non vulgaria referuntur. Vide omnino Briffon. lib. 3. pag. 308. & sicq. Dampsterus ad Rosini antiquit. 10, 10. producit locum ex incerto auctore de Reb. Bellic. vbi itidem describuntur hæ quadrigæ. *Falciferus currus* appellat Lucretius 3, 746. loco elegantissimo, quem adscriberem, nisi paulo longior esset. Corrigendus hic L. Ampelius: *Apud Arbela, tribus praliis, triginta pedum legionum, equitum bis mille falcatorum curuum vici.* Scribo: *Apud Arbela, tertio pralio, trecenta pedum legionum M. equitum C. M. bis mille falcatorum curuum vici.*

4, 9, 5. ROTARVM ORBIBVS) Hoc non promptum est assequi, nam si ea fuit species falcium, quam Stevvechius ad Veget. 3, 24. expressit, quomodo potuerunt circumagi rotæ? Ego Curtium hic intelligo summæ curuaturæ rotæ, vt eam Quid. Metamorph. 2, 108. appellat, fuisse insertas falces, quæ extra rotam in latera porrectæ nunc sursum spectabant, qua incuruantur, nunc deorsum: sed qui deorsum, ad axem versas, quæ sursum, auerfas ab axe fuisse. Raderus.

4, 9, 7. SATROPATEM) Nomen hoc varie scribitur; ego sic malui cum melioribus MSS. præsertim cum videam aliis etiam auctoribus ita fere scribi. Cognominem enim huic Mediæ Satrapam Athenæus 12, 9. *Satrabatem* appellat, non *Satrabacem*, Arrian. 7, 1, 15. & 7, 3, 2. *Atropatem* vocat, dixit F. E. vt Stephanus in *Σίμων*, quomodo & Strabo lib. 11. quamquam interpres *Atropatum* vertat, nam genitiuus *Ἀτροπατήρης* non est ab *Ἀτροπῆ*, sed ab *Ἀργονῆρης*. Idem Arrian. 3, 2, 8. vitiose *Atropatem*, & 6, 5, 13. paulo melius *Atrobatem* vocat. Porro Strabo inde *Atropatiam* scribit vocatam fuisse, Mediæ partem, quod mihi argumento est melius scribi nomen hoc illis, qui omisso S. scribunt *Atropater*. Quibus accedit Iustinus 13, 4, 13. quamquam apud eum paulo aliter *Atropater* vocetur. Tantum est extremam syllabam semper in *ces* finiri: nunquam in *ces*. Quod autem ex hoc Satrapæ Medi nomine, Curtiani Satropatis appellationem inuestigo, recte atque ordine facio. nam & iste Medus fuit, teste Arriano 3, 2, 8.

4, 9, 8. RAPIENDO) Liuius 22, 40, 6. *Annibal quamquam parte dimidia auctas hostium copias cernebat, tamen aduentu consulum mire gaudere, non solum enim nihil ex raptis in diem conuentionibus superabat; sed ne vnde raperet quidem, quicquam reliqui erat.* Sic apud Dionys. 6, 54. *Appius Claudius putat plebem, quæ secesserat,*

facile opprimi posse, quod raptò expediēti comēatus, non in longum suffēcturi essent.

ARBELA) Locus hic lectori dubius & ambiguus occurrere possit, primum, quod auctor videatur in se pugnare: cum Arbela modo eis, modo trans Tigrim videatur ponere. Nam hic Curtius docet Darium superato Tigri ad Arbela peruenisse: infra autem mox 4, 9, 14. narrat Alexandrum *prater Arbela ad Tigrim* demum *penetrasse*, quæ causâ fuit, uti Glareanus existimavit, pro Arbelis Carras reponendum. Sed locus bene habet, quem Glareanus non est assequutus, frustra que alienam vocem subiecit. Hoc dicit Curtius: Alexandrum non traiecit Tigrim eo loco, quo trans Tigrim Arbela sunt, sed Arbela è regione Tigris transiisse, & vada quaesivisse, per quæ Tigrim traiceret. Certum est ergo, Ptolemæo, Strabone lib. 16. Arriano 3, 2, 9: ipsoque Curtio testibus, trans Tigrim, Orientem versus Arbela sita fuisse. Cum enim Darium omnes ex prælio fugientem Arbela properasse tradant, nec tamen Tigrim traiecit, sed Lycum & versus Mediam Ecbatana fugisse, dubitari non potest, quin Arbela fuerint trans Tigrim ex Mesopotamia venienti. Alterum est, quod Curtius apud Arbela prælium commissum scribat, & tamen Darium media demum nocte ex fuga Arbela peruenisse affirmet, cum alii plerique omnes, Arrianus 3, 2, 9. Plutarch. c. 56. & apud eos Ptolemæus, & Aristobulus prodant pugnam factam non ad Arbela, sed Gaugamela. Sed hunc nodum Strabo soluit, quem mox in testem adducam. Interim Curtius non negat prælium ad Gaugamela commissum, sed Arbela, tanquam locum celebriorem, & Gaugamelis non longissime, si nostras terras respicias, distantem nominat. Alioquin ipse Curtius infra narrat Darium ab Arbelis movisse castra Lycum versus, illoque traiecit ad Boumellum. [nos alias edd. sequenti Bumadum scribemus] flumen, quod 80. stadiis inde distat, venisse, atque ibi totis castris decertatum. Id flumen *Bumandum* appellat Arrian. 3, 2, 9. distareque Arbelis ait, stadiis 600. h. e. 19. miliaribus, & paulo amplius quadrante. Nec tamen videntur inter se pugnare, cum Curtius à Lyco 80. stadia numerat ad Boumellum, Arrianus ab Arbelis 600. stadia. Hunc locum omnium optime describit Strabo lib. 16. ipso fere initio: *Assyria similis est locis illis quæ circa Arbela sunt; & Lycum flumen intermedium habet. Arbela enim ad Babyloniam pertinent, & iuxta eam sunt. Trans Lycum vero Assyria campi Ninum circumiacent. In Assyria quoque pagus est nomine Gaugamela, apud quem Darius superatus amisit imperium: quare hic locus insignis est; ut & nomen. Cameli enim domus interpretatur: nam sic Darius Hystaspis F. nominavit, cum hanc possessionem Camelo in alimentum daret, in via (quæ per deserta in Scythiam itur) oneribus portandis, in quibus regni etiam alimentum erat, maxime defatigata. Pagum Macedones hunc cum tenuem viderent, Arbela vero habitationem memorabilem, ab Arbelo, ut tradunt, Ashmonei F. condita, circa Arbela & prælium & victoriam fuisse famam sparserunt, eamque scriptoribus tradiderunt. Arrianus 3, 2, 9. paulo expressius locum designavit, quam Strabo. De Gaugamelis idem Plutarchus cap. 56. quod Strabo, & Arrian. 6, 2, 19: Diodorus 17, 53. tacet omnino Gaugamela, & prælium ad Arbela confertum refert. Solin. cap. 58. Arbela indigitat locum prælii, uti & Plinius 2, 70. & 6, 13, 7. Tacitus 12, 13, 3. Ninus vetustissima sedes Assyria, castellum insignis fama, quod postremo inter Darium & Alexandrum prælio, Persarum illic opes considerant. Ergo, ut vides, Tacitus ad Ninum factum prælium dicit, quia non procul inde fuerat commissum. Raderus.*

Cuius notam integram hic descripsi, non quod per omnia approbem, sed quia intererat exactæ cognitionis, ne quid ex ea subduceretur. Fateor enim, ex primo dubio me non expedire eius explicationem. Video tamen quid Glareanus offenderit, nempe quod putaret duobus ex aduerso congregentibus exercitibus, non potuisse

tuisse fieri, ut eundem fluuium ambo transgressi, in vnum locum conuenirent. Sed hoc accidit propter flexus atque sinus eius annis, qui efficiunt, ut tam Dario, qui ex Babylonia Arbela petebat; quam Alexandro, qui ex Syria per Mesopotamiam; transfundus esse Tigris. Præter Arbela, ut recte exponit Raderus, non hanc habet significationem, quasi Arbela inter Alexandrum & Tigrim media fuissent; sed quod Arbelis trans amnem sitis, ipse non ea parte, qua proximum ad eam urbem iter erat, transierit fluuium, sed alio latere, quod non ex directo responderet urbi. Quod ad alterum dubium attinet, illud plane detulit Strabo loco recitato, cuius interpretatio Raderum fessellit, lectio interpretes. Sic enim translulerunt: *Aturia similis est locis iis, que circa Arbela sunt.* In textu legitur: *Ἡ δὲ Ἀρβηλα, τοῖς ἀπὸ Ἀρβηλα τῆς ποταμοῦ ἐστὶ.* & notatur in margine pro *ἔμοια*, scriptos habere, *ἔμοια*. Nihil verius est quam scribendum, *ἔμοια*. *Aturia finissima est locis iis, que circa Arbela sunt.* Atque id nulla alia fini præstruxit, quam ut ostenderet, vnde plerisque scriptoribus nata sit opinio, Darium apud Arbela fuisse debellatum. Quomodo præter citatos à Raderò tradiderunt Dionys. Halicarn. in epist. ad Ammæum de Demosthene. Pölyæn. 4, 3, 6. & 17. Lucian. in Dial. Mortuor. vbi Alexandrum cum Scipione & Hannibale de imperatoria virtute disputantem inducit. Plutarch. non posse sua uiter viui secundum Epicur. cap. 41. & de fortuna Alex. 2, 15. & apophth. 38. Ælian. histor. var. 3, 23. Frontin. 2, 3, 19. Zonaras tom. 1. vbi de vaticinio Danielis. Zosimus lib. 1. Sed Strabo lib. 2. Marcellin. 23, 20. & Xiphilinus in Traiano Gaugamela nominant. Eademque designare Tacitum 12, 13, 3. vbi bene notat (priori coniectura recte omisa) Lipsius: scribendum, *sedes Assyria, & castellum &c.* ut intelligantur, non Arbela quidem, nam & ea vrbs magna erat; sed *Gaugamela*, quæ sita in Aturia, vbi & Ninus. Orosius 3, 17. apud Tharsum depugnatum scribit quo auctore, nescio. Epistola, quæ fertur Alex. ad Aristot. ad Gangem amnem. Sunt & in Galilæa *Arbela*, de quibus Ioseph. 12, 18. & Hieron. de locis Hebraicis. item *Gamala*, sic appellata à similitudine cameli. Ioseph. de bello Iud. 4, 1. Vitiose ergo apud Zonar. tom. 1. in descriptione huius proclii legitur *Γαυβήλα*.

NOBILEM SPA CLADE) Florus 2, 6, 15. *Canna; ignobilis Apulie vicus: sed magnitudine cladis (Romanæ) emerfit; & 40000. cede parua nobilitas.* Ita Iouius scripsit à memorabili pugna Selimis cum patre Baiasite, commissa ad Zorlum, pagum hunc, prius obscurum & ignobile, nomen aliquod, & splendorem fuisse consecutum: refutatus à Leunclauio Pandeët. Turcic. cap. 193. Sic apud Morisotum in Henrico Magno cap. 20. *Nariacum oppidum ignobile antea, postea victoria Regis ad posteritatem cum gloria deductum.* Sed cur Arbela vicum nominat Curtius, quæ alii urbem insignem? an hoc argumento est, cum non Arbela, sed potius Gaugamela scripsisse?

SICUT ANTE EUPHRATEM) Non dubito quin hæc verba sint inficticia. Quis enim credat Curtium monuisse tam putida? Acidalius tamen, adfentiente Raderò, maluit vltimam vocem *exercitum*; abundare, quoniam verbum *traiecit*, iam occupatum ab *Euphratem*, non posset inferuire alteri accusatiuo, *exercitum*.

4, 9, 16. **BVMADO**) Quidam impressi *Bumello*: alii *Bumado*, quomodo & in Ariano 3, 2, 9. legitur. at Arr. 6, 2, 20. Ptolemæum & Aristobulum sequutus hunc amnem *Bumelum* vocat. quare non multum interest quæ lectio recipiatur. Popma.

EQUITABILIS) Quædam edd. habent *æquabilis*. non recte. *Equitabilis est*. *ἰππῶν*. Loccenius.

NE STIRPES QUIDEM) Paulus Venetus 1, 27. de regionibus orientalibus refert, regnum Timochaim esse confine Persidi à parte Aquilonis, in quo nunc quoque patens campus, & vasta planities, vt ne vnam quidem arborem in ea inuenias. in qua aiunt Alexandrum cum Dario conflixisse. Popma.

PERMITTITUR) Modius: *permeitur*, non male, & fere inclino, vt sic fuerit. alii vulgarem lectionem fulciunt, in ditiis vocalis, *ad ea quæ pr. rec. permittitur*. Sed in melioribus & pluribus libris non comparent, *ad ea*.

4, 9, 12. *PONTIBVS INUNCTO*) Vide supra ad 3, 7, 1. vbi ostendi, quo loco Alexander transiit. Confer cum hoc loco Arrian. 3, 2, 1. De alia expeditione intelligendum est, quod scribunt nonnulli eum transiisse ad Zeugma, vt Plin. 34, 15. Dio lib. 40.

4, 9, 14. *QUARTO DIE*) Mirum hoc de quarto die. Nam Strabo l. 2. iter ex Eratosthene à Thapsaco seu Euphrate ad Tigrim, numerat stadia 1400. quæ nostratia efficiunt miliaria 40. cum triente, siue passuum 255000. Raderus. Sed notum est de celeritate Alexandri: cuius & alia quamplura exempla tradit Curtius.

PRÆTER ARBELA) Vide supra ad 4, 9, 8.

EFFVDERAT) Bongars. haud male comecit *offuderat*.

4, 9, 16. *A CELERITATE*) Isidorus 13, 21. & Rupertus 2, 29. de operibus Trinitatis, ab animalis Tigridis velocitate dictum putant, de cuius tremenda pernicitate Plin. 8, 8. multa. Sed cum Curtio facit Strabo lib. 11. & Plinius 6, 27. Theopylus tamen lib. 1. de lapidibus ab animali Tigride nomen flumini inditum tradit apud Plutarchum in de fluuiis, quod Bacchum per Tigrim transportarit. Hermetianax Cyprius & Aristonymus lib. 3. adhuc absurdiora commentatur apud eundem de Alphesibea nympha à Baccho in forma Tygridis per flumen transuicta. Hebræis appellatur *חידקל* Hidekel, teste Dauid Chimki, vel ab acuto sapore, vel celeritate cursus. Chaldaice Diglath. Plinius 6, 27. alludit in voce *Diglito*. In Epitaphio Iuliani, epigr. 3, 7. dicitur *à 23000 celeriter fluens*. Raderus. Maullacus in notis ad Plutarch. de fluuiis non Persica, sed Medica lingua sagittam *Tigrim* appellari contendit, idque aliorum auctoritate assertum it. nec ego id negauerim. Sed auctores quoque promiscue Medos pro Persis & contra ponere solent propter vtriusque gentis vicinitatem. Vide Scalig. in Cataloga Virg. pag. 224. Loccenius.

4, 9, 17. *IGITVR PEDES*) Diodor. 17, 55. paulo aliter: *Alexander, vt vehementia vadarum obfisteret, manus in se arte conferere, totamque corporum molem reclusi ingo connexam habere iussit*. Nescio quo auctore Patricius Senensis 3, 4. de regno scripsit, Alexandrum in hoc transitu, cernentem omnibus militibus suis id flumen ingressu esse formidabile exclamasse: *O me deerrinum, qui nunquam nare didicerim!* Certe nihil tale Curtius: cuius tamen verbis, vt plurimum ibi Patricius vtitur. Plane Zonaras tomo 1. hoc Alexandri apophthegma memorat, sed fluuii nomine non edito. At Plut. c. 102. *ad Nysam* accidisse tradit. Porro rationem Alexandri, traducendi copias, imitatus videatur Perdicas apud Diodor. 18, 35. non ita felici euentu, quam Demetrius apud Polyæn. 4, 7, 12. qui in Lyei transitu, equites qui robustissimos equos habebant, triplici ordine opposuit fluctibus. *his fracta rapiditas fluminis, transiitum pedibus faciliorem prebuit*. Pompeius apud Dionem lib. XXXVII. in transitu Cygni. Cæsar apud Lucan. 1, 220. in transitu Rubiconis:

Primus in obliquum sonipes opponitur amens

Excepturus aquas: molli tum cetera rumpis

Turba vado fracti faciles iam fluminis vadas.

Et ipse Cæsar de bello ciu. 1, 64. magno numero iumentorum in flumine (Ibero) supra atque

que infra constituto, transducit exercitum. pauci ex his militibus vi fluminis abrepti ab equitatu excipiuntur, ac subleuantur. interit tamen nemo. Eodem fere modo Rhodanum traiecit Annibal, apud Liu. 23, 27, 8. & secundum Coelium, Padum quoque; quod tamen non credit Liuius 21, 47, 6. In bello Genuensi cum Florentinis propter Lucam, pugna ad Auferim fluiuium commissa, pedites, equoque ipsos debilitati equites multos absorpsit armis, plurimos inuoluturus, nisi singulis quibus maiores melioresque essent equi, illis retinendis subleuantisque usus esset in alveo Piccininus. Blondus Dec. 3 lib. 4. Quod autem ait Curt. *letatis super capita armis transisse*, admonet me virginum Romanarum, quae duce Clælia tranarunt Tiberim, *ἀναδυσσάμεναι ἀπὸ τοῦ κεφαλῆς τὸς ἡγετωνικούς*. Plutarchi. de virt. Mul. cap. XX.

4, 9, 19. *DVM SVA QVISQVE*) Nam in huiusmodi discrimini- bus statim admonentur, nescio quo instinctu, animi; quemque proximum esse sibi. Ergo quod in hoc periculo Macedones, idem in hostili fecerunt Pœni, apud Liu. 23, 33, 5. plusque inter ipsos sibi quoque tendente (sic lego,) vi periculo prius euaderet quam cum hostibus certaminis erat. Et apud Tacit. 1, 65, 4. *vi tali in tempore sibi quisque properus, & tenta aduersum imperia aures*. Procop. lib. 2. de bel. Gothic. in fuga Gothorum ad Ariminum: *rastris raptim collectis tanto cum tumultu atque clamore discesserunt* (lego enim *ἄσπετος*, significantius, & narrationi aptius, quam *εἰρησῶς*) *ut neque imperium accipere possent, neque quicquam aliud in animo haberent; praeter quia ratione quisque primus desertis his castris in ea quae ad Rauennam erant, perueniret*. Sic Liuius 35, 11, 9. de Liguri- bus: *Sine consilio, sine imperio, pro se quisque currere ad sua tuenda*. Confer Gruteri No- tas Polit. ad Liu. 5, 40, 10.

4, 9, 20. *HINC METVS*) Tentat hanc lectionem Acidalius *hinc me- tus, hinc inuicem &c.* Non tamen insolens est scriptoribus deflectere nonnunquam ab usitatis formulis, quod in Tacito praesertim saepe est animaduertere.

INVICEM NATANTIVM) Non intelligo quomodo hæc duo ver- ba coniunctim explicari possint. plane fuit; *inuicem vocantium*, idque voluit quae statim subiicit; *mutuus clamor*.

4, 9, 23. *AVDACIÆ*) Possit Ennii dictum ad Alexandrum quoque trahi ex Æacidarum sanguine oriundum. Cicero de diuinat. 2, 56. *semper fuit, ut est apud Ennium 6, 20.*

solidum genus Æacidarum:

Bellipotentis sunt magis, quam sapientipotentis.

Augustus tamen nepotem in Hispanias mittens, precatus est illi gratiam Pompeii, & audaciam Alexandri, ut est apud Plutarch. Apophth. cap. 47. Raderus. Idem explosa Acidalii coniectura, quis sic emendabat: *audacia quoque &c. ratione nisi potest*. retinet *audacia ratio minus potest*, & sic explicat, ut rationem pro causa, causam pro culpa accipi velit: ut tandem fiat, non magnam fuisse Alexandri culpam, in tanto fortunæ obsequio temerarios conatus. Sed non admitto, non utique magis, quam alium vi- tium doctum, qui rescribit: *audacia ratio iniri potest*. hoc est, inquis, facile ratiocinari queas, quanta audacia fuerit Alexander, cum nunquam dubitauit se temere fecisse, licet interdum temeritas interueniret. Sed valde fallor, aut longe diuersus est Curtio animus: quem olim hac correctiuncula euidentior feci: *audacia &c. admirationi- nisi potest*. nec sane nouum in MSS. exemplaribus, nonnunquam antiquitatem deter- gere nonnullas literulas, praesertim si temere marginibus hæserint, quod & Floro 2, 7, 8. vitium oblatum fuisse existimaui. Sensus igitur est: Nullo magis quam audaciae no- mine celebris fuit. Sed ita in potestate habuit fortunam, ut eius rei admiratio valde hinc minui possit. *Nemo enim merito audax dicitur, qui nullo periculo, quicquid*

vult.

vult, conficit. Iam autem Alexandro ita successerunt omnia, ut ex euentu rem æstimantibus, omnia eius opera videantur facilia fuisse. Posset tamen eadem forte sententia erui, nihil mutata lectione pristina, si rationem capias pro calculo, summa, æstimatione, notione satis visitata, ut scilicet de ea detrabatur non nihil, nec tanta fuisse videatur hominis audacia, quanta utique apparuisset, si inimicam etiam fortunam sapius esset ausus lacessere. Huc credo respexisse Hermolaum Barbarum, cum in orat. ad Federicum Imp. quæ est edita in lib. XII. Epist. Politiani, sic scriberet: *Alexandrum illum Macedonem sunt qui minus egregium bello ducem fuisse prædicent, quod ei nullius pugna non secunda fortuna fuerit.*

PER ARMATOS) Alii diuidunt, per armatos. Sed iungenda in vnam esse vocem, recte vidit Acidalius. Ego præterea distinctione, & alterius vocula diuisione, alterius additione, persanabo locum. scribe: *Maxeus, qui* (vocalam hanc agnoscunt merito plerique libri.) *si transeuntibus flumen superuenisset* (vide Polyæn. Strategem. 1, 13. f. Cæsarem de bello Gall. 2, 10. Liuium 21, 5, 9.) *haud dubie oppressurus fuit incompósitos; in ripa demum, & iam perarmatos, adeguitare cepit.* Quod quia fat certa ratione nititur, in textum recipiendum existimauimus.

4, 9, 24. **PÆONVM**) Vitioso exemplari deceptus Patricius de regno 9, 18. *Pænorum* legit. vbi etiam, nescio quo ex Plinio lib. 3. cap. 1. ait Pænorum reges caput caesi à se hostis offerentem aureo poculo donasse. Tanta est citandi securitas, his fere potissimum, qui sibi fidem in omnibus haberi postulant. Ex Plutarchi cap. 70. narratiunculam istam hausisse potuit Patricius. Ille enim sic: *Pæonium præfeciis* (non sane Pæonia, permultum enim interest) *Aristo, cum hostem obiruncasset, ostendissetque Alexandro caput; Hoc donum, Rex, inquit, apud nos poculo aureo pensatur. Arridens Alexander, nempe vacuo, inquit. Ego vero tibi plenum propinabo.*

IN GVTTFRE) Similis euentus certaminis singularis, quo Satibarzanes occidit infra 7, 4, 36. forte etiam similis conditio hic fuit, ut nudo capite pugnantierint.

4, 10, 1. **ITER**) Vocem hanc merito & Mscr. & Editis nonnullis inferi, præter Acidalii Raderique consensum, docebit etiam Curtianæ phraeos observatio, quam exhibet Index, in pronounciare.

4, 10, 2. **LUNA DEFICIENTS**) Illustrant has lunæ tenebras nobilissimi Scriptores. Cicero de diuinat. 1, 53. Plinius 2, 70. Manil. Astronom. 1, 220. Lucret. 5, 746. Arrian. 3, 2, 4. Plutarch. cap. 56. Ptolem. Geographus 1, 4. *Διμζεκοφὴ πῶν Ὀλυμπιάδων.* Quos fere explicat Scaliger de emend. temp. lib. 5. & Canon. Itagog. lib. 3. pag. 293. vbi scribit contigisse hanc defectionem die 20. Septembris. cum quo consentit etiam Buntingus, qui eclipsin illam accurate delineauit. Videndus & Christmannus ad Alfraganum. Ex Radero.

SUFFUSO) Malim, *suffusa.* Virg. *Æn.* 3, 232.

lacrimis oculos suffusa nitentes.

FORMIDO) Hoc factum & apud barbaros, ut narrat Ioannes Roianus in hæc verba: *Colonus* (sive *Columbus*,) *ductor exercitus Ferdinandi regis Hispan. superioribus annis, quibus noue orbis India Occidentalis detectus est atque exploratus, apud Iamaicam insulam totum exercitum Christianorum ab imminente morte huius diuine discipline auxilio eripuit. Cum enim vniuersus Hispanorum exercitus in ultimo iam vite periculo esset constitutus, neque Dux à Iamaicensibus alimenta vllò posset modo impetrare (hæc enim ratione sperabant barbari exercitum Christianorum facile sine armis posse expugnari) rectorib. Iamaicensium renuntiare iubet, nisi sibi, suisque omnibus necessaria ad victum subministrarent, plurima illis ac suprema mala imminere: In cuius rei testimonium non multo post lunam*

eos obscuratam esse viseros, quam quidem ipse in Astronomia eximia versatus iamiam defecturam cognoscebat. Contempserunt quidem primo barbari iussa ducis Christiani, ac minas: At cum ad constitutum ab ipso tempus lunam deficere sensim conspicerent, neque huius rei causam intelligerent, illius tum verbis primum fidem præbentes, & commentum Christiani assatim subministrarunt, & ad ipsius ducis, ceterorumque militum pedes prouolunt, rui sibi ignoscere, obnixè efflagitarunt. Raderus. Tale quiddam, ni fallor, de se scripsit, Ioan. de Staden, cum inter barbaros Americæ captiuus ageret, iamque neci destinatus, hoc commento imminens exitium depulisse, quod præcognita lunæ defectione, metum iis incusserit diuinæ vindictæ, ni desisterent cepto, cuiusque certissimum fore argumentum, lunæ paucos intra dies defectionem. Eadem formidine Nicias, veritus classem portu educere, opes Atheniensium afflixit. Plin. 2. 12. & Plut. de superst. cap. 13. Defectu solis percussum etiam fuisse Hannibalem, ante vltimum cum Scipione prælium, tradit Zonaras tom. 2. similique postea causa, turbatae sunt Macedonum mentes, quo tempore Perseus bellum cum pop. Rom. gerebat. Linius 44. 37. 6. Ne Romanos idem timor incesset præcauente Sulpitii Galli prudentia, qua eam rem euenturam dixerat. Liu. & Plin. dd. locis. Front. strategem. 1. 12. 8. quo pertinere puto Polybii fragmentum apud Suidam in *Δεινὸν αἰετῶν*. & Suidam apud Schottum proverb. 11. 88. A quibus paululum dissentit Val. Max. 8. 11. 1. & Plutarch. Emilio cap. 28. Atque de Agathocle simile factum memorant Frontin. d. loco & Iustin. 22. 6. 1. de Claudio Imp. Dio lib. 60. Metum Archelai Macedoniæ regis narrat Seneca de benef. 5. 6. 4. Sed causarum ignaros percelli nihil mirum; cum defectum siderum pauca & quadruped. Plin. 2. 54. quem metum vehementer intendi par erat cæcatis gentili superstitione mentibus, in defectibus stellarum scelera aut mortem aliquam siderum pauente, teste Plinio 2. 12. vnde *aris sonus* & cetera ludicra, de quibus DEO volente ad Taciti 1. 28. 3. vbi similiter ex defectu lunæ nata formido militum describitur. Multo magis æquum est terreri Peruvianos, si qui adhuc credunt instare finem mundi, quoties eclipses fiunt. Vide Carate Hist. del Peru 1. 10. Contra Libyes cum ab Echerophie Rege Ægypti defecissent, Luna supra morem augescente, per metum se dederunt. Africanus in adiunctis Eusebio Scaligeri, pag. 355. f. 1. Est & alia fanatica superstitione, qua sibi persuadent homines, qui reliquis eminere se putant, tanta propter se moueri, quæ & ipsa multis ingens terroris causa fuit, adeo vt de Ludouico Pio, laudato cetera principe, tradiderit Sigonius de regno Ital. lib. 4. eum anno 840. Solo prodigiöse obscurato, tantam ex ea re animo tristitiam concepisse, vt in perniciosum morbum inderis, & ex eo a. d. XII. Kal. Iulii obierit.

Scilicet hic superis labor est, ea cura quietos sollicitat.

4. 10. 3. DIIS INVITIS) Ex fideris luctu putarunt iratos sibi deos.

Raderus.

ADIRI) Vane nimium exaggerant, si ita dixerunt, adiri: Neque enim verum, quid enim adire prohibuerit? Sed non id verbi Curtius iis tribuit: à libratio afflictum querelæ augendæ. Vadari, credo, auctor scripsit, aut transiri, sed illud potius, quod ad literas propius. Ad recentem quidem in transeundo Tigri casum respicitur saltem in quo firmare gradum non potuerant propter & fluminis rapacitatem, & saxorum lubricitatem. Acidalius.

IN &c. IACTATIONEM) Recte hanc scripturam præferunt Modianæ; minus hominis iactatione. Acidalius & Raderus. At enim,

Humanum paucis viuis genus - - - vt adseuerat apud Lucan. 5. 343. Iulius Cæsar, de qua re nos vberissime locuti sumus ad illud Taciti H. 5. 25. 6.

Dd

bellum

bellum vni necessarium, ferale ipsis sumeretur. Hæc Gruterus ad ista Ammiani 22, 29. *vnius corporis permutatione tot cieri turbas &c.* Lucani locum videtur in animo habuisse Iornandes de reb. Getic. cap. XXXVI. f. *probatum est, humanum genus regibus vivere &c.*

PETERE) Melius alii *peti*. Forte fuit *peti* & iam &c. vt ex isto & præcedenti verbo adcreuerit syllaba.

4, 10, 4. **PERITISSIMOS)** Ægyptii enim sibi fideralis scientiæ inuentionem arrogarunt. Astronomiæ certe Theutem Plato in Phædro nominat auctorem; Aristoteles Ægyptiis tribuit Mathematicas disciplinas, hoc est, Astrologiam, vt explicat Fonseca, vere. nam & Plato ad stipulatur. Pythagoras, Plato, Democritus, alique complures Ægyptum petiuerunt, Astrologiæ & Geometriæ causa. Plato X. de legibus Ægyptum opportunam affirmat astris considerandis. Idem Picus Mirandula, propter plana camporum docet. Diodorus 1, 69. etiam Ægyptiis hanc Astrologiæ laudem tribuit. Alii Chaldæis primam fiderum cognitionem assignant. Iosephus contra Appion, lib. 1. pr. ab Abrahamo fiderum disciplinam Ægyptiis traditam narrat: ab his ad Chaldæos, inde ad Græcos profectam. Pherecydes, Pythagoras, Thales Ægyptiorum & Chaldæorum fuere discipuli. Poëta Atlantem conditorem fingunt Astrologiæ, eo que pingunt humeris cælum sustinere. De eodem Plinius 7, 56, 12. qui tamen 6, 26. Belam Iouem fideralis scientiæ inuentorem fuisse refert. Seruius ad Virg. Ecl. 6, 42. Prometheus laudat repertorem. Iosephus 1, 3. Setho primam omnium fiderum cognitionem adscribit. Certum est ex cælestium literarum doctoribus & Iosepho, cognitionem fiderum ab ipso primum Adamo traditam literis, à Setho & posteris ad Noë, ab hoc eam ad Abraamum peruenisse, à quo ad Ægyptios, ab his ad Chaldæos, Phœnicas, Græcos. Videatur Clauius ad cap. 1. Io. de Sacrobofco. Habes ergo causam, quid sit quam obrem Alexander Ægyptios potissimum sacerdotes & Vates ad interpretandas fiderum naturas adhibuerit, quod illis in ea, vt pote inuentoribus & magistris Astrologiæ, maxime fides adiungeretur. Raderus. Id autem Alexandrum credo fecisse, non quod ipse veræ eius causæ ignarus esset, vt postulat Vir doctissimus 3, 9. de legation. qui enim posset, Aristotelis discipulus, eiusque disciplinis plures per annos imbutus? Sed vt militi eo magis eximeretur metus, quanto à pluribus, & peritioribus, vt ipse quidem opinari poterat, res ea non ominosa iudicaretur.

4, 10, 5. **QUI SATIS SCIRENT)** Qui germanas & certas defectionum solis & lunæ causas ex Mathematicorum disciplina discere & pernosse desiderat, Ioan. Sacrobofco cap. 4. Spharæ euoluat, Vitellium præterea in Opticis propof. 26. & Clauium ad Sacrobofco. Lucret. 5, 746. Lucan. 1, 539. Cicero. de natur. deor. 2, 40. Raderus. Adde ex veteribus Iustinum 22, 6, 2. Senec. de benef. 5, 65. Plutarch. de superst. cap. 13. Augustin. epist. 19. & Dion. lib. 60. In primis Marcellin. 20, 3. & notatos ibi à Cl. Lindenbrogio. Cleomedem 2, 6. *ἡ δὲ τῆς ἀλλήνης ἐπιπέσειας.* Geminum cap. *ἡ δὲ ἐστὶν τῆς σελήνης.* Plinium 2, 10. Sic ab hominum genere definitus est dies, mensis, annus defectionis Solis & Lunæ cognita prædictæque in omne posterum tempus, quæ, quanta, quando futura sint. Bernegg. Orat. Acad. VII. Quo vno argumento satis arguuntur, qui suæ naturæ ignari, homines, vt cetera animalia, nihil esse præter corpus imaginantur. Nec prætereundum, quod Arriano 3, 2, 4. traditum Loctenius ex hac causa fuisse, recte notat: Alexandrum Lunæ, Soli & Terræ fecisse, vt nimirum omnes placaret, qui istius deliquit auctores fuisse viderentur.

4, 10, 6. **SOLEM GRÆCORVM)** Ex Herodoto 7, 37. apud quem hebescente sole Xerxi Vates responderunt, defectionem Græcarum vrbium significari, quod Sol esset præfes Græcorum, Luna Persarum. Quod autem solis deficientis labores,

res, Græcis exitium portenderint, Lunæ Persis & barbaris, non semper vsuuenit. perinde enim sub defectuionibus lunæ Græcos fuisse afflictos ac barbaros intelligo, vt hoc vatum Ægyptiorum commentum videri possit ab Alexandro fortasse dictatum, vt antea Hammonis sacerdotes monuerat, quid sibi vellet sciscitanti responderi. Raderus. Citat hunc Curtii locum Iacobus de Vitriaco Aconensis Episcopus, hist. Orient. lib. 3. in Actis anni 1218. Vbi scribit simili ratione interpretatum se defectuionem lunæ, quæ tum contigerat, quamquam causarum naturalium non esset nescius, contra Saracenos, quasi præcedentem (an portendentem?) eorum defectum, qui sibi Lunam attribuunt, incremento vel decremento vim Lunæ magnam ponentes. In alio genere calliditatem interpretationis huius imitatum refert Epaminondam Plutarch. Apophth. 97. qui cum iam ad hostem cum copiis accederet, & tonitruis exstisset, interrogantibus suis, quid significari tonitru eo putaret, respondit: Deum attonitus reduciisse hostes, stuporemque eis iniectisse, qui cum prope apta loca essent, iniquo loco castra ponerent. Crassus apud Plut. cap. 36. cum exta ab aruspice tradita, non tenuisset: idque exercitus malum omen horreret, adridens dixit: hæc nimirum vitia sunt senectutis: sed non perinde arma nobis elabentur è manibus. Vide Frontini strateg. toto cap. 12. lib. 1. Apud Lium 26, 45, 8. Scipio in oppugnatione Carthaginis Hispanicæ, comperto astum stato tempore decedere, eam rem in prodigium ac deos vertens, Neptunum iubebat ducem iuuenis sequi, ac medio stagno euadere aut mania.

LVNAM ESSE PERS.) Nescio an probe ex hoc loco coniciat Vir Doctus de coron. 9, 18. Persicum diadema lunatum fuisse. Quod enim hic dicitur: lunam esse Persarum, non sic accipiendum est, vt intelligatur symbolum, aut insigne, aut omen & ratiocinium, vt ille putat: sed vt ex Herodoto 7, 37. discimus protectorem, atque presidem.

PETERAQVE EXEMPLA) Verbi gratia Anno Mundi 3478. obscurata est luna, quo anno pugna Marathonica superati sunt Persæ. Vide Buntingum. 4, 10, 7. *SVPERSTITIO)* Contra quam disputat Cicero libris de diuinatione, & de natura deorum passim. Conatur dein separare suam religionem à superstitione, cum dicit: Non enim philosophi solum, verum etiam maiores nostri superstitionem à religione separauerunt. Nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt sui liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati. Ad quem locum multa D. Augustinus de Ciuit. Dei 6, 9. Sed atheus ille cum suo Epicuro Lucretius omnem religionem cepit conuelleret, ipsoque religionis nomine superstitionem complecti, cum dicit; 1, 62.

*Humana ante oculos fæde cum vita iaceret
In terris, oppressa graui sub religione,
Quæ caput à cæli regionibus ostendebat,
Horribili super aspectu mortalibus instans.*

Et laudato Epicuro subiicit vers. 78.

*Quare religio pedibus subiecta vicissim
Obscitur*

Ostendit dein, quæ mortali-
bus mala ex superstitione, quam religionem vocat, euenerint, ac tandem addit epi-
phonema vers. 101.

Tantum religio potuit suadere malorum.

Propter pop. Romani superstitiones S. Gregorius Lium omnia opera conatus est abolere, quod nimis esset in iis enarrandis ac laudandis. Legitur elegans Plutarchi libellus de superstitione. Raderus.

Quod, equo frantum, id populo, & pacis & belli tempore superstitio. eam igitur vit-

liter usurpat magistratus, auctoritatis sibi concilianda caussa, aduersus dissolutam contumacitate. inquit Plutarch. de Socratis genio cap. 13. quæ ipsa prolixius interpretatur Polybius 6, 54, & 10, 2. Curtius [hoc loco] Numam, circa res ciuiles, præiuit Rhadamantus, Minos, Lycurgus; secuti sunt Zaleucus, ac P. Scipio Africanus, de quibus, præter alios, iunctim fere Valer. Maximus 1, 2. Belli etiam tempore larua hæc usus esse reges ducesque plurimos, cumulate ostendimus ad illa Taciti 1, 28, 4. *mobiles ad superstitionem percussa semel mentes.* [Quem ad locum & Cl. Forstærus, copiose.] Imo & Getas quoque artificio isto regibus suis obsecutos sic persequitur Strabo lib. 7. Cordate igitur de Mose Joseph. lib. 2. contra Appionem. Hæc Gruterus ad ista Liuii 1, 19, 4. *rem ad multitudinem imperiam, & illis seculis rudem efficacissimam, Deorum metum iniiciendum ratus est.* Quomodo hac vulgi inclinatione usus sit Scipio, discas ex Liuii 26, 19, 4. & quomodo hic idem Alexander ostendit Polyæn. 4, 3, 14. *cum enim ex aruspiciibus cognouisset, deos omnia sancta portendere: circumferri hostias iussit, & militibus ob oculos demonstrare, ut non solum ex auditione, verum etiam ex aspectu spem bonam de periculo haberent.* similia plura vide apud Frontin. strateg. 1, II. inter quæ excellit, quod XIV. loco positum, recitabo, quia ad Alexandrum pertinet, & forsitan idem est, cuius & Polyænus meminit. Ille igitur sacrificaturus, inscripsit medicamento aruspiciæ manum, quam ille extis erat suppositurus: *litteræ significabant victoriam Alexandro dari, quas cum iecur calidum rapuisset, & à rege militi esset ostensum; anxii animum, tanquam deo sponte victoriam.* Curtii sententiam imitatus est Tubero comment. de tempor. suis lib. 1. haud longe à princ. ubi dicens, apud Hungaros vix haberi pro Rege legitimo, qui diadema non haberet; subiicit: *tanta est ignorantia vitio, humanis mentibus superstitionis, rei ad impellendos vulgi animos efficacissima auctoritas.*

MELIUS VATICIBUS) His verbis usus est Cuius de repub. Hebr.

2, 17. f.

4, 10, 10. EXPLORATORES) Mss. Modii, & vnus Gruteri, *moratores*: quod verissimum putat amicorum nostrorum vnus: explicatque, qui legitimum exercitum præcederent, & primum impetum hostis tardarent atque hebetarent. Idque eonfirmatum in locis Cæsar. de bello Gall. 2, 19. & 4, II. item de bello ciu. 2, 26. & nekio quo Hirtii: *equites præmissi, sic paratos, ut conficerent, atque omne agmen morarentur, quibus locis legimus præmissos equites, qui hostilem impetum morarentur.* At hoc loco sic accipi non posse manifestum est ex eo, quod tum temporis nondum adueniebat Darius, nec illi mille de eius exercitu erant, sed ex Mazæanis, qui ad vrendam regionem dimissi erant. Præterea hoc cuius potest esse perspectissimum, Darium qui & copiis abundaret, & quam cum strenuo res esset, non ignoraret, utique mille admodum equites non fuisse præmissurum, ad eius hostis impetum inhibendum, sed & manifestum est ex antecedentibus & sequentibus, hos homines neanimo quidem pugnandi ibi fuisse. Itaque credam ex istorum MSS. auctoritate legendum esse *moratores*, sed longe alio sensu, eonimium quo vocem eam ponit Liuius 21, 47, 3. *Præter Placentiam peruenere, quam satis sciret Annibal ab Ticino profectos: tamen aliquot moratorum in citiore ripa signiter ratem soluentes cepit.* & 21, 48, 5. *quam iam transgressas Trebian Romanos, metantesque castra conspexissent, paucos moratorum occiderunt, circa flumen interceptas.* Quibus certe locis, si recte examinas, moratores sunt qui moram nectunt, non qui ad morandum hostem relictis sunt, ut forte nonnemo velit intelligi. Possit tamen videri moratorum in Liuiio esse à Nominatiuo *moratus*. Thuanus tamen etiam usurpat *moratores* nostro sensu. Sic & hoc Curtii loco, quod ex ipsa re claret. Mazæus trans Tigridem erat supra 4, 9, 14. relictus ut totam eam regionem vastaret, per quam iter futurum erat Alexandro. Ergo à ripa Tigridis ad vsque interiora, omnia vastabant, & ut quæq.

corru-

corruerant, recedebant. Alexander contra summopere contendebat, ut quanta maxima celeritate posset, superueniret hostibus, priusquam omnia corrumperent, ita accidit, ut reliquis cedentibus, mille isti tardi deprehenderentur ab Alexandro.

AVGURANTUR) Modius ex MS. docet scriptum, *falsa per metum auguratur*. Codex Augustanus S. V. d'alrici: *Quippe ubi vera explorare non possunt, falsa per metum augurantur*. Certe *augurantur* *νεβαντες*, egomon memini legere, quamuis enim *auguro* apud Ciceronem & alios reperitur, non perinde tamen patendi figuram *auguro* dici deprehendatur. Raderus. *Astium auguro*, est apud Virg. 7, 273. ubi Seruius: *auguro* dicimus secundum Plinium, cum praelatio mensis futura colligimus: *auguro* vero tunc, cum futurum veris capiamus *auguris*. Sed vides ex locis, quae monstrat Index, hoc discrimen à Curtio non attendi. Mihi prope compertum est, fuisse *falsa per metum figurantur*. Sic infra 7, 1, 36. *Vinam non inanes quoque species anxio animo figuraret*. Sic apud Caesarem de bell. Gall. 1, 22. legimus, *Consilium timore perterritum, quod non vidisset, pro viso sibi renunciaisse*. Ex eadem natura metus: vnde Tacit. 2, 24, 6. *miracula narrabant, vim turbidum, & inauditas volucres &c. vera, sine ex metu credita*. Adde 7, 7, 24.

4, 10, 13. **FESTINANDVM**) Polyanus strateg. 4, 3, 18. *Alexander Tigrim traiciens, Persia terram igni populantibus, misit qui omni vi & contentione eos persequerentur, ut sua saluti consulentes, regionem intactam relinquerent*.

4, 10, 16. **RECITARET**) Callidum est Eumenis illud apud Iustin. 14, 1, 10. qui, coniectis in eius castra huiusmodi libellis, *vocatis ad concionem militibus persuasit, confictas has à se epistolas ad experiundos suorum animos esse*. Hoc factò & in futurum prouidit, ut si quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed ab duce temerè arbitrarerentur.

4, 10, 17. **VEL VNVS**) Tacit. H. 2, 75. *fluxam militum fidem, & periculum ex singulis*. Quid enim profuturas cohortes alasque, si vnus aliterque praesenti facinore, paratus ex diverso premium petat? *Facilius vnuersos impelli, quam singulos vitari*. Eumenes apud Iustin. 14, 1, 12. *Salutem suam in omnium potestate esse*.

AVARITIAE) Adeo splendens hoc aurum praestringit oculos. Varro Fragm. & ante impressum omnibus *μὲν δὲ ἐπέα οὐδὲ κέει δὲ κέρως*, nihil esse cum lucro malum. Sophoc. apud Athen. lib. XII. Lipsius polit. 4, 11. Vide Reuberi Symbola in Symb. Iustiniani II. *Multi nimium, nemo satia*.

4, 10, 18. **SPADO**) Liquec his verbis eunuchos quoque circa reginas fuisse, & infra 4, 10, 25. Idem probatur Esther 4, 5. *Accitòque Achach eunuchò quem rex ministrum ei dederat*. Eoque respexisse videtur Terentius Eunuchò 1, 2, 97. cum ait:

Eunuchum dixi velle te i quia sola videntur his Regina. Hos etiam pellicibus & concubinis regis custodes adhibitos, supra pag. 78. ostendimus. Brisson. lib. 1. pag. 139. Adde supra ad 3, 12, 17. Et Augustin. contra Faustum 30, 3. qui huc alludit his verbis: *significans virgines & pueros, qui nubendi ipsa à cordibus suis execta cupiditate, spadam vice in eius ecclesia semper, tanquam in domo regia conuerterentur*. Pertinet eodem Philostrat. in Apollon. 1, 23.

4, 10, 19. **ITINERIS**) Plutarch. cap. 52. & Iustin. 11, 12, 6. scribunt, ex partu obiisse. Et potest, ut animi ægritudo doloribus partus addita malum duplicarit. Loccenius.

4, 10, 23. **TANTVM**) Bong. coniecit, *tanta*, me consentiente. De re simili est locus Diodor. 17, 38. *Itaque Alexander, etsi hanc vitam nostrae tempestatem multis etatibus praecessit; iustam tamen etiam à posteris, dignamque suis virtutibus praedicationum nanciscatur*. Et sane cum Tacito 3, 65, 1. *praecipuum minus historiarum*.

storiarum reor, ne virtutes flectantur, neque pravis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit.

4, 10, 24. SEMEL OMNINO) Meminere huius historiae A. Gellius 6, 8. & Athenaeus 13, 8. Ceteras autem captivas ut vidit Alexander, specie, & statura eximias, dixit ioco, *ὡς εἶσιν μισθολογῶν ἀλγυθδένος ὁμοειπῶν αἰ παρσιδῆς*. Quam magni oculorum dolores sunt Persides. Popma ex Plutarch. Alex. c. 36.

SED UT VIDERET) Male alii viderat, ut olim vidi, & postea consensu vnius atque alterius impressi confirmatus sum. Sic enim & ipse Alexander conciliabitur Curtio cuius verba Plutarch. cap. 37. refert in hunc sensum. Ego enim non saltem non vidisse inveniat Darii uxorem, aut videre cognasse: verum nec verba facientis de eius decore, sustinuisse audire. Concilia, inquam, visam esse semel, non data opera, sed obiter, quia aderat matri Darii, ad quam visendam Alexander venerat. Quomodo etiam explicanda videntur illa Plutarchi de curiositate cap. 21. Alexander Darii uxorem, quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum: sed ad matrem eius animum accedens, videre iuvenem & pulchram non sustinuit. Sic Iulianus ex virginibus quae speciose sunt captae, ut in Perside, ubi feminarum pulchritudo excellit, nec conuolare aliquam voluit, nec videre, Alexandrum imitatus & Africanum. Marcellin. 24, 16. & ex eo Fulgositus 4, 3.

4, 10, 25. E SPADONIBUS) Variat paulisper Suidas in Ἀλιζουδρ. Plutarch. cap. 52. Tiroem appellat, quem Curtius Tyrioten.

AVERSA) Quomodo in Romanis castris decumana Tacit. I, 66, 1. cum Eli ruerent ad portas, quarum decumana maxime pecebatur, auersa hosti, & fugientibus iustior. Auersa enim parte eam collocabant, quia omnium erat maxima, & perinde, si vis ingrueret, defensu difficilima.

LEVIUS CUSTODIEBATVR) Quasi extra periculum esset. quod ipsum saepius maximum, negligentibus, creauit. Lilius 10, 32, 8. ita Romanorum castra ab Samnitibus oppressa ostendit: Samnites vix dum certa luce, & eam ipsam premente caligine, ad stationem Romanam in porta segniter agentem vigilias, perueniunt. Improprio oppressis, nec animi satis ad resistendum, nec virum fuit. Ab tergo castrorum, decumana porta impetus factus. Raderus.

4, 10, 26. DIDICI) Iam pridem didici fortiter esse miser. Ouid. Raderus.

NOSSE SORTEM SVAM) Adscribam magni sane doctoris verba, Polit. 5, 18. In clade duo moneo, ut Prudenter eam, & Fortiter feras. Prudenter, hoc sensu: ut noris eam serio, & appendas. Nam quidam, e contrario lata omnia sibi fingunt. Tacit. Hist. 3, 54, 1. Et mentior cladis occidantes, stulta dissimulatione, remedia potius malorum, quam mala differunt. Ibid. Quod nulla ratio est, ut fiat. Nam primum

clades scire qui refugis suas,

Gravat timorem, dubia plus torquent mala.

Seneca Agam. v. 419. Sicut contra, sepe calamitatis solacium est, nosse sortem suam. Curtius. Deinde, profecto

Inori malorum remedium, Ignorantia est.

Seneca Oedip. v. 515. Imo nullum: nec mederi tibi fas, cum nescis. Tu vero agnosce, atque adco examina & appende.

4, 10, 27. MIHI) Alium longe horum esse sensum quam vulgata distinctio pariat, ostendit mihi amantissimus Socer, si sic distinguas, nunciaturus es; mihi, & ut credo ipse quoque, omni grauiora supplicio. Ut illud mihi, non pertineat ad praecedentia nunciaturus es, sed ad haec grauiora omni supplicio. Confirmatur haec distinctio verbis Diodori 19, 8. ἀντίπερα γὰρ ἡρώετα τὸς μὲν ἄσπας καὶ πατήρας αὐτοῦ: ἢ πᾶσι δὲ γινώσκουσι

ἡρώων ὄρατος, καὶ παρῆσαν ἀγρόνας ἀναλοζομαίς ὕς. Ipsa enim morte acerbiore pas-
suros viros & patres, si vxorum & virginum supra per contumeliam illata considerarent.

4, 10, 28. *TOTIS CASTRIS*) Hoc ego vix concoquam. quomodo
statim eiulatus totis castris? dum eius caussa in tabernaculo regis, & vt credibile est,
tantum non soli regi, adhuc exponitur. sequitur tamen mox n. 32. de submotis arbitris,
qui forte eiulatum concitauerint.

4, 10, 29. *AGERE*) Malim, gerere. Sic mox 4, 11, 17. bellum cum ca-
ptiuis & feminis gerere non soleo.

4, 10, 31. *OB HÆC IPSA*) Sic feci, ex quibusdam editis, conie-
cturam adiuuantibus Berneggerianam, manifesto melius, quam alii, qui legunt; *Ob
hæc ipsi amantis animus.*

IN SOLICITVDINEM) Sic Tacit. H. 2, 21, 4. Dum atrociora metuunt,
in leui cetera habentur.

4, 10, 32. *TORMENTA*) Perfas quæstionem de reis per tormenta ha-
buisse, testis est & Epiphanius lib. II. contra hæreses. cap. de Manichæis. Popma.

SI QUID TIBI) Ratio loquendi postulare videtur: *Si qua tibi tui
regis reuerentia est.* Quomodo apud Senecæ, de breuit. vitæ; *Si quis inferis sensus est,* &
similia. Deleam etiam duo verba; in 10.

4, 10, 34. *CAPITE VELATO*) Velabant & operiebant se veteres
parte vestis, vel propter sacra, vel ob desperatam aliquam rem, aut malum. Plaut.
Amphitryone 5, 1, 41.

Invocat deos immortales, ut sibi auxilium ferant,

Manibus puris, capite opero. Seneca Herc. Furente versu 355.

Namque ipsa tristis, vestis obductu caput

Velata, iuxta præfides adstas deos. Popma. Ita Aman genti Hebrææ

exitium machinatus, quod in auctorem redundavit, cum Mardocheum per urbem
deducere cogeret, domum reuersus lugens obduxit caput: idemque velatus in cruce-
m iuit. Eithet 6, 12. & 7, 8. Aben-ezra morem fuisse ait, vt cui rex irasceret, eius
statim vultum ministri obnubarent, quasi, qui regem aspiceret, indignus foret. Sed
mos fuit communis. Ceterum reis in crucem agendis capita obnubebantur, vti Li-
uius 1, 26, 6. de Horatio docet. Ap. Claudius metuens vitæ, ex iudicio capite velato in
propinquam domum se recepit. Liuius 3, 49, 5. Obnubebantur & nouæ nuptæ flam-
meo: vnde & nuptæ dicuntur. Ænea etiam auctore certis hostiis litaturi capita ve-
labant. Plutarch. quæst. Rom. cap. 10. Hebræi quoque in gravi luctu capita ve-
labant. Rex David cum Absolonis arma fugeret, caput obnupsit, Samuel. 2, 15,
30. De Susanna quoque apud Daniel. 13, 32. ad tribunal aperta legimus. Raderus.

AD COELVM) Veteres orasse manibus ad cælum sublatis, Apuleius
in libro de mundo tradit. *Nam habitus, inquit, orantium hic est, vt manibus extensis ad
cælum precemur.* Vnde Virg. Æn. 1, 97.

Ingemis, & duplices tendens ad sidera palmas,

Tulia voce refert - - - & Æn. 2, 688.

- - - calo palmas cum voce tendis. Idem 3, 264.

- - - passis de litore palmis

*Numina magna vocat - - Et regius propheta Psalmo 63, 5. in
nomine tuo leuabo manus meas.* Popma. Adde Virgilianis Æn. 2, 405.

- - - celo tollentem lumina frustra,

Lumina, nam teneras arcebant vincula palmas. Seneca Epist. XLI.
pt. *Non sunt ad cælum elandæ manus &c.* Vide & Nehemiam 8, 6. Hinc dicit Apo-
stolus ad Timoth. 1, 2, 8. *leuantes puras manus.* Et Tertullian. de oratione cap. 11. *que
ratio*

ratio est manibus quidem ablatis, spiritu vero sordente orationem obire? quasi nec ipsis manibus spirituales munditia sint necessariae, ut à falso &c. ceterisque maculis qua spiritu concepta manuum opere transiguntur, pura alleuuntur. Idem in Apolog. cap. 30. manibus expansis, quia innocuis &c. oramus. Ambrosius reprehendens Theodosium: Qui, quaso, manus iniusta caede & sanguine resperfas extendere audes? Theodor. hist. Eccl. 5, 17. Mos natus ex ipsius naturae magisterio: cuius instinctu paruuli infantes, in quocunque periculo aut metu, manus ad parentes tendunt, quasi illos apprehensuri, aut petentes vt arreptis manibus, velut extrahantur ex calamitate, quam inciderint. Inde etiam cum homines orabantur, eadem consuetudo tenuit. De qua forte ad illa Taciti 1, 11, 6. ad deos, ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere. Sed in Curtio olim blandiebatur haec coniectura, ad Solem manus tendens: Nam ille, vt notum, Perfarum deus, & firmabat eam egregie Athenæus 13, 8. vbi in hac ipsa historia; *Δαγεία τῆς μωρῶν ἠνέκα, τῆς ἡλίου τῆς χεῖρας ἀνατένους*. Sed nolebat Curtius, qui mox Darium facit inuocare deos patrios; non vnum vtique Solem.

DII PATRII) De his vide Brisson. lib. 2. à pr.

4, 11, 1. VICTVS CONTINENTIA) Virtus & aequitas hostis non raro bella diremit, vt apud Litiuum 5, 27, 11. Polyænum 8, 7. Frontinum 4, 4. & alios cognosces. singillatim de Camillo apud Plutarch. cap. 19. Flor. 1, 12, 5. Valer. Max. 6, 5, 1. qui Faliscos sibi dedito magistro proditore conciliauit. Fabricius apud Valer. Max. 6, 5, 1. Plut. in Pyrrho cap. 45. Liu. 39, 51, 11. Agell. 3, 8. Cic. offic. 3, 22. Pyrrhum, Timochare Ambracensi medico insidiatore edito, ad amicitiam pop. Rom. attraxit. Scipio Africanus multas Ibericæ ciuitates Romanis amicas sua continentia fecit. Linius 26, 50, 11. &c. Raderus. Ab hac virtute Iasonem quoque Thesalam egregie commendat Polydamas Pharfallius, apud Xenoph. lib. 6. Hist. Græc.

4, 11, 3. AGENS) Acidalius malebat, *agens*, vt omnia sint eodem flexu.

4, 11, 4. LVGES) At Diodorus 17, 54. vxorem Darii vult extinctam post hanc legationem, vel certe inter eam: eoque nullo verbo eius meminit, dum exponit mandata legatorum.

QVID OPVS) Videantur hæc translata ex oratione Calliæ apud Xenoph. hist. Græc. lib. 6. *πῶς ἂν ἐκ ἐκείνης τῆς αὐτῆς γυνώσκουρας, φίλος μῦθος ἀδελφῆς, ἢ πολυμήνης ἐνοῦ;* Cum Henrico tertio coronam in presens, amicitiam in perpetuum postulanti, vixitque se daturum archiepiscopus (Mediolani Heinbertus) ostendisset, caninus ab armis discessum est. Goulart. ex Sigon. de Regno Ital. lib. VIII.

4, 11, 5. QVAM TIBI TRADIT) Intellige filiam: frustra hæc mutatum iuit Modius.

4, 11, 6. XXX. MIL. TALENT) Diodorus 17, 54. tria millia, Plutarch. vero cap. 51. 10000. talentum oblata fuisse auctor est, non adiecto, auri vel argenti. Vnde Budæus lib. 4. de Asse, corruptum esse hunc locum putat, aut certe *argenti* legendum; non auri, quod nullæ opes eam summam æquare possint. Verum cum varia genera talentum sint, non eiusdem pretii; & immensæ fuerint Perfarum opes longa iam ætate cumulatae, vulgatam lectionem veterum codicum auctoritate confirmatam seruauius. Popma. Leg. tria millia, vt Diodorus habet, quod & probat Glareanus. nam 30000. nimis amplus numerus, licet defendat Popma. Sed & amplior in Valerio Max. 6, 4, 3. ext. *decies centum millia*. Puto tamen centum abundare. Decem millia quoque habet Arrianus 3, 5, 1. Loccenius. Anno 1527. Franciscus Gallus liberos suos obsides, à Cæsare redimere voluit *viâs centenis coronatorum millibus*, Bellai comment. dereb. Gall. 1, 3.

4, 11, 7. NON DICEREM) Vir doctissimus mihi que longe amicissimus

ciffimus expunctum ibat negatiuam : ego puto necessariam. Idque euidentis est ex iis quæ sequuntur. si enim legas *dicerem*, certe intelligeres eum non fuisse tam operose dicturum, vt vero facit, per omnem reliquam orationem. Sensum esse credo : Nisi scirem moderationem tuam, nollem verba tecum hac de re facere, quippe constaret, apud animum ambitione & cupidine præcipitem nihil me profecturum. at cum ita moderatus sis, spes est, si monearis & docearis fortunam non amplius esse tentandam, locum te daturum esse meis adhortationibus. Ideoque loquar apud te, vt hominem moderatum, quod apud alium qui ita comparatus non esset, non facerem. Retinenda igitur hic est particula *non*, quam contra obiter inducendam esse moneo apud Hirtium de bello Alexandr. cap. 70. in his : *neque prouinciarum publicas iniurias condonare eis posse, qui non fuissent in se officiosi.* Vult enim dicere quod apud Iustinum 31, 7. 5. Scipio : *priuata beneficia à publicis secreta esse.*

4, 11, 8. *PRÆGRAVE IMPERIVM*) Vide quæ colligit Arnifacius de Rep. 1, 5, 6. & de iure maiest. 2, 8. Clapmar. de arcan. 3, 16. Brantius ad Cæsar. de bel. Gal. 4, 8. & inprimis Gruterus toto discursu 18. ad Tacitum, vbi de consilio Augustæo coercendi intra terminos imperij. Quorum summam continent hæc ex Apologia Apulei : *Omnibus ad vita munia viuendis, quicquid aptam moderationem supergraditur, oneri potius quam vsui exuberat.*

NAVIGIA) Ex Aristot. polit. 7, 4.

4, 11, 9. *TYERI*) Lipsius Polit. 4, 9. hunc locum citans scribit tenere, ex memoria, vt opinor lapsu. Sed ad sententiam eandem pertinent, quam & Florus firmat 2, 17, 8. *Plus est prouinciam retinere, quam facere.* vbi nota nostra. causam eius aliquam ostendunt illa Ouidij de arte 2, 21.

Non minor est virtus, quam quærere, parua tueri :

Casus inest illic; hic erit artis opus. Ællanus hist. var. 4, 14. elegantem similitudinem excogitauit de pecuniæ acquisitione & custodia, quæ pari ratione ad regnum transferri potest. *Quemadmodum, inquit, echinum, sic etiam nummos capere facilius est, retinere vero difficile.*

4, 11, 10. *INCERTA REGIS VOLVNT.*) Veriti vnusquisque ne à regis sententia dissentiret, vt Piso apud Tacitum 1, 74, 6. Tiberio rogante. *Quo loco, inquit, censebis Cæsar? si primus, habebis quod sequar: si post omnes, vereor ve imprudens dissensionem.* sed Diodor. 17, 54. *propter magnitudinem & momentum proposita questionis ait neminem ausum respondere.* Raderus. Adde Gruter. discurs. in Tacit. 37.

4, 11, 11. *ANTE SVASISSEM*) Euidens est, quamquam non omnibus, recte censuisse Budæum de Aste pag. 165. orationem hanc oblique referri à Curtio, vt ostendit indubitabili argumento n. 13. hoc capite, & vero hic ipse, in voce potuisse: legique debere: *Ante suasisse*, & conuenienter in seqq. redderet: *censere: permutes.* Non accedo Acidalio qui legit, *Es ante.* Vide etiam Varias Lect. quæ non nihil hic iuuant.

QVI MULTI VINCTI) Non immerito hic offendunt viri docti. mirum enim, si Curtius ita scripsit. Acidalio aliquando volebat, *simul vincti.* Loccenius; *qui vincti viror. fort. manus inulti occup.* Raderus putat duo verba *multi vincti* ex ora libri ab aliquo explicationis causa notata, in Curtium irrepsisse. Idem tamen cum Acidalio dubitat retineri posse vulgatum. quod ibi *multi* videantur opponi *tribus corporibus*; de quibus nunc agitur. Ego suspicor librarios pro *vincti*, quod fortasse non bene expressum erat, putasse scriptum fuisse *multi*, idque deinceps peperisse variam lectionem, quæ postea à describentibus addita sit veræ. Sensum tamen videre facile est, idque sufficit.

4, 11, 14. *SI PARMENIO ESSEM*) Hoc inter apophthegmata Alexandri, maximi regum, dictum plane regium à Plutarcho cap. 51. & Apophth. cap. 38. Arriano 2, 5, 2. Diod. 17, 54. relatum. Val. Maximus 6, 4, 3. ext. vocat *voce*, nobilitate editam: item *voce* duabus victoriis respondentem, dignamque cui *tertia*, sicut euenit, tribueretur. Iniuriam Plutarcho facit Patricius de regno 8, 20. vbi de fide agit: Dum quasi ex eo, scribit Alexandrum hoc respondisse Parmenioni suadenti quippiam quod *præter fidem* esset. & subiungit plura in hanc sententiam. Melius Amiratus disert. polit. 5, 10. qui hoc refert inter exempla, quibus adstruit, non eadem omnibus decora esse. Imitatus autem videri possit Alexander Callicratidam Lacedæmonium, cui cum ex consiliariis Cleander quidam diceret, *Ego hoc facerem, si tu essem?* & ego, inquit, *si tu*. Plutarch. apophth. Lacon. cap. 70. Simile Demosthenis dictum Lucianus in encomio illius refert: *Ego persuaderi mihi paterer, si Archias essem: sed quia siem Demosthenes, ignosce mihi o infelix, ad ignauiam non nato.*

NON ALEXANDER) Hæc appendix eneruat præcedentis dicti venustatem.

4, 11, 15. *HONESTIUS DONO DABIMUS*) Pari magnanimitate Pyrrhus apud Ennium lib. 6. de captiuis redimendis:

*Nec mi aurum posco, nec mi pretium dederitis,
Nec captiuantes bellum, sed belligerantes,
Ferro, non auro, remiam cernamus utrique &c.
Dono ducite, doque volentibus cum magnis Diis.*

Et Æneæ suo applicat Virg. Æn. 10, 827.

*Arma quibus letania, habe tua: teque parentum
Manibus & cineri (si qua est ea cura) remitto.*

Loquitur de Lauso, cuius cadauer gratis remittit: honestius certe, quam Achilles Homericus.

4, 11, 16. *GRATIARUM ACTIONEM*) Toto hoc capite irreperunt Iustini verba à Glareano & Iunio, aliisque compluribus pro legitimis admista. In MS. Constantiensi non apparent, & à Modio quoque vt spuria reiecta sunt. vere. nisi Iustinus (nam posterior fuit) ex Curtio est ad verbum mutuatus, quod vero simile non est, cum sua ex Trogo acceperit. Nec Gualterus, qui Curtium in carmen (sæpius ipsis quoque Curtii verbis in numerum coactis) transtulit, hæc pro Curtianis agnouit. Raderus. Ea igitur infiticia quo dignosci possint à genuinis & legitimis, vncis includi curamus.

4, 11, 17. *CALAMITATES*) Quid de hoc loco senserimus, ad Iustin. 11, 12, 13. notatum est. Non vult Alexander durus esse in hostem, quia calamitosus est, sed qua superbus & viribus minax. Denique paratus est, vt Virg. Æn. 6, 853.

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Quem sensum amplectitur, qui olim *cariates* legebat, suffragantibus mihi præter eam rationem, quod *cariatum* nomine venient utique & adulti liberi, quibus arma in se ferentibus haud equidem pepercerit Alexander; præterque omnium eodidum consensus: etiam Lanius 42, 8, 7. *Claram victoriam vincendo oppugnantes; non lauiendo in afflicto, fieri.* Sic accepit etiam Rod. Santius Hist. Hisp. 4, 37. Sic Sultanus apud Nicetam lib. VI. de imperio Manuelis: *καὶ ὅς τῳ Ἡ βασιλεὺς ἀρετῶν αὐδῶν & ἀρετῶν, πῶς καὶ ταῖς κατὰ τὴν ἀντιπάλαιαν, de Sultano loquitur, qui calamitatibus adfecto Manuetei vltro pacem offerebat. Hic igitur amicae litis est exitus. Monendus præterea est lector istud calamitates accipiendum esse non absolute, sed cum voce sequente *hostium*. Se contendere non aduersus calamitates hostium, sed aduersus eorum*

rudem vires. Iustinianus plane loquendi modus. nec enim vsquam Curtio similis. Id autem monco propter interpretem Iustini Hispanum, qui similem plane dicendi formam non cepit. Iustini locus est 2, 15, 11. vbi Themistocles castigat Spartanos, quod non virtute, sed imbecillitate sociorum, potentiam quarent. Reddidit Hispanus: como no per esfuerço ni viriud, que en ellos viuesse, querian impedir el poder y valor de sus compañeros: si no con flaqueza y floxedad. quasi dixisset Iustinus: quod non virtute sua, sed ignavis machinationibus, potentiam sociorum impedire nitentur, cum lateat optima sane sententia, bonos & fideles socios non esse debilitandos, sed in eorum virtute atque fide potius statuendum esse potentiae nostrae praesidium, quam in hoc callido & suspicionis pravae pleno consilio, operam esse dandam, vt imbecilles redditi focii, vel iniuti nostris imperiis pareant.

ET FEMINIS) Vide Grotium de iure belli 3, 11, 9. Gentil. 2, 21. & Clapmar. arcan. 5, 7.

ARMATVS) Lilius 5, 27, 8. Arma habemus non aduersus eam etatem, cui etiam capti vrbibus pariter; sed aduersus armatos. Item 28, 23, 1. Iuro belli in armatos repugnantesque caedes edebatur. Tacit. 1, 59, 4. Non enim se prodicione, neque aduersus feminas grauidas; sed palam aduersus armatos bellum tractare.

4, 11, 18. PERCVSSOR VENEVICVS) Inferenda copula, vt percussor, & venef. [Idem ego conieceram] nisi iterandum potius ipsum vt. Nam diuersi veneficus & percussor, & vtrumque increpat Darius diuersa causa: percussorem, quia milites; veneficum, quia medicos sollicitaret. Ac vide ne pro amico hic plane scribendum etiam medicos: de quo non pugnabo tamen. Acidalius.

4, 11, 19. LIBERALITER DONAT) Hac ironice dicta accipe: idemque eorum sensus est cum eo quem expressit Iustinus 11, 12, 4. sua sibi dari. Athenienses apud Thucyd 4, 20, 11. negant Boeotiorum esse agrum, quem ipsi armis obtinerent Atticis. Sic Archiepiscopus Nicæa Nicolaus τὸ ἐν ἀνὰ κελὸν ἐς τὸ φιλόπμοι διαπίπτον, quæ defendi non poterat vrbe Andronico vltro dedita. Nicetas in Andronico.

4, 11, 20. EADEM LIBERALITATE) Hinc discere quam vere & apte narret Patric. de Rep. 4, 6. Contempsit Alexander magnus Darij filiam, quamuis dotem haberet regni partem, & magnum auri pondo, maluitque ducere Barsymen Græcas literas optime eruditam sine dote vlla, quamuis inops esset, regio tamen genere oriunda esse dicebatur. Nec mihi sibi licere putauit Marselaer legat. 2, 39. qui in contrarium fingit, post alia plura, Alex. respondisse; Oblatam filiam omni quidem honore dignissimam, sed destinationi suæ nondum conuenire: quem etiam Xiceteaum in terris sibi attribuisse ibidem refert. Æque iucundus est Hispanus Anonymus, quem se in Italicum sermonem translulisse ait Mambrinus Roscius de Fabriano, inscriptione hac addita: La Institutione del Principe Christiano. Vbi hæc verba leguntur pag. 54. Il famoso Re Dario prima che fusse nell' vltima battaglia perditore, per mezzo de i sacerdoti Caldei fece tentare accordo con Alessandro Magno, offerendogli dargli vna figliuola per moglie, & essendo il maneggio già in buono essere, fu allentato da Alessandro, iscusando si che non hauendo pin di 24. anni, non poteua maritarsi secondo le leggi di Macedoni, che sino alli venticinque prohibuan la donna, & sino à trenta l'huomo di matrimonio. Quibus deinde suffereit alia haud minus ridicula & falsa: Ideo noluisse id matrimonium, quod quamquam audiuerat (non enim potuisset videre) puellam esse pulchram, tamen bonarum artium rudem comperisset. ideoque Barsinam duxisse pauperem, sed Græce Latineque sen tibi acumen hominis!) egregie doctam. deque ea re interrogatum respondisse, sufficere in coniugijs vt maritus sit diues, vxor prudens & bene mōrata: illius enim officium in adquirendis bonis magis versari, huius, in conseruandis. Scilicet excusasset

Alexander legem Macedonum, quæ prohiberet minorem 25. annis nubere minori tricenario! qui viro adhuc patre ambuerat Caris Pexadori filiam, vt locupletissimus refert testis Plutarch. cap. 16.

(SERVORUM) Sic appellat Persicos proceres à re ipsa, quam licet & alias certam, ex lepida narratione colliges, quæ est apud Victor. de Cæsar. cap. 5. Legatus Parthorum ad Neronem, forte inter epulas, auticis, vt mos est, canentibus, cum sibi citharistam poposcisset; responso dato, liberum esse, adiecerat: sumeret ipse quem vellet à suis, ostentans qui conuiuio aderant, quod liber sub imperio nullus haberetur. Idque notum est & hodie de Imperiis ad Orientem: quorum reges subditis vtuntur in modum mancipiorum. Quod aliter apud Romanos se habuisse, ostendit Piso apud Tacit. 2. 57. 6. & H. 1. 16. 7. memorabilibus his verbis Galba: Neque enim hic, vt in ceteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum domus, & ceteri serui: sed imperaturus ex hominibus, qui nec totam seruitutem pati possunt; nec totam libertatem.

4. 11. 21. ET QUÆ ADHUC HABET) Probus Imp. referente Camposulpho 3. 7. ex Vopisc. Probo cap. XVII. Narsesis Persarum regis oratoribus, qui eum ingentibus donis ad se missi erant, dixit, vt regi suo referrent: mirari Probem, quod è tantis rebus, quæ cum iam captis Probi futura erant, iisque bene vsurus esset, tam paruum ad ipsum partem misisset. Eundem Ammerigi Regis Alamania fuisse animum Nicetas arguit, pr. lib. 2. de reb. gest. Alexii Comneni: Antonius & Augustos Cæsares subinde somnians, & ad eorum principatum cupiditatem extendens, & tantum non vt Alexander dilectans, nò tñdè regi nò tñdè mivri vsq: Et hac, & illa, mea sunt. Quippe equi, tela &c. omnesque oper, fortuna bona proponuntur fortioribus, & hac omnia largiuntur victoria. Aristides in Panathen. Sic Galli apud Liu. lib. V. clamitant, Omnia virtutem fortium esse. Ceterum respectus habendus ad eum, cuius in manu & fortitudo singulorum est, & victoria.

(VT AB ALIIS ACCIPEREM) Seneca epist. 53. 10. cuidam ciuitati, partem agrorum, & dimidiam rerum omnium, promittenti; respondisse refert Alexandrum: Eo proposito veni in Asiam, non vt id acciperem quod didicissetis: sed vt id haberetis, quod reliquissetis. Pertinet huc Cæsar de bel. Ciu. 3. 10. negans esse vsurum conditionibus pacis eum, qui superior videretur: neque fore æqua parte contentum, qui se omnia habiturum consideret. Idem apud Hirt. de bel. Hisp. cap. 13. Cordubensibus respondit, se conditiones dare, non accipere, consensisse. Atque eodem modo Heluetii, de quibus Cæsar. bel. Gal. 1. 14.

4. 11. 22. DYOUPS SOLIBVS) Stultissima comparatio: quam tamen probare videntur non infimi nominis viri. Secuti etiam aliquot tyranni; quorum Sulcimian. obsidibus Vienna nuntiari iussit: quando vnus deus sit, qui caelestia moderetur; æquum esse, vnium caput, vnium principem, vbi terrarum imperare: eum sese esse velle; ritamque acerbam habiturum, quoad illos, vniuersamque Christianorum nationem armis subegerit, suæque diuini parere coegerit. Obsidio Viennæ scripta ab Anonymo, Regis Ferdinandi Nobilium puerorum præceptore. Idem interempto filio Mustapha proclamari iussit: Vnus in celo Deus, vnus in terris Sultanus. Sed efficere prius debebant homines ambitione amentes, vt quæ saltem soli est ad orbem terrarum lustrandum fouendumque indefessa & stabilis facilitas, eadem & ipsis foret: quo omnes imperii sui partes pari celeritate & efficacia curare possent. Quod quia natura hominis non capit, intellectu facillimum est, nec existere posse talem monarchiam, nec si existat, durare. Vane si de vnus populi principatu sermo esset, aliter sentirem. probo quippe Lydi cuiusdam comparationem apud Stobæum serm. 45. ex Scrinii apomnemonematibus; qui Croeso, fratri partem imperii concedenti, dixit: Omnium in terra bonorum antecessorem

rem solem vides: si geminarentur soles, periculum esset, ne omnia conflagrarent. Alia similitudine vsus Bulgarorum Rex Deleanus regnum contra Tichmerum solus obtinuit, dicens: *ut duos erithacos vnum arbusum non alit: sic vnum regnum feliciter à duobus principibus administrari non posse.* eius rei veritatem ipse mox expertus. Cedren. in Anno mundi 5548. Porro quod legatis hierespondit Alexander, id etiam in nummo quodam, per aenigma expressisse patet ex Zamosii analectis antiquitatum Daciae cap. II. vbi quadriga sunt pernicia versu praecipites: curru cymba speciem habenti Apollinis radiantis imago inest, cum scripto: *inscriptio Græca subter: μὲν.* Idem inquam penitus est; vnum esse solem: sic vnum habendum imperatorem.

4, 12, 2. *GRAVIOR COMITATV*) Non gratis additur, *graviorem* comitatum relictum; impedimenta leuiora secuta, vt sequitur. Raderus. Grauiorem comitatum interpretor, qui valde moraturus erat agmen, quo numero sunt pecuniae, & quicquid multis iumentis opus habet: item captiuorum multitudo. eos enim in quibus plurimum erat momenti, vt matrem, liberosque Darii secum duxisse ex sequentibus patet.

4, 12, 3. *IN DPO CORNVA*) Sequutus sum Acidalii correctionem.

IN VTRVMQVE) Pulcherrime alter MS. *vtrumque* laeva equite circumdato Graecismo vsitato. Ita scripsisse Curtium putem. Nam illud vulgatum *in vtrumque* laeus, nec in Mediano: nec in vtro nestum reperitur. Gronovius. Dubitabam tamen leuiter, legendumne esset, *vtrumque* alarū equite circumdato. Bongarsius sic voluit: *vtrumque* equite circumdato. bene, si libri patiantur.

4, 12, 4. *PRÆMISSVM*) Sic coniunxi quæ male hæctenus diuidebantur. Vox enim *præmissum* rectius respondet sequenti *Menidam*, quam præcedenti *agme n.*

CONCITIS) Omnia, ante Modianum, exemplaria præferunt hanc scripturam: *Medius reponit, cum Scythis: scimendo, inquit, ex eo quod libri habent concitis. Et Misit gratia, cum bene ha emenco.* Medianæ emendationi fauet Ms. Constantiensis & editio Antuerpiensis anno 1546. ante Modium vulgata, quæ ad oram habet *cum Scythis.* Quid si legas *conciis equis?* vt alibi Curtius loquitur. Quid enim hic Scythæ equites, cum nullos in exercitu suo Scythas habuerit Alexander? Lego ergo hoc loco, *Menidas cum equitibus*, erat enim præfectus equitum: vel *conciis equis.* Raderus. Posset tamen defendi lectio Mediana, nec enim opus est, vt *Scytharum* nomine intelligantur inde oriundi, sed & qui eo armati vtuntur. Sicut reperimus equites *Tarentinos*, sic Astrologis *Chaldaei*, rectoribus elephantum *Indi* nomen dedere. Alia quoque exempla similia reperies infra ad 5, 1, 22. voce *Chaldaei.* De Scythis expresse Ælianus tact. 2, 13. *ὅς ἔστιν ἰσθμὸς τῆς Ἰνδίας καὶ τῆς Σκυθίας, ἰσθμὸς τῆς Ἰνδίας καὶ τῆς Σκυθίας.* Equites qui arcu vtuntur, equites sagittarū dicuntur: à nonnullis *Scythæ.* Inter quos tamen fuisse Curtium vix mihi persuadeo, potius, scripsisse *cum cæcis equitibus.* Sic Plaut. Amphit. 1, 1, 90.

Equites par em cii - - - quamquam paulo diuerso sensu. propiore Liuius 26, 15, 9. *eques cæcis ab Rema venit.* Ouid. Fast. 2, 372.

Inde cito passu petiuer Lucretia - - - Sic Tacit. 14, 26, 1.

4, 12, 5. *ACIEM QVE DISPONIT*) Descriptionem aciei post pugnam reperiam, ex Aristobulo refert Arrianus 3, 2, 20. vbi vide.

4, 12, 6. *SFSIIQVE*) Secutus Medium in prima Curtii editione, scripsi *Suanique.* Sed dum voluo se riptores Strabonem, Ptolemaum, Athict m, Melam, Plinium, Arrianum, Solinum, & alios, nullos vsque m lego Suanos. [apud Plin. tamen

6, 11. & Ptolem. 5, 9. sunt *Suani*] Antuerpianus Curtius anno 1546. inuulgatus, *Sustas* in contextu scripsit: in ora *Suani, Suani, Suezii*. Beatus Rhenanus ante annos quinque supra centum Argentorati *Suenos* expressit. Quid *Sueuis* cum *Indis*, *Bactrianis* &c.? Colonienfis tamen codex vetus etiam *Suenos*, edidit; nouus, *Suauos*; nouissimus *Sustisque*. MS. Constantiensis *Panique*, æque vanum. Ego ex *Suanis* facio *Sustanos*, vt ab regione *Susia*, *Sustani* dicantur, quemadmodum cum Plinio 6, 27. *Mela* 1, 2, appellat. ita syllaba haud dubie interiecta operarum negligentia extrita est. Hos infra 5, 3, 16. Curtius ipse *Sustanos* appellat. Ex vitiosa illa *Argentini*. editione Auentinus Boiaricæ mirus conditor historię, occasionem sumpsit fingendi *Sucuos* Germanos fuisse in exercitu: & vterius progressus *Boios* & *Noricos* Alexandro M. bellum indixisse. *Alexander*, inquit lib. 1. *popularibus nostris etiam imperitis notior est, quam sui reges & imperatores: quorum ne nomina quidem norunt. Saxones & Suedi tum se stipendia fecisse prædicant. Noricos Boiosque eidem bellum indixisse antiquis canitur carminibus.* Et supra: *Ea tempestate Germanos in Asia militasse præter famam vulgariissimam antiqua carmina, domestica videlicet testimonia, auctorem habeo Q. Curtium, qui inter auxilia Darij Regis Persarum, Suenos commemorat.* Raderus. Idem Auentinus, eodem mox loco *meos* Germanos facit eos, qui *Macedoniæ* Regem profligauerunt. *Ridicule sane omnium prope nationum historici, trahunt ad suam quique gentem, si qua antiquitatis gloriam conciliare posse videantur; aut notam habere virtutis. Ita hæc vna prope superest æmulatio decoris, vt quam nobis haud audemus tribuere laudem, vel per mendacium maioribus nostris vindicemus.*

4, 12, 7. *PEDITES*) Accipe hoc primo casu; ordo est: *Pedites plurimum gentium, his (prædictis) iunxerant copias, non mixtas, sed quisque suæ nationis sc. copias.* Vides non perinde esse, non *mixtas* quis legat, siue non *immixtos*, quod postremum *Modius* volebat, merito repugnante *Acidalio*. *Raderus* qui vtramque lectionem idem velle putat, vocem *pedites* quarto casu accepisse videtur.

OROBATES) Hic *Arriano* 3, 2, 8. est *Κοροβάτης*, sicut *Orsines* *Ὀρσίνης*, vitiose. nam apud eundem 6, 5, 19. scribitur *Ὀρσίνης*.

4, 12, 8. *ILLI PARTIBVS*) Merito vapulat ab *Acidalio* *Modius*, qui foede corruptit hunc locum, deceptus à nescio quibus manuscr. legit enim: *illis partibus copiarum Orsines præerat. vt verbo dicam, pessime.* Sic apud *Procop.* 1. *Pers.* *ἀρσίνης ἢ ἄλλοι τὸ ἵσαν, &c. ἀρσίνης ἢ εἰς ἄμυσιν ἰφισίνης.*

A SEPTEM PERSIS) Errat scriptor *Explanationum*, & nescio quos sibi *septem* regni *Satrapas* fingit, per quorum stirpem longa serie ductam ortus *Orsines*, quoad *Cyrum* ipsum *Persarum* primum attingeret. Quare merito negat, qui illi *septem* *Persæ* fuerint, quemquam prodidisse. Nec enim de talibus *Satrapis* sentit *Curtius*, sed de *septem* *Persis* nobilissimo *Magicii* facinore decantatissimis. Ab horum aliquo (potest & à pluribus: quid enim vetat cognatione & affinitate fuisse iunctos? & vero fuisse, partim scimus) hunc *Orsinem* vult originem habuisse; sed & *Cyrum* inter maiores suos numerasse: cuius forte filiarum aut neptium aliqua cuidam ex *Orsinis* maioribus denupsit. Atque vt video, idem de hoc loco sentit *Popma*. De ratione autem ista loquendi vide nostrum *Indicem*, in *Numerus integer pro imminuto positus*. Ab iisdem VII. *Persis* deducebant etiam genus *Cappadociæ* *Reges*, *Diodor.* 36, 3. & *Pontici*, *Florus* 3, 5, 1. & *Armenii*, *Strabo* lib. XI. f.

4, 12, 9. *NOMINA VERIPS QUAM APXILLA*) Magnus mihi politices doctor, magnus eruditione, magnus ingenio, magnus iudicio, *Lipsius* inquam, *Polit.* 5, 8. Cui vsui quamuis magna equitum *peditumque* multitudo, si ignaua, imperita, & tantum multitudo? Tu scies non vires cam habere, sed pondus: *Sen. de benef.*

6, 31. Et esse impedimentum maius, quam auxilium. *Liv. 9, 19, 5. Græcus ille (Synes. Ep. 79) scite monuit: Χειρὰ δὲ τοῦ πολέμου, καὶ ἐκ ἰσχυρῶν ποδῶν: Manibus opus est bello, non multis nominibus. Tolle mihi vana, & in oculis visgi magna, quoniam in omni confictu non tam prodest multitudo, quam virtus. Veger. 1, 8. Etiam in multis legionibus, pauci sunt, qui proelia profligant. Tacit. 14, 36, 3. Hactenus Lipsius. Cui alia non addo, cum id cumulate, nec sine delectu tamen, præstiturum scio meum amantissimum Socerum, Matthiam Berneggerum, in editione Lipsianorum Politicorum, quam adornat.*

4, 12, 11. *GENTES EUBOICÆ*) Malim gentis: Quæ vnde sequuta sit Medos, nescio quam causam dubitandi habuerit auctor Explanationum. Apparet enim sermonem esse de Eubœa Græca insula.

IAM DEGENERES) Vide quæ notati ad ista Flori 2, 11, 4. *frugum semina mutato solo degenerant &c.*

ΕΥΒΟΙΑΣ) De his Strabo lib. 12. sub ipsum initium. non accedo viro docto, qui malit hoc loco *Sitacinos* vel *Sitacenos*, quando nihil ita mutare iubet.

PARTHORVM) Non satis expedit me ex hoc loco, præsertim illud turbat, quod subiicit: *terras, quas nunc Parthi, Scythia profecti tenent, quæ vix est vt aliter accipi possint, quam Parthos qui nunc ibi sunt, post tempora Darii eo venisse.* Sed id non patiuntur præcedentia, in quibus & eam gentem quæ tunc ista loca tenebat, discrete vocat *Parthorum gentem*, & infra 6, 2, 12. eandem proponit sententiam. *Quin & certum est: etiam inter antiquos barbaros genus eorum fuisse: nam nomen Parthorum etiam sub Persico regno gesserant.* quæ fere verba sunt Dionis lib. 40. nec quisquam aliorum, quod meminerim dissenit. Quare videndum, si ita possit constitui sensus verior: *terras, quas nunc Scythia profecti tenent.* Verum quidem est, Parthos etiam ex Scythia deduci auctoribus, Iustin. 41, 1. vide. Sed cum illi sedes iam fixissent, & à conditoribus suis locis, nomine, & inimicitis dislicerent, orta inter eos fuisse bella, quorum & Iustinus 41, 19. obiter meminit, per quæ bella haud dubie *Scythiæ regionem campestris ac fertilem occupauerunt, graues adhuc, ætate Curtii, accola.* Si verum est quod ille scribit 6, 2, 12. quisquis es

Si quid nouisti rectius istis,

Condidit imperii.

4, 12, 13. *SYMMÆ*) Demirari satis non possum quo pacto error in omnia antiquiora exemplaria & edita & inedita irrepserit, fieri enim non potest, vt numerus iste exercitus Darii, vel ipso Curtio teste, sit iustus. 245000. hic censa sunt. In Cilicia 31200. numerati. Ad Arbela seu Gaugamela dimidio fere maior exercitus erat, vt Curt. 4, 9, 3. recensuerat, & 4, 9, 11. maiores prioribus copias fuisse ostendit. Itaque editio Colon. Allobrogum, equitum numerat 145000. peditum 600000. nullo tamen alio codice Curtiano suffragante. Iustinus 11, 12, 5. narrat Darium postremum occurrisse cum 100000. equitum, 400000. peditum. Oros. 3, 17. 404000. peditum, 100000. equitum recenset. Diodor. 17, 39. & 53. 200000. equitum, 800000. peditum. Arrian. 3, 2, 8. equitum 40000. peditum 1000000. sub signis habuisse Darium affirmat. Plutarch. Alex. cap. 54. vniuersim indistincte 1000000. ponit. Cum ergo in 1000000. consentiant, non absque ratione a pud Curtium numerum emendes, & tres nobilissimos scriptores sequaris. Vulcanius in equitibus vehementer aberrauit à numero Arriani. nam *πεντακισμυδίας* non valet 400000. vt ille transtulit, sed 40000. vt recte vertit ante Vulcanium Barth. Facius. Is vero numerus verusne an falsus sit, penes Arrianum esto. quando scriptores inter se variant. Raderus.

4, 12, 14. *PAKOR*) Paulo aliter Polyænus 4, 3, 26. hanc historiæ enar-

rat: Alex. ad fluvium Tigrim prævertere Davium festinabat: panicum ab extrema acie per-
 uasit uniuersum exercitum. Rex mandauit tubicini, ut securitatis signum promulgaret.
 & antesignanis militibus, ut ante pedes arma proijcerent, atque idem sequentibus se dice-
 rent. Sic omnes ex ordine hoc facientes, causam terroris cognouerunt. Cum Panicum cessas-
 set, milites sublati armis processerunt. Ex quo loco discis pauorem illum subitum Græ-
 cis *παινικόν* appellari, cuius causam idem Polyænus 1, 2. aperit: Pan Bæcchico exercitui
 noctu signum dedit, ut maximum & inconditum clamorem tolleret. His vero clamantibus
 per æsonum exceptum referebant, & cæcitas salus longe maiorum copiarum fremitum hosti-
 bus reddebat. Quare metu perterriti, se in fugam coniecerunt. Cum igitur Pan hoc strata-
 gena usurparit, Echo Pan gratam, & amicum esse fingimus: atque raris nocturnosque
 terrores exercituum panicos appellamus. Romani vim eam Fauno tribuebant, teste Dio-
 nyf. Halicarn. 5, 16. quo magis constet, sic eos appellasse Pana Græcorum. Exempla
 porro copiarum panico terrore subito sine causa percussarum vera non multa profe-
 runtur. Nam quæ literis sacris produntur, diuinitus perpetrata sunt, ut est in Paral.
 2, 20, 22. in Iosaphato: de Ammonitis, Moabitibus, & aliis populis, qui magnis exerci-
 tibus regem Iudæ oppugnatum uenerant. Nec Panicus timor fuit, cum Rex Syriæ
 Benadadus Samariam obsedit, territusque est cœlesti curruum, equorum, & exercitus
 fremitu. Nec cum Romani ex præsidio fugerunt, cum Hannibal cornibus bouum fa-
 sceas sceni alligauit, & accensos per noctem aduersus Romanos egit. Liuius 22, 17, 17.
 Causa enim suberat, saltem in speciem vera, quam præsidarii per tenebras iudicare
 non poterant. Ille uero plane uanus & Panicus terror fuit, qui Germanos inuasit, cum
 anno 1420. Sigismundi Imp. ductu, aduersus Ziscam ducem infamem, iuscum, imo cæ-
 cum ierunt. Imperator enim totius imperii uiribus stipatus, fufus tamen & fugatus
 est, & quam turpiter audi. 200000. militum Bohemiam ingressi, totidem [nemo er-
 go effugit? ne nuntius quidem cladis!] ferro absumpti sunt. Nam ita Henrici Du-
 cis Bauariæ, qui magna pars illius belli, seu fugæ fuit, epistola ad Albertum Preisingium
 Vicarium narrat: Bohemiam intrauimus quinquies: copiis, impedimentis, tormentis, car-
 ris, machinis, armis, annona, commætu, suppellectile, instrumentis bellicis, calomibus amissis,
 plerisque occisis, multis in fuga obrutis, necdum uiso hoste, turpiter terga, nescio quo fato ini-
 quo, uerimus. Auentinus Panegyrista p. 26. Scripsit Angelus Politianus uir elegantissi-
 mi ingenii, & exquisitæ doctrinæ Miscellan. 1, 28. de Panicis terroribus, à quo tamen
 nobilem Polyæni locum præteritum demiror. Raderus. Panici terroris exempla non
 ita rara fuisse uidentur Plutarcho qui in Apophth. cap. 95. notat pro singulari: Epa-
 minonda Thebano imperatore, nunquam Panicum terrorem exercitui incidisse. Certe præter
 notata Politiano, apud Herod. lib. 7. legimus *παινικόν φόβον* incidisse Xerxianis. idem
 apud Iosephum: *ὡς παινικὸν δέμαλινον ἔπαυον* id est, ut noster loquitur, lymphatis
 similes. in Liuiio 7, 17, 3. Romani, uelut lymphatis, & attoniti, munimentis suis trepi-
 do agmine inciderunt. Sed & Procopii insignem locum suggessit Socer, ex lib. 4. Go-
 thic. de Gepidis & Longobardis inuicem bellantibus: *δέμαλινος ἢ τὰ παινικὸν ἔμαλινον
 ἢ ἔπαυον ἢ ἔπαυον ἢ ἔπαυον*. Quæ uerba, ἀπ' αἰτίας ἀδελφείας, ἀπαιτίας δὲ τῶν
 ἀπαιτίας. Terrores, quos uocant Panicos, utriusque subito incidentes, omnes in fugam, cu-
 ius causa non suberat, conuerterunt.

COELI FVLGOR) Ad quem illa refero Aristotelica in libello de mun-
 do, si is Aristotelis est tamen satis certo; quæ sic Apuleius noster vertit: Horum plera-
 que iaculari credas, alia tibi, stare alia: iaculatio igitur tunc fieri putatur, cum motu æ-
 ris impulsus generatus ignis celeritatem sui cursuque rapidæ festinationis offendit. De his
 quidem ardoribus indubitatum locus interpretandus. Acidalius.

INLATI TEMERE PRÆSIDIIIS) Præ hac lectione ualide sper-
 no alio-

Comment. in Curtium. 1.4. c.12. n.16.19.21.22. & c.13. n. 4.5.

no aliorum commenta. hæret enim proxime membranæ, & sensum habet commodissimum: Fulgore eo conspecto Macedones crediderunt Darii castra in propinquo esse, seq; in præsidia hostium temere & nec opinantes incidisse. quicquid alii hoc loco comminiscuntur. Hanc meam coniecturam validissime confirmari postea vidi, Doctissimi Gronovii literis ad Amant. Socerum scriptis, vbi sic reperi: *Memini me tentasse apud te locum Curtij lib. 4. sed postea desenerunt in manus nostras excorpta aliquot MSS. Cod. ex quibus ita legendum est; Coeli fulgor æ. t. i. i. p. s. flammæque splendore ex Darii castris velut inlati temere præsidii credebant. Eam lectionem multis firmant miscella nostra. instar omnium su locus ex epist. ad Attic. 8, 15. Neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent: Ego nunc etiam video plane sic esse in editione Aldina. Adde eiusdem observation. pag. 123. & seq.*

4, 12, 16. *IPROS ARMA DEPONERE*) Ex chartis assumpsi vocem: *ante ipsos*, quæ in editis deest. Acidalius pro *ante* legendum putat *inde*, sed retinco scripturam ex scripto, & Polyæno suffragante, qui hanc historiam 4, 3, 26. attingit & scribit, *ἴσθ' ὅτι ὁ δῶκεν τὸ τοῦ πεδῶν, ἀντὶ τοῦ ποδῶν, ἀντὶ τοῦ ποδῶν*, *ante pedes arma ponere*. Raderus. Illa lectio leuiter me mouebat, vt dubitarem fuisse, *antesignanos arma depon.* cum ideam ille Polyænus hoc quoque nominatim tradat.

LEVARE CORPORA) Ipsa armorum depositione leuarunt corpora. Quia tamen adhuc mihi displicebat ea verborum constructio, diuinabam, *leuari corpore*. Metu enim *torpere* dicuntur, qui pertinere.

4, 12, 19. *TURTIOR PLANITIE*) Hoc est *turtior*, quam *planities*. turtiora enim quæ in arduo sunt, quam iacentia & plana. Poteram immunem à puerilibus eiusmodi notulis chartam seruari robustioribus curis, nisi quandoque cogent Explanatores, tueri verum planumque auctoris sensum.

4, 12, 21. *MOVEBAT*) Hanc periodum vsque ad vocem *dissimulato*, ex Iustino 11, 9, 2. huc fuisse transcriptum inter omnes constat: etiam MSS. falsum prodeuntibus: itaque inclusi vncis, vt prius alia.

4, 12, 22. *DISSIMPLATO EO*) Pronomen *eo* non habet vnde sustineatur, editi nonnulli substituunt; *dissim.* pauore, si *diss.* metu legas eodem retento sensu propius aberis à vestigiis antiquæ lectionis.

EX PÆONIA) Arrian. 3, 2, 27. *Ante Agrianos positi erant equites antecursores & Pæones, quos Arctes atque Aristo ducebant. Vniuersis autem præstituti erant equites mercenarij, Menida duce.*

4, 13, 4. *FURTO NON PROELIO*) Variat nonnihil in circumstantiis Arrian. 3, 2, 16. quem ipse conferes. Porro eiusmodi furta non licita tantum & honesta, sed & laude digna probat Lipsius Polit. 5, 17.

HOSTES. DISCORDES) Distinctione vera lucem reddidi sententiæ. minus apte prius cohærebat; *hostes discordes &c.*

NOCTURNA TREPIDATIONE) Tacit. 4, 48, 3. *tenebra insuper delecta, augendam ad formidinem, cum seqq.*

4, 13, 5. *INTONSAS COMAS*) Plutarch. Crasso cap. 44. *cum reliqui Parthi Scythico adhuc more, ad perterrendos hostes comam alerent. Ita Lycurgus Lacedæmonij ciues aduersus ad alendam comam, inquiens, ea formosos, pulchriores: deformes terribiliores reddi. Plut. Apophth. 76.*

VANIS ET INANIBVS) Sepe vana pro veris, maxime in bello, valere. Livijs 34, 12, 3. quem ad locum Gruteri notam consule, cum Polit. Lipsii 5, 16. Viridungo in Taciti Agricol. 26, 3. Floro 4, 12, 16. Z. & Indice eius, voce *inuisitata*

Communi enim sit visio natura, ut inuisis, laicantibus atque incognitis rebus magis confidamus, magisque exterramur. Cæsar de bell. Ciu. 2, 4.

4, 13, 6. *CIRCUMFUNDI*) Lilius 31, 21, 10. de Gallis: circumuenire à cornibus; & amplecti hostium aciem (quod multitudini aduersus paucos facile videbatur) conati sunt. Ceterum hunc Curtii locum tuitus sum aduersus virum doctum, qui legebat, circumfundi paucioribus non posse; in Indice Floriano, voce Circumfundere.

4, 13, 8. *LATRUNCULORVM*) An ex hoc loco descriptus est Iambus? Latrocinio clam vincas, pralio palam. & qui sequitur: Latrunculorum ac furum votum, fallere est. ex verbis sequentibus.

Apud Maronem. Æn. 9, 150. Turnus Latinorum dux contra Æneam & Troianos, contemptis Græcis, hæc subiicit:

- - - tenebras, & inertia furta
Palladi, cæsi summa custodibus arcis,
Ne timeant: nec equi cæca condemur in aluo.
Luce palam certum est igni circumdare muros.

[Quo loco obiter indicabo, quatuor verba post vocem Palladij, videri spuria] Potuit Curtius respexisse locum Virgilio Æn. 2, 390.

- - - dolus an virtus quis in hoste requirat?
inquit Chorcebus in nocturno proelio. Multi victoriam quacunq; gloria malunt. Et occurrunt passim apud nobiles rerum scriptores nocturna proelia: apud Florum 3, 5, 23 Plut. in Pompeio cap. 53. Orosium 5, 19. Appian. de bell. Mithrid. Dionem lib. 36. Eutropium lib. 6. singulare est propter umbram lunæ qui Romanis contra Mithridatem peperit victoriam. Adde Vespasianarum & Vitellianarum copiarum proelium nocturnum, apud Tacit. Hist. 3, 23, 6. Raderus. Vide Gruter. ad Liu. 1, 11, 8. Consilio enim addidit dolus. & Fortneri notas Polit. ad Tacit. 4, 47, 1. vbi eximie hac de re disputat Vir Prudentissimus.

QVAM PRÆCIPITIS) Gruterus dicto loco, & Gebhard. Crepund. 1, 11. citant: quam præcis, approbata etiam à Ms. Bong. altero lectione. Et sane id verbi non raro simili sensu reperitur. ut observauit Brillon. lib. 1. de formulis. Mihi tamen præplacet Pithæani cod. scriptura, præcipis. modo enim præcessit, Alexandrum noluisse Parmenionem increpare, igitur intuitum fuisse Polyperchontem. at certe si plurali numero fuit vsus, non, ut voluit, pepercisse videtur Parmenioni.

4, 13, 9. *FVRIVM NOCTIS OBSTARE*) Transtulit hæc in suum Panegyricum Claudianus in VI. Honorii consulatum versu 477.

Ecce virum, taciti nulla qui fraude soporis
Ense palam sibi pandit iter, remeatque cruentus,
Quantum nox tenebris, manifesta que pralio furis &c.

Nec solum inglorium sic vicisse: sed etiam sic eecidisse. Statius Theb. 3, 160.

- - - Sed nec bellorum in luce patenti
Conspicui facti, eterna que genibus ausi,
Quæstus miseræ vultus memorabile matri:
Sed mortem obscuram, miseranda que funera passi,
Heu quantum furto cruor, & sine laude iactis!

Gebhard. Crepund. 1, 11. Porro quem hic animum Alexandro, Iustinus II, 6, 8. Dario tribuit, cum affirmasse suis, occulta consilia victoriae fortuna conuenire. Vbi notam vide.

4, 13, 10. *FIGILIAS*) Hoc vno verbo Parmenionis consilium cœcit Alexander, quod barbarus vigilaret: affirmat idem Arrianus 3, 2, 19. totam noctem exercitum

ercitum Darii in armis perugilem stetitisse, uti locus nocturnis insidiis nullus esset, eamque rem fatigato per infomniam milite vehementer Dario obfuisse. Raderus. De vigiliis Persarum vide quae obseruat Briffon. lib. 3. pag. 346.

COMPERTVM HABEO) Abesse possint haec nullo sententiae damno. Sed quando in longe pluribus reperi; reliqui.

4, 13, II. FRÆNATOS EQVOS STARE) Transcripsit hunc locum Alex. Bened. lib. I. Diarior. de pugna Tarrensi inter Galliae regem Carolum IIX. & Venetos: Octavo Idus rex Gallus ducibus omnibus assentientibus post primas vigilias frenatos equos stare, & uniuersum exercitum in armis esse iubet &c.

IGNIBVS) Vigilum, scilicet. Vide Gruter. ad Tacit. I, 65, I. apud Rom. inualidi ignes.

4, 13, 13. ADHVC) Vide infra ad 4, 14, 14.

ARMA IACIENTES) Quam hoc cum probro coniunctum sit, docet Gruterus ad ista Liuii I, 27, 15. arma fide iactantes. Cuius obseruationi addi potest exemplum illustre ex Valer. Max. 3, 2, 24. de Scæua viro fortissimo: tragula femur traiectus, saxique pondere ora contusus, galea iam ictibus discussa, & scuto crebris foraminibus absumpto, profundo te credidisti, ac duabus toricis onus, inter undas, quas hostili cruore infecerat, enatasti: visoque imperatore, armis non amissis, sed bene impensis, cum laudem mereris, veniam petisti; magnus praelio, sed maior disciplina militaris memoria.

4, 13, 14. QVAM EXPETERET) Acidalius præpositionem abicit, & peteret, contra omnium codicum fidem censet: nec male sentit, quod compositum idem paullo ante præcesserit. Sed nihil muto, cum & hoc ferri possit. Raderus.

4, 13, 15. IN CANDIDA VESTE) Solennis mos Romanis sacra sic peragi. Ouid. Fast. I, 79.

Vestibus intactis Tarpeias itur ad arces,

Et populus fisco concolor ipse suo est.

Etiam spectaculis intererat candidati. Martial. Epigram. 4, 2.

Spectabat modo solus inter omnes

Nigris munus Horatius lacernis;

Cum plebs, & minor ordo, maximusque,

Sancto cum duce, candidus sederet.

Apud Græcos quoque plurimus vsus albæ vestis. In Panathenæis nefas atra veste spectare. Raderus.

VERBENAS) Sagmina & verbena eadem herba. Plin. 22, 2. Non alioquin de sagmina in remediis publicis fuisse, & in sacris, legationibusque verbena. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra euellum: ac semper & legati cum ad hostes, clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, vnus virque verbenarius vocabatur. Ad quem Dalecampius: Liuius 30, 44, 6. Neuius, Seruius, Ternebo verbena, non herba priuatum genus dicuntur, sed rami, virga, frondes, omnium sacrarum arborum, vt lauri, oliuæ, myrti: quin etiam herbas ex puro loco decerpas, quibus festis diebus arce coronantur. Terent. in And. 4, 4.

Ex ara hinc sime verbenas tibi. Myrtum apud Menandrum fuisse, ex quo illa comicus transtulit, constat. Virg. Ecl. 8, 65.

Verbenasque adole pingues & mascula thura.

Verbenas, quasi herbenas dictas voluit, illasque facile accendi, & flammam concipere ob pinguedinem. Apud Tranquillum in Vespas. 7, 2. in Serapidis templo verbena, corona, & panificia fuerunt. Guiland. Græcis ἰσχυροτέρα, id est, sacra dicitur

verbenaca. Eisenbraut. Raderns. Vide plura apud Tiraquell. in notis ad Alex. dies Genial. 5, 27.

PRÆIBAT PRECES REGI) Sic olim conieci, quomodo postea & Acidalium vidi coniecisse, & vero Raderum ex Ms. edere: qui vere adstruit ex Brissonio de formulis lib. 1. pag. 61. vbi multa huius phrascos exempla, constare, non aliter legendum esse,

IOPEM) Iouem quod hic addit, in solitum. Nam alibi Minervam saltem iungit, & Victoriā infra 8, 2, 32. Vicinis Minerva Victoriaque castis, 8, 11, 24. Ara in petra locatae sunt Minerva Victoriaque. An ergo Jupiter ex hoc dearum collegio excludendus, alii vidento. Acidalium.

4, 13, 17. ALTIOR SOMNVS) Iustin. 11, 13, 1. Suetonius de Augusto in vita 16, 3. Sub horam pugnae tam arcto repente somno desuincius, ut ad dandum signum ab amicis excitaretur. Satis memini tale quid alicubi memorare Bonfinium, de Matthia Coruino Ungariae rege, ni fallor in obsidione Sabbatii. Idque euenire post grauissimas curas cum decessam cogitando mentem sopor oppressit, praeter haec exempla ostendit etiam Ortho apud Sueton. 11, 2. Quae consideratio nonnihil ponderis adimit defensionis Philotae, quam facunde exsequitur noster infra 6, 10, 13.

LYCE ORTA) Indicandum quanam illa fuerit, qua Persarum opes concidere. Il Giornale di M. Lodouico Dolce, & Reusnerus in Diario historico referunt ad VII Kal. Sept. siue 26. Augusti Anni Mundi 3634. quo ipso die, Anno Christiano 1516. meminerunt etiam Selymem Turcam insignem de Persis victoriam reportasse in campis Calderanis, quod quidem Leunclau. in Pandect. Turc. accidisse scribit anno 1514. Sed de praelio ad Arbela pergamus. Ergo cum Dulci & Reusnero consentit in die, Zvinger. Volum. 24. lib. 1. vbi tamen notat alios 25. Septemb. statuere diem huius pugnae. Buntingus in Chronol. id refert ad diem 2. Octobr. A. M. 3638. Raderus in sine Explanat. ad hunc Curtii librum, ponit A. M. 3724. & Kal. Octobres, ex Scalig. de emend. temp. lib. 5. vbi de initio Olympiad. & imprimis lib. eod. vbi de Anno primo Calippi, & initio Imperii Asiatici Alexandrei. De Aeliani loco supra disputatum est ad 3, 8, 23. Vide etiam quae de Lunae defectu (vnde haec dies quam proxime & certissime deprehendi potest) adnotata sunt ad 4, 10, 2.

4, 13, 18. ALIAS) De vigilantia Alexandri singulare est quod narrat Marcellin. 16, 6. Ille namque aenea concha supposita, brachio extra cubile praetento, pilam senebat argenteam; ut cum nervorum rigorem sopor laxasset insusit, gestaminis lapsi tinnitus abruptum percuterit somnum. Hinc Sidonius Carm. 5, 202. Maiorianum a vigilantia commendaturus, sic ait:

Totus dormitat ad istum

Magnus Alexander

4, 13, 20. IPSE PRONUNCIAT) Multo melius sic vulgati, quam Mod. cibum ut caperent ipsi, pronunc. ipse vitro iubet, non expectato amplius Alexandro. Raderus. Hic quoque prouidi ducis munere functus est Parmenio, ut quod è re esset administraretur, nec tamen offenderetur Princeps, qui utique hoc volebat fieri: & absque dubio in eam diem pugnam edixerat. Quantum autem in eo sit, ut corpora militum bene curentur, nec labore vel inedia defatigata exponantur laboribus & discrimini, satis approbavit euentus variorum praeliorum. Vide insigne eius rei exemplum apud Lium 21, 54.

4, 13, 23. QVOD SECRYS SOMNVVM CEPISSET) Obserua cum Acidal. illa verba per glossam irrepsisse in contextum. Sed cum in omnibus exemplaribus apparerent, malui illa parenthesi claudere quam omittere, cum incertum sit irrepsisse, quamuis omnino id factum iudicem. Raderus.

QVOD

QVID METVAM) Tetigit eleganter hanc historiam Sidonius Carmin. 9, 57. ubi de Dario sic:

*Qui cum maxima bella concinasset,
Tota & Persidis undique gregata
Pro constitisset arma campo;
Hoc solum perhibetur affectus,
Dormire ut melius liberes hosti.*

Quod fallor, si hæcenus ita intellectum est vulgo. certe præterit Vir Doctiss. cuius solidi existant in id opus commentarii.

4, 13, 25. *RARO ADMODUM*) Hanc lectionem merito suo traducunt Acidal. & Rader. ut intricatam & vix ferendam. Ille vero multa cum violentia, vix tamen verum Curtii sensum deprehendit, quem credo me assequutum esse ex scriptura Vett. Cod. quam inter varias redeimus, verbis etiam proxime verum constitutis: *Raro admodum, admonitu magis amicorum, quam metu discriminis, quod adendum erat; vii solebat munimento corporis. tum quoque sumpto, procoffis &c. quo loco ablativus sumpto eadem forma ad præcedentia refertur, quomodo ommissis, supr. 3, 13, 9. At illi, qui sub oneribus erant, ommissi per metum, capessunt fugam.* Ceterum si amicis ita monentibus parere potuisset, viveret adhuc fortassis & Suecus Alexander. Certissimum autem est, si quando, ut voluntur vices rerum, existant qui veterem armaturam adfuecant ferre, eos quantumvis hostium numerum, nudis corporibus ruentium, ex facili esse propulsiuros.

TAM ALACREM) Sive ex animi sententia: seu vultu ita comparato ad confirmandas spes militum. quam inter artes ducum esse monuimus supra ad 3, 8, 11. & pluribus Gruter. in Tacit. extremo discurrit 27.

ET VULTU) Ita omnes edd. & membranæ. Acidalius contendit legendum esse; *& ex vultu eius*, clarius quidem hic & liquidius. Sed possis ita accipere verba Curtii, ut intelligas; milites conspecto eius vultu, victoriam auguratos esse. Sic apud Hirtium de B. Afric. cap. X. milites Cæsaris nihil solati in præsentia, neque auxilium in suorum consilio animaduvertebant, nisi in ipsius Imperatoris vultu, vigore, mirabilique hilaritate.

AVGVRA BANTVR) Vere Senarius: *Vultus ducis, victoriae augur optimus.* Raderus. Alterius etiam ominis meminit Plut. in vita cap. 54. Calones in duas partes se diuisisse, utriusque ducem fuisse, quorum ii alterum Alexandrum, alterum Darium nominarint. *Hæc ut audiuit Alexander, iussit ipsos duces singulari prælio decernere, Alexandrumque ipse, Darii Philotas armavit. duellum exercitus spectavit, in omen futuri eam rem irabens.* Dimicatum est acriter Alexandro victore. Refert id ex Plut. Camerar. Subcisii 2, 19. adiunctis pluribus eius generis exemplis.

4, 13, 26. *PRORVPTO VALLO*) Ut simul exire versus ordine possent. res longa fuit, si per portarum angustias singuli cogerentur exire. Raderus.

ALIEMQVE DISPONIT) Proderit his Curtianis conferre Diodor. 17, 57. & Arrian. 3, 2, 23.

4, 13, 27. *ARGYRASP.*) At hos demum fecit Alexander in Indiam moturus. Vide Notam ad 8, 5, 4.

4, 13, 28. *ORESTES. LYNCESTESQVE*) Non sunt hæc virorum nomina, sed populorum, qui alias Græca terminatione *Orestæ, Lyncestæque* appellantur. Clarum id ex Diod. 17, 57. De ipsis populis vide Strab. lib. 7. Stephanum; in *Abzæ* qui gentile format *Lyncistæ* per *i.* Plinium 4, 10. & Prolemaum.

PEREGRINI MILITIS) Diodor. Polyperchonta Stymphazorum ducem

ducem facit. Certe si qua in aliare, in acierum descriptione non satis fido Curtio, vel librariis eius.

HPVS AGMINIS) Recte vidit Acidalius hæc nullo modo cohære præcedentibus: deinde illud *princeps* nouo more accipi pro duce: denique *Amyntam* hic nominari, qui tamen ei proelio non interfuerit. Postremum tamen omnium optime ordinasse videtur Loccenius, cuius verba subiicio: Mirum in modum hæc æstant Acidalius & Modius, incerti quid nominis pro *Amynta* reponant, nam illum plane ex hoc censu eiiciunt, & in Macedoniam relegant. Acidalius modo *Menidam*, modo *Stymphicos*, modo nescio quem vel quos substituit Amyntæ, nullo tamen auctore. Mihi pro *Amynta* placet *Simmius*, quem Amyntæ locum supplere iubeo vsque donec alius sese offerat, & sic iubet Arrian. 3, 2, 24. ab hoc Amyntæ Philippi F. (agmen) Huius agminis dux erat *Simmius*, quod *Amyntas* in Macedoniam ad describendum militem missus esset. Miror quomodo sese adeo torqueant Modius & Acidalius, cum hæc plana sint omnia. Confirmat nostram lectionem, quod Polyperchontem & Amyntam in vno ordine se inuicem subsequentes ponit Arrianus, æque ac Curtius. Quamuis hic quoque ferri posset *Amyntas*, si per Modium & Acidalium liceret. Nam cum legatio in Macedoniam ipsi commissa esset, iam dux factus erat sui agminis, vt colligere est ex Arriano. Cum autem in eo esset vt obiret legationem, transfuit agminis sui præfecturam in *Simmiam*, interim nihilominus forte à veteribus Historicis respectu prioris officii in ducum numerum relatus est. Sed malo abesse *Amyntam* in gratiam Acidalii & Modii. Hactenus Loccenii verba: nec alia fere Raderus affert, quam quæ viderat Loccenius.

PHILAGVS BALACROS) Omnia hæc sunt obscurissima, nec mirum si palpamus in his tenebris. At cum idem & alii fecerint, quid vetat, vt & nos tentemus si qua eluctari detur. Nec enim largiar Radero iustam hanc esse scripturam: nec si quædam membranæ sic seruent, reliquas consciscere video. Et Raderus nullam gentem, quod hic oportuit, ostendit Balacrorum nomine notam: nec quam scriptorum eos prodit, si Arrianum 3, 2, 27. excipias, mendosum tamen, nam quod ibi leguntur *οἱ Βάλακροι ἄκροντες*, re ipsa sunt *οἱ Βαλάκρου ἀκροντες*, iaculatores quos dicebat Balacrus: ii inquam ipsi, de quibus mox 3, 3, 4. idem auctor. *οἱ ἐν Βαλάκρου ἄκροντες*, iaculatores quibus Balacrus præerat. Erat autem iste Balacrus Amyntæ filius, præfectus auxiliariis copiis *ἐπὶ τῶν συμμάχων*, hi sunt, quos noster vocat, in societatem nuper adscitos, vt me docet Arrian. 1, 8, 27. eam præfecturam in Phrygia nactus est: vt inde suspicio inceserit, Curtium scripsisse, *Phrygas Balacrus regebat, in soc. nup. adscitos*. Certe hominis hoc nomen esse, non nationis vel ex ipso Curtio constat, qui eum nominat, 4, 5, 13. & 8, 11, 22. Philam Antipatri filiam in matrimonio eius fuisse, ex Antonio Diogene apud Photium Cod. CLXVI. didici, quod alibi vix reperias. nam de Cratere & Demetrio, quibus postea nupsit, exploratum est. Diodor. 17, 57. filium ei tribuit Philippum, eumque proximum à Polyperchonte locum obtinuisse scribit. Qui hæc recogitantem admodum animi dubium facit, annon de illo potius accipiendus sit Curtius, præsertim cum Balacrum in Ægypto fuisse relictum, scribat Arrian. 3, 1, 20. & accedat lectio quorundam Codd. *Philacrus Balacrises regebat*: vt credas scriptum fuisse *Philacrus Balacri*, sic appellato per Curtium homine, & expresso nomine parentis, vt in reliquis lateat vocabulum gentis in fidem adscitæ, quod non expedit, & ineptiarum piget. Sabellicus Enn. 4, 5. mire retulit hæc Curtiana: *Subsidio his esset, inquit, Cenas Orestes, & Lyses: Peregrinum inde agmen sequi, cuius Amyntas erat princeps. Aderant Philagus & Balatros nuper in societatem asciti, & ipsi quidem moderatores*. Est & alius apud Arrian. 2, 3, 2. *Balacrus Nicannus F. Cilicia satrapa*.

Alius

Comment. in Curtium. lib. 4. cap. 13. n. 29. 31. 32. 33. 34. 35. 36.

Alius præterea Nicandri F. Pyrrhi amicus, apud Dionys. sub fin. Excerpt. Valerianor.

4, 13, 29. *MALION*) Græca terminatione, pro *Maliensum*, hos enim equis tum meruisse constat ex Diodoro 18, 11.

4, 13, 31. *CRETENSIBVS*) Nam hos sagittarios optimos fuisse videre est ex auctoribus quos citat Tiraquellus ad Alex. Dies Geniales 6, 22.

4, 13, 32. *VERSATILEM*) Huius verbi vim ipse Curtius exponit, *versatilis acies*, quæ verti & circumagi potest: ubi ubi vsus postulet. Atque ea accedit quidem quam proxime ad *ἐπιφύρομα* de qua, indice Raderus, copiose Ælianus Tactic. cap. 38. & Sixtus Arcerius ad eundem locum. Frontinus 2, 3, 19. de hac ipsa Alexandri acie: *Alexander ad Arbela, cum hostium multitudinem videretur, virtuti autem suorum fideret, aciem in omnem partem spectantem ordinavit, ut circumuenti, undique pugnare possent.*

4, 13, 33. *FALCATOS CURRVS*) Romani aliam rationem aduersus falcatos currus pugnandi habuerunt, ut docet Veget. 3, 24. Front. 2, 3, 17, 18. Macedonas autem primos vsos esse non persuadet Ælianus. Raderus. Locum Æliani non reperio.

4, 13, 34. *NEC TAMEN &c.*) Ita ut singuli militum latius spatium in sua quisque statione occuparent, ne densius & artius comprimerentur & circumuenerentur. c. c. miles, qui prius tres pedes occuparat, sex occupare iussus, manente eodem ordine & numero, in latum & longum, ita fiebat, ut media acies non exhauriretur, sed par vbique esset spatium, quamuis laxius starent. Raderus.

MEDIAM) Modius ediderat *υλισμα*, ex qua voce conicit leg. *inimam* Acidalius.

4, 13, 35. *HÆVD PROCVL ACIE*) Vulgo ab acie legitur, apud Modium *hævd procul aciem*, quod Acidalius lapsum operarum censet, & acie rescribit. Pro scriptura Modiana exempla ex Liuiio lib. 31. Plinio 9, 53. & Curtio ab recentioribus Grammaticis adferuntur, sed testimonia sunt inestabilia. nullus veterum ita locutus, nec Priscianus annotauit, nec vllus priscorum. Dicamus ergo *procul acie*, non *aciem*. Apud Liuium *procul muros*, rescribendum *procul muro*, ut emendatiores codices docent, ut & apud Plinium *procul Neapoli*, non *Neapolim*. Grammatici recentiores etiam huic Curtii locum addunt, & mendum mendo confirmant. Raderus.

4, 13, 36. *MVRICES FERREOS*) Præter ea quæ de muricibus (sive, ut ibi aliquoties scribitur, nescio qua causa, *muricibus*) & tribulis sparsis, item sudibus defixis, Lipsius Poliorc. 5, 3. & 2, 2. de stilis cæcis: item Rittershus. ad ista Saluiani lib. 6. *exercitus pugnaturi ea loca, per quæ venturas hostium turmas sciunt, aut foueis intercidere, aut sudib. præsfigere, aut tribulis infestare dicuntur.* & Steyv. ad Veget. 3, 24. tradunt: addi possunt illa Herodoti 8, 28. de Phocensibus, qui *in saxa urbem Hyampoliam, depressa ingenii fossa, amphoras illic inanes deposuerunt. in quas Theffalorum equi incidentes, crura frægerunt.* Cui simile Dio lib. 40. ex lib. VII. Cæsar. de Gallis ad Alexiam: *conati noctu per munitiones Rom. in urbem peruenire, magnum detrimentum passi sunt. in iis enim locis quæ equitatu accedi poterant, occultas fossas Romani duxerant: defixisque in eas stipulibus, superficie remis texerant, ut aequales reliquo circumposio solo essent: in eas fossas equi virique imprudentes delapsi peribant.* His similes fossas à Peruvianis aduersus Hispanos esse factas, scribit in Hist. del Peru. August. Garate lib. 2. cap. IX. & Barthol. de las casas de crudelit. Hispan. in Ind. Itemque Petro de Ceca Chron. del Peru. 1, 22. Adde eundem Dionem paulo supra, de regulo Britanno qui aduersus Cæsarum Thameis *radum sudibus, parum ex aqua exstantibus, parum infra eam delincentibus,*

ribus, praeiunxit. quarum quidem vestigia Beda 1, 2. scribit suo tempore adhuc ibi visa, infixæ à Cassibelauno: quem etiam ex Cæsare de bell. Gall. 5, 11. & Floro 3, 10, 18. f. nouimus tum imperasse Britannis. quod noto propter citatum Dionis locum. nam in eo pro *ῥοι Σουίδαυ* &c. *ῥοσιδαυροι*, legendum, *Κασσιβέλλαυ*, sic quoque paulum detorto nomine barbaro. De tribulis narrat etiam Emacinus Hist. Sarac 3, 4. Domesticum Rom. qui Halebum anno Hegiræ 351. siue Christiano 951. obsedit, habuisse quatuor milliorum millia rehentia tribulos ferreas, quos in circuitu castrarum suorum collocauerit. Quod autem has insidias à transfuga proditas vitauit Alexander, eadem felicitate vsus est, qua superioris sæculi anno 15. Sultanus Selimes, quando hostis eius Ægyptius tormentis bellicis, ea communiereat itinera, quibus hostis venturus expectabatur. Sed transfuga quidam ex castris ipsius ad Selimem se contulit, eique consilia & insidias hostium detexit. Quibus Selimes cognitis diuerso itinere copias Alcairum duxit. Leunclau. Annal. Turc.

4, 14, 2. **REPREENSOS EX FUGA**) Confer cum his Tacit. Agric. 34, 4. quos quod tandem inuenisti, non resisterunt, sed deprehensi sunt nouissimi, ideo extremo metu corpora defixere in his vestigiis &c. vter ab vtro sumpsit? nec enim, opinor, in idem incidit vterque fortuito: præsertim cum similitudinem Taciti de feris, noster quoque retulerit supra 3, 8, 10. Porro affine est illud Arrian. 1, 5, 23. de mercenariis Persarum ad Granicum: quorum agmen eodem loci ubi consistere iussum erat, suspore potius inopinati euentus, quam certa aliqua ratione se continebat.

QUOD AGROS SVOS PRERENT) Vide Berneggerum ad Justin. II, 6, 1. ubi Alexander hostem petens milites à populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea quæ possessuri venerant. Adde Arr. 3, 4, 7. Nullo enim certiore iudicio, vt vere Alexander hic argumentatur, se prodit obtinendi quæ occupaueris desperatio, quam exactioibus, rapinis atque vastitatibus, quæ edi tum solent maxime, vt à festinantibus: Sic apud Plutarch. Demetrius cap. 8. cum alteram Babylonis arcium, duæ enim erant, occupauisset, & præsidio firmasset, militibus permisso vt quantum possent ex agris prædam agerent, confirmauit Seleuco regnum, quod tanquam alienum infestans, videbatur ipsi concedere. Ceterum Alexander factum illud Persarum callide detorquet in alienam interpretationem. ipse enim satis nouerat, & modo 4, 13, 23. Parmenioni confessus erat, hac ratione Persas vastatione paucorum reliqua conseruatuos esse. Idiplis consilium initio belli dederat Memnon approbante Curtio supra 3, 4, 2. Peccant id ipsum Persæ contra Cyrum minorem, apud Xenoph. *ἄναξ. Γ. Q.* Fabius Dictator bello II. Punico, Liu. 22, 11, 4. Nuper etiam Anno Chr. 1536. *Tedmalei* vii facultatem sui persequendi Osmanicis adimeret, suam ipsemet regionem vastauit, annam omnem corrupit & exussit, subditos suos passim abegit. Leunclau. Annal. Turc. Et anno sequente Franciscus I. Prouinciam ingressus Carolo V. sua vti iussit. Bellai lib. VII. Sic apud Marin. Sanutum in Secret. Fidel. Crucis 3, 13, 8. *Ad Eufraten rediit Gazanus Anno M CCCIII. & inuenit cuncta combusta germina à Soldano: & ideo, ne pabula animalibus deficerent, in Syriam transire non potuit.* Nempe velut exorto magno incendio, ne per continentia ædificia latius grassetur ignis, vel ex ruina remedium quaeritur.

4, 14, 3. **SCYTHÆ**) Nomen id suspectum Acidalio & Radero, quia Scythæ, inquit, satis noti fuerant Macedonibus. Sed idem etiam de Cadusiis possit dici, quorum & ipsorum mentio est apud vetustiores Alexandro scriptores, siquidem hoc ad rem pertineat, & sane dum ait nihil interesse, qui ab his (sic rectius, quam Acidalii ex his) Scythæ appellerentur, non vult etiam ipsa nomina esse incognita, sed gentes quibus ea tribuantur. & quam late patuerit appellatio Scytharum neminem fugit, ideo præcedit, *vana ignotiarum gentium nomina.* vt nomina ipsa non sint ignota, sed gentes quibus

quibus ea induntur: quæ tamen quocunque vocabulo appellentur nihilo meliores sunt futura. Ipsæ, inquit, gentes ignotæ sunt, sed appellantur formidolosæ nominibus Scytharum atque Cadusiorum, quid hoc ad discrimen belli, quomodo appellentur, num ideo fortiores erunt si his vocentur nominibus, quam si quibusvis aliis. Hæc istorum ni fallor, mens est. Quod autem hos populos nominat, verissimam ex Arriano 3, 4, 11. causam assigno: quod eo tempore magna de his gentibus fuerit opinio, apud Asiaticos, eorumque robur haud dubie multum extulerint Persæ. legimus enim ibi fuso iam ad Arbela Darii, rumorem increbuisse, *Darium Alexandro obviam ire statuisse, deuenisse prælii fortunam experiri velle, Scythas enim & Cadusios ei auxilio venire.*

QVOD IGNOTI ESSENT) Bene sic ratiocinatur Macedo, solent enim viri fortes, Virg. Æn. 6, 806.

virtutem extendere factis.

& hercle raro nobilissimi in ipsis penetrationibus suis sunt, ut de se iactant Britanni in Agric. Taciti 30, 3. sed fere cum nomine dominatum quoque protulerunt. Accidit tamen, in armata quidem virtute perraro, in aliis frequentius, ut alii habeant famam, alii mercantur: & quidam non magis, quam nobiles sunt, ut loquitur Seneca de benef. 3, 28, 2. Sic in libris antiquæ sapientiæ legitimæ, Iustiniano in §§. 17. constitutionum de Confirm. Dig. attestante, multi fuerant & ipsis eruditissimis hominibus incogniti.

4, 14, 5. SAXA LIBRARE) Qua de causa iactus eorum non admodum longe pertingebat, multumque superabant, qui plumbeas glandes iaculabantur. Vide Briffon. de regno Pers. lib. 3. pag. 297.

IVSTA ARMA) Quorum momentum attigimus supra ad 4, 9, 2.

ILLINC PLURES STARE) Hoc sic expressit Iustinus 11, 13, 10. Darii maiorem turbam hominum esse, rivum sibi. Vbi vide.

4, 14, 6. NEC POSTVLARE SE) Omnibus magnis Inpp. ræ potius quam verba cordi fiteri, ut Scipioni apud Liuium 28, 27, 1. & apud eundem 28, 40, 7. Fabio Maximo, Annibal, Dione teste in Excerpt. Valer. militibus (ὅτι ὅταν ἰσθλαίῃ, ἀλλὰ οὐκ ἰσχυροὶ ἐπιγίγνται, πάντ' ἔσα ἀπὸ τῆς παρ' αὐτῶν πρῶτ' ἐπιπορεύουσι.) similem se præstabat non in victis modo, sed etiam in periculis: primus tolerando, quæ ab ipsis postularet. Hinc ergo maxime solebant hortari suos: ut & Valerius Cos. apud Liu. 7, 52. II. Facta mea, non dicte vos milites, inquit, sequi volo: nec disciplinam modo, sed etiam exemplum à me petere. & Iulianus apud Marcellin. 23, 14. Adoro vobis adiuventum numinis sempiterni Imperator, & antesignanus, & confirmalis. Philippus apud Liu. 31, 24, 3. se intuentem pugnarent. Andronicus apud Nicetam lib. 2. Me sequimini paratum una vobiscum perpeti, quicquid fors dederit. Neque enim committam, ut quisquam dicat, Andronicum solertem esse ad verba facienda, & acuendos militum animos: sed ducentem ignavum, & vltiscendi hostis rudem. Imo & in prima acie stabo, ut decebit, & extremum agmen claudam, vbi oportuerit. Qualem quidem hortationem perspicuum est altissime penetrare militares animos. nam etiam in aliis deliberationibus, multo magis in talibus, ipse qui suadet considerandus est, adficiatne consilio periculum suum. Mutianus apud Tacit. H. 2, 76, 2. Sed & secundum Horatium

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Vnde diuine Chrysofostomus in illa Act. Apost. 1, 1. ὁ ἡγεῖται Ἰησοῦς ποιῆτε ὑμῶν διδασκαλίας: Οὐδὲν διδασκαλίας ψυχραῖτες ἐν λόγοις φιλοσοφῶντ' ἑαυτοῦ. τῆτο δὲ ἡ διδασκαλίας, ἀλλ' ὑποκειτῆ. Nihil doctore frigidius, qui verbis dumtaxat philosophatur: Neque enim hoc doctore est, sed histrionis. Onofander tamen cap. 33. Strategici non absurde anonet, hæcenus ostentare debere Imperatorem militibus auidè se & alacriter pericula suscipiturum, ut eorum hoc modo animos prouocet; sed ipse vix in certamen veniat &c. Eam

litam optime componere videtur Imp. Constantius hoc moderamen inculcans Iuliano Cæs. apud Marcellin. 15, 21. *Si hostibus congregati sit necesse, fixo gradu consistere inter signiferos ipsos, audendi in tempore consideratis horiator, pugnautes accendens præcindo curatissime.* Vide supra ad 3, 2, 1. & infra ad 7, 3, 17.

PRO SE) Hæc mutat Acidalius in *proptus*, expuncto *spondere*. Mihi nec lectio satis placet, nec correctio, illam tamen explicem, sibi nihil deponere præter gloriam ex vulneribus, quæ propter illam non sit refugiturus. & iuuent sequentia. Idem autem animi statim in pueritia habuisse memoratur. nam patri Philippo *hasta femur in Triballis transfixo, cum is evitato mortis periculo claudicationem iniquius ferret, Bono animo es pater mi, inquit, ac palam progredere et ad singulos gressus virtutis tuæ recorderis.* Plutarch. de fort. Alex. 2, 13. Multa in hunc sensum congescerunt Sauaro ad illa Sidorii Carm. 23, 75.

*in corpore fortium virorum
Laus est amplior, amplior cicatrix.*

& Dempster. in antiqu. Rosini 10, 10. Confer mores Tarquini Prisci descriptos à Dione in Excerptis Valcl. pag. 578.

4, 14, 7. *VNDE FUGERE NON POSSENT*) Quantum sit ad fortiter pugnandum stimulus, necessitas atque desperatio, supra ad 3, 5, 7. nonnihil innuimus. Eo loco dictis adde, si placet, Forstner. in Tacit. 2, 15, 5. Thucyd. 6, 11, 17. Polyb. 15, 10. Liu. 30, 32, 3. & 21, 44, 9. Tacit. 1, 67, 2. & Viridung. ad Tacit. Agric. 33, 9.

4, 14, 9. *OCEANVS*) Indicus ad quem demum penetrauit Alex. infra 9, 9, 1. quemque hodie nauigant quotidie Lusitani & Hispani, Bataui, Britanni, multo longius progressi, quam Alex. qui auream Chersonesum, seu Malacam, Molucas & Japonas & Sinas nunquam vel vidit, vel auditione perceperit. Raderus. Eodem loco pro *domini*, malim *dominis*.

4, 14, 11. *CONIUGES ET LIBERI*) Xenophon *paud.* 4. vbi in pugna cum Creso tradit fuisse intercepta carpenta cum præstantissimis mulieribus, addit: *Nam Asiatici cum expeditiones instituunt, sic eas hodieque suscipiunt, et res maximi pretij secum sonant.* Aiunt enim, se pugnandi audiores esse, quum ea res adsint, quas sibi carissimas habent. Forte ex veteri instituto id fecerint, postquam Perfarum aciem duce Cyro trepidantem, seminarum interuentus restituit. Iustit. 1, 6, 14. Similia de maioribus nostris memorat Tacitus Germ. cap. 7. & 8. Brissonium vide de regno Pers. lib. 3. p. 312. Maximum Tyr. Dissert. XIV.

4, 14, 12. *LOCVM*) Hoc enim vel præcipue ad curam ducis pertinere expertus erat malo suo Darius. Vere Vegetius 3, 13. *Bonum ducem conuenit nosse magnam partem victoria ipsius locum, in quo dimicandum est, possidere.* Et similia præcipit Onofander strateg. cap. XXXI. Ergo Ciuilis apud Tacit. H. 5, 17, 3. similiter hortatur suos; *Qua prouideri astu ducis oportuerit, prouidisse: campos madentes, & ipsi gnauos, paludes hostibus noxias &c.* Adde Florus 2, 6, 16. n. Sallust. Iug. 49, 3. & Cæsar. de bell. Gall. 3, 23. ibi: *loca capere, item 7, 52. exposuit, quid iniquitas loci posset, quid ipse ad Auaricum sensisset &c.* de bel. Ciu. 3, 73. in quo mendum tollo, certe indico; *quod esset acceptum detrimenti, eius (fortuna) iuri potius, quam sua culpa debere tribui: locum se tum ad dimicandum dedisse &c.* Scribam: *locum se aptum (aut tation) ad dim. legisse.* Adde supplementa mea Liu. 8, 23. vbi de Xanthippo & Regulo.

4, 14, 13. *PRIMUM IMPETVM*) Quem & Germanis tribuunt Tacit. G. 4, 2. Catos tamen excipiens. Ibid. 30, 3. & Seneca de ira 1, 11. cum Floro 3, 3, 5. & imprimis Gallis Liuus 10, 28, 4. & ceteri. Quin & secundum Iustit. 41, 2, 8. Parthi intolerantior forent, si, quantum his impetus est, sic tanta & perseverantia esset.

AMISSO

AMISSO ACULEO) Aristoteles de hist. animal. 3, 12. testatur, apiculam si percutiat & infigat aculeum alteri, vel illi euellatur, mori: cui Menander accinit:

Κίντρον γὰρ τὸ πικρὸν καὶ ἐκ κλάδων ἐμμεπέυσον
Κίντρον δὲ ζώητι Φίγη θνατόντιτε μάλορα.

Alii negant mori, sed torpere, & fucos fieri: Plinium 11, 17. consule. Raderus. Atque hanc opinionem præter Curtium, amplecti videtur Liviùs 23, 42, 4. eodem simili vtens, & hinc absque dubitatione corrigendus: *eo ad unum modum iectum vigenem, velut iaculo emisso torpere, pro velut iaculo, inquam, scribe veluti aculeo.*

4, 14, 14. **NAM VLTIMI**) Oratorium videatur hoc, & imprudenti Curtio excidisse, dum ingenio indulget in oratione fingenda. Sane suspectum ea dubitatio facit, qui Darius scire potuerit de ordinibus auersis. Bonis enim oculis & vix humanis necesse est fuisse, qui rotam aciem visu permetiretur, & ad vltimos ordines ita penetraret, vt discrimina etiam agminum & positus eorum peruideret. Nisi si à transiugis accepisse credemus, quod solum excusando Curtio dici possit. Ac in eadem plane causa superius etiam illud est 4, 13, 13. *adhuc lymphatos ferri agigque.* Dubites enim & ibi, vnde idem tam cito de formidine hostium cognouerit. Sed esto apud transfugas & exploratores Curtio perfugium. Ita tamen omnia debebant temperari, vt nihil nisi verisimile dicatur: nihil admitatur, quod vel minimam excitare suspicionem queat dubiæ veritatis. Acidalius.

4, 14, 15. **BELLO VICERIMVS**) Hanc sententiam Alexandro tribuit Modius, ad illa Liviù 9, 19, 10. *prælio victus Alexander, bello victus esset.* Item alius Vir sane doctus in notis Polit. ad Tacit. 2, 21. tanquam Curtius id hoc libro prodidisset, quod adnotare placuit propter duplex genus hominum: quorum alii leues huiusmodi hallucinationes ingenti fastu atque acerbitate exagitare solent, humanitatis oblitus; alii contra ab eiusmodi viris prolata, nulla infirmitatis humanæ memoria, ne examinata quidem, statim arripiunt, deinde vulgant: vnde secundissima fere errorum seges in his aruis.

4, 14, 16. **IMPLICATOS ERGO**) Supra ad 3, 3, 27. pleniorẽ ali- quanto huius reitractionem hic promisimus. Ergo sciendum est nimiam impedimentorum multitudinem, necessario maxima comitari incommoda. quæ res quia adhuc hodie sine cura habetur, esse potest initium grauissimæ calamitatis. Sed quoniam exemplis amplius creditur quam rationibus; ea potius proponemus; nam & iis penitus insunt causæ, & quando euentibus coniunctæ sunt efficacius persuadent. Ergo apud nostrum infra 6, 6, 15. Alexander impedimentis ignem subdidit, quippe futuris moram agminum itinerumque. Nouerat enim patrem suum Philippum, cum præda ex Scythia redeuntem à Tribalibus opportuna loca insidentibus pene cæsum, certe grauius vulneratum fuisse. Nouerat, quid ipsi accidisset supra 4, 9, 19. quando in transitu Tigris, dum sua quisque spolia, amnis impetu prouoluta, consequi studet, maior inter ipsos quam cum amne oria luctatio est. Nouerat se ipsum contemnendo sarcinarum damnum, summam rerum tenuisse, supra 4, 15, 7. magno consilio, vt iudicat noster 4, 16, 28. Vide Iustin. 9, 3, 2. & Plutarch. de fort. Alex. 1, 13. Atque simile aliquid diu post accidit Manlio exercitum ex Gallogræcorum bello reducenti, in iisdem fere locis, in quibus & Philippus periclitatus fuerat: nam latrunculos Thracas incidens, pene cæsus, fugatus, exutus impedimentis est. Liu. 38, 40, 6. iuncto 38, 46, 5. Atminius insidiatus Cæcinæ locis opportunis ante captis non statim prorupit, sed vt hasere cæno fossisque impedimenta, turbati circum milites; incertus signorum ordo; neque tali in tempore, sibi quisque properus, & lentis aduersum imperia aures; irrumperẽ Germanos iubet. Tacit. 3,

cit. 1, 65, 4. est enim ut apud eundem 2, 5, 4. recte asserat Germanicus longum impedimentorum agmen opportunum ad insidias, defensionibus iniquum. Caesar. bel. Gal. 7, 66. *relictis impedimentis, sua salutis consulam.* Annibal Alpes maximo cum periculo transiit, vide Liu. 21, 33. quamquam impedimentorum magnam partem in Hispania reliquisset. Sic enim Liu. 21, 60, 7. *omnibus fere charis rebus (ne grauius impedimenta ferentibus essent) circa (scribo circa) Pyrenaeum relictis.* Eumenes quem paucissimis ducibus postpono, cum videret suos se ire implicitum impedimentis hostium, quorum diripiendorum consilium ceperant: cum apud ipsos monendo parum proficeret; clam misit ad hostes, ut impedimenta sua tuerentur, hortatus, eoque astu praue nit exitiale suorum lucrum. Polyæn. 4, 8, 5. Plutarch. Eum. cap. 17. Sed hæc indigitasse sufficiat, cum in omnibus fere antiquis atque recentibus historiis, plures occurrant pugnae, ob impedimenta male pugnata. Quin & ipsa nominis notio praefert, quid ea res habeat incommodi. Sane ad usum quotidianum sobria & frugali sarcinarum copia maxime opus est: praesertim in hostico, aut omnium rerum sterili solo. Inde merito veritus est Annibal solers Imperator, si quis alius, ne exitum impedimentis exercitum nequicquam inuolutionem traxisset. Liu. 21, 33, 9.

4, 14, 17. *NON CORPORA*) Macedones omnes bellis prioribus attritos, praesentem Alexandri militem peregrinum esse, non Macedonicum. Raderus.

IN PAUCITATE) Eundem in sensum Dio lib. 40. Galli ob abundantiam suorum ne sentiebant quidem si quos amisissent: contra Romani, quorum & ante numerus non ita magnus fuerat, & tunc subinde idem decredebant, facile obsidione coercerentur. Idem vult Tacit. H. 4, 28, 7. paucis ut solet verbis: *superante multitudine, & facili damno.* Liu. 2, 64, 5. *Romani, quia paucitas damno sentiendi propior erat, gradum reuulissent &c.* Idque eleganti similitudine demonstrat 22, 8, 3. *Ut in affectu corpore quamuis leuis causa magis quam valido grauior sentitur: ita quum paucis & inualidis quodcumque aduersi incidit, non rerum magnitudine, sed viribus extenuatis, quae nihil quod grauius pati possunt, asstimandum est.* Sic Marcellin. 14, 11. *ve quo egerim corpus quassari uitam lenibus solet offensus, ita &c.* Aeneas Silius cap. 5. de Europa, in clade Varnensi: *illud exploratum est, longe plures ex Thracarum acie cecidisse, ceterum pro numero copiarum longo maius damnum Christianis illatum, ut sic (exemplo Spartanorum in Iustino 2, 11, 18.) non victi, sed vinculo fatigati, succubuerint.*

4, 14, 18. *VNUM ANIMAL*) Liu. 9, 18, 7, de eodem Alex. Quotlibet magnitudo hominis concipiatur animo, vnus tamen ea magnitudo hominis erit. Animal per contemptum appellat Darius: sed hircus iste Graecus, arietem Perdam in terram dicerem hircanum, si fas; Curtius, arietanum, dixit. Raderus.

QUAM SVA VIRTUTE) Id inculcare solent callidi Imperatores, ut eo alacrius fortunam denuo tentent victi. Quousque enim nostra culpa cladem nobis accidisse credimus, remedium aut cautelam in posterum itidem in nostra potestate sita esse opinamur. Sic apud Tacit. Agric. 32, 2. *Nosstris illi dissensionibus & discordiis clari, vixia hostium in gloriam exercitus sui verunt.* Sic H. 2, 76, 7. *Ne Othonem quidem ducis arte, aut exercitus vi, sed praepropera ipsius desperatione victum.* Ergo Agric. 27, 3. *Britanni non virtute sed occasione & arte ducis se victos rati, nihil ex arrogancia remittere, quo minus iuuentutem armarent &c.* Syphax apud Liu. 30, 4, 8. *Scire incendio, non praebio cladem acceptam, eum bello inferiorem esse, qui armis vincatur.* Sic Vercingetorix consolatur suos, Auarico amisso: *ne se admodum animo demitterent, neu perturbarentur incommodo, non virtute neque acie vicisse Romanos, sed artificio quodam, & scientia oppugnationis, cuius rei fuerint ipsi imperii.* Caes. de bell. Gal. 7, 29. Contra ubi confessio imbecillitatis semel expressa est hosti, ut nulla aduersarii praerogatiua victus, nesciat infor-

tunij sui culpam, in quamvis aliam rem, quam suamet infirmitatem conferre, non cogitabit amplius de resistendo, sed libenter imperata faciet. exemplo Pori, infra 8, 14, 42. Carthaginenses tum demum bona fide pacem orauerunt, postquam Annibal fessus in curia est, non prolio modo se, sed bello victum: nec spem salutis alibi quam in pace imperanda esse. Liu. 30, 35, 8. Nobiliter apud eundem 42, 47, 9. melior pars tenatus: Eius demum animus in perpetuum vincit, cui confessio expressa sit, se neque arte, neque casu, sed collatis cominus viribus insto ac pio bello esse superatum. Quod expressum sentio ex Polyb. 13, 1. qui Achæis suis id tribuit. Quibus concinit & Claudianus in VI. Consul. Honorii vers. 248.

— — — nulla est victoria maior,

Quam que confessos animo quoque subiugat hostes.

Atque ideo Parmenionis consilium à Rege spreto Arrianus 3, 2, 13. putat: ne victorursum Dario, clancularia nocturna que à suis irruptio facta, in cassia esset quo minus Darius confiteretur, se pariter & milites suos Alexandro & Macedonibus bellica virtute inferiores fuisse. Vide Buchanani Hist. Scot. pag. 210. f.

4, 14, 19. *MVTARILES VICES RERVM*) Ergo ut sapienter monet Seneca Thyeste 3, 3, 70.

Nemo confidat nimium secundis. Willerm. Tyrius histor. Hierosol.

1, 12. Ignorat mortalitatis infirmitas quid sibi pariat dies. Laberius apud Agell.

Non possunt primi esse omnes omni tempore.

Summum ad gradum quem claritatis veneris,

Consistes aere: & citius, quam ascendas, decides.

Bene Tiberius apud Tacit. 1, 72, 2. cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus fueris, tanto se magis in lubrico. Exemplum notat idem Tacit. H. 2, 12, 1.

4, 14, 20. *SECUNDO CVRSV*) Haud dubie nec enim aliter intra tempus istud tam immensam potentiam comparassent, nihil enim ad rem, si interim regum quidam priuatim infelices, vel etiam cum modica imperii clade.

CCXXX ANNOS) Non tamen ultra ducentos annos regium hoc imperium stetit, Dionys. Halicarn. lib. 1. scribit. Curtio consentiens D. Hieron. ad Daniel. cap. IX. (vbi tamen aliorum diuersa computatio) continua XIV. regum serie regnatum in Perside per CCXXX. annos, notat. At Strabo lib. XV. permixtis Persarum Macedonumque temporibus, Imperii illius annos paulo longius profert. Clemens vero Alexandrinus lib. 1. Stromat. accuratius subductis temporum rationibus, summam efficit annorum CCXXXV. In quo & variari inter alios quoque video. Nam D. Augustin. de Ciuit. DEI 12, 10. annos colligit CCXXXIII. Sulpicius autem Seuerus lib. 2. sacrae histor. CCL. Est & inter Constantinum Manassem, & Georg. Cedrenum, non parua dissensio: quorum hic, in suis Annalibus, non nisi CCXIV. annos Persarum imperio adscribit: ille τὴν περσικὴν βασιλείαν ἐφ' ὅλης παρατείνασαι ἕως τετρακοσίου, ait. A quibus etiam discedens Agathias lib. 2. annos CCXVIII. Persarum Monarchiæ tribuit. Brissonius pr. lib. 1. de regno Persico.

4, 14, 21. *IMPERIVM*) Vniuersalis imperii gens ita capax non est, ut illud teneat absque certamine, & proinde periculo: cum ut res, qua nulla vulgo putatur beator, à multis ambiri appetique soleat. Nolite ergo mirari, si fortuna suo ingenio instabilis, audaciam Macedonum haftenus iuuat, ut imperium hoc concutiant. ad summam tamen nos obtinebimus. Hanc Darii sententiam fuisse vult Curtius.

4, 14, 22. *REGVM INSTAR*) Quippe opulentis prouinciis cum amplissima potestate praefectos. Adde infra ad 5, 1, 37. voce regibus.

lib. 4. c. 14. n. 23. 24. 25. 26. & c. 15. n. 1. Comment. in Curtium.

4, 14, 23. *OMNES*) In Bong. fuit; omnes hos, quæ res facit ut sic ab auctore concepta credam ista: restituere mihi pignora, pro q. m. non recusos; parentem, liberos, nam con. in i. c. amisi. Credite nunc omnes hos &c.

FASTIDIUNT) Malim, fastidiant.

4, 14, 24. *ÆTERNVM QVE IGNEM*) De quo prolixè Briffon. lib. 2. pag. 164. & supra ad 3, 3, 9. Viues in Augustin. Ciu. DEI 16, 16. Æternum ignem habuerunt passim gentiles, omnes ad imitationem Hebræorum; apud quos ex præscripto diuino perpetuus ignis alebatur. Vide cruditissimum opus Cunæi de rep. Hebr. 2, 13. Proxime ad morem Perficum Spartani, quorum Rex in expeditionem proficiscens, primum domi adhuc sacrum Ioui ductori, & adiunctis ei diis facit, ac si litatum illic fuerit, ignifer sine focalis sublata ab ara igne, ad regionis fines præcedit, ubi Rex Ioui adineruæque rursus sacrificat. Vbi diis hinc litatum amobus est, tum deinde limites regionis transit. Atque ab his sacris sublatus ignis præferitur, & nunquam extinguitur, sequenti omni hostiarum genere. Xenoph. in Repl. Lacedæm. Sed & aliis Græcis hunc fuisse morem ex Herodoto 8, 6. tibi persuadere possis. id est ἡ μὲν πρὸς πρὸς ἰοῦν δόξα, ἐμφυζήσασθαι ἀειζωνῶν, quum tamen, ut quidem illi consilium inibant, ne igniferum quidem fuga superesse oporteret. Quid sit tamen explices τὸ αἰείων δόξα, ipsorum verbo, solet enim hic auctor ostentare barbaricorum rituum, verborum, atque adeo prouerbiorum notitiam. ut hoc ita adagii vice apud eos iactatum fuerit, ne ignifer quidem euasit. de copiis occisione casis. Nec enim absurdum est conuicere igniferis istis ob reuerentiam numinum parci consueuisse: & propterea quoties ipsi quoque interfecti narrarentur, intellectum omnes hostes ad interuentionem fuisse casos. Videmus igitur homines istos qui ignem præferabant πρὸς ἰοῦν à Græcis fuisse appellatos, sic enim & in adducto Xenophontis loco vocantur. Sic & triremes quæ Græcum ignem portabant, πρὸς ἰοῦν vocantur à Niceta lib. II. de Imperio Manuelis.

4, 14, 25. *QUAM GLORIAM*) Idem inculcauerat suis Xerxes apud Herod. 7, 53. Viri præstantes existatis, ne res hæc hactenus gestas à Persis magnas præclarasque dedecoresis. Hoc & in prouerbium abiisse discimus ex Polybio 154. Φυλάξαι τὸ πλὴν παρουσίας, παρὶ τῶν δὲ κέρματα ἕρπον. ut veteri verbo dicitur, maiorum exempla tueri. Sic Philippus hortatur suos apud Iustin. 30, 4, 6. & 13.

IN DEXTRIS VESTRIS) Sic Ælian. Hist. Var. II, 9. Sallust. Cat. 58, 10. meminereis, vos diuitias, decus, gloriam, præterea libertatem, atque patriam in dextris vestris portare. Simile his est istud ex Liu. 21, 41, 17. Vnusquisque se non corpus solum, sed coniungem ac liberos paruos armis protegere putet. nec domesticas solum ageret curas, sed identidem hoc animo reputet, nostras nunc intueri manus Senatuum Populorumque Romanum &c.

QUISQVE CONTEMPSERIT) Sallust. Iug. 87, 3. Videre fugientes capi, aut occidi fortissimum quonque tutissimum. Item Cat. 58, 9. semper in prælio his maximum periculum esse, qui maxime timent. Liuus 22, 5, 2. quo timoris minus, eo minus ferme periculi esse.

4, 14, 26. *CERRVM VEHOR*) Vide supra ad 3, 11, 7. & infra ad 5, 12, 16.

FORTITVDINIS EXEMPLVM) Nam vtraque acie ipse quoque depugnasse legitur, apud nostrum, ex quo Briffon. lib. 3. pag. 340. notat sua ad tempora respexisse Marcellinum 19, 15. cum sic scriberet: Rex enim ipse Persarum, qui nunquam adesse certaminibus cogitur, his turbinum infortunium percitus, nouo & nusquam antea cognito more, præliatoris militis ritu, proficiscitur in confertos.

4, 15, 1. *VT ET DEMONSTRATVM*) Sic edidi locum, adiutus excerptis Bongarf. Codicum: quæ verissima & aptissima est lectio. Pessime omnes alii: ut est demonstr. à transf. cum insid. &c.

LEVVM

LÆVVM CORNV) Supra ad 3, 9, 4. notauimus Persarum ex more regem mediam aciem tenuisse. Quod si læuum cornu hic rexit, eo accidit quod Curtius totam aciem non in tres partes, sed duas tantum dispersit, reperit eum propiorem fuisse læuæ. Possit etiam extra ordinem in id transgressus videri ea causa, quod Alexandrum in dextro pugnaturum esse compererat. Sic contra Veientes, tanquam aciores res hostes, in dextro cornu collocatos, constitit Tullus in sinistro suo, Metio in dextra parte Fidenatibus opposito. Liu. 1, 27, 5.

AGMEN OBLIQVVM) Polyæn. 4, 3, 17. ἐπι δεξιῶν παρὰ δεξιῶν ἀγλαθῶν. hoc est, obliquato in latus dextrum agmine sequi se iussit: non ut reddidit interpretæ uelut iussit sequi.

4, 15, 2. **A LATERE)** Sic edidit Modius ad stipulantibus etiam MSS. nec sane superuacua sunt hæc duo uocabula: ideo postliminio reducimur.

4, 15, 3. **SIGNO DATO)** Persarum usus inuenit, quomodo quod solus dux uile iudicasset, per signa totus agnosceret & sequeretur exercitus. Briffon. lib. 3. p. 343. ubi signa ista diuidit in uocalia, semiuocalia, & muta, quorum singula deinceps latius exsequitur.

4, 15, 4. **LACERARE)** Arrian. 3, 3, 4. nullum effectum habuisse currus istos asserit: Diodor. 17, 58. fere cum nostro consentit, circa prima signa terrorem atque damnum intulisse, à phalange fuisse elusos, quod ait noster infra 4, 15, 14. crudele porro fati genus, quod intulerint quibus inciderunt, apud eundem Diodor. & nostrum hic, & mox 4, 15, 17. describitur. Quo pertinet Plutarchi Artaxerxes cap. 8. qui ante suam phalangem Græcæ aciei opposuit falcatorum curruum robustissimum quemque, ut nimirum priusquam manus confererentur, ut impetus eorum Græcos ordines dissiparet.

4, 15, 5. **MILLE EQVIT.)** Imo tribus millibus, secundum Diodor. 17, 59. & colligi potest ex nostro infra 4, 15, 12. maiorem aliquanto numerum fuisse.

4, 15, 7. **ABI, VNCTIA)** Valde laudat hoc consilium Alexandri Curtius infra 4, 16, 28. apud Plutarch. cap. 59. vehementer exagitur Parmenio, quod impedimentorum causa turbaretur in conflictu. Raderus. Adde Polyæn. 4, 3, 6. Sic apud Liu. 8, 38, 17. in pari causa A. Cornelius Aruina: Sine modo, inquit, sese prædæ præpediant &c. & Plutarchi Eumenes cap. 32. suos argyraspidas cordate monet, non in impedimentis, sed in armis esse uictoriam. Pertinent huc quæcunque de prædæ ante uictoriam non persequenda, de præceptis prudentium, & magnis utramque in partem exemplis, passim monent eruditi. Affine dictum est Catonis apud Plutarch. cap. 19. qui, Celtiberis in auxilium uocatis, cum illi ducenta talenta mercedis nomine poscerent; ceterique Romani id aspernarentur: nihil esse mali affirmavit. uictoria enim parta, non de suo, sed de hostilibus bonis mercedem eis soluturum: sin secus euenisset, neque qui poscerent superfluos, neque inde exigentes.

4, 15, 8. **PHILIPPO PATRE)** Oblitus hic est Curtius Alexandro non amplius Philippum fuisse patrem; sed Hammonem.

4, 15, 9. **CAPTIVI)** Confer Arrian. lib. III. duobus locis, ubi nimirum Alexandri consultationem ante prælium, & ubi prælium ipsum describit.

4, 15, 11. **IN EODEM)** siue ad animum, siue ad marem referas, dura constructio est. Si nihil excedit, quod magis credo, tentem; eadem qua antea fuit, perseverauit.

4, 15, 12. **AMYNTAS)** Modius Menidam substituit, approbante Acidalio & Radero. & certe Menidam eo in prælio vulneratum fuisse discimus mox 4, 26, 32. sed quando Amyntam omnes libri præferunt, nihil hic mutandum censuimus.

quippe ex multis qui tum eo nomine vocari potuerunt, etiam si vnum alterumue huic pugnae non interfuisse probemus, qui excludemus ceteros. de *Amynta* disputatum etiam supra ad 4, 13, 28.

4, 15, 15. *VALLO SIMILIS ACIES*) Sic apud antiquos Murus dicebatur pedestris exercitus Veget. 1, 20.

4, 15, 18. *MISSI*) Ego cum Bong. hanc vocem expunxerim.

4, 15, 19. *IVBET*) Admodum velim exesse hanc vocem.

4, 15, 20. *AD OPPRIMENDAM*) Acidalius legebat, ad obtinenda, quod iam alii oppressissent, id est, inuasissent: ego mutandi recepta causam hic non video. utique enim hi quoque opprimendis impedimentis abfecerant, cum ii qui prius id egerant, tenendo proposito impares essent. *opprimere* enim non tantum est inuadere, sed etiam effectu conatus potiri.

4, 15, 24. *ANTE OCVLOS*) Quam enim id accendat virtutem militum, per spem, metum atque pudorem, tetigimus paululum supra ad 3, 6, 3. Adde notitiam 3, 11, 9. *Arrian. lib. IV. vbi de Aorno petra. Pulchre Virgil. Aen. 9, 70.*

Tum vero incumbunt: veget. praesentia Turpi.

Notauit Herodot. 8, 86. in pugna ad Salaminem barbaros exiisse longe seipsis praestantiores, *Xerxem reformidantes, quod ab eo se singuli conspici arbitrabantur.* Item ad Thermopylas acriter ab iis pugnatum fuisse scribit Diodor. 11, 7. *dum virtutis inspectorem & testem habent regem ipsum.* Monet Imp. Constantius Iulianum Caes. prudentissimae, apud Ammian. 15, 21. *vt ipse necessitate exigente interit praelii; turbatos subsidii fulcens, modeste increpans desides, verissimus testis adfuturus industriis & ignavis.* Apud Sallust. Jug. 74, 4. *qua in parte rex pugnae adfuit, ibi aliquamdiu certatum: ceteri omnes eius milites primo congressu pulsati fugatique.* Liuius 31, 37, 4. *eo quoque superiores Macedones erant, quod & rex ipse hortator aderat &c.* Obseruat idem Cominaeus auctor sane prudens lib. i. *Comment. in conflictu Caroli Burgundi cum Ludou. XI. Erasmus numero superiores, veruntamen Regis praesentia magnum suis attulit momentum, quando militem, & praesertim equites, ad virtutem cohortabatur. nam alioqui crederem omnes fuisse praecipites in fugam abiuros.* Magnificum simul & elegans est apophthegma siue maioris, siue minoris Antigoni, quod recenset Plutarch. in Pelopida cap. III. & apophth. cap. 48. *Naturali praelio cum Ptolemaei legatis congressurus, dicente gubernatore multo plures numero esse hostium naues. Me vero, inquit, ipsam praesentem quam multus comparas? Quapropter, licet alias ob causas exitiale danti, tamen bonum & prudens fuit consilium Sinanis, cum a Persis cladem accepissent Muratis copiae: quando Imperatori, qui Constantinopoli remanserat, Vi his rebus, inquit, obuiam eundo remedium inueniatur, Scacho Scaechus opponendus erit. Quibus verbis innuere volebat, aduersus regem, regis opus esse opera: planeque necessario requiri ad obtinendam de hoste victoriam, vt ipse Sultanus Murates, dux belli aduersus Muchemetem Persarum regem proficisceretur.* Leunclau. in suppl. Annal. Turcic. ad ann. 1583.

4, 15, 26. *AQVILAM*) Seneca Natur. quaest. 2, 32. *Aquila hic homo datus est, vt magnarum rerum faceret auspicia.* Exempla plura collegit Alexander dict. genial. 5, 13. Sidonius Carm. 2, 127.

*Multos cinxerunt aquila, subitumque per orbem
Lusst venturas famularix penna coronas.*

Vbi doctissimum Sauaronem consule.

4, 15, 27. *MONSTRAVIT*) Sciens gratum id Alexandro fore. nam & ipse, cum ab aruspiciibus cognouisset, deos omnia fausta portendere, circumferri hostias iussit, & militibus ob oculos demonstrare, vt non solum ex auditione, rerum etiam ex aspectu spem bonam de periculo haberent. Polyæn. 4, 3, 14.

4, 15, 28.

4. 15. 28. *HASTA TRANSFIXVS*) Ab ipſo Alexandro, vt auctor eſt Diodorus 17. 60. *Quumque Imperator Imperatorem infeſto animo petiſſet, miſſo in Darium iaculo Alexander, ipſum quidem non contingit, ſed aurigam illi adſiſtentem feriens proſternit.* Rader. Memorabile eſt quod reperio in Epitome temporum Græca, quam editio- ni ſua Eufebianaſe ſubiecit Magn. Scaliger in Olymp. 319. Coſſ. Ioanne Scythopolita, & Paulino: *Ἐπὶ τῶν τῶν ὑπὸ τῶν Ἰππικῶν ἀρμύνης ἰτέριζε (de Anaſtaſio ſermo eſt) τὸ Δαρεζῶν ὄντι τῆς Μιſοποταμίας μίζα πᾶνυ καὶ ὄχρῶν, κέμενοι μίſου πῶν ὄρων Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, καὶ ἰποῖησι ἐν αὐτῷ δημοσία λυτῆς β. καὶ οὐκ ἀλλοίως, καὶ ἐμβό- λης καὶ ὄρει εἰς δὲ τῆς οἴτα, καὶ κίſτρας ὑδάτων. τὸ δ' αὐτὸ χρεῖον διὰ τῆς λίξη- ται κληθῆναι Δῶρα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνου, διότι Δαρεζῶν τὴ βασιλεῖα Περσῶν, ὁ αὐτὸς Ἀλεξάνδρου ἐκεῖ δὲραῖ ἐκρεσεῖ ὄρει καὶ τὸ ὄνομα ἐξῆ μίξρι ὕν.* Quæ quia vitiiſ non carent, priuſ vt poterimus emaculata, Latine reddemus. Deprauatum au- tem loci nomen eſt τὸ Δαρεζῶν ὄντι ἔ. c. μίζα πᾶνυ, in quibus nulla neque conſtructio eſt, neque ſenſus integer. Crediderim fuiſſe, τὸ Δῶρα ἔν ὄντι τῆς Μιſοπ. μίζα πᾶνυ καὶ ὄχρῶν, atque ſic infra quoque legendum λίξηται κληθῆναι Δῶρα, Hoc ſen- ſu: *His conſulibus ludis equeſtribus editis, muro circumdedit (Anaſtaſius) Dura, tumulum Meſopotamiæ admodum magnam atque munitam, ſitum in limine Romani Perſicæ impe- riū. Et conſtruxit ibi balnea publica duo, & eccleſias, & embolos, & horrea ſeruandis fru- gibus, & cisternas aquarum. Locus autem ille occaſione Macedonis Alexandri vocatus di- citur Dura, quod Darium regem Perſarum Alexander ibi haſta percuffit: vnde & no- men loco haſte in hæc uſque tempora.* Sic igitur vocatus ille locus ab haſta, quæ Græcis effertur δῶρο. Sed Euagrius Hiſt. Eccleſ. 3. 37. eadem de Anaſtaſio memorans, *Daras* vocat locum, & à Dario ibi victo nuncupatum putat. eo nomine regionem Boſpho- ranam memorat Procop. *Ἐν κρημῶν Ἰſτανῶν 3. f. quo minus abſurdum credas, etiam vrbi hinc impositam appellationem.* Atque hanc ipſam ſuſpicor fuiſſe urbem cuius apud Polyb. 5. 52. & 66. eſt mentio, tanquam vrbiſ munitæ. quæ poſterioribus temporibus deſtructa, ſub Iuliano deſertum oppidum vocatur à Marcellino 23. 12. & 24. 2. vbi pro *Duran* & *Doram* reſcribendum eſt *Dura* plurali numero, ſi Polybium ſe- qui velimus, cuius ſcriptura hæc in parte extra ſuſpicionem eſt vitii. adſtipulante iti- dem Zoſimo, qui idem fere quod Marcellin. in Iuliano tradit. Eandem enim eſſe urbem, quam incertus temporum Epitomator indigitat, præter alia hinc quoque con- ſtat, quod & à Polybio & ceteris, in Orientali Rom. imperii limite collocatur: & quod apparet alias eo in loco urbem fuiſſe, nec enim veriſimile eſt nomen id hæſiſſe loco va- cuo, & nullo certo monumento inſignito. Iuvat adſcribere quod de vrbiſ eiufdem conditione reſert Marcellini Comitiſ Chronicon ad ann. Chriſti 518. *Daras* (ſic enim ibi dicitur) *quædam poſſeſſio in Meſopotamiâ LX. ab Amida ciuitate milliariſ ad Au- ſtrum ſita, & XV. milliſ ab Niſibino oppido ad Occaſum diſtans, Amideniſ Eccleſiæ redi- tum poſſeſſit. Huius ergo humilis villa caſas Anaſtaſius Imp. ob condendam ibi ciuitatem dato pretio emit, miſſiſque continuo ſabris conſtrui præcepit, Calliopum deinde Antiochena vr- bis Patricium huic operi præfecit. Nempe hic in colle in planiciem deſcendente mira ſagacita- te ob fundamenta locanda ſulcum ſarculo deſignauit, murisque firmiſſimis faciē tenuſ con- ſummatis vndique textit. Rivum quoque, qui ex prædii nomine, iuxta quod naſcitur, Cor- diſſus nominatur, ſerpentiſque per murura DV. milliariſ eundem collem vnamque diuidit ciuitatem, conſeſſo vtrique (an vtrunque) oſtio prolabentem incluſit. Publicis præterea ma- nibus decorata ciuitati priſtinum nomen ville reliquit. Ingens huius frontiſpicio ciuitatis in ediuori loco conſtructa, murisque continuata turris Herculeæ nomine dicta ſuſpicietur, Ni- ſibinum ad Orientem, Amidam Aquilonem reſpiciens. Non tamen diu ſubſtitit hæc vrbs, quippe Anno IIX. Iuſini iunioris, Perſæ cum Romanis pacis ſadera rumpunt: & con-*

Hh

greſſione

gressione facta Daras civitatem fortissimam bello superant, & caesa multitudinis Romanorum memoratam urbem ingressi depopulati sunt. Euagr. 5, 10. Ioan. Abbas Biclar. in Chronico. Qui & ipse Daras appellat. Quomodo iterum Marcellini Chron. Ann. 537. In Oriente quoque Ioannes Scythis arripens Tyrannidem, antequam adversi quicquam remaret, Daras extinctus est. Quod ipsum accidisse refert *εὐαγ. Δάρας*, Procop. lib. 1. Persie. in fine. Quo libro meminit etiam ab Anastasio fuisse constructam. De eadem ni fallor sentit Eusebius, ubi scribit Asia regem Demetrium Demetrii filium obsedisse Antiochum Alexandri *εὐαγ. Δάρας*, sic enim ibi scribitur. Ut ita seu librariorum vitio, seu potius quod, ut omnia humana, sic & urbis huius nomen aliquando mutaverit, varie id videas efferri ab auctoribus. Alia est Dara Iustini 43, 5, 2. licet viro doctissimo in Solin. 922. b. eadem esse videatur.

4, 15, 29. *TVRBAVERE*) Hunc locum sic interpolat Acidalius: *Lugubri ergo clamore & in c. d. g. i. f. a. a. M. p. turbauerant cognati Dary: & armigeri leuam tuentes in fugam effusi desituerant curruum, quem a dextra parte stipati in medium agmen receperunt.* Quam emendationem mire commendat Raderus, quamquam falsus nimis a verbis Curtii recedere. Mihi ne probabilis quidem est: Cum & illud *turbanere* frustra mutetur, & lectio vulgata, MSSorum etiam auctoritate subnixâ, commodissimum habet sensum obseruata saltem distinctione quam adhibuimus.

COGNATI) Hi enim circa ipsum erant in læuo cornu. Diodor. 17, 59. & Arrian. 3, 2, 24. Ergo horum fuga læuum istud cornu desituit currum regis, quem ideo qui in dextro stabant, in medium sui receperunt. hæc enim pars aciei pugnabat adhuc, ut ex sequentibus clarum est.

4, 15, 30. *HONESTA MORTE*) Iustin. 11, 14, 3. *Darius cum rind suos videret, voluit & ipse mori: sed a proximis fugere compulsus est.* Suetonius Cæs. 36, 2. Cæsarem quoque ultimo proelio in Hispania de consciscenda sibi nece cogitasse refert. Multi alii in extremis saepe periculis sibi ipsi omnino violentas manus intulerunt, M. Brutus, Otho, alii, ut omittam oppida & ciuitates; castra tota apud Cæsarem de bell. Gall. 5, 37. Raderus. De *honesta morte* vide supra ad 3, 8, 21. De oppidistotis ita percuntibus, infra ad 9, 4, 6.

4, 15, 33. *EXAVDIEBANTVR*) Sic malui cum plerisque editionum veterum: & cum iisdem mox, *tantum, & trahentes.*

4, 16, 4. *FORTUNA PART. TERRITVS*) Ita Brutum scribit Flotus 4, 7, 14. in Cassio etiam suum animum perdidisse. Liuius 1, 11, 3. de Crustumeniis: iam alienis cladibus ceciderant animi. Ideo scribit 1, 25, 12. Curiatorum vltimum vultum fratrum ante se strage fuisse. Magis autem id accidere necesse est ipso capite iam caeso aut pulso, quod pluribus exemplis exsequitur Gruter. discursu XI. ad illa Taciti H. 4, 34, 9. *Credita (an didita) fama per utrumque exercitum, vulneratum aut interfectum, immane quantum suis pauoris, & hostibus atrocitatis indidit.*

SVA SPONTE) *Omissa cunctando victoria erat.* Liu. 7, 24, 4.

4, 16, 5. *AD SE VOCARI*) Quid? ad se vocari iubet equitatum? totum, an duces modo? quod si hoc, cur non expressit? immo cur subiicit, unde colligas cum vniversis esse locutum? At hoc sane quam putidum est. Equites enim in ipso pugnae discrimine constitutos Imperator ad se vocet, hortandi causa? non certe si sapiat. Si quid video fuit, *Thessalos equites aduectus, Equid, inquit &c.* Tacitus 2, 45, 4. de Arminio: *equo collustrans cuncta, ut quosque aduectus erat, recuperatam libertatem &c.* ingerbat. Liuius 7, 24, 4. *Consul vulnere alligato, reuictus ad prima signa. Quid stas miles? inquit &c.* Ita scilicet duces militibus in acie stantibus aduectos passim legimus; non contra. Sed nimirum ista vox, cum forte legi non posset, imposita fuit.

Comment. in Curtium. lib. 4. cap. 16. n. 6. 8. 12. 14. 17. 18. 19.

fuit diuinatori non optimo, qui eum de vocando aliquid hic esse coniceret, non gra-
uatus est aliam in super uoculam, iubet, inculcare: qua & ipsa qua iure, qua iniuria
multa huius scriptoris loca obsedit. De ipso autem Parmenionis hoc strategemate vi-
de infra ad 4, 16, 28.

4, 16, 6. *VERA DICERE*) Quae res acerrimos habet aculeos. Tacit-
us H. 4, 78, 1. *Vera erant. & à tribunis praefectisque eadem ingerebantur.*

4, 16, 8. *LYCUM*) Recte meo animo Iustinum II, 14, 4. corrigit ad hunc
locum Acidalius, sic legens: *Suadentibus deinde quibusdam ut pars Lyci (pro Olybii) flu-
minis ad iter hostium impediendum inuaderetur: (pro inuaderetur) non ita se salutis
suae uelle consultum ait, ut tot millia suorum (pro sociorum) hosti obiciat.*

SOLVERET PONTEM) Saepe factum ad praecidendum hostibus
aditum, ut portae ciuitatum clauderentur, magno interim exclusorum sociorum
damno. Lilius 25, 15, 15. *Thurini conclamant, inflare Panum: permissoque hostes urbem
inuasuros, ni prope portas claudant. ita exclusos Romanos prebuere hosti ad eadem.* Sic
Anno 1543. in obsidione Albae, cum suburbia occuparentur à Turcis, paucis festinatius
ad salutem recipi profugit, quem per angustam ianuam aditus pateret, & Albani nulla
fugientium misericordia permotis muratis portae pontem sustulissent, & mox: *Reliquis autem
enutritudo quod porculam occisorum caueribus obstructam, ac Albanorum malignitate
pontem sublatum uidebat, in fossam praecaltis aquis profundam se coniecit.* Pantaleon de Ord.
Ioannitarum Rebus gestis Lib. X. Sic apud Morisot. in Henrico Magno cap. 20. de pu-
gna ad Yriacum: *Fugere coniuratorum Duces, & ipse Meduarius rupto inersuuentis riuu
ponte, sequentes milites hostibus tradidit.*

4, 16, 12. *MISERICORDIA*) Amat hunc sensum Curtius, ideoque
saepius expressit. *Fecit & Caesar de bel. Gal. 7, 26. plerumque in summo periculo timor mi-
sericordiam non recipit.*

RIVIS) Sic malui cum paucis, ita mox num. 14. & certe si omnibus uis
fuisse reperire praeterfluentem aquam, forte non ita sitissent.

4, 16, 14. *AVIA*) Mod. *auida*, unde Acidal. tentabat *arida*, non inepte.
nec tamen ipse uulgatam lectionem damnat; & ego praefero.

4, 16, 17. *IMPROVIDE*) Facilius omnino ex uulgatis rescribi *impro-
uida fuga* poterat, quam *fuga* ipsum penitus deleri, nisi forte, quia *fugientes* iam an-
tecesserat, hoc repeti noluerunt. Acidalius. Raderus tamen testatur lectionem esse
MSS. suorum *improuide*.

QUIPPE) Haud procul ablutit Lilius 29, 32, 10. *annis ingens fugientes
accipit (neque enim cunctanter, ut quos maior metus urgeret, immiserant equos) raptique
gurgite, & in obliquum relati. Nam interdum, teste Plin. Epist. 6, 16. in timorem sinor
rincit. Utque recte notat Marcellin. 26, 26. nihil caeteri solet, praeter id quod occurrit.*

4, 16, 18. *ABEUNTEM*) Acidalius ex uulgatis bene reduxit uoculam
impune abeuntem, illud non erat necessarium, expuncto post uerbum *causatus* substanti-
uo, omnia vnam intra periodum redigere.

HEBETIA TELA) Lilius 8, 38, 16. *Iam uiris uires, iam ferro sua uis
deerat & 22, 59, 6. nec supersumus pugnae, nisi in quibus trucidandis & ferrum & uires ho-
stium defecerunt. Florus 2, 6, 17. duo maximi exercitus caesi ad hostium sauciatem, donec Ar-
nibal diceret militi suo; Parce ferro. Lucanus 7, 728.*

*Caesar ut Hosterio uidit satis arua natare
Sanguine, parcendum ferro, manibusque suorum
Iam ratus*

4, 16, 19. *DE LAEFO CORNUP*) Non amice solum, sed & pruden-
ter

partiam.
Cronico.
de traia
Dona
fac. in hoc
fallor
antochum
cum uio
miracul
o doctul
lit: in
& ar
ai in
quam
Cum &
abna
17, 19
equi
equitanti
is, unde
ites enim
non am
Tactis
eratam
primo
bat ad
pedi

ter fecisse hinc iudica Quinctium consulem, referente Liiio 3, 70, 11. qui collega nunciari iussit: *victorem se iam imminere hostium castris, nolle irrumperere antequam sciat de bellatum & in sinistro cornu esse: si iam sudisset hostes, conferret ad se signa, ut simul omnis exercitus praeda potiretur.* Certe eius rei neglectus praestantissimum ducem Iudam, & victoria priuavit, & vita. Macchab. 1, 9, 16.

4, 16, 20. *PERICVLVM*) Quale adiit & Mafanissa eo proelio quo Annibal profligatus est à Scipione. Nam, ut tradit in Punicis Appianus, vetus ille belli Imperator, inter fugiendum conspicatus conglobatos equites Numidas, accurrit, rogantique ne se desererent: quo impetrato, in persequentes fecit impetum, sperans se eos in fugam versurum &c.

4, 16, 23. *OB IDIPSVM*) Seneca de ira 1, 11. docet eam nusquam minus vilem, quam aduersus hostes, licet vulgo contra videatur: idque multis rationibus & exemplis confirmat, quæ cognitu consideratuque dignissima, diligentia lectoris ex ipso fonte petenda relinquo.

4, 16, 26. *FINIRE*) *voris inire.* Bongarsius.

XL. MILLIA) Si quis rescribat *quadringenta M.* haud difficulter adfentiar. sicut enim à reliquis scriptoribus, ipsaque rei magnitudine propius abierimus.

MINVS QVAM TRECENTI) Etiam in proelio contra Porum amisisse traditur *trecentos equites, peditesque vltra DCC.* quum occidisset hostium 20000. cepisset 9000. Diodor. 17, 89. Sic in victoria Marii de Cimbris apud Flor. 3, 3, 14. *Millia inde ad sexaginta ceciderunt; hinc trecentis minus.* Et similia quidem exempla multa passim occurrunt, ubi minimo victoris damno, ingentes exercitus conciderunt. Sic in pugna Gofcelini cum Balae, referuntur *vix millia ex eis esse interemptorum, qui milites fuerunt: de pedibus autem illorum ignoratur numerus.* De nostris autem, *triginta milites ibi perempti occubuerunt: de pedibus vero nostris sexaginta fere.* Anno 1124. Fulcherius Carnotens. in gest. peregr. Franc. Quinquennio ante Rogero principe Antiochia caeso *de tot milibus qui eum secuti fuerant, vix vel vnus qui nunciaret euasisset: de hostibus vero, vel paucis, vel nemine interfectis.* Willerm. Tyrcaf. 12, 10. de victoria Alexandri ad Cilicias Pylas supra 3, 11, 27. relatum est. ad Granicum vero caesis aduersariorum viginti amplius millibus, quatuor & triginta de suis desiderasse, apud Plutarch. cap. 26. auctor est Aristobulus. Atheniensium, duce Miltiade 6400. Persarum frucidatis, centum nonaginta duos occubuisse Herodotus 6, 17. refert. Agathocles cum 2000. suorum 30000. Pœnos Hannone duce aggressus, tria eorum millia cum ipso duce interfecit, duobus tantum ex suis desideratis. si fides est Iustino 22, 6, 6. P. Scipio Cn. F. ad 12000. Lusitanorum occidit, de exercitu Rom. amissis LXXIII. Lii. 35, 1, 6. Contra Antiochum haud minus feliciter pugnatum est, plus 50000. hostium caesis, viginti quatuor equitibus, & 300. peditibus Romanis desideratis. Liius 37, 44, 1. & 2. Idem ex Valerii Antiatii auctoritate 36, 19, 13. scribit ex regio exercitu 40000. millia cecidisse, supra 5000. capta, Romanorum autem 150. interfectos fuisse. Sylla apud Plutarch. cap. 40. Archelaum ducem Mithridatis, ita cecidit, ut ex viginti hostium millibus, vix decem millia superfuissent, ex Syllæ vero exercitu vix quatuordecim desiderati sint. Ipsi Mithridati Pompeius 40000. milites occidit, non pluribus viginti ex suis interfectis. Appian. in Mithridatico. Syllani in Italia ad Canusium ad 6000. è Norbani exercitu deleuerunt, amissis suorum duntaxat septuaginta. Appian. de bell. Ciu. lib. 1. Lucullus in proelio cum Tigraue supra 100000. hostium occidit, Romanorum vero non vltra centum vulnerati, occisi autem quinque dicuntur. Plutarch. in vita Luculli cap. 61. *Leonnatus Orivas vicit, caesis VI. M. duobusque eorum omnibus: à Leonnati partibus, equibus XV. peditibus non multis & Apollaphane Gadrosorum sarra-*

pa, desideratis. Arrian. Ind. 4, 12. Claudius Cof. CXVII. naues, & 20000. virorum amittit nauali prælio: Carthaginensium non solum nemo occubuit, sed etiam pauci vulnerati sunt. Diodor. 24, 1. Ælius Gallus in expeditione Arabica plus 30000. hominum varie caesis, non amplius septem ex suis amisit. Strabo lib. 16. Cæsar de bel. Ciu. 3, 97. scribit in prælio Pharfalico se non amplius CC. milites desiderasse: ex Pompeiano exercitu circiter millia XV. cecidisse. Idem de bel. Gal. 4, 15. cum inter Mosam & Rhenum Germanos cecidisset; Romani ad unum omnes incolentes, per paucos vulneratis, ex tanti belli timore, quos hostium numerus captiuum DCXXX. millium fuisse, se in castra receperunt. Idem in Hispania Labienum, Attiumque Varum cum 30000. & amplius hostium occidit, amissis de suo exercitu ad hominum mille, partim peditum, partim equitum. Hirt. de bell. Hisp. cap. 32. Spartacum conanem erumpere ut Sannium peteret, Crassus repressit, caesa mane sex millibus, nec paucioribus sub vesperam, tribus tantum è suis amissis, septem sauciis. Appian. de bell. Ciu. lib. 1. f. Sexta feria, prid. Idus Augusti mensis commissum est prælium à 20000. Christianorum aduersus 300000. Gentilium, Saracenorum, Arabum, Publicanorum, Maurorum de terra Æthiopia. Quorum 30000. in aperta camporum planicie cecidisse, nobis retulerunt, qui in eodem certamine præses affuerunt: præter 2000. suffocatorium & occisorium in porta urbis; & absque his, qui armorum pericula vitare existimantes, in vis abyssis maris submersi sine numero perierunt. Nulli vero Christianorum viri nominati illic ceciderunt, præter paucos pedestris vulgi, ut procul dubio à veridicis fratribus conperitum est. Albertus Auenensis Hist. Hierosol. 6, 50. In victoria Marcelli de Annibale ad Nolam quidam auctores sunt, 2300. hostium caesos: non plus vno Romanos amississe. Liuius 23, 16, 15. Tradit Augustin. de Ciu. dei 10, 7. Obuios hostes transiuntque prohibentes atque præliantes, orante Moysi, manibusque eius in figuram crucis extensis, nullo Hebræorum cadente prostratos. Sub Q. Petilio Cof. ad 5000. Ligurum occisa: ex Romano exercitu duo & quinquaginta scribit Liu. 41, 18, 11. eodem 30, 35, 3. ex Polyb. 15, 14. tradente in pugna cum Annibale, Scipio 2000. amissis supra 20000. hostium occidit, tantundem fere cepit. L. Furius in agro Cremonensi supra 35000. Gallorum cecidit & cepit, Romanorum sociorumque ad duo millia ceciderunt. Idem 31, 21, 15. Iulianus Cæsar occidit 6000. Alemannorum, & inestimabiles mortuorum acervi per vndas fluminis ferebantur, amissis Romanis CCCXLIII. Marcellin. 16, 34. Anno 1587. mense Augusto, Georgius comes Zerinius Turcarum 5000. cum suorum 2000. aggressus, ad duo fere millia hostium concidit, ex suis desiderauit dumtaxat vndecim. Leunclau. in supp. Annal. Turc. Archidamus insignem ex Thebanis victoriam reportauit, nullo penitus suorum amisso. Xenoph. rer. Græc. lib. 6. Heraclius Imp. cum Razafem Periam vinceret, maiorem exercitus eius partem vna cum ipso duce peremit. de Romanis ceciderunt L. ex quibus decem mortui sunt. Cedrenus. Vbi tamen pro *ἔκτοισι* ceciderunt dubito ponendum esse verbum, quod sonet vulnerati sunt: si quod reperiat haud procul ab hac scriptura recedens. Claudius dux Lusitanie cum CCC. viris LX. millia ferme Francorum noscitur interfegisse, & maximam eorum partem gladio trucidasse. Accidit id Anno VII. Mauricii Cæsaris. Ioan. Abbas Biclar. in Chronico. Arnolphus Imp. cecidit Normannorum 100000. vix vno suorum alteroue desiderato. Hondorf. Promptuar. ad Præcept. III. ex Helmoldo, Sigeberto & Reginone. Hannibal ad Trasimenum Rom. 25000. occidit, 5000. cepit. suorum 2000. amissis. Hist. Misc. 3, 8. Ad Cannas amissis 3000. suorum, (si fides Hist. Misc. 3, 9. nam Liu. 22, 52, 6. 8000. ponit) 44000. Rom. interfecit. Contra Scipio in Africa cum 4500. militibus 11000. Panorum occidit. Hist. Misc. 3, 18. Et ibid. 4, 7. 20000. de exercitu Persei occisis, P. Æmilius centum milites amisit. Plutarch. Æmil. cap. XXXVI. supra 25000. hostium millia scribit occisa, Romanos centum, vel ut Nasica scripserit, octoginta. Obseruandum autem quod in Hist. Misc. 4, 2. ad-

notatur, Philippo per Flaminium victo, Polybium 8000, caesorum, Valerium 40000. Claudium 32000. tradidisse. ubi eleganter subiicitur: *Sed haec varietas scripturarum vique fallacia est. Fallaciae autem causa profecto adulatio est, dum victoris laudes accumulare, virtutemque patriae extollere, vel praesentibus, vel posteris student, alioquin si inquisitus non fuisset numerus, qualiscumque fuisset expressus. Quod si gloriosum est & duci & patriae, plurimos hostium peronisse, quanto magis laetum patriae & ducibus beatum potest videri, suorum vel nullos, vel paucissimos perdidisse. Ita lucidissimo patet, quia simili impudencia mentendi, qua occisorum hostium numero adhaeretur, sociorum quoque amissorum damna minuantur, vel etiam omnino reuertitur. Quae verba, iudicio sane non inepto, sunt Orosii 4, 26.*

4, 16, 27. *VIRTUTI SVÆ*) Plutarchus de fortuna Alexandri duobus voluminibus ostendit, Alexandrum semper aduersa vsu fortuna, quam sola virtute ubique superarit, contra, quam multi, non bene, senserunt. Aelianus [immo Polyxenus 4, 3, 5.] stratagemate Alexandri superatum ait Darium. *Alexander, inquit, cum Dario signa collaturus, praecipuum dedit Macedonibus: ubi in Persarum conspectum veneritis, procedentes in genua terram manibus conerite. Vbi vero tuba signum dederit, tum consistentes strenue & fortiter impetum in hostes facite. Macedones ita fecerunt. Persae formam adorationis conspiciati, incitatum ad bellum impetum remiserunt, animisque facti sunt molliores. Darius gloriabatur & gaudebat se absque praelio victoriam obtinere. Macedones ad signum tubae exsistentes vehementi impetu in hostes feruntur, & rupta phalange in fugam conuertuntur. Raderus. In extremis verbis Polyxeni pro τὴν φάλαγγα ἠνέκωντα rupta phalange, legerim, τῆ φάλαγγι phalange rupta. Macedonibus enim haud dubie phalangem tribuit, ut eiusdem cap. num. 16.*

4, 16, 28. *PRO VICTORE*) Docet Onofander cap. 23. strategici, *Vtile esse in ipso consuetu Imperatorem fausta & laeta militibus inclamare, etsi ea falsa sunt. Excitantur enim ea ratione animi, & vires pugnantium bona spe geminantur. Fecit id hoc in consuetu Parmenio supra 4, 16, 5. Idem narrat Lilius 10, 41, 10. de Papirio consule, clamitante inter prima signa, ita ut vox etiam ad hostes accideret: captum Coninium; victorem collegam adesse: anniscentur vincere prius quam gloria alterius exercitus fieret. Inprimis memorabilis est locus eiusdem auctoris 2, 64, 5. Romani gradum pretulissent, nisi salubri mendacio consul (T. Quintius) fugere hostes ab cornu altero, clamitans, concitasset aciem: impetu facto, dum se putant vincere, vicere. Adde eundem, 3, 61, 6.*

4, 16, 31. *DYCES*) Arrian. 3, 3, 11. Diodor. 17, 61.

4, 16, 32. *ET REGEM*) Aquerotundum illud Ciceronis vltima Philippica: dignus Imp. legione, digna legio Imperatore. Viridungus ad illa Taciti Agr. 33, 4. *Neque me militum, neque vos ducis panituit.* Libanius in Epist. ad Marcellin. 194. *οὐδὲ τῶν Πάυλου ἔχων, καὶ κείνου ἴσσι &c.* quod sic vertit Valestius in praefat. edit. Marcellini: *Et tibi quod Roma est gratulor, & Romae quod te possides. &c.*

5, 1, 1. *QVAE INTERIM*) Narrata Curtio a pr. lib. sexti; nunc maior ex parte temporis iniuria deperdita.

5, 1, 2. *HAUD PAVLO APTIVS*) Historicam enim narrationem perpetuo veluti filo ductam & colligatam oportet esse; praesertim ubi res exponantur & multae, & eiusmodi quae cognosci ac percipi non facile queant. Dionys. in iudicio de Thucyd. Hist. ubi toto cap. 9. & 10. hoc ipsum rationibus exemplisque pulcherrimis luculenter ostendit. Atque ita Ezechielis cap. 29. & 30. connectit D. Hieronym. *Quia, inquit, de Aegypto & superior, & hac quae nunc dicitur prophetia contextitur, licet diuersis facta temporibus: tamen quia de una provincia prophetantur, iuncta sibi sunt. Obsecrauit idem Suetonius Ner. cap. XIX. Euseb. de vita Constantini 3, 23. Simocatta 1, 9.*

Bucha-